

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN FİNANSAL OKURYAZARLIĞI:
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ

Kutlu ERGÜN

Balıkesir, 2018

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN FİNANSAL OKURYAZARLIĞI:
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ

Kutlu ERGÜN

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Alpaslan SEREL

Balıkesir, 2018

T.C.
BALIKSİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYALBİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün İktisat Anabilim Dalı 201212506007 numaralı Kutlu ERGÜN'ün hazırladığı “Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlığı: Balıkesir Üniversitesi Örneği” konulu DOKTORA tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 12/07/2018 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/~~OY ÇOKLUĞU~~ ile karar verilmiştir.

(Başkan): Prof. Dr. Şakir SAKARYA

İmza

Üye (Danışman): Prof. Dr. Alpaslan SEREL

İmza

Üye: Dr. Öğr. Üyesi: M. M. Tuncer ÇALIŞKAN

İmza

Üye: Dr. Öğr. Üyesi: Çağatay BAŞARIR

İmza

Üye: Dr. Öğr. Üyesi: Özer YILMAZ

İmza

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

..... /..... /2018

Enstitü Müdürü
Doç. Dr. Halil İbrahim ŞAHİN

ÖNSÖZ

Finansal okuryazarlık konusu ya da bir yanıyla finansal okuryazarlık sorunu, özellikle son 20 yılda dünya gündeminde önemli yer tutar hale gelmiştir. Özellikle hükümetler, uluslararası kuruluşlar, bankalar ve kimi özel kuruluşlarca önemle üzerinde durulması gereken bir konu olarak ele alınmış ve bu konuda birçok çalışma gerçekleştirilmiştir. Finansal okuryazarlık, özellikle bilinçli seçim yapabilme yeterliliği açısından gerekli ve yeterli finansal bilgiye sahip olabilme kapsamında ele alınmış ve bu çerçevede finansal eğitim alanında önemli faaliyetler hayata geçirilmiştir. Bu çalışma ile Balıkesir Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri belirlenmeye çalışılmış ve kullanılan verilerle öğrencilerin sahip olduğu finansal bilgi ile sosyodemografik ve sosyoekonomik değişkenler arasında var olabilecek ilişkiler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışma temel olarak altı bölümden oluşmuş olup, birinci bölümde temel olarak problemin tespiti ve amacı üzerinde durulmuş, ikinci bölümde finansal okuryazarlık kavramı bütün boyutlarıyla daha önce yapılmış çalışmalar çerçevesinde incelenmiştir. Üçüncü bölüm, çalışmanın yöntem ve analizinin yapılma çerçevesini çizerken, dördüncü bölümde veriler çerçevesinde sonuçlar sayısal verilerle sunulmuştur. Beşinci bölümde, elde edilen sonuçlar daha önce yapılan çalışmalar ile karşılaştırılmış ve irdelenmiştir. Altıncı bölümde ise varılan sonuçlar sunulmuş ve sonuçlar çerçevesinde temel ve genel önerilerde bulunulmuştur.

Tez çalışmam süresince yardımları için danışman hocam Prof. Dr Alpaslan Serel'e, Doç. Dr. Mehmet Emin Erçakar'a ve M. M. Tuncer Çalışkan'a teşekkürlerimi sunarım.

Süreç içerisinde bana destekleri için eşime, anneme, babama ve kardeşlerime; özellikle sabırları için sevgili çocuklarıma teşekkür ederim.

Kutlu ERGÜN

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN FİNANSAL OKURYAZARLIĞI: BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

ERGÜN, Kutlu

Doktora, İktisat Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Alpaslan SEREL

2018, XIII + 185 sayfa

Dünyada finansal okuryazarlık konusunda gerçekleştirilen çalışmalar, Türkiye’de de bu konunun üniversiteler ve diğer kurumlar tarafından çalışma alanı olarak belirlenmesinin temelini oluşturmuştur. Bu çalışma, Balıkesir Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeyi ve sahip oldukları finansal bilgi ile sosyodemografik ve sosyoekonomik değişkenler arasındaki ilişkileri tespit etmeyi amaçlamıştır.

Bu çerçevede bu çalışma Balıkesir Üniversitesi’nde öğrenim gören, tüm fakülte ve bölümlerden seçilmiş 2050 öğrenciye uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar Balıkesir Üniversitesi öğrencilerinin düşük finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğunu göstermiştir. Finansal okuryazarlık düzeyini belirleyebilecek değişkenler tek tek ele alındığında, erkek öğrencilerin, 26 yaş ve üzeri olanların, birinci öğretim öğrencilerinin, lisansüstü öğrencilerinin ve başarı düzeyi yüksek olanların finansal okuryazarlıkları daha yüksek bulunmuştur. Öte yandan, iktisadi ve idari bilimler fakültesi öğrencilerinin, çalışma deneyimi olanların, ailesi yüksek gelir seviyesine sahip ve babalarının eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, finansal bilgiyi televizyondan elde edenlerin, bir adet kredi kartına sahip olanların ve ekonomik durumu iyi olmayan öğrencilerin de daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. Çalışma deneyiminin ve finansal konularda eğitim

almanın finansal okuryazarlık konusunda olumlu etkiye sahip olduğu tespit edilirken, finansal bilgi kaynağı açısından çok kullanılmasına rağmen sosyal medyanın finansal okuryazarlık üzerinde televizyon kadar etkin bir role sahip olmadığı saptanmıştır. Bu çerçevede, özellikle üniversite eğitiminde finansal bilgiyi artırıcı derslerin müfredata yerleştirilmesi ve öğrencilere öğrenimleri ile bağlantılı uygulama çalışmalarını yapabilme imkânlarının sağlanması, öğrencilerin finansal bilgi ve yeterliliklerini arttırabilecek çalışmalar olarak dikkate alınmalıdır. Finansal eğitim çalışmalarına destek amacıyla, ulusal ve uluslararası projeler ile konferansların finansal okuryazarlık konusundaki duyarlılığı arttırabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Anahtar kelimeler: Finansal Okuryazarlık, Finansal Bilgi, Finansal Davranış, Finansal Eğitim, Üniversite Öğrencisi

JEL Kod: A20, D14, D18 G23, G40, I22, P46

ABSTRACT

FINANCIAL LITERACY AMONG UNIVERSITY STUDENTS: THE CASE OF BALIKESIR UNIVERSITY

ERGÜN, Kutlu

Ph.D. Thesis, Department of Economics

Supervisor: Prof. Dr. Alpaslan SEREL

2018, XIII + 185 pages

The studies on financial literacy in the world have been the basis for determining this subject in Turkey as a study area by universities and other institutions. The purpose of this study was to determine the financial literacy level of Balıkesir University students and to find out the relationship between financial knowledge and sociodemographic and socioeconomic variables.

In this framework, this study applied 2050 students determined from all faculty and departments in Balıkesir University. The result showed that the level of financial literacy among Balıkesir University students was low. When the variables that can determine the level of financial literacy are handled one by one, it was found that male students, those who were 26 years old or above, daytime education students, graduate or higher level students, and who had high level of academic success had high level of financial literacy. Also, business students, those who had working experience, those whose parents had high level income, and those whose fathers' educational level were higher had higher financial literacy score. In addition, those who had some difficulties to sustain their education, those who obtained financial information from television, and those who had one credit card had higher financial literacy level.

The result found that working experience and financial education had a positive influence on financial literacy. Although social media is widely used for the source of getting financial information, the result indicated that social media was not as effective as television on financial literacy,

In this framework, it is important to consider the possibility of providing curricula for financial education courses in university education, and to provide internship related to the education of students, which can enhance the financial knowledge and competence of university students. In order to support financial education activities, it should be taken into consideration that national and international projects and conferences may increase the sensitivity to financial literacy.

Key Words: Financial Literacy, Financial Knowledge, Financial Behavior, Financial Education, University Student.

JEL Code: A20, D14, D18 G23, G40, I22, P46

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	III
ÖZET.....	IV
ABSTRACT	VI
İÇİNDEKİLER.....	VIII
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	X
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XI
KISALTMALAR.....	XII
1 GİRİŞ	1
1.1 Problem	1
1.2 Amaç	7
1.3 Önem	8
1.4 Hipotezler	9
1.5 Varsayımlar	11
1.6 Sınırlılıklar.....	11
1.7 Tanımlar	12
2 İLGİLİ ALANYAZIN	13
2.1 Finansal Okuryazarlık ve Kuramsal Çerçeve	13
2.1.1 Finansal Okuryazarlığa Genel Bakış ve Alan Çalışmaları	18
2.1.1.1 Türkiye’de Gerçekleştirilen Alan Çalışmaları.....	20
2.1.1.2 Dünya’da Gerçekleştirilen Alan Çalışmaları.....	22
2.1.1.3 Yapılan Alan Çalışmalarına İlişkin Literatür Sonuçları	28
2.1.2 Finansal Okuryazarlığa Ait Tanımlar	31
2.1.3 Finansal Okuryazarlığın Belirleyicileri ve Ölçülmesi	34
2.2 Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Yararları	37
2.2.1 Finansal Okuryazarlığın Önemi.....	41
2.2.2 Finansal Okuryazarlığın Kişisel Refaha Etkileri	43
2.2.3 Finansal Okuryazarlığın Toplumsal Etkileri	45
2.2.4 Finansal Okuryazarlığın Genel Ekonomiye Katkıları	46
2.3 Finansal Erişim ve Finansal Tabana Yayılma	47
2.3.1 Finansal Erişim	47
2.3.2 Finansal Tabana Yayılma	49
2.4 Finansal Okuryazarlığın Davranışsal Boyutu.....	56
2.4.1 Finansal Bilgi, Finansal Davranış ve Finansal Okuryazarlık	56
2.4.2 Tasarruf, Yatırım, Borçlanma ve Finansal Okuryazarlık	59
2.5 Finansal Okuryazarlık Eğitimi	64

2.5.1	Finansal Okuryazarlık Eğitiminin Amacı ve Önemi	64
2.5.2	Finansal Okuryazarlık Eğitimi Gereksinimi	69
2.5.3	Genç Bireylerde Finansal Okuryazarlık Eğitimi Çalışmaları.....	71
2.6	Türkiye’de ve Dünya’da Finansal Okuryazarlık Çalışmaları.....	76
2.6.1	Türkiye’de Gerçekleştirilen Finansal Okuryazarlık Çalışmaları	76
2.6.2	Dünya’da Gerçekleştirilen Finansal Okuryazarlık Çalışmaları..	79
3	YÖNTEM.....	86
3.1	Araştırmanın Modeli	86
3.2	Evren ve Örneklem.....	87
3.3	Veri Toplama Araçları ve Teknikleri	89
3.4	Veri Toplama Süreci	91
3.5	Verilerin Analizi.....	91
4	BULGULAR VE YORUMLAR	95
4.1	Bulgular	95
4.1.1	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyodemografik ve Sosyoekonomik Özelliklerinin İncelenmesi	95
4.1.2	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Finansal Okuryazarlık Puan Ortalama Dağılımlarının İncelenmesi	101
4.2	Tartışma.....	128
5	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	140
5.1	Sonuçlar	140
5.2	Öneriler.....	143
5.2.1	Araştırma Çerçevesinde Öneriler	143
5.2.2	Genel Öneriler	145
	KAYNAKÇA	146
	EKLER.....	166
	Ek 1: Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlığı: Balıkesir Üniversitesi Örneği Anket Çalışması.....	166
	Ek 2: Finansal Okuryazarlık Anket Soru Dağılımı	177
	Ek 3: Bulgular ve Literatür Karşılaştırması	180
	Ek 4: Anket Çalışması İzin Yazısı	185

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1. Finansal Okuryazarlığın Belirleyicileri ve Etkileri.....	37
Çizelge 2. Finansal Okuryazarlık Normallik Test Sınuçları	92
Çizelge 3. Fakültelere Göre Sayı ve Yüzde Dağılımı	96
Çizelge 4. Cinsiyet, Yaş ve Medeni Duruma Göre Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerinin Dağılımı	96
Çizelge 5. Öğrenim Türü, Akademik Düzey ve Akademik Alanlarına Göre Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerinin Dağılımı.....	97
Çizelge 6. Sınıf Düzeyi ve Akademik Başarı Durumuna Göre Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerinin Dağılımı	98
Çizelge 7. İkametgâh, Üniversite Öncesi İkamet Edilen Yer ve Üniversite Öncesi Yaşanılan Bölgeye Göre Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerinin Dağılımı....	99
Çizelge 8. Aile Gelir Düzeyi, Baba Eğitim Düzeyi ve Anne Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerinin Dağılımı.....	100
Çizelge 9. Finansal Bilgi Kaynağı, Bütçe Hesabı ve Finansal Durum Etkisine Göre Öğrencilerin Özellikleri	100
Çizelge 10. Çalışma Deneyimi, Kredi Kartı Kullanımı ve Kredi Kartı Borcu Ödeme Durumuna Göre Öğrencilerin Özellikleri	101
Çizelge 11. Anket Soruları Tanımlayıcı İstatistiği.....	102
Çizelge 12. Fakültelere Göre Finansal Okuryazarlık Düzeyleri	104
Çizelge 13. t Testi Sonucu: Cinsiyet ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi.....	105
Çizelge 14. Kruskal Wallis H Testi: Yaş ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi	106
Çizelge 15. t Testi Sonucu: Öğrenim Türü ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi	107
Çizelge 16. Mann, White U Testi: Akademik Düzey ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi.....	108
Çizelge 17. ANOVA Sonucu: Öğrenim Görülen Alan ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi.....	110
Çizelge 18. ANOVA Sonucu: Sınıf ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi.....	111
Çizelge 19. ANOVA Sonucu: İkamet Durumu ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi	112
Çizelge 20. ANOVA Sonucu: Uzun Süre İkamet Edilen Yer ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi.....	113

Çizelge 21. ANOVA Sonucu: Akademik Başarı ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi	114
Çizelge 22. Kruskal Wallis H Testi: Öğrencilerin Geldikleri Bölge ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi.....	115
Çizelge 23. ANOVA Sonucu: Çalışma Deneyimi ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi	117
Çizelge 24. ANOVA Sonucu: Aile Aylık Gelir Durumu ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi.....	118
Çizelge 25. ANOVA Sonucu: Baba Eğitim Durumu ile Öğrencilerin Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi.....	119
Çizelge 26. Kruskal Wallis H Testi: Anne Eğitim Durumu ile Öğrencilerin Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi.....	120
Çizelge 27. t Testi Sonucu: Aylık Bütçe Planlaması Yapma ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi.....	121
Çizelge 28. t Testi Sonucu: Finansal Konularda Yeterli Bilgi ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi.....	122
Çizelge 29. ANOVA Sonucu: Öğrencilerin Finansal Durumu ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi.....	123
Çizelge 30. ANOVA Sonucu: Finansal Bilgi Kaynağı ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi.....	125
Çizelge 31. ANOVA Sonucu: Kredi Kartı Sayısı ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi	126
Çizelge 32. t Testi Sonucu: Kredi Kartını Zamanında Ödeme ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi.....	127

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Finansal Okuryazarlık Normallik Dağılım Grafiği	92
--	----

KISALTMALAR

ASIC	: Australian Securities & Investments Commission (Avustralya Güvenlik ve Yatırım Komisyonu)
CFPB	: The Consumer Financial Protection Bureau (Tüketici Finansal Koruma Bürosu)
CGAP	: World Bank Consultative Group to Assist the Poor (Dünya Bankası Fakirlere Destek Amaçlı Danışmanlık Grubu)
DNB	: De Nederlandsche Bank (Hollanda Bankası)
EBA	: European Banking Authority (Avrupa Bankacılık Otoritesi)
EBE	: European Banking Federation (Avrupa Banka Federasyonu)
EGFE	: Expert Group on Financial Education (Finansal Eğitim Uzman Grubu)
EUC	: European Commission (Avrupa Komisyonu)
FCAC	: The Financial Consumer Agency of Canada (Kanada Finansal Tüketici Ajansı)
FINRA	: Investor Education Foundation (Yatırımcı Eğitim Kurumu)
FODER	: Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği
G-20	: Group of Twenty (Yirmiler Grubu)
GLOBAL INDEX	: Global Financial Inclusion Database (Küresel Finansal Tabana Yayılma Veritabanı)
GPII	: Global Partnership for Financial Inclusion (Finansal Tabana Yayılma Küresel Ortaklığı)
HRS	: Health and Retirement Study (Sağlık ve Emeklilik Araştırması)
INFE	: International Network on Financial Education (Finansal Okuryazarlık Uluslararası Ağı)
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NFCC	: The National Foundation for Credit Counseling (Kredi Danışmanlığı Ulusal Kurumu)
OECD	: The Organization for Economic Cooperation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
OFE	: Office of Financial Education and Access (Finansal Eğitim ve Erişim Ofisi)
PACFL	: President's Advisory Council on Financial Literacy (Finansal Eğitim Başkanlık Danışma Konseyi)
PISA	: The Programme for International Student Assessment (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)
REC	: Regional Environmental Center (Bölgesel Çevre Merkezi)
SPK	: Sermaye Piyasası Kurumu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TEB	: Türk Ekonomi Bankası
UN	: United Nations (Birleşmiş Milletler)
UNCDF	: United Nations Capital Development Fund (Birleşmiş

	Milletler Sermaye Gelişim Fonu)
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu)
UNICEF	: The United Nations Children's Fund (Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu)
UNSGSA	: United Nations Secretary-General's Special Advocate For Inclusive Finance For Development (Birleşmiş Milletler Genel Sekterterliği Kapsayıcı Finansal Gelişim Özel Temsilciliği)

1 GİRİŞ

1.1 Problem

Küresel finansal krizler, bütün dünyada tüketicilere için finansal konularda bilgilenme ve hizmetlere en uygun şekilde ulaşmaya yönelik olarak talebin artmasına neden olmuştur. 2008 yılı ABD finansal krizinden sonra tüketiciler, mevcut ekonomik sistem içerisinde yeterince korunamadıklarını düşündüklerinden, kişisel ekonomik güvenlik ve finansal programlara yönelik taleplerini artırmışlardır. İngiltere kaynaklı Global Banking and Finance Review'e (2010) göre, Dünya Bankası, finansal eğitim ve finansal okuryazarlık projeleri için Rusya Federasyonu ile 25 milyon dolarlık kredi anlaşması imzalamıştır. Bu yenilikçi proje, Rus vatandaşlarının finansal okuryazarlığının artırılması ve tüketici olarak korunmaları için Rusya Federasyonu'nun çabalarına katkı sağlamayı amaçlamıştır ("The World Bank Support", 2010).

Hanehalkları, finansal piyasaların liberalleşmesi ve siyasi reformlar sonucunda son 20 yılda geçmiştekinden çok daha fazla artan finansal riske maruz kalmışlardır. Bu riskler, özellikle sınırlı tasarrufa sahip düşük gelirli aileler ve varlıkları geçmişte alınmış olan kararlara bağlı olan yaşlılar için ciddi derecede önem taşır hale gelmiştir (Jappelli, 2010: 429). Son on yılda teknolojik avantajlar, finansal ürünlerin ve hizmetlerin işleyişini, sunumunu ve pazarını hemen hemen her açıdan değişikliğe uğratmıştır. İnternet ve iletişim teknolojilerindeki artış, coğrafi sınırlar olmaksızın ürünlere ulaşma ve geniş çapta seçim yapma imkânı tanımıştır (Braunstein ve Welch, 2002: 446). Bu türden gelişmeler avantajlar sağlasa da insanların kredi kartlarına ulaşmasını ve uygun finansal bağlantılar kurmalarının yolunu açarak onlara borç alma, tasarruf etme, yatırım yapma ve varlıklarını harcama konusunda daha büyük sorumluluklar yüklemiştir (Lusardi ve Mitchell, 2014: 8). Bu

kapsamda, ortaya çıkan yeniliklerden tüketicilerin fayda sağlayabilmesi için ise temel düzeyde finansal bilgiye sahip olunması zorunluluğu ortaya çıkmıştır (Braunstein ve Welch, 2002: 446).

İnsanların finansal ürün ve hizmetler hakkındaki bilgileri tanımlanırken araştırmacılar kabiliyet, kavrayış, tutum, farkındalık ve beceri gibi terimleri kullanmaktadırlar (Australian Securities & Investment Commssion, 2011: 10). Bu çerçevede, finansal okuryazarlık becerilerine ve bilgisine sahip olma, hem finansal sorunlardan kaçınma hem de finansal sorunları çözme açısından oldukça önem taşımaktadır. (Bird, 2008: 6). Çünkü finansal okuryazarlık, finansal gelişim, istikrar ve bütünüyle ekonomi üzerinde önemli çıktısı olan bir unsurdur. Bu açıdan birçok ülkede çeşitli organizasyonlar tarafından finansal okuryazarlık programları düzenlenmektedir. Birçok ülkede gerçekleştirilen bu programlarla, toplumdaki finansal okuryazarlık düzeyi artırılmaya çalışılmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkelerin yanı sıra özel kurumlar da bu faaliyetleri desteklemektedir. 2004 yılında dünya çapında finansal okuryazarlık düzeyini arttırmak için Citibank tarafından on yıllık toplam 200 milyon dolarlık proje uygulamaya konmuş ve yaklaşık 73 ülkede bu programlar uygulanmıştır (Kharchenko, 2011: 3).

Finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bireyler, finansal davranışlarında daha fazla sorumlu davranışlar sergilemekte, kredi kartı kullanımında daha ihtiyatlı tavırlar göstermekte ve pazara katılım konusunda daha yüksek bir yeterlilik düzeyine sahip olmaktadır (Cole, Paulson ve Shastry, 2012: 15). Piyasalar konusunda yeterli bilgiye sahip olan bireyler, daha iyi, daha ucuz ve daha uygun ürün ve hizmetler talep etmektedirler. Böylece finansal piyasaların daha etkin hale gelmesi gerçekleşmiş olmaktadır. Diğer yandan bu durum finansal kurumlar açısından duyarlılığı artırmakta ve tüketici taleplerine daha yenilikçi cevaplar vermelerine yol açmaktadır. Böylece finansal sistem daha dinamik hale gelmektedir (Widdowson ve Hailwood, 2007: 40).

Bir yanı ile finansal okuryazarlık, tüketimden beklenen zaman faydasını artırmaya yönelik olarak, beşeri sermayenin finansal refahı arttıran davranışları gibi unsurlarını ifade etmektedir. Davranışlar ve bilişsel önyargılar, kendi kendini kontrol etme sorunları, aile, arkadaş, ekonomi, toplum gibi diğer etkenler ise finansal

davranışları ve finansal refahı etkilemektedir. Söz konusu davranışsal durum açısından bakıldığında finansal okuryazar olmak, kişilerin karakter özelliklerinin göz önüne alınmaksızın, bütün tüketicilerin iletişim halinde olduğu finansal piyasalarda seçim yapabilecek gerekli bilgi ve becerilere sahip olmayı gerektirmektedir (Huston, 2010: 307-308).

Finansal hizmetlerdeki artan karmaşıklıkla birlikte, bireylerin kendi finansal durumları ile ilgili etkin seçimler yapmaları ve bilinçli kararlar almaları için, finansal konularda gerekli yetenek, bilgi ve kavrayışa sahip olma önemli hale getirmiştir (Financial Services Authority Basic Skills Agency, 2003: 1). Bu çerçevede bireylerin finansal okuryazarlık düzeyleri, tüketicilere finansal piyasalarda etkin koruma sağlama ve uygun ve standart bilgi sunmakla artırılabilceği gibi doğrudan finansal eğitim verilerek de daha yüksek bir finansal okuryazarlık düzeyi elde edilebilmektedir (European Parliament, 2015: 2). Bu çerçevede, bir kişinin veya ailenin finansal yönetimi olarak görülebilecek olan finansal okuryazarlık, para, fiyat ve bütçe okuryazarlığı gibi 3 unsuru içinde barındırmaktadır (Mihalčová, Csikósová ve Antošová, 2014: 319). Diğer yandan finansal okuryazarlığın temel prensiplerini standardize etmek için, İngiltere'nin finansal yetkinliğini geliştirmeye yönelik olarak ulusal strateji belirlemiş olan Financial Services Authority (FSA) and the Basic Skills Agency tarafından, yetişkin finansal okuryazarlığını değerlendirmek amacıyla bir çerçeve oluşturulmuş ve bu çerçeve finansal okuryazarlığa yönelik aşağıdaki beceri ve yetkinlikleri belirtmiştir:

1. Matematiksel okuryazarlık ve standart okuryazarlık
2. Finansal bilgi ve finansal kavrayış
3. Finansal beceri ve finansal yetkinlik
4. Finansal sorumluluk

Kavramlar tek tek ele alındığında, matematiksel okuryazarlığın ve standart okuryazarlığın borç sorunlarının çözülmesinde anlayış geliştirilmesini sağladığı; finansal bilgi ve finansal kavrayışın ise parayı yönetebilme, mantıklı kullanabilme, paranın fonksiyonlarından yararlanabilme ve doğru finansal seçimler yapabilme konusunda beceri kazandırdığı ifade edilmiştir. Finansal beceri ve finansal

yeterliliğin, insanlara beklenmeyen durumlar karşısında finansal bilgi ve finansal kavrayışı uygulayabilmeyi, planlama yapmayı, finansal sorunları çözme ve fırsatlardan yararlanma için gerekli yeteneği kazandırdığı belirtilmiştir. Finansal sorumluluğun ise insanlara finansal kararların birey, aile ve tüm toplum üzerindeki etkilerini değerlendirebilme ve finansal konularda hak ve sorumluluklarını anlama yetisi sağladığı ifade edilmiştir (Financial Services Authority Basic Skills Agency, 2003: 2).

Mevcut ürünlerden akıllı seçim yapmak ve günümüzün artan karmaşık finansal hizmet piyasası ile iletişim kurabilmek amacıyla bireylerin finansal bilgiye sahip olmak zorunluluğu bulunmaktadır. Ev alma konusunda bilinçli finansal kararlar vermek, eğitim ve emekliliği finanse etmek ve iş yaşamına başlamak için gerekli finansal beceriye sahip olan tüketiciler bu yeterliliklere sahip olmayanlardan daha iyi iktisadi davranışa sahip olmaktadır (Bernanke, 2006). Hanehalkı finansal okuryazarlığının nasıl geliştirileceğinin anlaşılması, düşük finansal okuryazarlık düzeylerinin nasıl artırılacağına ilişkin anlaşılması konusunda önem arz etmektedir (Center for Financial Security, 2012: 1). Finansal okuryazarlığı olmayan hanehalkı üyesi sadece kendisini değil ailesini ve geniş çapta toplumu etkileyen kötü kararlar alabilmektedir. Bu açıdan finansal okuryazarlığın artırılması toplum politikasına yönelik birincil konu olmak durumundadır (Gale ve Levine, 2010: 4).

Finansal okuryazarlık matematiksel beceri, harcama, borçlanma ve risk ve getirinin mübadelesi, finansal ürünlerin temel özellikleri, risk çeşitlendirmesinin faydaları ve paranın zaman değerini içeren konular hakkında temel finansal kavramları anlayabilme yeterliliğini içinde barındırmaktadır. Öte yandan finansal yeterlilik çerçevesi içerisine, finansal bilgi ve kavrayış, farklı para ve ödeme türleri, gelir elde etme, gelirden tasarruf etme, finansal planlama, bütçe yapma ve finansal sorumluluk dahil edilebilmektedir (Clercq ve Venter, 2009: 50). Bu kapsamda finansal okuryazarlık, bütün ekonominin istikrarı için geniş kapsamlı sonuçlara sahip bir yeterlilik olarak görülmektedir. Finansal okuryazarlık konusundaki eksiklik finansal piyasalarda aldatıcı finansal uygulamalar ve haksız rekabet için uygun şartları ortaya çıkarabilmekte ve etkili finansal aracılık faaliyetlerini ciddi şekilde engelleyebilmektedir (Jappelli, 2010: 433).

Finansal okuryazarlığın belirlenmesinde ilk zorluk finansal okuryazarlık ile ilgili açık bir tanımlama olmamasıdır. Finansal okuryazarlığı ölçmek ve finansal okuryazarlığı etkileyebilecek faktörleri belirlemeden önce finansal okuryazarlık teriminin tanımlanması bir gerekliliktir. Finansal okuryazarlığı tanımlamak için birçok araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaların her biri, araştırmanın yapıldığı ülkenin finansal ortamına uyan bir finansal okuryazarlık tanımı kullanmıştır. Finansal okuryazarlığın iyi finansal karar verebilme becerisi olduğu yönünde tanımlamalar yapılmıştır. Tanımlamadaki eksiklik önceki çalışmalardaki bulguları değerlendirmeyi zorlaştırmakta, mevcut ve önceki çalışmaların karşılaştırılmasını da sınırlamaktadır. Araştırmacılar, düşük finansal bilgi düzeyi ve finansal konularda yetersizlik konusuna yönelik birçok nedenden bahsetmelerine rağmen, finansal okuryazarlığın ne olduğu, düzeyinin nasıl ölçüleceği veya nasıl finansal okuryazar olunacağı konusunda ikna edici bir fikir birliğine varmamışlardır (Remund, 2010: 278). Bütün kavramsal tanımlamalarda, kavramın kendine bağlı içeriği ve fikirlerdeki çeşitlilikten dolayı kavramı tanımlamak hemen her zaman zor olmaktadır. Kelimeleri ve anlamlarını aynı şekilde kullanmadığımızda da daha karmaşık bir durum ortaya çıkmaktadır. Aynı anda bilgi, eğitim, yetkinlik, yeterlilik ve sorumluluk gibi kavramları içinde barındıran finansal okuryazarlık için durum, tam da bu şekildedir (Zait ve Berteau, 2014: 38).

Bu açıdan, mevcut finansal okuryazarlık düzeyini değerlendirmek ve finansal okuryazarlığı artırmaya yönelik araçları geliştirmek için, tüketicilerin etkili finansal karar verebilmelerini ölçecek olan bir yapıya ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak, mevcut durumda finansal okuryazarlığı ölçecek standart araçlar bulunmamaktadır. Bunun en önemli nedeni ise finansal okuryazarlık konusunda tanımlama ve kavramsallaştırma eksikliğidir. Finansal okuryazarlığı ölçmek için bir araç geliştirildiğinde, bir kişinin sadece bir konuyu bilip bilmemesi değil, onu uygun bir şekilde uygulayıp uygulayamayacağının tespit edilmesi önemli olmaktadır. Finansal okuryazarlığa ilişkin başarılı bir ölçümün, araştırmacının anlama kabiliyetini arttıracak ve beklenen çıktıları gerçekleştirebilmek için eğitimcilere eğitimi tanımlama imkanı sunacak bir yapıda olması beklenmektedir. (Huston, 2010: 296-297).

Finansal okuryazarlığın kavramsal tanımı, ekonomi tanımında olduğu gibi zaman içerisinde karmaşık ve muğlak bir hal almıştır. Araştırmacılar uzun zaman

tanım konusunda fikir birliğine varamamışlardır. 2000 yılına kadar yapılan araştırmalara göre, finansal okuryazarlık üzerine yapılan kavramsal tanımlar beş kategori içerisinde kendini göstermiştir:

- 1) Bilgi ve finansal kavramlar
- 2) Finansal kavramlar konusunda diyaloga girme yeterliliği
- 3) Bireysel finansı yönetmede beceri
- 4) Uygun finansal karar vermede yetkinlik
- 5) Gelecekteki finansal ihtiyaçlar için etkili planlama yapmada güven (Remund, 2010: 279).

Diğer yandan, finansal okuryazarlık çalışmalarına bakıldığında, finansal okuryazarlık konusunda hedeflenip üzerinde çalışılan en yaygın gruplar, yüksekokul öğrencileri, yatırımcılar, çalışanlar ve öğretmenler olmuştur. Yapılan çalışmalardaki örneklem büyüklüğü 42 ile 12.140 arasında değişmekte olup, ortalama örneklem sayısı 1575 olarak gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, çalışmaların çoğunluğunu oluşturan %88'lik kısmının yapılan ölçümlerin yorumlanmasına ilişkin bir yönergeye sahip olmadığı da saptamıştır (Huston, 2010: 304-305).

Problemin tespiti açısından aşağıda yer alan birkaç tanımı incelemek yararlı olacaktır:

JumpStart Coalition for Personal Financial Literacy'ye (2015) göre finansal okuryazarlık, finansal kaynakları yönetebilmek için bilgi ve becerileri kullanabilme; Lusardi ve Mitchell'e (2014: 7) göre iktisadi bilgiyi kullanabilme; Hasting, Madrian ve Skimmyhorn' e (2013: 451) göre gerekli matematiksel beceriye sahip olabilme; Atkinson ve Messy'ye (2012: 14) göre gerekli farkındalık, bilgi, beceri, tutum ve davranışlara sahip olabilme; Remund'a (2010: 284) göre bireysel finansal durumu yönetmek için güvene sahip olabilme ve temel finansal kavramları anlayabilme; Gale ve Levine'e (2010: 3) göre bilinçli ve etkin karar verebilme; Mandell'e (2007: 179) göre yeni ve karmaşık olan finansal araçları kullanabilme ve bilinçli karar verebilme yeterliliğidir.

Yukarıdaki tanımlardan da görülebileceği gibi, finansal okuryazarlığa ait birçok tanım finansal okuryazarlık konusundaki problemin temelini oluşturmakta; bu da finansal okuryazarlık konusunda daha fazla çalışma yapılmasını gerekli kılmaktadır.

Diğer yandan, genç bireylerde finansal okuryazarlık eksikliği, bu durumla ilgili finansal sorunlara yol açan bir potansiyele sahiptir. Finansal okuryazarlık eksikliğinin yeterli derecede finansal okuryazar olamama durumundan kaynaklandığı görülmektedir. Birçok araştırma, üniversite öğrencilerinin finansal becerilerinin yetersiz olduğunu göstermiştir. Öğrencilerin, finansal kavramları anlama ve bu konudaki okuryazarlığı, finansal sorunların üstesinden nasıl gelecekleri ve parayı nasıl yöneteceklerini belirlemede önemli bir etken durumuna gelmiştir (Mandell, 2009: 18).

1.2 Amaç

Bu çalışmanın amacı, Balıkesir Üniversitesi lisans ve lisansüstü öğrencilerinin finansal bilgi ve finansal davranış ile öğrencilere ait sosyodemografik ve sosyoekonomik değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek, finansal okuryazarlık düzeylerini tespit etmek ve finansal okuryazarlık farkındalık düzeylerini değerlendirmektir. Söz konusu bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt bulunmaya çalışılmıştır:

1. Balıkesir Üniversitesi öğrencileri finansal okuryazarlık açısından hangi düzeydedir?
2. Öğrencilerin finansal okuryazarlıklarını etkileyen temel sosyodemografik ve sosyoekonomik belirleyiciler nelerdir?

Temel olarak bu çalışma, Balıkesir Üniversitesi öğrencilerinin bireysel finansal okuryazarlıkları üzerine bulgular sunmayı, bazı öğrencilerin diğerlerinden görece neden daha fazla bilgiye sahip olduğunu incelemeyi, kişisel finansal konularda öğrencilerin bilgisinin ve davranış kalıplarının, kararlarını nasıl etkilediğini irdelemiştir.

1.3 Önem

Finansal okuryazarlık ve bunun iktisadi kararlar üzerindeki etkisi önemli bir konu haline gelmiştir. Artık refahın ve portfolyo tercihlerinin yönetimi 20-30 yıl öncesine göre daha sofistike bilgiyi gerektirmektedir. Sadece hanehalkları kendi refahları konusunda daha sorumlu hale gelmemiş bunun yanı sıra finansal piyasaların görünümü değişmiş ve bu değişiklikler finansal ürünlerin karmaşıklığındaki artışla kendini göstermiştir (Rooij, Lusardi ve Alessie, 2012: 472). Finansal okuryazarlık aslında aileler, finansal kurumlar, öğrenciler, finansal uzmanlar ve eğitimciler için üzerinde durulan temel konulardan birisi haline gelmiştir. Anı zamanda birçok organizasyon, öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yükseltilmesi konusuna önem vermeye başlamıştır. Çünkü öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, üniversite yıllarında akademik başarılarını etkilemekte ve üniversitede verdikleri finansal kararlar, üniversiteden sonraki finansal durumları üzerinde önemli etkiye sahip olmaktadır (Cude, Lawrence, Lyons, Metzger, LeJeune, LeJeune, Marks ve Machtmes, 2006: 106).

Özellikle genç bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi onların geleceğe daha güvenle bakabilmeleri açısından bize önemli veriler sunmaktadır. Bu açıdan Balıkesir Üniversitesi öğrencileri üzerine böyle bir çalışmanın gerçekleştirilmesi, elde edilecek veriler çerçevesinde öğrencilerin finansal okuryazarlıklarının artırılması açısından konunun uzmanlarına ve üniversite akademik çevresine önemli bilgiler sağlayacaktır. Daha önce yapılan birçok çalışmada finansal okuryazarlığın temel belirleyicileri olarak yaş, cinsiyet, eğitim, gelir, iş durumu ve ikamet göz önüne alınmış ve bu yönde araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen bu çalışmada, değişken sayısı artırılmış üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini etkileyebilecek olası bütün ana değişkenler çalışma kapsamına alınmış ve bu da kapsamlı bir değerlendirme yapılmasına imkân tanımıştır. Öte yandan, öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri belirlenirken finansal okuryazarlık düzeyleri üzerinde etkili olan bilgi ve davranışlar açısından sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede bu çalışma, finansal okuryazarlık düzeyini etkileyen faktörlere açıklık getirmeyi amaçlayarak ileride yapılacak olan çalışmalarda araştırmacılara öğrencilerin finansal okuryazarlık

düzeylerini belirlemeyi ve bu çerçevede finansal eğitim çalışmalarının geliştirilmesini teşvik etmeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda bu çalışma, finansal okuryazarlık konusundaki çalışmalara farklı açılardan bilgi sağlayacak ve daha sonra yapılacak olan çalışmalar için referans kaynağı olabilecektir.

1.4 Hipotezler

Bu çalışma için aşağıdaki hipotezler belirlenmiştir:

H₁: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.

H₂: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, yaşlarına göre farklılık göstermektedir.

H₃: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, öğrenim gördükleri öğretim türüne göre farklılık göstermektedir.

H₄: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, akademik düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

H₅: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, öğrenim gördükleri alanlara göre farklılık göstermektedir.

H₆: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, bulundukları sınıflarına göre farklılık göstermektedir.

H₇: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, ikamet ettikleri yerlere göre farklılık göstermektedir.

H₈: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, öğrenim hayatından önce uzun süre ikamet ettikleri yerleşim yerlerine göre farklılık göstermektedir.

H₉: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, akademik başarılarına göre farklılık göstermektedir.

H₁₀: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, geldikleri coğrafi bölgelerine göre farklılık göstermektedir.

H₁₁: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, çalışma deneyimlerine göre farklılık göstermektedir.

H₁₂: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, ailelerinin aylık gelirlerine göre farklılık göstermektedir.

H₁₃: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, babalarının eğitim seviyelerine göre farklılık göstermektedir.

H₁₄: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, annelerinin eğitim seviyelerine göre farklılık göstermektedir.

H₁₅: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, aylık bütçe planlaması yapıp yapmama durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H₁₆: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, finansal konularda yeterli bilgiye sahip olup olmama durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H₁₇: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, finansal durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H₁₈: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, finansal konularda başvurdukları bilgi kaynaklarına göre farklılık göstermektedir.

H₁₉: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, kredi kartı kullanım durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H₂₀: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, kredi kartı borçlarını zamanında ödeyip ödememe durumlarına göre farklılık göstermektedir.

1.5 Varsayımlar

1. Anketin doldurulması gönüllük esasına dayanmakta olup, veri toplama aracına verilen cevapların doğru, samimi ve objektif olduğuna inanılmaktadır.
2. Araştırmanın örneklemini araştırmanın evreni olan Balıkesir Üniversitesi'ni temsil etmektedir.
3. Kullanılan anketin bu çalışmanın amacı olan öğrencilerin finansal okuryazarlığının belirlenmesi amacını karşılar niteliktedir.
4. Çalışmada yararlanılan ve referans verilen kaynaklardan elde edilen bilgilerin doğru olduğu kabul edilmiştir.

1.6 Sınırlılıklar

1. Bu çalışma yalnızca Balıkesir Üniversitesi öğrencileri üzerine yapıldığından genelleme açısından sınırlılıklar içermektedir.
2. Elde edilen sonuçlar Balıkesir Üniversitesi öğrencileri dışındaki üniversite öğrencilerine genellenemez. Bu yönde bir sınırlılık durumu ancak bu türden bir çalışmanın diğer üniversitelerde de yapılması ile giderilebilir. Bu açıdan bu çalışmayı okuyup faydalanacakların bu durumu dikkate alması gerekmektedir.
3. Bu çalışmanın uzun dönemli değişiklikleri belirlemede uygun olacağı düşünülemez. Bu çalışma ancak öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri açısından mevcut durumu tespit etmede etkin bir çalışma olarak değerlendirilmelidir.
4. Anket, öğrencilerin mahrem sayılabilecek ailevi parasal durumlarını içeren soruları da içerdiğinden, bazı öğrenciler açısından anket sorularına cevap verirken tereddütler doğmuş olabilir. Cevapların saklı tutulup tutulmayacağı konusunda endişeler, verilen cevapların doğruluğunu olumsuz yönde etkilemiş olabilir.
5. Anket yalnızca çoktan seçmeli sorulardan oluşmuş ve açık uçlu sorular ankete eklenmemiştir. Bu da öğrencilerin finansal konularda fikirlerini açıklayıcı bir cevaplama yapmasını engellemiş olabilir.

6. Bir takım sınırlılıklara rağmen çalışma bütünüyle daha sonra yapılacak olan çalışmalara, eğitimcilere ve finansal okuryazarlık eğitim planlaması yapma konusunda yetkili kişilere önemli bir bilgiler sağlayacaktır.

1.7 Tanımlar

Finansal Bilgi: Finansal okuryazarlık konusundaki yetkinliğin önemli bir parçasını oluşturmakta olup, tüketicilerin finansal konulardaki yetkinliğine ait bilgiyi ifade eder (Angelo ve Ramsay, 2011: 25).

Finansal Davranış: Bilinçli olamayan alışkanlıklar ve düşünmeden verilen kararları telefi edebilecek etkili para yönetimini, bilinçli karar vermeyi destekleyen finansal bilgi arayışını, bireylerin finansal kararlarına yön verecek finansal planlama ve hedef oluşturmayı ve finansal kararlar vermeyi içeren davranışlar bütününe ifade eder (The Consumer Financial Protection Bureau [CFPB], 2015: 6).

Finansal Okuryazarlık: İnsanların finansal planlama, servet biriktirme, borç ve emeklilik konularında bilinçli karar verebilme ve iktisadi bilgiyi kullanabilme yeterliliğidir (Lusardi ve Mitchell, 2014: 11)

Finansal Eğitim: Tüketicilerin ve yatırım yapanların finansal ürünler ve finansal kavramlar hakkında anlayışlarını geliştirdikleri, finansal risk ve fırsatlara yönelik farkındalıklarını arttırdıkları, finansal refahlarını korumaya yönelik diğer etkili önlemleri alma becerilerini tesis ettikleri süreci ifade eder (OECD, 2005: 113).

Finansal Erişim: Uygun maliyetteki kaliteli finansal ürün ve hizmetlerin varlığını, kullanımı ve fiili tüketimini ifade eder (Claessens, 2006: 210).

Finansal Tabana Yayılma: Uygun, düşük maliyetli ve ulaşılabilir finansal hizmetlere erişimi ve söz konusu finansal hizmetlerin kullanımını ifade eder (Villasenor, West ve Lewis, 2015: 3).

2 İLGİLİ ALANYAZIN

2.1 Finansal Okuryazarlık ve Kuramsal Çerçeve

Tüketim ve tasarruf kararlarını modellemek için kullanılan teorik bakış, rasyonel tüketicilerin bütün yaşamları boyunca tüketimden fayda sağlayacaklarını öne sürmektedir. En basit biçimde, bir tüketici mevcut yaşından ulaşabileceği yaşa kadar olan her döneme ait fayda toplamının günümüze indirgenmiş değerini ifade eden yaşam boyu fayda beklentisine sahiptir. Gelecekteki kaynakların (elde edilecek kazançlar, sosyal güvenlik getirileri, emekli maaşı) değerinin günümüze indirgenmiş değerini temsil eden her döneme ait varlıklar ve tüketim, dönemler arası bütçe kısıtına bağlı olan bu fayda fonksiyonu maksimize edilerek içsel olarak belirlenmektedir. Tüketiciler verecekleri kararlarda faiz, yatırım getirisi, kazançlar, emekli maaşı, sosyal güvenlik getirileri ve enflasyon oranını göz önüne almaktadırlar. Tüketici, optimal tüketim ve yatırım planlarını planlamak ve gerçekleştirmek için bu bilgileri kullanmaktadır. Diğer bir deyişle tüketici, hayat boyu sahip olabileceği kaynakları göz önüne alarak geleceğe yönelik planlarını yapmaktadır. Karar vermeye yönelik böyle bir planlama için tüketicilerin bazı temel gerekliliklere sahip olması gerekir. Faiz oranları, enflasyon, elde edecekleri emekli maaşı gibi değişkenler hakkında tüketicilerin bilgi sahibi olması ve geleceğe yönelik öngöründe bulunması gerekmektedir. Tüketiciler paranın zaman değeri ve bileşik faizi anlamaya yönelik hesaplama yapabilmelidirler. Tüketicilerin düzgün bir tüketim harcamasına yönelik olarak, yaşam boyunca ne kadar yatırım yapacakları ve ne kadar borçlanacakları konusundaki kararları, faiz oranlarının işleyişini anlamalarını gerektirmektedir. Bireyler tasarruf ve yatırım kararlarını en yetkin şekilde verebilmek için, risk ve getiri arasındaki ilişkiyi, tahvil, bono ve hisse senedi piyasaları ve temel varlık fiyatlandırmasının nasıl çalıştığı konularında temel finansal kavramların ötesinde bilgiye ihtiyaç duymaktadırlar. (Lusardi, 2008a: 3). Teorik açıdan daha kapsamlı finansal bilgiye sahip olan bireyler, finansal konularda

atacakları adımlarda daha düşük bir maliyetle karşılaşmaktadırlar. Bununla birlikte standart ekonomik teori bireylerin emeklilik ve finansal konularda nasıl karar vermesi gerektiği konusunda açık reçete sunsa da birçok birey bu reçeteler hakkında doğru olamayan düşüncelere sahiptir (Delavande, Rohwedder ve Willis, 2008: 6). Bu kapsamda bireysel finans, bir kişinin gerçekleştirdiği finansal faaliyetler ve finansal kararlar olarak adlandırılabilir. Bireysel finans, aile gelir ve harcamalarının bütçelendirilmesi, tasarruf, yatırım, kredi, sigorta ve paranın yönetimini gerektiren her türden kararı içinde barındırır. Bireysel finans yönetiminde en önemli faktör, finansal durumun analiz edilmesi ve uzun ve kısa dönem amaçlarının oluşturulması için finansal planlama yapmaktır. Ancak bütün bunlar için, birçok finansal hizmetleri anlamaya ve finansal kararlar vermeye yardımcı olacak olan finansal okuryazarlığa sahip olmak gerekmektedir. Ne alınıp ne alınmayacağına yönelik gündelik kararları doğru bir şekilde verebilmek için iyi düzeyde bireysel finans yönetim becerisine sahip olunması gerekir. Böyle bir beceri, uzun dönemde gereksiz olan ürünlerin daha az sıklıkla satın alınmasına yardımcı olarak paradan daha fazla tasarruf yapılmasını sağlayacaktır. Böyle bir durum, ileriki dönemlerde hanehalkı refahının artmasına katkıda bulunacaktır (Navickas, Gudaitis ve Krajnakova, 2014: 36).

Geleneksel iktisadi yaklaşım, rasyonel bireylerin kazançlarının yüksek olduğu zamanlarda gelirlerinden daha az harcama yaptıklarını ve gelirleri düştüğünde harcamak üzere tasarruf yaptıklarını varsaymaktadır (Lusardi ve Mitchell, 2014: 8). 1950'lerin başında Franco Modigliani ve Richard Brumberg geliştirdikleri teorilerini, insanların yaşamları boyunca mevcut kaynakları ile sınırlı olmak üzere yaşadıkları süre için ne kadar harcayacakları konusunda rasyonel tercihler yaptıkları varsayımına dayandırmışlardır. Böylece bireylerin, gelirlerinin düşük olacağı emeklilik gibi dönemlerde borçlanmalarını karşılayabilmek için, gelirlerinin yüksek olduğu dönemlerde tasarruf yapacaklarını ve yaşam boyunca tüketim harcamalarını belli bir seviyede tutacaklarını ifade etmişlerdir (Deaton, 2005: 4). Bu görüşü destekleyen tüketici davranışına ilişkin teorik modeller ve ekonomi çevreleri insanların tasarruflarını ve harcamalarını formüle edebildiklerini varsaymaktadırlar. Diğer yandan, karmaşık ekonomik hesapların gerçekleştirilebilmesi için ise finansal piyasalar ve satın alma gücü ve kapasitesi ile ilgili uzmanlık gerektiğini ifade etmektedirler. Bu görüş günümüz toplumu için oldukça doğrudur; çünkü çok az

insan geniş bir finansal bilgi ve karmaşık plan yapma yeteneğine sahiptir. Ayrıca da bu türden bir bilgiye sahip olmanın belli bir maliyetinin olacağı da gerçektir (Lusardi ve Mitchell, 2014: 11). Diğer yandan zamanlararası tercih yaklaşımı, insanların beklenen faydayı maksimize ettiğini ve ömür boyu beklenen kaynaklar ve tercihler temelinde her bir durumda tüketim ve tasarruf tercihi yapacaklarını öne sürmektedir. Bu yaklaşım, bireylerin rasyonel ve bilinçli kararlar verdiklerini ve gelecekteki gelir ve faiz oranlarını planladıklarını ve bunları uygun bir şekilde önceden hesapladıklarını belirtmektedir (Jappelli ve Padula, 2013: 2783). Tüketici, zamanlararası bütçe kısıtına uygun bir şekilde her iki dönemdeki toplam faydayı maksimuma ulaştıracak biçimde karar verecektir. Rasyonel bireyin amacı hayat boyu faydasını maksimum kılmaktır (Taşdemir, 2006: 117).

Portfolyo tercihleri modeli ile Merton'a göre, herhangi bir zamanda her varlık piyasa fiyatından herhangi bir miktarda alınabilir ve satılabilir ve satın alınan her bir malın fiyatı aynıdır. Yatırımcı varlık fiyatlarını etkileyemez ve vergiler dahil hiçbir işlem maliyeti yoktur (Nijssen, 2010: 13). Samuelson ve Merton, belli şartlar altında riskli ve risk içermeyen varlıklar arasındaki optimal portfolyo seçiminin ileriye yönelik yatırım anlayışına bağlı olmadığını, sonuç olarak riskli ve risk içermeyen varlıklar arasındaki optimal varlığın yatımcının yaşına bağlı olarak sabit kalacağını ileri sürmüşlerdir. Merton, başka bir çalışmada ise emek gelirinin olduğu ve yatırımcıların ödünç aldığı ve emek gelir riskini güvenceye aldığı bütün piyasalarda aynı sonuçların nasıl gerçekleşeceğini de göstermiştir (Gomes ve Michaelides, 2003: 730). Diğer yandan, Merton'un sürekli zaman modeli, günümüz online varlık tahsisi enstrümanlarının çoğunun merkezinde yer alan Markowitz'in portfolyo tercihi modelinden daha geneldir. Markowitz'in modeli bireylerin statik tek dönem çerçevesinde karar verdiklerini öngörmektedir. Merton ise birkaç farklı zaman dilimi olduğunu ileri sürmektedir (Bodie, 2002: 3).

Birçok araştırma tatmin edici kanıtlar ortaya çıkarmıştır ki yetişkin insanların büyük çoğunluğu çok az bilgi sahibidir ve birçok birey risk çeşitlendirme, enflasyon, bileşik faiz gibi temel ekonomi kavramları hakkında bilgisizdir. Ayrıca finansal okuryazarlığın tasarruf ve portfolyo tercihlerini etkilediği konusunda da dikkate değer bulgulara ulaşılmıştır (Jappelli ve Padula, 2013: 2786). Bu çerçevede özellikle 1950'lerin ortalarından itibaren ekonomi çevrelerinde kabul gören, bireyin karar

verirken rasyonel davrandığı ve piyasaların etkin olduğu anlayışı özellikle 2000’li yılların başında psikologların yaptığı çalışmalar ile önemli oranda değişikliğe uğramıştır. Bireylerin finansal kararlar verirken zihinsel ve bilişsel nedenlerden dolayı rasyonel davranmadığı görüşü önem kazanırken, 2002 yılında psikolog Daniel Kahneman ve ekonomist Vernon Smith’in davranışsal finans alanındaki çalışmaları ile Nobel ekonomi ödülünü alması, finansal ekonomistlerce bireylerin rasyonel davranmadığı anlayışının benimsenmeye başlamasına çok önemli etken olmuştur. Teorik açıdan geleneksel iktisadi yaklaşım ve standart finans anlayışının rasyonel insan yaklaşımına karşın, davranışsal finansın rasyonel olmayan insan yaklaşımı bir kenara bırakılırsa, bu çalışmanın kapsama alanı itibariyle finansal okuryazarlık ile ilgili sınırlı sayıda birkaç teori ise aşağıdaki biçimlerde şekillenmiştir:

Delavande ve diğerleri (2008: 6) yaptıkları çalışmada, tasarruf ve portfolyo seçimi hakkında finansal bilgi açısından beşeri sermaye kazanımına olanak sağlayan iki dönemli bir model ileriye sürmüşlerdir. Bireylerin finansal bilgiye sahip olmaları durumunda daha yüksek getiri sağlamak için daha etkin yatırım yapacaklarını ve bunun da yatırım maliyetlerini düşüreceğini belirtmişlerdir. Geliştirdikleri modelde, finansal bilgiyi beşeri sermayenin bir formu, finansal alanda bilgi kazanımını ise bir yatırım olarak ele almışlardır. Artmış olan finansal bilgi durumundaki yatırımın hanehalkına daha yüksek beklenen getiri oranı sağlayacağını ve riski sabit tutacağını ileri sürmüşlerdir. Edinilen ek finansal bilginin maliyetinin finansal eğitim ve finansal önerilere yönelik bilişsel yetenek, çaba, bilgi birikimi ve ödemelere bağlı olduğunu, faydasının ise beklenen getiri oranındaki artışa eşit olduğunu belirtmişlerdir.

Hsu (2011: 1-3), eşlerin beşeri sermaye yatırımı üzerine geliştirdiği modelinde, finansal okuryazarlık ve finansal karar verme üzerinde öngörülerini test etmiştir. Hanehalkı finansal durumunun koca tarafından yönetildiğinde kadının geleneksel olarak finansal konularda bilgi edinmeyi ertelediğini ifade etmişlerdir. Kocasının ölümünün yakın zamanda gerçekleşmesi söz konusu olacak ise kadının finansal bilgisinde artma olduğunu ve son olarak da daha uzun dul kalma durumunda ise daha fazla sermaye birikimine yönelik olarak bu durumun daha fazla ek teşvik edici rol oynayacağı yaklaşımında bulunmuştur. Model kadınların finansal konularda

bilgi edinmelerini yaşamlarının daha sonraki dönemlerine taşıdıklarını ileri sürmektedir.

Japelli ve Padula (2013: 2279-2780), içsel olarak belirlenen finansal okuryazarlığın da içinde bulunduğu çok dönemli yaşam döngüsü modelini de ekleyerek iki dönemli model ortaya atmışlardır. Modellerinde finansal okuryazarlık ve tasarrufun birbirleri ile pozitif ilişki içerisinde olduğunu ve finansal okuryazarlık ve refahın tüketici yaşam döngüsü üzerinde bir korelasyona sahip olduğunu ileri sürmüşlerdir. Finansal okuryazarlık ve tasarruf arasında nedensellik ilişkisi olmadığını; ancak her iki değişkenin tercih parametrelerine, hanehalkı kaynaklarına ve finansal okuryazarlık maliyetine dayandığını belirtmişlerdir. Ayrıca modelde, iş piyasasına girmeden önceki okuryazarlık durumunun mevcut okuryazarlık seviyesi için potansiyel olarak geçerli bir enstrüman olduğunu, sosyal güvenlik getirisinin fazla olduğu ülkelerde tasarruf ve refaha yönelik dürtünün azalacağını ve böylece finansal okuryazarlığa yönelik yatırım için daha az neden bulunacağını ileri sürmüşlerdir.

Lusardi, Michaud, ve Mitchell (2014: 2-4), ölüm riski, demografik faktörler, gelir ve yaşam içerisinde ortaya çıkan şoklar gibi tasarrufu etkileyen faktörler açısından çok dönemli dinamik yaşam döngüsü (boyu) modeli üzerinde çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Söz konusu modelde bireyler yalnızca sermaye piyasası yatırımlarını seçmemekte, aynı zamanda finansal bilgi edinmeye yönelik yatırımları da gerçekleştirmektedirler. Model açısından gerçekleştirilen bu katkı, servetteki eşitsizlik ve refaha yönelik olarak araştırmacıların model sonuçlarını incelemesine olanak sağlamaktadır. Modelde iki ayrı yatırım teknolojisi göz önüne alınmıştır. Birincisi banka hesabı gibi her bir dönemde sabit düşük getiri sağlayan basit teknoloji, ikincisi ise tüketicinin sahip olduğu finansal bilgiye bağlı olarak daha yüksek getiriye ulaşımını sağlayan daha karmaşık bir teknoloji. Daha yüksek bir getiriye ulaşmak için birey bilgi birikimini artırmaya yönelik para ve zaman maliyetine katlanmak zorundadır. Ayrıca model, bilgi yatırıma yönelik maliyetlere katlanmak durumunda olan az eğitilmişler için finansal eğitim programlarının yararları olamayabileceğini ve bu yüzden finansal eğitim programlarından geniş çaplı bir davranış değişikliği ortaya çıkarmasının beklenmemesi gerektiğini de ileri sürmüşlerdir. Diğer yandan, geleneksel olarak bazı bireylerin çok düşük yatırım

düzeyine sahip olmalarına ve finansal bilgi konusunda herhangi bir yatırımlarının bulunmamasına rağmen söz konusu model, hayatın ilk dönemlerinde finansal bilgi düzeyinin artırılmasının sosyal açıdan yine de optimal sonuçlar ortaya çıkarabileceğini ileri sürmüştür.

Nijssen (2010: 72-73) geliştirdiği modelinde, bireyin servetine yönelik yatırım yapmaya karar vermesi durumunda, ne tür varlık kombinasyonlarının bireysel önceliklerini en iyi şekilde karşılayacağı konusunda seçim yapmak durumunda olduğunu ileri sürmüştür. Bireyin yüksek getirisi olan bir seçim yapacağı; ancak yüksek beklenti getirisinin genellikle riski arttırdığını, yatırıma yönelik varlık tahsisine ilişkin kararın yapılacak olan yatırımın türüne bağlı olduğunu belirtmiştir. Kısa vadeli yatırım planı yapan birey ile uzun vadeli yatırım planı yapan bireyin davranış kalıplarının farklı olacağını, her bireyin risk ve beklentiye yönelik tutumunun değişiklik göstereceğini ifade etmiştir. Diğer yandan bu durumun ideal portfolyo seçimi için çok daha karmaşık olduğunu, birçok varlık portfolyosu oluşturulabileceğini ve bu durumun risk ve getiri açısından farklı kombinasyonları içinde barındırdığını ileri sürmüştür.

Bodie (2002: 5-6), özellikle emekliliğe yönelik olarak tasarruf ve yatırım yapma anlayışı üzerine bina edilmiş olan yaşam boyu gelir çerçevesinde geliştirdiği modelinde, kişilerin kendi beşeri sermayelerinden elde ettikleri kazanma gücü ve finansal refah ile gelir elde etmeye başladıklarını; bu iki unsurun piyasa değerlerinin sürekli ve tesadüfi olarak değişiklik gösterdiğini öne sürmüştür. Ayrıca modelinde, ücret oranının, varlıklar üzerindeki piyasa getirileri ile pozitif ilişki içerisinde olduğunu belirtmiştir. Her bir zaman diliminde bireylerin tüketim miktarlarını, finansal servet oranlarını, faydalarını maksimize etmek için boş zaman aktivitelerine harcayacakları olası maksimum emek gelirinin ne kadar olacağını belirledikleri öngörüsünde bulunmuştur.

2.1.1 Finansal Okuryazarlığa Genel Bakış ve Alan Çalışmaları

Finans veya para, yaş, cinsiyet, eğitim, gelir ve dinsel aidiyet ne olursa olsun bir bireyin yaşamında çok önemli bir yer işgal etmektedir. Bu açıdan para, bütünüyle

toplum ve aile refahı için önemli olmasının yanı sıra bireysel refah açısından da temel bir öneme sahiptir. Bu açıdan paranın yönetimi, bir anlamda finansal okuryazarlık, modern toplumda önemli bir yaşam becerisi olarak göz önüne alınmaktadır. Bu türden önemli bir yaşam becerisine sahip olmak oldukça önemlidir; çünkü finansal okuryazarlık bireysel finans konusunda bilgi ve beceriye sahip olmayı ifade etmektedir. (Das, 2016: 88).

Finansal okuryazarlık son yıllarda geniş bir yelpazede bankalar, devlet kurumları, tüketici ve toplum dayanışma grupları ve diğer kurumların dikkatini çekmiştir (Braunstein ve Welch, 2002: 445). Lusardi ve Mitchell'e (2014: 32) göre finansal okuryazarlık, insanların finansal planlama, servet biriktirme, borç ve emeklilik konularında bilinçli karar verebilme ve iktisadi bilgiyi kullanabilme yeterliliğidir. Politikacılar gibi konu ile ilgili gruplar, tüketicilerin çalışma yaşamına ilişkin finansal kavramlar hakkında eksik bilgiye sahip olduklarını ve refahlarını artıracak finansal bilgiden yoksun olduklarını dile getirmeye başlamışlardır. Çünkü finansal okuryazarlık eksiliği bireylerin veya ailelerin günlük para yönetimini, yükseköğretime gitme ve emeklilik finansmanı gibi uzun dönemli amaçlarını olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Finansal okuryazarlık eksikliğinden kaynaklanan etkin olmayan para yönetimi, tüketicileri ciddi finansal krizler karşısında savunmasız hale getiren davranış kalıplarının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bu çerçevede finansal okuryazarlık konusundaki endişeler arttığından, çok sayıda finansal okuryazarlık eğitim programında artışlar ortaya çıkmıştır. Bunlardan bazıları tasarruf, kredi ve benzer konularda geniş bilgi sunarken, bazıları ise ev sahibi olma ve tasarruf yapma gibi konularda genç bireylere bilgi sağlamayı amaç edinmişlerdir (Braunstein ve Welch, 2002: 445).

Finansal piyasalar arasındaki rekabet nedeniyle finansal becerilere sahip olma son on yıl içerisinde daha önemli hale gelmiştir. Bunun yanı sıra, kredi kartı elde etmek de daha kolay hale gelmiş ve genellikle mal ve hizmet alımında ödeme aracı olarak kullanımı kabul görmüştür. Bu durumla birlikte aynı zamanda, kişisel borçlanmaya kolay ulaşım, ev ve yatırım borçlanması, faizsiz ve diğer ödeme alternatifleri, tüketimde artışa ve kişisel ve hanehalkı borçlanma düzeylerinde hızlı bir genişlemeye yol açmıştır. Bu gelişmeler çerçevesinde bireysel finansal

okuryazarlık becerilerine sahip olmanın öneminin daha da artmaya devam edeceği son yıllarda önemli oranda kabul görmüştür (Bird, 2008: 6).

Dar anlamda finansal okuryazarlık, para yönetimi konusunda sergilenen bilgi, farkındalık, beceri, tutum ve davranışın bir karışımını ifade etmektedir. Bununla birlikte, özellikle ekonomik ve finansal sistemdeki mevcut modern gelişmeler, finansal okuryazarlık kavramının genişlemesi gereğini ortaya çıkarmış ve finansal okuryazarlık çerçevesinde birçok modern finansal araç ve mekanizmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu bağlamda bireylerin bu yeni koşullar altında kaliteli finansal kararlar alabilmeleri, mevcut finansal bilgilerin sürekli olarak yenilenmesi gereğini ortaya çıkarmıştır. Finansal alanda var olan bilginin geliştirilmesi, özellikle gelecekte sayısız finansal karar alma durumunda olacak olan genç bireyler için özellikle önem taşır duruma gelmiştir (Golemac ve Zrinka, 2015: 94).

Özellikle genç bireyler ve bu çerçevede öğrencilerin finansal okuryazarlık ile ilgili durumları değerlendirildiğinde, finansal okuryazarlık eksikliğinin, önemli sorunlara yol açabileceği değerlendirilmektedir. Birçok araştırma üniversite öğrencilerinin finansal becerilerinin yetersiz olduğunu göstermiştir. Bu kapsamda, öğrencilerin finansal kavramlar konusundaki okuryazarlığı, finansal sorunların nasıl üstesinden gelineceği ve paranın nasıl yönetileceğini belirlemede önemli bir etken olarak ortaya çıkmıştır (Mandell, 2009: 17).

2.1.1.1 Türkiye’de Gerçekleştirilen Alan Çalışmaları

2012 yılında Dünya Bankası ve Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) işbirliği ile Türkiye’de 12 bölgede, 40 il ve 142 ilçede; rassal örneklem yöntemiyle seçilen 3009 yetişkin üzerinde yüz yüze mülakat tekniğiyle yapılan Türkiye Finansal yeterlilik Araştırması ön sonuçlarına göre ülkemizde finansal okuryazarlık oranı düşük seviyelerdedir. Söz konusu araştırmada düzenli tasarruf yapma oranı düşük çıkmıştır. Uzun vadeli gelecek planı yapanların oranının genel olarak düşük olduğu ve katılımcıların çocuklarının geleceği için genel olarak eğitimi yatırım olarak gördüğü bilgisine ulaşılmıştır (Sermaye Piyasası Kurumu [SPK], 2015).

Boğaziçi üniversitesinde finansal okuryazarlığın kredi kartı sorunları üzerindeki etkisinin incelendiği bir çalışmada, finansal okuryazar olanların, gelirleri yüksek ve hane halkı sayıları fazla olanların, ekonomik şok ile karşı karşıya kaldıklarında, kredi kart sahiplerinin finansal zorluklarla başa çıkabildikleri ve kredi kartında temerrüde düşmedikleri sonucuna varılmıştır (Araz, 2012: 57).

Marmara Üniversitesi'nde Bireysel Yatırımcıları Koruma Aracı Olarak Finansal Okuryazarlık konulu çalışmada ise bireysel yatırımcıların eğitim düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık seviyelerinin de arttığı ve finansal okuryazarlık düzeyleri arttıkça da bireysel koruma seviyelerinin arttığı tespit edilmiştir (Satoğlu, 2014: 141).

Sakarya'da yapılan bir başka çalışmada ise hane halkının finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi amacıyla 453 kişi üzerine yapılan çalışmada, hanehalkının yarısından fazlasının düşük düzeyde finansal okuryazar olduğu ve finansal okuryazarlık düzeyi ile demografik özellikler ve tasarruf davranışı arasında anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir (Güler, 2015: 86).

Borsa İstanbul A.Ş., Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği, İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş., Merkezi Kayıt Kuruluşu ve Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu (2015) işbirliği ile yapılan 2015 Türkiye Finansal Okuryazarlık Araştırması kapsamında, Türkiye genelinde kentsel ve kırsal alanlarda ikamet eden yetişkin nüfusu temsil eden 3000 kişilik bir örnekleme hane ortamında yüz yüze görüşülmüştür. 2015 yılı çalışmasında, 2012 sonuçlarına göre doğru cevap oranında ortalama % 25'in üzerinde artış olduğu, eğitimin finansal okuryazarlıkta önemli bir yer tuttuğu, özellikle okula gitmemiş ya da ilköğretimi tamamlamamış bireylerin finansal okuryazarlık puanlarının çok düşük olduğu belirlenmiştir. Eğitim düzeyi yükseldikçe finansal okuryazarlık düzeyinin de yükseldiği, kadınların finansal okuryazarlık düzeyinin erkelere göre daha düşük olduğu, hanede kişi başına düşen gelir arttıkça bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yükseldiği belirlenmiştir (SPK, 2015).

Türkiye'de finansal okuryazarlık çalışmalarının arttırılması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir. Literatür incelendiğinde çoğunlukla çalışmaların öğrenciler ve özellikle üniversite öğrencileri üzerine yapıldığı gözlenmekte olup bu

konuda da Türkiye'deki çalışmalar sınırlı kalmaktadır. Bu çerçevede yukarıda bazı çalışma örneklerinde finansal okuryazarlık açısından araştırılan konuların Türkiye'de ve özellikle üniversite öğrencileri düzeyinde yapılması önem arz etmektedir. Literatürle karşılaştırıldığında bu konuda önemli açıklar olduğu görülmektedir. Türkiye'de üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmalarda genel olarak kredi kartı kullanımı ve finansal okuryazarlık, eğitim ve finansal okuryazarlık, cinsiyet ve finansal okuryazarlık, gelir ve finansal okuryazarlık, tasarruf davranışı ve finansal okuryazarlık gibi alanlarda çalışmalar yapılmış olup, bu tez çalışması kapsamında literatür taranarak geliştirilen anket çalışması bu açığı kapatmayı amaçlamakta olup, literatüre önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.1.1.2 Dünya’da Gerçekleştirilen Alan Çalışmaları

Avustralya ANZ Bank yaptığı ilk yetişkin finansal okuryazarlık ulusal anketi, bazı tüketicilerin temel finansal beceri ve belirli finansal ürün ve hizmetlerin anlaşılması konusunda eksiklikleri olduğunu göstermiştir. Söz konusu araştırmada tüketici grupları içerisinde en düşük finansal okuryazarlık düzeyine sahip olanların 18-24 yaş arası bireyler olarak olduğu belirlenmiştir (ASIC, 2003).

The National Foundation for Credit Counseling tarafından Amerika’da yaş, cinsiyet, etnisite, eğitim, bölge ve hanehalkı geliri üzerine yapılan ve 18 yaş üzeri 2017 yetişkin üzerinde yapılan çalışmada, ankete katılan yetişkinlerin %59’unun bireysel finans konusunda kendilerine A veya B notu verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Yetişkinlerin %75’inin günlük finansal sorular için uzmanlardan yaralandığı, %23’ünün ise kesinlikle yararlandığı konusunda olumlu fikir beyan ettiği belirlenmiştir. Ankete katılanların %48’inin emeklilik için yeterli tasarruf yaptığı konusunda kendinden emin olduğu, %30’unun ise bu konuda bütünüyle olumsuz bir durumda olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Poll, 2015: 272). Amerika’da yapılan başka bir çalışmada ise 50 yaş ve üzeri 1296 kişi araştırma içerisine dahil edilmiş ve gerçekleştirilen bu çalışmada, bileşik faiz sorusuna ankete üçte birinin doğru cevap veremediği belirlenmiştir. Ancak enflasyon sorusuna katılımcıların %75 oranında doğru cevap verdiği ve enflasyonun arttığı dönemlerde daha az harcama eğilimi içerisinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu çalışmada, finansal bilgi sahibi

olanların ileriye yönelik planlarında başarı gösterdiği, tasarruf ve yatırıma daha duyarlı oldukları, finansal okuryazarlığın eğitimle yakından ilgili olduğu tespit edilmiştir (Lusardi ve Mitchell, 2011: 502-503). 2008 Amerika Sağlık ve Emeklilik Çalışması (American Health and Retirement Study [HRS]) verileri üzerinde yapılan bir çalışmada, kadınların hisse senedi piyasasını erkeklere göre daha az anladığı ve yabacı piyasalara yatırım yapma konusunda erkeklere göre daha az eğilim gösterdikleri belirlenmiştir. Risk çeşitlendirme konusunda kadınların erkeklere göre daha az bilgi sahibi oldukları, matematiksel ve karmaşık hesaplamalarda erkeklere göre daha az başarı gösterdikleri belirlenmiştir (Lusardi ve diğerleri, 2010: 376).

Romanya'da yapılan bir araştırmada, yaşlılar, kadınlar ve eğitim düzeyi düşük olanların finansal okuryazarlık sorularında en kötü performansa sahip oldukları, özellikle finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olanların birden daha fazla tasarruf aracı kullandığı ve emekliliğe daha fazla yatırım yaptıkları belirlenmiştir (Beckmann, 2013: 18). Rusya'da 1600 kişi ile gerçekleştirilen bir çalışmada katılımcıların %41'inin bileşik faiz sorusuna, %46'sının basit enflasyon sorusuna doğru cevap verdiği belirlenmiştir. Çalışmada ayrıca finansal okuryazarlık düzeyinin sadece genel toplum düzeyinde düşük olmadığı, özellikle düşük gelir ve eğitim düzeyine sahip kırsal alanda yaşayan kadınlarda ciddi seviyede düşük olduğu tespit edilmiştir (Klapper, Lusardi ve Panos, 2011). Avustralya'da yapılan 2015 ANZ Bank (2015) yetişkin finansal okuryazarlık çalışmasında ise katılımcıların %88'inin finansal kararlar alırken genellikle elde ettiği tatminkâr bilgi çerçevesinde karar verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların %55'inin finansal bilgiye ulaşmak için uzmanlardan, arkadaşlarından veya ailelerinden yardım aldıkları, %40'ının finansal bilgiye bilgisayar, telefon veya tablet kullanarak ulaştıkları belirlenmiştir.

The Organization for Economic Cooperation and Development/ International Network on Financial Education [OECD/INFE] (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü/ Finansal Okuryazarlık Uluslararası Ağı) tarafından 2011 yılında 14 ülkede finansal bilgi, tutum ve davranış değişkenlerini analiz eden çalışmada, katılımcıların, bileşik faiz ve risk çeşitlendirme gibi bazı temel finansal kavramlar açısından büyük oranda bilgi eksikliği yaşadıkları belirlenmiştir. Diğer yandan, ankete katılan bazı kişilerin finansal konularda kendilerine aşırı güvendiği ve bu yüzden yanlış cevaplar verdikleri belirlenmiştir. Hemen hemen bütün ülkeler

açısından kadınların finansal okuryazarlık düzeyi erkeklerden düşük çıkmıştır. Birçok ülkede finansal davranış ve finansal bilgi arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Düşük gelir ve düşük eğitim seviyesinin düşük finansal okuryazarlık ile doğrudan ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Atkinson ve Messy, 2012).

Finansal okuryazarlığı ölçmek üzere Endonzeya kırsal bölgesinden toplam 3369 ve Hindistan kırsal bölgelerinden toplam 1500 kişi üzerinde yapılan çalışmada, özellikle Hindistan'da finansal okuryazarlık düzeyi düşük çıkmıştır. Katılımcılar 3+4 gibi basit matematiksel toplama işlemine doğru cevap verirken 3x6 ve 400/10 gibi basit çarpma ve bölme işlemlerinde zorluk yaşamışlardır (Cole, Sampson ve Zia, 2009). Amerika'da gerçekleştirilen diğer bir panel veri çalışmasında, hanehalklarının %12'sinin fakirlik sınırına eşit emekliliğe yönelik tüketimlerini finanse edecek yeterli refaha sahip olmadıkları ve %9'unun da fakirlik sınırında olduğunu belirlenmiştir. (Love, Smith ve McNair, 2007: 3). Daha büyük kapsamlı olarak gerçekleştirilen ve iktisadi okuryazarlık konusunda, 55 ülkeyi kapsayan bir panel veri çalışmasında ise, finansal okuryazarlığın ülkeler arasında önemli ölçüde değişiklik gösterdiği, yapılan regresyon analizinde ise finansal okuryazarlık düzeyinin eğitimsel başarı, sosyal katılım ve finansal gelişmişlik düzeyine bağlı olduğu belirlenmiştir (Jappelli, 2010: 432). Macaristan'da yapılan bir araştırmada ise, genel olarak tüketicilerin temel finansal terimleri, ankete cevap verenlerin %70'nin ise enflasyonun anlamını bilmediği tespit edilmiştir (European Commission [EUC], 2007).

Öğrenciler zerine yapılan finansal okuryazarlık çalışmalarında özellikle PISA (The Programme for International Student Assessment [Uluslararası ğrenci Değerlendirme Programı]) alışmaları önemli yer tutmaktadır. PISA zorunlu eğitimde modern dünyaya tam katılımı sağlayacak olan bilgi ve becerilerin düzeyini ölçmekte, okuma, matematik, bilim ve problem çözme şeklinde değerlendirme yapmakta, eğitimcilere ve politika yapıcılara eğitim sistemlerindeki farklılıkları ve benzerlikleri de göstermektedir. PISA 2012 değerlendirme çalışması zorunlu eğitimin sonuna yaklaşan 15 yaşındaki öğrencilerin okulda ve okul dışında öğrenilen finansal okuryazarlığı değerlendirmek için gerçekleştirilmiş olan ilk geniş çaplı uluslararası çalışma olmuştur. 13 OECD lkesi dahil toplam 18 ülke bu finansal okuryazarlık değerlendirmesine katılmıştır. Finansal okuryazarlık değerlendirmesine alınan öğrencilerin kendileri, aileleri, okulları, öğrenme deneyimleri ve öğrenmeye

karşı tutumları, bunlara ilave olarak para ve finansal ürünlerle ilgili deneyimleri değerlendirilmiştir. 18 katılımcı ülkede yer alan okullardaki yaklaşık dokuz milyon öğrenciyi temsilen 2012 finansal okuryazarlık değerlendirme anketi yaklaşık 29.000 öğrenciye uygulanmıştır. Yapılan değerlendirme sonucunda finansal okuryazarlık konusunda en yüksek değere Çin'in ulaştığı, OECD ülkelerinde yalnızca öğrencilerin onda birinin en zor finansal okuryazarlık görevlerini başarabildiği, öğrencilerin problem çözmeye ve öğrenmeye yönelik davranışlarının finansal okuryazarlık ile pozitif ilişki içerisinde olduğu belirlenmiştir (OECD, 2012).

Malezya Üniversitesi'nde üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyini incelemek üzere 384 öğrenci üzerinde yapılan bir çalışmada, üst sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin finansal okuryazarlığının daha yüksek çıktığı belirlenmiştir (Shaari, Hasan, Mohamed ve Sabri, 2013: 286). Amerika'da lisans öğrencilerinin kredi kart kullanımı üzerine yapılan bir çalışmada, katılımcıların dörde birinden daha azının emeklilik ve finansal planlamaya ilgi duyduğu ve %25'inin ise kredi kartı kullanımının yararlarını ve sakıncalarını bildiği belirlenmiştir (Sallie Mae's National Study of Usage Rates and Trends, 2009). Amerika'da gerçekleştirilen başka bir çalışmada, gençlerin çoğunluğunun temel finansal kavramlar konusunda bilgisiz olduğu, katılımcıların %79'unun faiz sorusuna, %54'ünün enflasyon sorusuna ve %47'sinin ise risk çeşitlendirme sorusuna doğru cevap verdiği belirlenmiş olup ankete katılanların sadece %27'sinin bütün sorulara doğru cevap verdiği belirlenmiştir. Ayrıca bu çalışmada kadınların daha düşük finansal okuryazarlık seviyesine sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Diğer yandan anne ve babası ve özellikle annesi üniversite mezunu olanların finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu, anne ve babanın finansal bilginin çocuğa ulaşmasında önemli bir konumda olduğu sonucuna da ulaşılmıştır (Lusardi ve diğerleri, 2010: 377-378).

Amerika'daki 14 üniversitede toplam 924 üniversite öğrencisi üzerine yapılan bir anket çalışmasında, işletme ve iktisat alanında eğitim gören öğrencilerin ve master düzeyi öğrencilerinin lisans öğrencilerinden daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. Diğer yandan farklı etnik geçmişe sahip olanların finansal bilgi düzeyleri de farklı çıkmıştır. Daha alt sınıfta bulunanlar, kadın katılımcılar, yaşı 30'un altında olanlar ve iş deneyimi az olanların

finansal okuryazarlık düzeyleri daha düşük çıkmıştır. Bilgi düzeyi düşük olanların tasarruf, borçlanma ve yatırım konularında yanlış kararlar verme eğiliminde oldukları tespit edilmiştir (Chen ve Volpe, 1998: 115-116). Yine Amerika Iowa State Üniversitesi'nde kredi kart bilgisi, sigorta, borç ve finansal yönetim konularında 323 öğrenci üzerinde yapılan çalışmada, katılımcıların para yönetimi konusunda düşük bilgi düzeyine sahip oldukları, evli öğrencilerin kişisel finans konusunda daha fazla bilgili oldukları, yaşları daha büyük olan öğrencilerin sigorta ve borç konusunda daha fazla bilgi sahibi oldukları belirlenmiştir (Danes ve Hira, 1987: 10-15).

Amerika Midwest Üniversitesi'nden 454 öğrenci üzerine yapılan bir çalışmada ise, öğrencilerin genel olarak yetersiz finansal bilgi düzeyine sahip oldukları, kadınların kişisel yatırım konusunda erkeklerden daha düşük bilgi düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir (Volpe, Chen ve Pavlicko, 1996: 90-92). Öte yandan Mandell ve Klein (2009: 21-23), 1 ile 4 yıl öncesinde bireysel finansal yönetim dersi almış olan 79 yüksek okul öğrencisi üzerinde alınan derslerin etkisini incelemek üzere yaptıkları çalışmada, ders alanların ders almayanlardan daha fazla finansal okuryazar olmadıkları belirlenmiştir. Ayrıca ders alanlar kendilerini almayanlarla karşılaştırdıklarında daha fazla tasarruf eğilimli kişiler olarak değerlendirmedikleri belirlenmiş ve bu kişilerde daha iyi finansal davranışlar gözlemlenmemiştir.

Lusardi ve diğerleri (2010: 3-4), 12-17 yaş arası 7138 genç yetişkin üzerine yaptıkları çalışmada, finansal okuryazarlık düzeyinin çok düşük olduğunu, katılımcıların sadece %27'sinin enflasyon ve risk çeşitlendirme konusunda bilgi sahibi olduğunu ve basit faiz hesaplamalarını yapabildiklerini tespit etmişlerdir. Ayrıca genç bireylerin finansal bilgiyi ailelerinden aldığını, sigara içenlerin veya arkadaşları sigara içenlerin daha düşük finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduklarını belirlemişlerdir.

Malezya'da özel ve devlet üniversitesinden toplam 2500 öğrenci üzerinde yapılmış ve finansal refah üzerinde cinsiyet etkisi araştırılmıştır. Söz konusu çalışmada, finans bilgisi açısından erkek öğrencilerin kadınlardan daha yüksek finansal bilgiye sahip olduğu, kadın öğrenciler arasında finansal sorunların finansal refahı belirleyen birinci etken olarak görüldüğü tespiti yapılmıştır. Ayrıca bireylerin

finansal tutum ve davranışlarında aile ve ebeveynin etkisinin olduğu da saptanmıştır (Falahati ve Paim, 2011: 1772-1774).

Avustralya Southern Quesland Üniversitesi'nde 'de beş fakülteyi içeren 789 öğrenci üzerinde yapılan bir çalışmada ise erkek öğrencilerin, iş tecrübesi olanların ve yüksek gelirli olanların finansal okuryazarlığı yüksek çıkarken, bütünüyle yapılan değerlendirmede öğrencilerin finansal konularda yeterli ve bilgili olmadığı belirlenmiştir (Bael ve Delpachitra, 2003: 77).

Genç bireylerin ve yaşı daha ilerlemiş olanların karşılaştırılması açısından Amerika'da finansal yeterlilik konusunda yapılan bir çalışmada, genç bireylerin yaşlılardan daha düşük finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğu, 18-29 yaş arasında olan bireylerin ancak %43'ünün belli bir faiz ve enflasyon düzeyinde elde edilebilecek getiri veya kayba doğru cevap verdiği belirlenmiştir. Kadınların, düşük eğitim düzeyinde olanların ve Afrikan-Amerikan ve Hispaniklerin diğer katılımcılara göre finansal okuryazarlık sorularına daha az doğru cevap verebildiği belirlenmiştir (Investor Education Foundation [FINRA], 2012: 18-19). Öte yandan finansal okuryazarlık konusunda Avustralya'nın ilk ulusal anket olan ANZ Bank'ın 2003 yılında yapmış olduğu çalışmada, eğitimi 10 yıldan daha az olan düşük eğitimlilerin, çalışmayanların, yıllık geliri 20 bin doların altında olan düşük gelirli olanların, evli olmayanların ve yaşı 24 altında olan öğrencilerin, kirada oturanların, evde İngilizce dışında başka bir dil konuşanların ve yaşı 70'in üzerinde olan emeklilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu belirlenmiştir (Roy Morgan Research, 2003: 4).

Cole ve diğerleri (2012: 20-22) yaptıkları panel veri çalışmasında, okulda alınan finansal eğitim ve finansal bilginin finansal piyasalara katılımı arttırdığı, okul eğitiminin bilişsel yeteneği etkilediği ve bunun da tasarruf ve yatırım kararlarına etkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışmanın yanı sıra Amerika'da Jump\$art Coalition tarafından üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlığını ölçmek üzere yapılan bir araştırmada ise yıllar geçtikçe üniversite öğrencilerinin okuryazarlık düzeylerinin arttığını belirlenmiştir (Mandell, 2008: 29-30).

Amerika Illinois üniversitesinde gerçekleştirilen bir çalışmada, finansal açıdan riskli durumda olan öğrencilerin diğerlerine göre kredi kartı limitini

aşmalarının daha olası olduğu, bunların aylık kredi borçlarını ödemede zorlandıkları ve kredi kartlarını ailelerinden değil kendilerinin başvurarak aldıkları belirtilmiştir (Lyons, 2007: 15). Luisiana Üniversitesi ve Georgia Üniversitesi'nden toplam 2382 öğrenci üzerinde yapılan diğer bir çalışmada, öğrencilerin para yönetimi konusundaki davranışları üzerinde en büyük etkinin ailelerinden kaynaklandığı ve öğrencilerin bireysel finansal durumlarını yönetmede iyi durumda olmadıkları belirlenmiştir. (Cude ve diğerleri, 2006: 107).

Amerika'da yaşları 12-17 arası olan 7417 genç bireyle gerçekleştirilen bir çalışmada, ebeveyn eğitiminin finansal okuryazarlık üzerinde önemli derecede belirleyici olduğu ve iyi eğitilmiş ebeveynin gençlerin finansal okuryazarlığı üzerinde pozitif etkiye sahip olduğunu belirlenmiştir. (Lusardi ve diğerleri, 2010: 3). Arizona Üniversitesi'nde 781 öğrenci üzerinde öğrencilerin finansal davranışlarını incelemek için yapılan bir çalışmada ise kredi kartı kullanımının öğrencilerin özellikleri, psikososyal değişkenler ve zamanı kullanma faktörlerine bağlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, ailelerinden finansal konularda tavsiye alan öğrencilerin finansal konularda daha pozitif davranışlar gösterdiği tespit edilmiştir (Xiao, Shim, Barber ve Lyons, 2007: 18-19).

Güney Afrika Üniversitesi'nde yaş, cinsiyet, etnik köken ve gelir düzeyinin finansal okuryazarlık üzerine etkisinin araştırıldığı bir çalışmada, 30-39 yaş aralığındaki bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin en yüksek, 17-22 yaş aralığındakilerin ise en düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir. Erkeklerin finansal okuryazarlık düzeylerinin kadınlara göre daha fazla olduğu, yüksek gelir düzeylerinde finansal okuryazarlık düzeylerinin de yüksek olduğu sonucuna varılmıştır (Clercq ve Venter, 2009: 59). Avustralya'da Güney Quesland Üniversitesi'nde yapılan bir çalışmada ise, öğrencilerin özellikle belirlenmiştir (Bael ve Delpachitra, 2003: 76-77).

2.1.1.3 Yapılan Alan Çalışmalarına İlişkin Literatür Sonuçları

Finansal okuryazarlığı ölçmek için yukarıda başlangıçta temel olarak gerçekleştirilen çalışmaların yanı sıra daha sonra finansal okuryazarlık düzeylerini ölçme ve finansal okuryazarlığın etkileri konularında Dünya'da ve Türkiye'de gerek

hanehalkı ve gerekse öğrenci ve iş çevreleri üzerine birçok çalışma gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmalar gerek elde edilen sonuçlar gerekse finansal okuryazarlığın belirleyicileri açısından aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Finansal okuryazarlık ülkeler arasında önemli ölçüde değişiklik göstermektedir.
- Finansal okuryazarlık düzeyi en düşük olanlar 18-24 yaş arası genç bireylerdir.
- Türkiye'de tasarruf yapma oranı düşüktür ve bu durum finansal okuryazarlıkla yakından ilişkilidir.
- Eğitim düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık artmaktadır.
- Finansal okuryazarlık düzeyi ile demografik özellikler ve tasarruf davranışı arasında anlamlı ilişki vardır.
- Özellikle okula gitmemiş ya da ilköğretimi tamamlamamış bireylerin finansal okuryazarlık düzeyleri düşüktür.
- Kadınların finansal okuryazarlık düzeyi erkelere göre daha düşüktür.
- Hanede kişi başına düşen gelir arttıkça bireylerin finansal okuryazarlık düzeyleri artmaktadır.
- Finansal okuryazarlık ile emekliliğe yönelik tasarruf arasında pozitif bir ilişki vardır.
- Öğrencilerin problem çözmeye ve öğrenmeye yönelik davranışları finansal okuryazarlık ile pozitif ilişki içerisindedir.
- Üst sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin finansal okuryazarlığı daha yüksektir.
- Öğrenciler faiz ve enflasyonun anlamı konusunda eksik bilgiye sahiptir.
- Finansal bilgi ve ileriye yönelik planlama arasında pozitif ilişki vardır.
- Kadınlar matematiksel ve karmaşık hesaplamalarda erkeklere göre daha az başarılıdır.
- Finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olanlar birden daha fazla tasarruf aracı kullanmaktadır.
- Üniversite öğrencileri finansal okuryazarlıklarını artırmak için bu konuda eğitim almaya ilgi duymaktadır.

- Üniversite öğrencilerinin çoğunluğu kredi kartı kullanımının yararlarını ve sakıncalarını bilmemektedir.
- Genel olarak finansal bilgi eksikliği gençlerde daha yaygın bir olgudur.
- Anne babasının eğitim düzeyi yüksek olanların finansal okuryazarlık düzeyleri daha yüksektir.
- Anne baba, finansal bilginin çocuğa ulaşmasında önemli bir konumda bulunmaktadır.
- Aile gelirinin yüksek olması çocuklarda finansal okuryazarlık düzeyini olumlu etkilemektedir.
- İşletme ve iktisat alanında öğrenim gören öğrenciler daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahiptir.
- Lisansüstü öğrencileri lisans öğrencilerinden daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahiptir.
- İş deneyimi az olanların finansal okuryazarlık düzeyleri daha düşüktür.
- Finansal bilgi düzeyi düşük olanlar tasarruf, borçlanma ve yatırım konularında yanlış kararlar verme eğilimindedir.
- Evli öğrenciler kişisel finans konusunda daha fazla bilgi sahibidir.
- Kampus dışında yaşayan öğrenciler kredi kartı ve kişisel borç konusunda daha yüksek bilgi düzeyine sahiptir.
- Finansal tutum ve finansal davranış arasında pozitif bir ilişki vardır.
- Üniversitede alınan finansal eğitim ve finansal bilgi, finansal piyasalara katılımı arttırmaktadır.
- Finansal konularda alınan tavsiyeler öğrencilerin finansal konularda daha pozitif davranışlar sergilemesine yol açmaktadır.
- Finansal okuryazarlık düzeyi kişinin yaşı ile birlikte artmaktadır.
- Finansal okuryazarlıkta coğrafik ve etnik eşitsizlikler oldukça yaygındır.
- Finansal okuryazarlık daha karmaşık yatırım davranışları ile ilişkilidir.
- Finansal okuryazarlık bireylerin borçlanma davranışını etkilemektedir.
- Finansal okuryazarlığın makroekonomik etkileri vardır.
- Az gelişmiş ülkelerde finansal okuryazarlığa ilgi düşük düzeydedir.

2.1.2 Finansal Okuryazarlığa Ait Tanımlar

Finansal okuryazarlık üzerine literatürde artan önemle birlikte tanımlanmasında açık bir görüş birliği bulunmamakta, tanımlamalar bilgi ve beceriyi temel kavramlar olarak ele almakla birlikte kurumdan kuruma farklılık göstermektedir (Monticone: 2010: 6).

Terim olarak ele alındığında finansal okuryazarlık bir yandan okuryazarlık diğer yandan finansı içeren iki kavramı içerisinde barındırmaktadır.

Okuryazarlık en yaygın anlamı ile okuma ve yazma konusunda bilişsel somut becerileri ifade etmektedir (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO], 2006: 148). Okuryazarlık, kişinin hedeflerine ulaşmak, bilgi ve potansiyelini geliştirmek ve toplum içerisinde işlevini yerine getirmek için basılı ve yazılı bilgiyi kullanması anlamına gelmektedir. (Kirsch, Yamamoto, Norris, Rock, Jungeblut ve O'Reilly: 2001). Finans ise para yönetme sanatı ve bilimi olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda finans, finansal hizmetler ve finansal araçları içermekte ve ihtiyaç duyulduğunda paranın tedarik edilmesini de ifade etmektedir. Finansın fonksiyonu ise fonların sağlanması ve bunların ticari işlerde etkin kullanılmasını ifade etmektedir (Paramasivan ve Subramanian, 2012: 2-3).

Finansal okuryazarlık üzerine olan tanımlamalar, bilgi ve beceriyi temel kavramlar olarak ele almakla birlikte, kurumdan kuruma farklılık göstermektedir (Monticone, 2010: 6). Tanımların çokluğu, bu konuda birçok araştırma yapılmasına da yol açmıştır.

Var olan bütün tanımlamaların çoğunluğu kavramsal tanımlamalar ve operasyonel tanımlamalar olarak iki grup içerisinde değerlendirilmektedir. Kavramsal tanımlamalar soyut kavramları somut kavramlarla açıklamakta, operasyonel tanımlamalar ise bu somut terimleri ölçülebilir kriterlere dönüştürmektedir (Remund, 2010: 279). Böylece operasyonel kavramlar, örneğin finansal okuryazarlık gibi soyut bir terimin ölçülebilir maddi formlar çerçevesinde nasıl açıklanacağını ortaya koymaktadır (Golemac ve Lončar, 2015: 93). Diğer yandan kavramsal tanımlamalar bilgi ve finansal kavramlar, finansal kavramlar konusunda iletişim kurma becerisi, bireysel finans yönetim becerisi, uygun finansal

kararlar alma becerisi ve gelecekteki finansal ihtiyaçlar için etkin planlamaya olan inanç olmak üzere be kategoriye ayrılmaktadır (Remund, 2010: 279).

Bir çok kurum ve araştırmacı tarafından finansal okuryazarlık farklı formlarda tanımlanmıştır. Jump\$tart Coalition for Personal Financial Literacy'ye (2015: 1) göre finansal okuryazarlık, finansal kaynakları finansal güvenliğe yönelik olarak yaşam boyu yönetebilmek için bilgi ve becerileri kullanabilmektir. Lusardi ve Mitchell'e (2014: 11) göre finansal okuryazarlık, insanların finansal planlama, servet biriktirme, borç ve emeklilik konularında bilinçli karar verebilme ve iktisadi bilgiyi kullanabilme yeterliliidir. Hasting ve diğerklerine göre (2013: 349) finansal okuryazarlık, finansal ürünler bilgisi, finansal kavramlar bilgisi olmasının yanı sıra, etkili finansal kararlar alma ve finansal planlama gibi bazı aktiviteler içerisinde bulunmak için gerekli olan matematiksel beceriye sahip olmaktır. Atkinson ve Messy'ye (2012: 14) göre finansal okuryazarlık, sağlıklı kararlar vermek ve sonuçta bireysel finansal refaha ulaşmak için gerekli olan farkındalık, bilgi, beceri, tutum ve davranışların bileşimidir. Remund'a (2010: 279) göre finansal okuryazarlık, kişinin değişen ekonomik durumlar ve yaşam şartlarının fakında olarak uygun, kısa dönemli mantıklı kararlar verme ve uzun dönemli finansal planlama yapma yolu ile bireysel finansal durumunu yönetmek için güvene sahip olma ve temel finansal kavramları anlama derecesinin lsdr. Huston'a (2010: 308) göre finansal okuryazarlık, bireyin kendi finansal bilgisini kullanmak ve finansal konularda karar vermek için gerekli güvene ve yeterliliğe sahip olmasını sağlayan kişiye ait ilave bir boyutu ifade etmektedir. Gale ve Levine'e (2010: 3) göre finansal okuryazarlık, refahı ve parayı kullanma ve yönetme konusunda bilinçli ve etkin karar verebilme yeterliliidir. President's Advisory Council on Financial Literacy (PACFL) [Finansal Okuryazarlık için Başkan Danışma Konseyi]'a (2008: 7) göre finansal okuryazarlık, yaşam boyu finansal refaha yönelik olarak finansal kaynakları etkili kullanmak için bilgi ve becerileri kullanabilme yeterliliidir. Mandell'e (2007: 179) göre, kişilerin uzun dönemli çıkarları için hem araç seçiminde hem uzun dönemli en iyi kullanımın sağlanması, yeni ve karmaşık olan finansal araçları kullanma ve bilinçli karar verebilme yeterliliidir. Vitt, Kent, Lyter, Siegenthaler ve Ward'a (2000: 2) göre bireysel finansal okuryazarlık, maddi refahı etkileyen bireysel finansal durumlar hakkında okuma, analiz etme, yönetme ve iletişim kurma becerisidir. Avrupa

Komisyonu'na göre finansal okuryazarlık, bilinçli karar verebilme bakımından finansal ürünleri anlamaya yönelik olarak tüketicilerin ve küçük işletme sahiplerinin sahip olduğu yeterliliktir (Habschick, Seidl, Evers, Klose, ve Parsian, 2007: 8). PISA'ya göre finansal okuryazarlık, etkin karar vermek için finansal konularda bilgi ve anlayışı uygulamaya yönelik olarak finansal kavramları, riskleri, motivasyonu ve kendine güveni anlama ve bilme, bireylerin ve toplumun finansal refahını geliştirme ve ekonomik hayata katılımlarını sağlamaktır (OECD, 2014: 1). OECD/INFE'ye (2011: 3) göre finansal okuryazarlık, mantıklı finansal kararlar vermek ve sonuçta bireysel finansal refahı gerçekleştirmek için gerekli olan farkındalık, bilgi, beceri, tutum ve davranışların bileşimidir. Widdowson ve Hailwood'a (2007: 39) göre finansal okuryazarlık, olası finansal sonuçların farkında olarak karar vermek için gerekli bilgi ve beceriyi kazanmaya yönelik bireyin yeterliliğidir.

Yukarıdaki tanımlar dikkate alındığında, literatür konusunda oldukça çarpıcı olan şey finansal okuryazarlığın bilginin belli bir formu, bu bilgiyi uygulamaya koyacak beceri ve yetenek, algılanan bilgi, iyi finansal davranış ve finansal deneyim şeklinde değişken tanımlara sahip olmasıdır. PACFL, tanımında finansal okuryazarlık için, yaşam boyu finansal refah için finansal kaynakları etkili kullanabilmek için bilgi ve becerileri kullanabilme yeterliliği şeklinde bir yaklaşım belirlenmiştir. Bu tanım, büyük oranda finansal refahı gerçekleştirmeye yönelik bilgi ve becerinin kullanılabilmesine dayanmakta ve oldukça davranışsal bir yaklaşım sergilemektedir. Bu tanım pratik olarak uygun olsa da finansal okuryazarlığın etkisine yönelik olan mekanizmaya bakış açısını sınırlamaktadır. Finansal bilgi, beceri ve davranış, karşılıklı ilişkileri ile birlikte, finansal okuryazarlığın kapsayıcı kavramsallaştırılması içinde düşünülmelidir. Finansal bilgi özellikle finansal okuryazarlığın basit bir formunu oluşturmaktadır. Dolayısıyla finansal bilgi, bilgiye bağlı becerileri etkilemekte ve algılanan finansal bilgi içerisinde yansımaları bulmaktadır. Doğru finansal davranış, doğru bilgi, algılanan bilgi ve becerilere dayanmaktadır (Hung, Parker ve Yoong, 2009: 4).

2.1.3 Finansal Okuryazarlığın Belirleyicileri ve Ölçülmesi

Hem okuryazarlık hem de finansal okuryazarlık nitel bir terimdir. Bu yüzden birçok araştırmacı katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmek için kendi ölçeklerini geliştirmişlerdir. Böylece objektif test yaklaşımı ve bireysel değerlendirme yaklaşımı şeklinde iki yaklaşım türü ortaya çıkmıştır. Objektif test yaklaşımı, araştırmacılar tarafından oldukça yaygın kullanılmış olup bu yaklaşımda katılımcılara çoktan seçmeli anket uygulanmakta veya görüşme ölçeği kullanılmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre finansal okuryazarlık düzeyi belirlenmektedir. Bireysel değerlendirme yaklaşımında ise temel finansal kavramlar üzerine öznel sorular sorulmakta ve katılımcıların finansal okuryazarlıkları değerlendirilmektedir. Araştırmacılar arasında yaygın olarak kullanılmayan bu yaklaşımda, katılımcılara kendi finansal yetenek, algı ve finansal becerilerini değerlendirmeleri için sorular sorulmaktadır (Das, 2016: 90). Finansal okuryazarlığı arttırmanın ilk basamağının, finansal okuryazarlığın doğru bir şekilde ölçülmesi olduğu bilirse de söz konusu ölçmenin kolay olmadığı da kabul edilmektedir (Xu ve Zia, 2012: 35).

Finansal okuryazarlığın ölçülmesi konusunda ilk çalışma, Lusardi ve Mitchell (2011) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu anket 2004 yılı Amerika Sağlık ve Emeklilik Araştırması (American Health and Retirement Study) (HRS) için geliştirilmiş ve daha sonraları diğer çalışmalarda da yaygın olarak kullanılmıştır. Bu anket faiz, enflasyon ve risk çeşitlendirmesi gibi üç temel finansal kavram hakkındaki bilgiyi ve temel matematik becerisini içeren bir anlayışta oluşturulmuştur. Daha sonra Fornero and Monticone (2011) tarafından İtalya nüfusunun finansal okuryazarlık düzeyini, finansal okuryazarlığın belirleyicileri ve finansal okuryazarlığın emeklilik planı üzerindeki etkisini incelemek üzere bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bucher-Koenen ve Lusardi (2011) tarafından Almanya'da, Lusardi ve Mitchell tarafından geliştirilmiş olan anket çalışması uygulanarak, Almanya nüfusunun finansal okuryazarlığı ölçüm çalışması gerçekleştirilmiştir. Finansal okuryazarlığın ölçülmesinin yanı sıra finansal bilgi analizi ve düşük finansal bilgiye sahip risk gruplarının tanımlanması ve finansal bilgi ve emeklilik planı arasındaki ilişki de incelenmeye çalışılmıştır. Almenberg and

Säve-Söderbergh (2011) tarafından İsveç'te finansal okuryazarlık ve emeklilik planı arasındaki ilişkiyi araştıran bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Sekita (2011) tarafından Japon halkı üzerinde yapılan çalışmada finansal okuryazarlığın belirleyicileri incelenerek finansal okuryazarlık ve emeklilik planı arasındaki ilişki araştırılmıştır. Crossan, Feslier ve Hurnard (2010), finansal okuryazarlık düzeyini ölçmek ve İtalya, Almanya, Hollanda, Amerika, Japonya ve Rusya'daki finansal okuryazarlık düzeyleri ile Yeni Zelanda'daki finansal okuryazarlık düzeyini karşılaştırmak amacıyla bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Rooij ve diğerleri (2012) tarafından Hollanda'da, Hollanda Bankası (De Nederlandsche Bank [DNB]) Hanehalkı Anketi kullanılarak finansal okuryazarlık düzeyi incelenmiş ve finansal okuryazarlık ve hanehalkı net geliri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Klapper ve Panos (2011) tarafından Rusya'da gerçekleştirilen çalışmada 3 soruluk anket uygulanmış ve faiz, enflasyon ve risk çeşitlendirmesi konusunda finansal okuryazarlık düzeyi incelenmiştir. Behrman, Mitchell, Soo ve Bravo (2010) tarafından Şili'de gerçekleştirilen çalışmada, hanehalkı verileri kullanılarak refah artışı üzerinde finansal okuryazarlık ve okullaşmanın etkisi incelenmiştir. Cole ve diğerleri (2009) tarafından Hindistan ve Endonezya'da, yetersiz bilişsel beceri ve finansal okuryazarlık ve finansal okuryazarlığa olan talep eksikliği konusunda analiz yapmak üzere bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir.

Temel olarak bu çalışmalarda, finansal okuryazarlığın temel belirleyicileri olarak yaş, cinsiyet, eğitim, iş durumu, gelir, ikamet durumu ve ırk/etnisite göz önünde bulundurulmakta ve bu değişkenler çerçevesinde finansal okuryazarlık düzeyi belirlenmeye çalışılmaktadır. Finansal okuryazarlık düzeyi hem kadınlar hem de erkekler için yaşla birlikte doğrusal olmayan bir şekilde değişiklik göstermektedir. Bu durum insanların edindikleri deneyimlerle birlikte yeterliliklerinin artacağını ileri süren beşeri sermaye teorileri ile de uygunluk göstermektedir. (Taylor, 2011: 298). Taylor (2011: 312-313), 1991-2006 yılları arasında İngiltere hanehalkı anketini kullanarak gerçekleştirdiği ve finansal yeterlilik üzerinde demografik özellikleri de incelediği panel veri çalışmasında, finansal yeterliliğin hem erkekler hem de kadınlar için doğrusal olmayan bir biçimde yaşla birlikte önemli ölçüde değiştiği sonucuna varmıştır. Bhushan ve Medury (2013: 158-159) tarafından Hindistan'da çalışan kişiler üzerine yapılan bir çalışmada, 60 yaş ve üzerindeki bireylerde finansal okuryazarlık düzeyi en yüksek olarak bulunmuştur. En düşük finansal okuryazarlık

düzeyi 20-30 yaş arası genç bireylerde görülmüştür. Diğer yandan cinsiyet finansal okuryazarlığı etkilemektedir ve yapılan birçok araştırma göstermiştir ki erkeklerin finansal okuryazarlık düzeyi kadınlarınkinden daha fazladır. 2012-2013 yılları arasında 1309 kişiye uygulanan Ulusal Finansal Eğitimciler Konseyi (National Financial Educators Council) finansal okuryazarlık anket puanlarına göre, Amerika'da bulunan 15-18 yaş arasındaki öğrencilerin yaklaşık üçte ikisi yüzde 70'in altında puan almıştır. Faiz hesaplamaları, mortgage ödemeleri ve yatırımlar gibi konularda beş tane çoktan seçmeli sorunun sorulduğu 2012 yılı FINRA Yatırımcı Eğitim Vakfı (FINRA Investor Education Foundation) anketine göre ise ankete katılan 25509 yetişkinin %39'u sorulan soruları doğru yanıtlayamamıştır. 2009 yılında ise bu oran %42 olarak ortaya çıkmıştır ("The hub of American", 2014).

Yukarıda belirtilen çalışmalar, finansal okuryazarlık düzeyinin Dünya ölçeğinde oldukça alt seviyelerde olduğunu göstermektedir. Bu açıdan gerek özel gerekse hükümetlere bağlı kuruluşlarca finansal okuryazarlık düzeyinin artırılmasına yönelik çalışmaların gerçekleştirilmesi gereği ortaya çıkmıştır.

Finansal okuryazarlık düzeyi, eğitim ve gelir ile pozitif ilişki içersindedir ve finansal okuryazarlık düzeyi eğitim ve gelir ile aynı yönde artmaktadır. Eğitim düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık düzeyi yükselme eğilimi göstermektedir (Bhushan ve Medury, 2013: 157). Meslek sahibi olmanın finansal okuryazarlık ile yakından bağlantısı bulunmaktadır. Kırsal alanda yaşayanlar şehirde yaşayanlardan daha düşük finansal okuryazarlık düzeyine sahiptir. Finans sektöründe çalışan kadın ve erkekler daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahiptir. Hanehalkı çalışan kişi sayısının fazla olması ve tam gün çalışma, kadın ve erkekler açısından finansal okuryazarlığı arttırmaktadır (Taylor, 2011: 297). Zengin aileler finansal bilgi açısından daha fazla yeterliliğe sahiptirler. Gelir düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık düzeyi artış eğilimi göstermektedir (Bhushan ve Medury, 2013: 157). Şehirde yaşayan bireyler genel olarak kırsal alanda yaşayanlardan daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahiptirler (Das, 2016: 91). Kiralık evde yaşayan bireyler kendi evine sahip olanlardan ve ev kredisi kullananlardan daha düşük finansal okuryazarlık düzeyine sahiptirler. Irk ve etnisite de finansal okuryazarlık düzeyini etkilemekte olup beyazlar siyah ve hispaniklerden daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahiptirler (Lusardi ve Mitchell, 2011: 505). Kharchenko (2011: 10),

Ukrayna'da finansal okuryazarlığın belirleyicileri ve tasarruf davranışı üzerine yaptığı çalışmada, Ukrayna'da finansal okuryazarlığı belirleyen temel faktörlerin cinsiyet, eğitim düzeyi, iş, bölge ve refah olduğunu belirlemiştir. Finansal okuryazarlık düzeyi olarak erkeklerin kadınlardan daha iyi durumda olduğunu, eğitim düzeyi ve refah düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık düzeyinin de artış gösterdiği sonucuna ulaşmıştır.

Diğer finansal okuryazarlık konusunda önemli belirleyicilerden birisi de eğitim durumu ve eğitim düzeyidir. Özellikle işletme ve iktisat öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri daha yüksek olmaktadır. Diğer yandan iş durumu da finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesinde diğer önemli bir belirleyici olmaktadır. Yapılan çalışmalarda genç bireyler, işsizler, kamu kurumlarında çalışanlar ile kırsal alanda çalışanların finansal okuryazarlık düzeyleri nispeten düşük çıkmaktadır (Das, 2016: 90).

Çizelge 1. Finansal Okuryazarlığın Belirleyicileri ve Etkileri

Finansal Okuryazarlığın Belirleyicileri	Finansal Okuryazarlığın Etkileri
Cinsiyet	Tasarruf artışı
Yaş	Emekliliğe yatırım
Ülke	Uzun dönemli finansal planlama yapma
Eğitim	Birden fazla tasarruf aracı kullanma
Gelir	Finansal piyasalara katılım
Sınıf düzeyi	Öngörülebilir borçlanma
Aile gelir ve eğitim düzeyi	Bütçe planı yapma
Öğrenim alanı	Makroekonomik etki
Öğrenim düzeyi	Rasyonel finansal davranış
İş deneyimi	
Medeni durum	
İkametgah	
Finansal bilgi kaynağı	
Coğrafya ve etnisite	

2.2 Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Yararları

Finansal yeterlilik, finansal konularda karar vermek için güvenilir bilgiye ne zaman ve nasıl ulaşılacağını, sağlıklı karar verebilmek için finansal bilginin nasıl işleneceğini ve finansal kararların nasıl yürütüleceğini bilmeyi içermektedir (The Consumer Financial Protection Bureau [CFPB], 2015: 6). Finansal okuryazarlık

yeterliliği olan kişiler emekliliğe yönelik yatırım yapma konusunda daha yüksek bir kapasiteye sahiptirler. Yeterli bilgiye sahip olan bireyler gelecekleri, emeklilikleri, öngörülemeyen ve acil durumları için daha fazla yatırım yapma eğilimi içerisinde olmaktadır (Angelo ve Ramsay: 2011: 28). Örneğin Amerika'da asker çalışanlar üzerine yapılan bir araştırmada, söz konusu bireylerin finansal eğitim aldıktan sonra parasal konularda daha uzun dönemli planlar yapmaya, emekliliğe yönelik tasarruflarını artırmaya, kredi kartı borcunu zamanında ödemeye ekonomi dergileri okumaya daha eğilimli hale geldikleri tespit edilmiştir (Bell, Gorin ve Hogarth: 2009: 4-5).

Finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olanlar daha başarılı finansal planlar gerçekleştirmektedirler (Lusardi ve Mitchell, 2008: 414). Düşük düzeyde olan finansal okuryazarlık, insanların bilinçli karar vermesini engellemekte ve emekliliğe yönelik tasarrufla ilgili kararları engelleme eğilimini ortaya çıkarmaktadır. Finansal okuryazar olma hem belirli finansal hizmetleri ve finansal hizmet sağlayıcıları seçmeyi kolaylaştırmakta hem de bireylere piyasada kendi durumlarını ilgilendiren daha önceden alınmış olan kararları takip etme ve o kararlara uyum sağlayama olanağı tanımaktadır (Oehler ve Werner, 2008: 254).

Finansal okuryazarlık düzeyinin yükselmesi finansal yeterlilik ile sonuçlanmaktadır. Söz konusu bu yeterlilik boşuna ve gereksiz maliyetler olmaksızın finansal ürünlerin kullanımına olanak sağlamaktadır. Bu açıdan finansal okuryazarlık bireylere gereksiz maliyetlere katlanmaksızın daha etkin bir yaşam sürme yeteneği kazandırmaktadır. Diğer bir değişle finansal okuryazarlık, likidite ve harcanabilir geliri daha da arttırarak yaşam boyu faydayı arttırmak konusunda bireylere yetkinlik kazandırmaktadır. Finansal okuryazarlık finansal piyasalara girişi ve farkındalığı arttırarak toplum yaşamına önemli faydalar sağlamaktadır. Diğer yandan, hkmetlerin finans politikalarının uygunluğunu değerlendirebilen bilinçli vatandaşların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Finansal okuryazarlık aynı zamanda borç okuryazarlığı konusundaki etkinliği dr arttırmaktadır (Angelo ve Ramsay: 2011: 25).

Finansal okuryazarlığın artırılması sadece söz konusu okuryazarlıktan doğrudan fayda sağlayacak olan bireyler için değil, aynı zamanda aile bireyleri için

de fayda sağlamaktadır. Özel sektörün ve kamu sektörünün mevcut politikaları, tasarrufların arttırılmasına yönelik daha geleneksel çabaların gücünü arttırmanın yanı sıra finansal okuryazarlık girişimlerinin etkilerini genişletmektedir (Gale ve Levine: 2010: 26). Genç bireylerin ileriki yıllarda çokça finansal kararlar alma durumu ile karşı karşıya kalacakları gerçeği, finansal bilginin arttırılmasının özellikle genç nüfus için önemini arttırmaktadır (Golemac ve Lončar, 2016: 94-95). Gençlerde finansal okuryazarlık düzeyinin yaygın olarak düşük olması, bu konuda gençlerin ailelerinden, diğer yetişkinlerden veya arkadaşlarından yeterli bilgi alamamasından kaynaklanmaktadır. Bu açıdan finansal bilginin öğretilmesi açısından aile ve özellikle okullar çok önem arz etmektedir. Çünkü genç bireyler hayatlarını değiştirecek zorlu kararlarla karşılaşmadan önce makul finansal kararları nasıl vereceklerini öğrenmeye ihtiyaç duymaktadırlar. Finansal geleceklerine ilişkin planlarını küresel ölçekte gerçekleştirme durumundadırlar. Finansal okuryazarlık konusunda planlarını ve sorumluluklarını iyi bir şekilde yerine getirmeleri halinde, ileri düzeyde beceri ve yetenek ile donanmış olacaklardır (Lusardi, 2013).

Finansal okuryazarlık konusunda genel düşünce, insanların kendi finansal durumları ile genel ekonomi arasındaki ilişkiyi anladıklarında finansal ilişkileri hakkında daha iyi değerlendirme yapacaklarını varsaymaktır. Finansal okuryazarlık büyük oranda finansal açıdan bireylerin güçlü hale getirilmesi ile ilgilidir. Böylece finansal yeterlilik konusunda güçlü hale gelmiş olan bireyler, finansal yenilikler ve yeni finansal ürünlerin ortaya çıkardığı faydalardan maksimum şekilde yararlanabilmektedirler. Öte yandan finansal okuryazarlığın piyasa disiplini geliştirerek finansal sistemde finansal istikrarı güçlendirebileceği yönünde görüşler de bulunmaktadır. Benzer şekilde, finansal okuryazarlık düzeyinin artması ile mantıklı ve ihtiyatlı kredi kullanımının teşvik edilmesi, hem hanehalkı hem de daha geniş ekonomi için önemli sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu çerçevede, bireylerin finansal bilgisi ve finansal okuryazarlık düzeyi yüksek ise piyasa ekonomisi çok daha etkin çalışmaktadır (Hall, 2008: 13).

Bireyler, emeklilikten sonraki finansal refahları konusunda daha fazla sorumlu olmaları gereken bir aşamaya gelmektedirler. Ayrıca finansal araçlardaki karmaşıklık bireylerin daha karmaşık finansal ürünlerle baş edebilme zorunluluğunu da arttırmıştır. Finansal okuryazarlık konusunda iyi düzeyde olmak bireysel olarak

özellikle emekliliğe yönelik olumlu kararların alınmasını sağlamaktadır. Bireysel finans konusundaki eksik bilgi ise tasarruf yapabilme durumunu ve emeklilikten sonra daha rahat bir yaşam sürülmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu açıdan finansal okuryazarlık eksikliği, finansal konularda doğru karar verememe ve geleceğe yönelik doğru planlama yapamamaya neden olmaktadır. (Lusardi, 2008b: 2).

Angelo ve Ramsay'a (2011: 107) göre finansal okuryazarlık yeterliliği açısından aşağıda yer alan finansa ilişkin temel bilgilere sahip olunması beklenmektedir:

- Matematiksel beceri ve para yönetim becerisini içeren paraya ait temel yetkinlikler
- Gelir ve gideri kontrol edebilme becerisini içeren bütçeleme
- Tasarruf ve planlama
- Farklı türdeki borçlanma bilgisini içeren borçlanma ve borç okuryazarlığı
- Finansal ürünler ve ürün özellikleri; risk, getiri, faiz oranları, bileşik faiz, basit faiz, enflasyon, şirket özellikleri gibi yatırım maliyetlerini etkileyen faktörleri, çeşitlendirme ve risk minimizasyonunu anlayabilme
- Finansal konularda yardım alma, kendi kendine yetebilme, finansal ve yasal bilgiyi anlayabilme becerisi
- Uzun dönem ve kısa dönem finansal amaçlar arasındaki farklılıklarını, bütçe yapma ve nasıl bütçe yapılacağını anlayabilme
- Farklı gelir kaynaklarını ve bankalara ait farklı getiri avantajlarını değerlendirebilme
- Harcamalarını kontrol edebilme ve istek ve gelir arasında denge kurabilme
- Borçlanma ve faiz konusunda bilgi sahibi olma ve borçlanma konusunda sorumluluklarının farkında olma
- Harcama ve tasarruf dengesini kurabilme ve küçük miktarlarda bile olsa tasarruf edebilme
- Bireysel ve ailesine ilişkin refah artışının önemini anlayabilme
- Geleceğe ve emekliliğe yönelik planlama yapabilme
- Bütünüyle sigorta, risk ve vergi konularında yeterli bilgiye ve sorumluluğa sahip olabilme.

2.2.1 Finansal Okuryazarlığın Önemi

Finansal okuryazarlık farklı düzeylerde önem arz etmekte olup, finansal ilişkilerin yönetiminde bireylerin refahı için önemli sonuçlara sahiptir. Finansal kurumların davranışlarını etkilemekte; böylece finansal istikrara yönelik sonuçları bulunmaktadır. Ayrıca reel ekonomide kaynak dağılımını etkilerken ekonominin uzun dönem potansiyel büyümesi üzerine önemli çıktılarına sahip olmaktadır (Widdowson ve Hailwood, 2007: 40). Finansal okuryazarlık konusunda eksikliği, hisse senedi piyasasına daha az yatırım yapılmasına ve yüksek maliyetli borçlanma araçları kullanılmasına yol açmaktadır (Lusardi, Mitchell ve Curto, 2009: 6).

Bilinçli finansal kararlar verebilme yeterliliği, bireylerin finansal ilişkilerini yönetebilmesinde önemli bir paya sahip olmaktadır. Finansal okuryazarlık düzeyi iyi seviyede olan bireyler, finansal ilişkilerini ölçülü bir şekilde yönetebilme açısından finansal okuryazarlığı düşük seviyede olanlara göre daha iyi durumda olmaktadır. Finansal okuryazarlığı yüksek olanlar etkin bütçe yapabilmekte, akıllı yatırım kararları alabilmekte ve borçlarını sürdürülebilir düzeyde tutabilmektedirler. Gelişmiş finansal okuryazarlık, bireylerin ve ailelerin para üzerinde kontrolünü sağlayarak daha iyi finansal karar verilmesine yardımcı olmaktadır. Finansal okuryazar olmama ise finansal konuları anlama eksikliğine bağlı olarak verilen kötü finansal kararlar, ölçüsüz borçlanma ve finansal refahta azalmayı sağlayan bir dizi negatif sonuçlara neden olmaktadır (Widdowson ve Hailwood, 2007: 39).

Günümüzde finansal okuryazar olmaksızın bireylerin ekonomik yaşama katılımı daha zor hale gelmiştir (Habschick ve diğerleri, 2007: 7). Bireyler için uygun olmayan tasarruf ve yatırım kararları, uzun dönemli finansal güvenlik açısından ciddi sonuçlar ortaya çıkarmaktadır (Hung ve diğerleri, 2009).

Geçen on yılda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler özellikle gençler başta olmak üzere vatandaşların finansal okuryazarlık düzeyleri konusuna artan bir şekilde daha fazla ilgi duyar hale gelmişlerdir. Refah sisteminin daralması, demografik değişiklikler, finansal hizmetlerdeki genişleme ve artan karmaşıklık, her yaştaki vatandaşların ve tüketicilerin finansal okuryazarlığının sağlanması konusundaki farkındalığa daha büyük katkı sağlamıştır. Bazı ülkeler finansal okuryazarlığı

artırmak için politikalar ve stratejiler geliştirmeye başlamıştır. Daha iyi finansal okuryazarlık becerilerinin daha iyi finansal kararlar alınmasını artıracığı, bu kararların hem hanehalkı hem de genel ekonomiye ve finansal istikrara pozitif etki yapacağı inancı gelişmeye başlamıştır (OECD, 2012). Çünkü temel düzeyde bile finansal okuryazarlığa sahip olanlar daha iyi tasarruf yapmaktadırlar (Lusardi ve Mitchell, 2011: 500).

Finansal okuryazarlığın artması, hane halkına, ekonomi ve finansal sisteme yönelik olarak makroekonomik yararlar ortaya çıkmaktadır. Finansal okuryazarlık tüketicilere ve hanehalkına, finansal ürünler ve finansal yatırımların uygunluğunu değerlendirmek için gerekli olan bilgi ve becerileri sağlamaktadır. (Capuano ve Ramsay, 2011: 106). Birçok araştırma tarafından ortaya çıkarılan düşük finansal okuryazarlık düzeyi, insanların finansal konularda bilinçli karar almasını engellemektedir (Oehler ve Werner, 2008: 254). Ne kadar kredi kullanacağı konusunda değerlendirme yapabilen, bireysel ve aile finansmanını nasıl yöneteceğini ve gerektiğinde finansal bir zorluktan nasıl kurtulacağını bilen finansal okuryazar kişi, tasarruf yapma konusunda daha büyük bir kapasiteye sahip olmaktadır (Garman, 1997, 2). Bilinçli ve eğitilmiş tüketiciler, refahlarını arttıran sağduyulu kararlar verme konusunda hayati yetkinliklere sahip olmaktadır (Cole ve diğerleri, 2012: 15).

Diğer yandan, gençlerde finansal okuryazarlığın gelişmesi konusu politikacılar için en temel konulardan birisi haline gelmiştir. Bunun birinci nedeni, günümüzde gençlerin seçim yapabileceği finansal ürünlerin ve hizmetlerin geçmişe göre daha farklı ve daha karmaşık olmasıdır. İkinci neden ise, günümüzde belirsiz ekonomik durumlar ve iş fırsatlarındaki azalma nedeniyle, gençlerin ilerideki yıllarda daha fazla işsizliğe ve riske katlanacakları durumudur. Bu açıdan finansal okuryazar olan bireyler, finansal ürünler ve hizmetler hakkında temel bilgilere sahip olmakta ve finansal kararlarında daha az riskli davranışlar sergilemektedirler. Finansal okuryazar bireyler her zaman satın alabilecekleri mal miktarı konusunda bir fikre sahip olmakta, mal ve hizmetler arasında karşılaştırma yapmakta ve kredi kartı kullanımı konusunda daha ihtiyatlı davranışlar göstermektedirler (Atkinson ve Messy, 2012: 27).

Finansal okuryazarlığı yüksek olan bireyler, ihtiyaçlarını en doğru şekilde belirlemektedirler. Bu davranış, yapacakları yatırım ve ekonomik gelişimlerinde finansal durumlarına pozitif etki ortaya çıkarmaktadır. Bu çerçevede OECD, ülke hükümetlerine finansal eğitimi koordine etmelerini, finansal eğitimi okullarda başlatmalarını, bu eğitimlerin tasarruf, borç, sigorta ve emeklilik konularına odaklanmasını ve riskler konusunda vatandaşlarına bilgi sağlaması tavsiyelerinde bulunmaktadır. OECD'nin yapmış olduğu bu çalışmaların temel nedeni tüketicileri finansal okuryazar olma konusunda ikna etmektir (OECD, 2006: 5).

Finansal okuryazarlık, tüketicileri yaptıkları alışveriş konusunda güçlendirmekte, mal ve hizmetleri daha düşük fiyattan almalarına imkân tanımaktadır. (U.S. National Financial Literacy & Education Commission [FLEC], 2011: 21). Düşük finansal okuryazarlık düzeyi ise riskli tüketici davranışlarındaki artışa neden olmaktadır (Harnisch, 2010: 8).

2.2.2 Finansal Okuryazarlığın Kişisel Refaha Etkileri

Finansal okuryazarlığın son yıllarda artan önemi ile birlikte, kimi akademisyenler finansal okuryazarlık konusunda bilişsel düzeyi yüksek olan bireylerin kredi kartı kullanımında daha ihtiyatlı tavrılar sergilediklerini ve pazara katılım konusunda daha yüksek bir yeterlilik düzeyine sahip olduklarını ifade etmektedirler (Cole ve diğerleri, 2012: 27). Piyasalar konusunda yeterli bilgiye sahip olan bireyler, daha iyi, daha ucuz ve daha uygun ürün ve hizmetler talep etmektedirler. Böylece finansal piyasaların daha etkin hale gelmesi gerçekleşmiş olmaktadır. Diğer yandan, bu durum finansal kurumlar açısından duyarlılığı artırmakta ve onların tüketici taleplerine daha yenilikçi cevaplar vermesini sağlamaktadır. Böyle bir yapı ise finansal sistemin daha dinamik bir durum almasına yol açmaktadır (Widdowson ve Hailwood, 2007: 38).

Finansal hizmetlerdeki artan karmaşıklıkla birlikte, para kazanma ve harcama açısından ortaya çıkan yeni yöntemler, bireylerin kendi finansal durumları ile ilgili bilinçli kararlar almaları için finansal konularda gerekli yetenek, bilgi ve kavrayışa sahip olmalarını çok önemli hale getirmiştir (Financial Services Authority Basic

Skills Agency, 2003). Çünkü yüksek finansal okuryazarlık düzeyleri, tüketicilere finansal piyasalarda etkin koruma sağlamakta, tüketicilerin bilinçli karar vermelerinin yolunu açmaktadır (European Parliament, 2015). Mevcut ürünlerden akıllı seçim yapmak ve günümüzün artan karmaşık finansal hizmet piyasası ile iletişim kurabilmek amacıyla tüketiciler finansal bilgiye sahip olmak zorundadırlar. Eğitim ve emekliliği finanse etmek ve iş yaşamına başlamak için gerekli finansal beceriye sahip olan tüketiciler, bu yeterliliklere sahip olmayanlardan daha iyi iktisadi davranış sergilemektedirler (Bernanke, 2006). Finansal eğitim çocuklara, paranın değerini anlama, kendi bütçelerini yapma ve tasarrufta bulunma konularında yardımcı olmaktadır. Öğrencilere ve genç bireylere bağımsız yaşam yeteneği kazandırmaktadır. İnsanları emeklilik ve beklenmeyen durumlar için tasarrufa, daha iyi finansal seçimler yapmaya ve akıllı yatırımlara yönlendirmektedir. İnsanlara yapacakları ödemelerde dolandırıcılık gibi gizli tehlikelerden uzak durma imkânı tanımaktadır. Finansal konuları anlayan insanlar, belirli ihtiyaçlarına yönelik finansal hizmetlerin seçimini daha iyi yapmakta ve yasal risk uyarılarını dikkate alma konusunda daha duyarlı hale gelmektedirler. İhtiyaç duymadıkları ürünleri alma olasılıkları azalmakta ve kendilerini finansal açıdan zor duruma sokacak risklerden kaçınmaktadırlar (EUC, 2007). Çünkü finansal okuryazar bireyler, öğrendiklerini yeni finansal şartlar içerisinde kullanan hayatboyu öğrenme durumunda olan kişilerdir. Etkin finansal seçimler yapabilmek için bilgiye nereden ve nasıl ulaşacaklarını bilmektedirler (Vitt ve diğerleri, 2000: 26). Ancak yeterli finansal bilgiye sahip bilinçli tüketiciler gelecek, emeklilik ve öngörülemeyen ve acil durumlar için tasarruf yapmaktadırlar (Jappelli, 2010: 435).

Özellikle çocuklar ve genç bireyler için okullarda verilecek finansal eğitim, gençlerin düşük finansal okuryazarlık düzeylerini artırmak için bir araç olarak göz önüne alınmalıdır (Center for Financial Security, 2012: 1). Bu açıdan finansal okuryazarlık konusundaki çabalar küçük yaşlarda başlamalı ve geniş çapta toplumsal bir konu olarak ele alınmalıdır. Bireysel finansal okuryazarlığın artırılması bireysel ve toplumsal refaha yönelik öncelikli konu olarak değerlendirilmelidir (Gale ve Levine, 2010: 9).

Gençlerdeki finansal okuryazarlığı anlama, birçok alanda politikacılar için kritik öneme sahip olmuştur. Bu anlayış, genç tüketicileri korumak için yasa

oluşturulmasının yanı sıra gençleri hedefleyen etkili finansal eğitim programları oluşturmak isteyenler için katkı sağlayıcı bir rol üstlenmiştir (Lusardi, Mitchell ve Curto, 2010: 362). Özellikle anne ve babanın genç bireyler üzerindeki etkisi, üzerinde önemle durulan bir araştırma konusu olmuştur. Örneğin, Amerika'da Tennessee, Nevada, Oklohama, Güney Dakota, Idaho ve Virginia'da 18-35 yaş arası üniversite öğrencilerini içeren aile ve arkadaş etkilerinin öğrencilerin finansal okuryazarlığına etkisi üzerine yapılan bir çalışmada, ebeveynleri tarafından kısmen veya çokça para yönetimi konusunda bilgilendirilen öğrencilerin, finansal okuryazarlık puanlarının yüksek olduğu belirlenmiştir (Jorgensen, 2007: 47-48).

2.2.3 Finansal Okuryazarlığın Toplumsal Etkileri

Finansal okuryazarlığın bireysel faydalarının ötesinde dalgalanma etkisi ile daha geniş toplumsal etkileri de bulunmaktadır. Finansal okuryazarlığı yüksek olan bireylerin, ana akım finansal endüstrilerde bulunma olasılıkları daha fazla olmakta ve piyasada tefecilerce sağlanan yüksek getiri ve yüksek riske maruz kalmamaktadırlar. Finansal okuryazarlık topluma, geleceğin sermayedarlarının şekillenmesinde beceri ve yetenek kazandırmaktadır. Finansal okuryazarlık, ekonomik gelişme ve finansal gelişme ile pozitif ilişki içerisinde bulunmaktadır. Ortaya çıkardığı yararlarla hem tasarruf hem de borçlanma açısından hanehalkının daha iyi finansal kararlar vermesini sağlamakta ve bu yararlar sadece büyük şirketleri değil küçük ve orta ölçekli işletmeleri de etkilemektedir. Finansal okuryazar bir topluma sahip olma, iç tasarruf oranını arttırarak yabancı sermayeye olan bağımlılığı azaltmakta ve daha hızlı bir ekonomik gelişmeyi teşvik etmektedir. Aynı zamanda bu durum kapsamlı bir finansal gelişmeyi ve daha gelişmiş finansal yapılanmayı da arttırmaktadır. (EUC, 2007).

Finansal okuryazarlık öncelikle hanehalkının tasarruflarına yönelik varlık tahsisi çeşitlendirmesini sağlamaktadır. Bu durum ise toplam arz eğrisini etkilemektedir. Şirketler finansal eğitim etkisi ile ortaya çıkan toplam talep, tüketim ve yatırımı, sermayeye yönelik para talebini arttırmak zorunda kalmaktadır. Bu durum ise beklenen ekonomik büyümeyi arttırmaktadır (Yoshino, Morgan ve Wignaraja, 2015: 6).

2.2.4 Finansal Okuryazarlığın Genel Ekonomiye Katkıları

Finansal okuryazarlık finansal gelişim, istikrar ve bütünüyle ekonomi üzerinde önemli çıktısı olan bir unsurdur. Bu açıdan birçok ülkede ve birçok organizasyon tarafından finansal okuryazarlık programları düzenlenmektedir. Birçok ülkede gerçekleştirilen bu programlarla toplumdaki finansal okuryazarlık artırılmaya çalışılmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkelerin yanı sıra özel kurumlar da bu faaliyetleri desteklemektedir. 2004 yılında dünya çapında finansal okuryazarlık düzeyini arttırmak için Citibank tarafından on yıllık toplam 200 milyon dolarlık proje uygulamaya konmuş ve yaklaşık 73 ülkede bu programlar uygulanmıştır (Kharchenko, 2011: 3).

Finansal okuryazarlık bütün ekonominin istikrarı için geniş kapsamlı sonuçlara sahiptir. Finansal okuryazarlık konusundaki eksiklik finansal piyasalarda aldatıcı finansal uygulamalar ve haksız rekabet için uygun şartları ortaya çıkarabilmekte ve etkili finansal aracılık faaliyetlerini ciddi şekilde engelleyebilmektedir (Jappelli, 2010: 435). Bu çerçevede bütünüyle finansal konularda yeterli olma durumu hem bireysel hem de toplumsal açıdan oldukça önem taşımaktadır. Çünkü finansal yeterlilik çerçevesi içerisinde, finansal bilgi ve kavrayışa sahip olma, gelir elde etme, gelirden tasarruf etme, finansal planlama yapma, risk ve getiriyi bilme ve finansal sorumluluk gibi unsurlar girmektedir (Clercq ve Venter, 2009: 49).

Daha ucuz ve uygun ürün ve hizmetleri araştırabilen finansal okuryazar olan bireyler finansal endüstride etkinliğin artmasını sağlamakta, rekabeti ve inovasyonu teşvik ederek ekonomik refahın artmasına katkıda bulunmaktadır. Yatırım konusunda kendine güveni olan bireyler sermaye piyasalarına ek likidite sağlamaktadır. Artan finansal okuryazarlık ve ürün sağlayıcılar arasındaki müşteri hareketliliği, yeni pazar arayışında olan finansal hizmet sağlayıcıları için yeni pazarları daha çekici hale getirmekte, bu da genel ekonomi açısından ekonomik faaliyetleri hızlandırmaktır (EUC, 2007). Öte yandan finansal eğitim ile desteklenmiş bireysel finansal okuryazarlık, finansal kurumları, hanehalkı ve şirketleri, toplam arz ve toplam talebi ve beklenen getiri ve büyüme oranını etkilemektedir. Bu çerçevede finansal okuryazarlığın makro ekonomik etkileri kısaca aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

Toplam hâsılat artışı - hanehalkı geliri ve tüketim artışı - toplam talep ve şirket satışlarının artması - yatırımlarda artış ($Y=C+I+G+(X-M)$) (Toplam Talep Etkisi)

Satışlarda artış - sermaye stokunda artış - daha yüksek sermaye getiri oranı - istihdam artışı - düşük işsizlik düzeyi ($Y= A \times F(N,K)$) (Toplam Arz Etkisi)

Yurtdışı sermaye akışında artış - Cari işlemler açığında düşme (Sermaye girişinde artış) (Yoshino ve diğerleri, 2015: 6).

2.3 Finansal Erişim ve Finansal Tabana Yayılma

Finansal erişim, uygun maliyetteki kaliteli finansal hizmetlerin varlığını ifade ederken, kullanım ise finansal hizmetlerin fiili tüketimini ifade etmektedir. Bir anlamda erişim arzı belirtirken, kullanım ise arz ve talebin kesişimini ifade etmektedir (Claessens, 2006: 210-211). Aşağıda ayrıntılı şekilde açıklandığı gibi, finansal erişim finansal hizmetlerin varlığını, finansal tabana yayılma ise uygun, düşük maliyetli ve ulaşılabilir finansal hizmetlere erişimi ve söz konusu finansal hizmetlerin kullanımını ifade etmektedir (Villasenor, West ve Lewis, 2015: 3).

2.3.1 Finansal Erişim

Finansal erişim banka hesabı olmayan kitlenin tasarruf, ödemeler ve para transferlerinden kredi ve sigortaya kadar uzanan finansal hizmetlere ulaşmalarına imkan tanımak için söz konusu bireylerin finansal sistem içerisine çekilmesini amaçlamaktadır. Finansal erişimde ortaya çıkabilecek olan eksiklik büyümeyi ve yoksulluğun azaltılması olumsuz yönde etkilemektedir. Erişim yetersizliği düşük gelirliilerin tasarruf yapmasını ve varlıkların risklere karşı korunmasını zorlaştırmaktadır. Bu açıdan finansal sistemdeki gelişme, sadece borçluluğu belirleyen faktörler üzerine değil finansal sisteme erişime de odaklanmaktadır (Hannig ve Jansen, 2010: 5). Finansal erişim en basit düzeyde banka hesabına sahip olmakla başlamaktadır. Dünya Bankası tarafından 2011 yılında başlatılan Küresel Finansal Tabana Yayılma (The Global Financial Inclusion (Global Findex)

veritabanına göre, dünyada yetişkin bireylerin %62'si bankada veya başka tür finansal kurumlarda hesaba sahiptir. 2011-2014 arası dünyada 700 milyon kişi banka hesabına sahip olmuştur (Demirguc-Kunt, Klapper, Singer ve Van Oudheusden, 2015: 4). World Bank Consultative Group to Assist the Poor [CGAP] (Dünya Bankası Fakirlere Destek Amaçlı Danışmanlık Grubu) tarafından gerçekleştirilen 2009 küresel anket sonucuna göre ise dünyada 6,2 milyon kişi banka hesabına sahiptir. Diğer yandan söz konusu ankette gelişmekte olan ülkelerde banka hesabı olmayan kişi sayısı yaklaşık 2,6 milyon kişi olarak tespit edilmiştir (Consultative Group to Assist the Poor [CGAP], 2009). Alt Sahra Afrika'sında finansal dışlanma %75 ile en yüksek düzeyde iken, dünyada finansal dışlanma en çok kadınlar, gençler ve düşük gelir düzeyinde olan bireylerde görülmektedir (Care Insight, 2013).

Finansal sisteme erişimin ölçülmesinde giriş, kalite, etki ve kullanım faktörleri göz önüne alınmaktadır. Giriş, finansal kurumlar tarafından sunulan mevcut ürün ve hizmetleri kullanabilmeyi ifade ederken, kalite ise sunulan finansal ürün ve hizmetlerin tüketici ihtiyaçlarına uyumunu belirtmektedir. Kullanım, banka sistemine basitçe eklenmenin ötesinde finansal ürün ve hizmetlerin kullanımı konusunda yoğunluk ve sürekliliği, etki ise finansal erişimin tüketici hayatında meydana getirdiği değişikliği ifade etmektedir (Hannig ve Jansen, 2010: 6). Nedenleri ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, finansal sisteme dahil olma açısından düşük gelirli bireyler için birçok engel söz konusudur. Bu engeller aşağıdaki gibi değerlendirilebilir:

- Tüketiciler ile ürün ve hizmet sağlayıcılar arasındaki finansal anlayış ve bilgi eksikliği
- Cinsiyet ve yaş ayrımcılığı
- Fakir toplum bireylerinin düşük gelir düzeyi ve dengesiz likidite akımı
- Düşük gelirli bireylerin ihtiyaçlarını sağlamaya yönelik olarak finansal hizmet sağlayıcılarının uygun ürün ve kaynak eksikliği
- Uzak bölgelerde faaliyet gösterebilmek açısından bankalar açısından coğrafi uzaklık ve yüksek işlem masrafları
- Düşük gelirli bireylerin finansal erişimini engelleyecek ulusal ve uluslararası politikalar (Care Insight, 2013).

Daha fazla insana düşük maliyetli hizmetleri sağlayacak olan kapsamlı bir finansal sistem oluşturabilmek için, çeşitli hizmet sağlayıcıların yanı sıra, finansal altyapı desteklerine, koruyucu ve etkin politikalara ihtiyaç bulunmaktadır. (Ardıç, Imboden ve Latortur, 2013: 7). Diğer yandan, modern büyüme teorileri giderek artan oranda finansal erişimin kilit rolünü vurgulamaktadır. Finansal erişim yetersizliği daha düşük bir ekonomik büyümenin yanı sıra genellikle kalıcı gelir eşitsizliğinin ortaya çıkmasında kritik mekanizmayı oluşturmaktadır. Bu durum düşük gelirliilerin daha çok borçlanması veya büyük şirketlerin varlığının her zaman iyi sonuçlar verdiği anlamına gelmemektedir. Finansal erişimin kötüye kullanıldığı 2007-2008 Amerika mortgage krizi, yanlış yönlendirmeler sonucunda ortaya çıkan aşırı borçlanma tehlikesinin boyutlarını ortaya çıkarmıştır (Beck, Demirguc-Kunt ve Honohan, 2009: 120).

2.3.2 Finansal Tabana Yayılma

Finansal bilgidaki artış ve bu çerçevede finansal okuryazarlık düzeyinin artması, finansal ürün ve hizmetleri kullanma açısından imkân bulamamış toplum bireylerinin söz konusu bu ürün ve hizmetleri kullanmalarına olanak sağlamaktadır. Finansal okuryazarlık, insanlara borçlanma ve finansal açıdan aktif olma olanağı sağlayan belirli finansal ürünlere ulaşmak için gerekli olan kavrayış gücünü kazandırmaktadır. Böylece finansal okuryazarlık, sosyal katılımı arttırmakta ve insanlara yüksek risklerden uzak durmaları için gerekli finansal bilgiyi sağlamaktadır (Angelo ve Ramsay, 2011: 35). Finansal tabana yayılma, finansal ürün ve hizmetlerin kullanım ve kalitesini kapsayan finansal sisteme girişinin ötesinde çok boyutlu bir kavramı ifade etmektedir. Bu açıdan, tamamen tüketicilere yönelik olarak faaliyette bulunan bir finansal sistem, mevcut ürün ve kullanım kuralları hakkında bilgiye kolaylıkla ulaşabilmeyi sağlayacak fırsatları sunmalı ve tüketicileri piyasada ortaya çıkabilecek olan hile ve suiistimallere karşı koruyucu kuralları tesis etmelidir (Triki ve Faye, 2013: 40). Bu çerçevede, finansal tabana yayılmayı ölçebilmek için 3 boyut göz önüne alınmaktadır:

1. Finansal hizmetleri kullanabilme yeterliliği ile hesap açmaya yönelik düşük düzeyde sınırlama ve finansal hizmetlere fiziki yakınlık ve finansal güce sahip olma şeklinde tanımlanabilecek olan finansal hizmetlere erişim,

2. Finansal hizmet ve ürünlerin fiili kullanımı ile bu kullanımlara ilişkin devamlılık, sıklık ve süre uzunluğu biçiminde tanımlanabilecek finansal hizmetlerin kullanımı,

3. Sunulan hizmet ve ürünlerin kalitesi (Global Partnership for Financial Inclusion (GPFI), 2012).

Finansal tabana yayılmayı doğru tanımlama, müşterilerin ürünleri ne sıklıkla kullandıklarını, ürünlerin onların ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığını ve sonuçta finansal faaliyetlerle bireylerin daha iyi duruma gelip gelmediklerini belirtmelidir. Bu açıdan finansal tabana yayılma açısından giriş, kalite ve kullanımın ölçülmesi ve tanımlanması analitik amaçlar açısından oldukça faydalı olmaktadır. Bu kapsamda bu 3 ölçüt, finansal tabana yayılmanın çok boyutlu doğasını yansıtacak tatminkar ve güçlü ölçüm stratejisinin geliştirilmesinde politika yapıcılara bir çerçeve sağlamaktadır (Triki ve Faye, 2013: 32).

Finansal tabana yayılmayı destekleyen finansal sektör reformları, küresel düzeyde politika yapıcılar ve kurumların artan bir şekilde uluslararası kalkınma gündeminin merkezinde yer almaktadır. Birleşmiş Milletler 2005 yılını mikrofinans yılı olarak ilan etmiştir. 2009 yılı Sen Petersburg ve Kore G-20 bildirileri, uluslararası alanda finansal yayılmanın önem kazandığının altını çizmiştir (Ardıç, Heimann ve Mylenko, 2011: 2). Ardıç ve diğerleri (2011: 3), finansal hizmetlere ilişkin yaptıkları çalışmalarında, dünyada bireylerin %56'sının resmi finansal hizmetlere erişiminin bulunmadığını, bu durumun gelişmekte olan ülkelerde %64 olduğunu, diğer yandan yüksek gelirli ülkelerde de endişe edici bir durumun bulunduğunu, bununla birlikte 2008 krizine rağmen mevduat hizmetlerine erişimin arttığı sonucuna ulaşmışlardır.

Düşük gelirliilerin finansal yayılımına yönelik ekonomik ve sosyal potansiyeli ortaya çıkarmak için, gelişmekte olan ülkelerin politika yapıcıları tarafından oluşturulmuş olan ilk küresel deklarasyon niteliğinde olan Maya Deklarasyonu, 2015

yılında 61 ülkede yer alan 54 kurumu temsil eden liderlerce imzalanmış ve finansal tabana yayılmanın öneminin altını çizmiştir. Maya Deklarasyonu'nda özellikle üyelerin finansal tabana yayılma için yeni teknolojik çözümleri desteklemesi konusundaki taahhütlerini içeren dijital finansal hizmetlerin önemi vurgulanmıştır. Diğer yandan Maya Deklarasyonu çerçevesinde, ülkelere ait kurumlar bilgi paylaşımı, finansal yayılma politikalarını geliştirme, tüketicinin korunmasının önemi ve finansal okuryazarlığa ilişkin taahhütlerini de beyan etmişlerdir (Alliance for Financial Inclusion, 2015).

Dijital finansal hizmetlerin kullanımı, bireyler arasında son yıllarda önemli derecede artış göstermiştir. Elektronik finansal hizmetler genellikle nakit taşımadan daha güvenli görülmektedir. Öte yandan, elektronik finansal hizmetler geleneksel finansal ağ dışında kalmış bireyleri cesaretlendirerek finansal yayılmayı da arttırmaktadır. 2015 Brookings Finansal ve Dijital Yayılma Proje Raporu, mobil ve dijital teknolojilerin ne ölçüde finansal yayılmada ilerleme ortaya çıkardığı ve hangi yasal, politik ve düzenleyici yaklaşımların finansal yayılmayı arttırdığı sorularına cevap aramaya çalışmıştır. Bu sorulara cevap verebilmek için coğrafik, ekonomik ve siyasi olarak 21 farklı ülke analiz edilmiş ve finansal yayılma açısından en yüksek skora %89 ise Kenya ulaşmıştır. Söz konusu raporda en iyi 8 ülkenin sırasıyla Kenya, Güney Afrika, Brezilya, Ruanda, Uganda, Şili ve Kolombiya olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu ülkelerin finansal yayılma hızını artırmak için, politik, düzenleyici ve teknolojik adımlar atarak ve belirli yayılma amaçları belirleyerek finansal yayılmada önemli oranda kararlılık gösterdikleri belirlenmiştir. Söz konusu çalışma çerçevesinde ayrıca, dijital finansal hizmetlere yönelik akımın finansal yayılımı hızlandıracağı, merkez bankaları, bankalar, finansal kurumlar ve mobil ağ operatörlerinin finansal yayılımın gerçekleştirilmesinde önemli rollere sahip olduğu, finansal yayılma konusunda cinsiyet açığını azaltmadan tam bir finansal yayılmanın başarılamayacağı tespitleri de yapılmıştır (Villasenor ve diğerleri, 2015: 3).

Türkiye 2014 yılında Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları (SPK, 2014) yayınlanmıştır. Söz konusu stratejinin temel amacının, finansal hizmet ve ürünlerin toplumun bütününe yayılmasının sağlanması, sistem dışında kalmış olan toplum bireylerinin finansal sistem içerisine dahil edilmesi ve mevcut finansal ürün ve finansal hizmetlerin

kullanımının artırılması olarak belirtilmiştir. Diğer yandan finansal ürün hizmetlerin kullanımının artırılması ve finansal tüketicilerin korunması için gereken önlemlerin alınması da hedef strateji olarak ifade edilmiştir. 2015 Brookings Finansal ve Dijital Yayılma Proje Raporu'nda ise, Türkiye'de yetişkinlerde finansal hesaba sahip olma oranının %57 olduğu, kadınlarda ise %44 olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin düzenleyici reformlarla finansal yayılmaya ilişkin taahhütlerini önemli ölçüde hızlandırdığı, ancak özellikle finansal hizmet ve finansal ürünlerin kullanımı açısından bölgesel ve cinsiyet farklılıkları bulunduğu ifade edilmiştir (Villasenor ve diğerleri, 2015: 7).

Finansal yayılmanın küresel toplumun bir uğraşı alanı olduğu ve gelişiminin küresel işbirliğine bağlı olduğu ileri sürülmektedir. Gelir ve fırsat eşitsizliklerinin giderilebilmesi için finansal giriş engellerinin ortadan kaldırılmasına yönelik olarak geniş bir fikir birliği de bulunmaktadır. Öte yandan, finansal tabana yayılma açısından kadın ve erkek, genç ve yaşlı, şehir ve kırsal bölgeler arasında hala eşitsizlikler bulunduğu, birtakım gelişmeler olsa da kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikte açığın halen %7 olduğu, bu durum gelişmekte olan ülkelerde ise %9 olarak kendini gösterdiği ifade edilmektedir. Dünya Bankası tarafından yapılan analiz, ülkelerin finansal yayılmayı geliştirmeye yönelik taahhütleri ile banka hesabına sahip olma konusundaki artış arasında anlamlı bir bağlantı olduğunu da göstermektedir. 2011 yılından bu yana finansal yayılma konusunda yükümlülüklerini yerine getiren ülkelerde, getirmeyenlere göre finansal yayılmanın %3,5 oranında artış gösterdiği de başka bir sonuç olarak ifade edilmektedir, (United Nations Secretary-General's Special Advocate For Inclusive Finance For Development (UNSGSA), 2015: 11). Öte yandan finansal tabana yayılmanın gerçekleştirilmesi, yoksullukla mücadelede ve ekonomik gelişme hedeflerine ulaşmada temel unsur olmakta ve bu konu üzerine olan girişimler artmaktadır. Küresel ve ulusal finansal tabana yayılma çabalarını desteklemek üzere G20 ülkeleri tarafından 2012 G20 Los Cabos zirvesinde finansal tabana yayılmaya ilişkin temel belirleyiciler ortaya konmuştur. Bu kapsamda, resmi banka hesabına sahip yetişkinler, sigortalı yetişkinler, nakit dışı para transferleri, mobil para transferleri, hesabı kullanma sıklığı, tasarruf eğilimi, bireylerin döviz kullanımı, elektronik para kullanımı, finansal bilgi puanı, acil fon kaynağı, ortalama hesap açma maliyeti, kredi kullanma sınırlamaları, yetişkinlerin

kredi kullanımı, resmi banka hesabına sahip şirketler, finansal hizmetlere ilişkin hizmet verecek olan şube ve ATM sayısı gibi 24 göstergeden oluşan finansal tabana yayılma belirleyicileri kabul edilmiştir (Global Partnership for Financial Inclusion (GPFI), 2012).

Finansal tabana yayılma ile ilgili bilgi ihtiyacına daha iyi veri sağlayabilmek için, Dünya Bankası Kalkınma Araştırmaları Grubu (World Bank's Development Research Group) tarafından Küresel Finansal Tabana Yayılma İndeksi [Global Financial Inclusion Index (Global Findex)] oluşturulmuştur. Söz konusu indeks, finansal tabana yayılma verisindeki önemli açığı kapatmaktadır ve zaman içerisinde ülkelerdeki bireylerin finansal ürünleri kullanımlarını sürekli olarak ölçen bir indeks niteliği kazanmıştır. Küresel Finansal Tabana Yayılma İndeksi, bireysel düzeyde finansal hizmetlerin kullanımını beş temel gösterge şeklinde belirlemiştir. Bunlar, banka hesapları, tasarruflar, borçlanmalar, ödemeler ve sigortalardır. Banka hesapları, resmi finansal kurumlarda banka hesabı bulunan bireylerin yüzdesini; tasarruflar, resmi finansal kurumlar veya aile dışında resmi olmayan tasarruf kurumları kullanılarak geçmiş 12 ayda tasarruf yapmış olan bireylerin yüzdesini ifade etmektedir. Borçlanma, geçmiş 12 ayda resmi finansal kurumlardan aile ve arkadaşlar gibi resmi olmayan kaynaklardan borçlanmış olan bireyler ile ev almak için borçlanmış olan bireylerin yüzdesini, ödemeler ise, geçmiş 12 ayda resmi hesap kullanılarak ücret veya kamu kaynaklı ödeme alan, aile üyelerine para gönderip alan ya da fatura ödemek için mobil telefon kullanan bireylerin yüzdesini belirtmektedir. Sigorta, özel sağlık sigortası alan bireyler ile tarım, ormancılık veya balıkçılık alanında çalışan ve bu alanda sigorta sahibi bireylerin yüzdesini ifade etmektedir (Demirguc-Kunt, Klapper, 2012: 2).

Finansal erişimdeki artış hanehalkı ve firmalar için ekonomide tasarruf edenlerin ve borç alanların bileşimini değiştirmektedir. Bu türden bir değişim risk çeşitlendirmesini ve nihayetinde finansal istikrarı desteklemektedir. Ancak, finansal kurumların çok hızlı bir şekilde genişleme göstermesi halinde, finansal riskler de aynı hızda artış gösterebilecektir. Bu kapsamda, finansal tabana yayılmadaki artış, finansal istikrardaki artışı garanti etmemektedir. Eğer finansal tabana yayılmadaki artış aşırı finansal genişleme veya kontrolsüz finansal sektörlerin hızlı genişlemesi ile ilgili ise finansal riskler artış gösterebilmektedir. Sağlıklı bir finansal tabana yayılma

gerçekleşmesi durumunda ise hanehalkının tasarruf ve borçlanma araçlarına kolay ulaşımını sağlanacağından, tüketim düzenliliğini kolaylaştırmaktadır. Sonuç olarak çıktı volatilitesi maliyetli olmaktan çıkmaktadır. Bu durum fiyat istikrarını korumaya yönelik merkez bankalarının çalışmalarını kolaylaştırmaktadır. Ekonomik faaliyetleri büyük kısmı faiz oranlarının etkisi altında olduğundan, artan finansal tabana yayılma, parasal aktarım mekanizmasında faiz oranlarının öneminin artmasını sağlamaktadır. Bu durum, faiz oranları aracını kullanan para politikasının etkinliğini arttırırken, orta vadeli amaçlar olarak parasal büyüklükler kullanıldığı zaman, politika yapıcılarının paranın dolaşım hızının değiştirilmesi durumuna önem vermesini gerektirmektedir. Ancak, güçlü bir şekilde krediye erişimin arttırılmasına odaklanılması ise kredi kalitesinin bozulmasına veya kontrolsüz finansal sistem unsurlarının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. (Mehrotra ve Yetman, 2015: 88). Bunun yanı sıra, finansal tabana yayılma ile fon artışının sağlanması birçok riskli yatırım kararı alınmasına da neden olmaktadır. Ancak, kaynakların verimli alanlara tahsisine imkân tanınması haline finansal gelişme, ülke ve firmaların yeni gelişme fırsatlarından yararlanabilme olanaklarını arttırmaktadır (Claessens, 2006: 208).

Finansal tabana yayılma, yoksulluğu azaltma ve kapsayıcı bir ekonomik büyüme için oldukça kritik bir öneme sahiptir. Yapılan çalışmalar, finansal tabana yayılmanın bireyler için büyük yararlar sağladığını, finansal sisteme katılım sağlayan insanların işlerini genişletebildiğini, eğitime yatırım yapabildiklerini, riskleri yönetebildiklerini ve finansal şokları daha iyi tolere edebildiklerini göstermektedir. Finansal tabana yayılma neticesinde krediye erişim ise, istihdam düzeyi ve gelirin yanı sıra tüketime olumlu katkı sağlamaktadır. Finansal hizmetlere daha iyi erişim ve kullanım, hem firmalar hem de bireyler açısından gelir eşitsizliğini azaltmakta ve ekonomik gelişmeyi hızlandırmaktadır (Demirguc-Kunt ve diğerleri, 2015: 2).

Birçok kişi, aşırı kırtasiyecilik, finansal hizmetlere uzaklık, yasal zorluklar ve piyasa aksaklıkları gibi hizmet kısıtlamaları, maliyetler ve birtakım engeller nedeniyle finansal hizmetlere erişememektedir. Yine bazı kişiler finansal hizmetlere erişim için yeterli finansal güce sahip olsalar bile finansal hizmetleri kullanmamayı tercih etmemektedir. Ancak daha iyi politikalarla, finansal hizmetlere erişimi sınırlayan çoğu engellerin üstesinden gelinebileceği düşünülmektedir (Demirguc-Kunt ve diğerleri, 2015: 4). Günümüzde 2,5 milyon kişi resmi finansal hizmetleri

kullanmamaktadır. Bu durum düşük gelirli bireylerin %80'inin finansal erişim sağlayamadığı gelişmekte olan düşük gelirli toplumlarda daha ciddi boyutlardadır (United Nations Capital Development Fund (UNCDF), 2013). Gençler %33 oranında yetişkinlerden daha az banka hesabına sahiptir. Gençlerin tasarruf hesapları coğrafi bölgelere göre değişiklik göstermektedir. Afrika'da %12 iken, Doğu Asya ve Pasifik'te %50'ye çıkmaktadır (United Nations [UN], 2013). Diğer yandan genç bireyler genellikle resmi finansal hizmetleri kullanamamaktadır. Bu durum yasal sınırlamalar, yüksek işlem maliyetleri ve gençler hakkında olumsuz klişelerden kaynaklanmaktadır. Gençlerin finansal tabana yayılma sürecinin gerçekleşebilmesi için kapsayıcı düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Çok az sayıda banka, kredi ve mikrofinans kurumları bu durumu algılamakta ve genç piyasasına yeterli hizmeti sağlayabilmektedir. Bu kapsamda, gençlerin haklarını koruyucu kapsamlı düzenlemeleri içeren düzenleyici bir çerçeve oluşturulmamıştır. Birleşmiş Milletler söz konusu durum ile ilgili olarak gençlerin finansal tabana yayılma durumlarını destekleyici aşağıda belirtilen bir kaç girişimi gerçekleştirmiştir:

- Birleşmiş Milletler Sermaye Kalkınma Fonu (UNCDF), 49 az gelişmiş ülke için MasterCard Foundation ve YouthStart ortaklığı ile az gelirli gençlerin finansal hizmetlere erişimini arttırmak için 2010 yılında 12,2 milyon dolar bütçeli bir girişim başlatmıştır.
- Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (The United Nations Children's Fund (UNICEF), sosyal sorumluluk ve finansal yeterlilik alanlarında gençlerin öğrenmelerini kolaylaştıracak bir müfredatı desteklemek üzere, Hollanda merkezli Aflotun kurumu ile bir ortaklık gerçekleştirmiştir.
- UNCD ve UNICEF, gençlere yönelik sürdürülebilir finansal hizmetlerin varlığını sağlayabilmek amacıyla içinde ulusal yetkililer, finansal kurumlar ve ağlar, hükümet dışı örgütler ve eğitimciler ve akademisyenlerin yer aldığı 500'ü aşkın organizasyonun bulunduğu Child and Youth Finance Movement'ı başlatmıştır (Çocuk ve Gençlik Finans Hareketi) desteklemiştir (UNCDF, 2013).

2.4 Finansal Okuryazarlığın Davranışsal Boyutu

Finansal okuryazar olmak için kişilerin karakter özelliklerinin göz önüne alınmaksızın, bütün tüketicilerin iletişim halinde olduğu finansal piyasalarda ihtiyaç duydukları tercihleri yapabilecek gerekli bilgi ve becerilere sahip olunması gerekir (Huston, 2010: 304). Finansal okuryazarlığın temelini, sahip olunan doğru finansal bilgi oluştursa da söz konusu bilginin finansal ürün ve finansal hizmetlerin talebi ve kullanımında da doğru bir şekilde hayata geçirilmesi, yani doğru finansal davranışlar sergilenmesi gerekmektedir.

2.4.1 Finansal Bilgi, Finansal Davranış ve Finansal Okuryazarlık

Bir yanı ile finansal okuryazarlık, tüketimden beklenen zaman faydasını artırmaya yönelik olarak finansal aktivitelerde kullanılabilecek beşeri sermayenin finansal refahı arttıran davranışları gibi unsurlarını ifade etmektedir. Davranışlar ve bilişsel önyargılar, kendi kendini kontrol sorunları, aile, arkadaş, ekonomi, toplum gibi diğer etkenler ise finansal davranışları ve finansal refahı etkileyebilmektedir. (ASIC, 2011). Finansal okuryazarlık becerilerine ve davranış kalıplarına sahip olma, hem finansal sorunlardan kaçınma hem de finansal sorunları çözme açısından temel öneme sahip olmaktadır (Bird, 2008: 8).

Finansal bilgi, tüketicinin finansal konulardaki yetkinliğine ait bilgiyi ifade etmektedir. Finansal okuryazarlık konusunda tüketicinin finansal bilgi düzeyi bu konudaki yetkinliğin önemli bir parçasını oluşturmaktadır (Angelo ve Ramsay, 2011: 40). Bireysel finansal bilgi, parayı ve kullanımını anlamada genel bir kavramdır ve bu bilgi, gelir ve giderlerin yönetilmesini, çek ve kredi kartı gibi parayı yönetme ve değiştirme açısından genel yöntemleri kullanma becerisini içermektedir. Ayrıca kişisel finansal bilgi, sigorta, kredi, tasarruf ve borçlanmanın anlaşılması gibi bilinmesi gereken günlük durumların idrak edilmesini de belirtmektedir. Bu açıdan doğru finansal kararlar vermek için finansal bilgiyi kullanma becerisine sahip olunması gerekmektedir. Bu beceri, bireye fayda sağlayacak karmaşık finansal ve

yatırım kararları almak için gerekli temel bir beceriyi ifade etmektedir (Wagland ve Taylor, 2009: 16).

Öte yandan finansal davranışın genellikle rasyonaliteye bağlı olduğu düşünülmektedir. Finansal okuryazarlık araştırmalarında finansal kavrayış ve finansal bilginin optimal tüketici kararlarına yol açtığı, finansal bilgi ve finansal kavrayıştaki eksikliğin ise yetersiz tüketici kararlarına yol açtığı ifade edilmektedir. Finansal başarının sayısal ve matematiksel beceri ile ilişkili olduğu düşünülse de finansal okuryazarlıkla ilgili optimal davranışların, doğuştan ve doğal yeteneğe, bilgiye ve bu alandaki beceriye bağlı olduğu da kabul edilmektedir. Sosyal faktörler de bu alandaki davranışı güçlü bir şekilde etkilemektedir. Diğer yandan sosyo demografik faktörler, sosyal pozisyon ve sosyal ağlara erişimi belirleyen refah ve gelir durumu da önemli etken olmaktadır. Bunların yanı sıra, piyasanın karmaşıklığı ve finansal ürünler, kültür ve kısa dönemli tüketicilik, finansal davranışları etkilemekte ve finansal okuryazarlığın sonucu olarak düşünülen birçok davranış değişikliklerine neden olmaktadır (Angelo ve Ramsay, 2011: 41).

Finansal davranış, bilinçli olamayan alışkanlıklar, sezgiler ve düşünmeden verilen kararları telafi edebilecek etkili para yönetimini, finansal bilgi arayışını, finansal planlama ve hedef oluşturmaya ve istenen çıktı ve beklenti arasında son adım olan finansal kararları vermeyi içeren davranışları içinde barındırmaktadır. Kişisel tutumlar ve inançlar, bilişsel olmayan beceriler ve kişisel özellikler, finansal davranışı etkilemekte ve finansal bilgi ve finansal davranış arasındaki bağlantıya aracılık etmektedir (CFPB, 2015).

Birçok kişi finansal alanda yeterli bilgi, davranış ve beceri düzeyine sahip değildir. Harcamalarını kontrol edememekte, finansal risklerden kaçınmamakta ve işsizlik, boşanma, hastalık ve kazalar gibi olayların finansal sonuçlarını görememektedir.. Bunun yanı sıra günlük yaşama ve finansal piyasalara gittikçe artan oranda entegre olan para, daha karmaşık bir yapıya bürünmüş, bu da hanehalkı finansal durumunun yönetilmesinde zorlukları beraberinde getirmiştir. Bu sorunların yanı sıra aşırı borçlanma gerçek bir tehdit olarak kendini göstermeye başlamış ve doğru finansal davranış gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (European Banking Federation (EBE), 2015).

Finansal bilgi, beceri ve davranış, bunların birbirleri ile olan karşılıklı ilişkilerinin yanı sıra, finansal okuryazarlığın kapsamlı bir kavramlaştırması içerisinde ele alınmalıdır. Özellikle finansal bilgi, finansal okuryazarlığın temel bir formunu temsil etmektedir. Finansal bilgi algılandığı biçimi ile yansıtılmakta ve bilgiye dayalı finansal becerileri etkilemektedir. Mevcut finansal davranış ise mevcut bilgi, algılanan bilgi ve becerilere dayanmaktadır. Finansal davranış yoluyla elde edilen deneyim ise sonuçta hem mevcut hem de algılanan finansal bilgiyi beslemektedir (Hung ve diğerleri, 2009). Finansal konularda bilgi sahibi olan bireyler, aileleri için daha doğru kararlar alabilmekte ve böylece refahlarını yükselterek ekonomik açıdan daha iyi bir konumda yer edinebilmektedirler. Finansal açıdan güvenli ve doğru kararlar alabilen bireyler ve aileler bütünüyle toplumun ekonomik gelişimini hızlandırıcı etkiye sahip olmaktadır (Hilgert, Hogarth ve Beverly, 2003: 309).

Psikoloji literatürü açısından tutum belli bir konudaki değerlendirme ışığındaki eğilimi ifade ettiğinden, finansal davranış bu açıdan önerilen finansal davranış uygulamaları konusunda avantaj ve dezavantajları değerlendirerek ortaya konan bir psikolojik eğilimi belirtmektedir. Diğer yandan finansal davranış ve finansal bilgi, finansal yönetim ile ilişkili bir durumdur ve finansal yönetim becerisi açısından finansal davranış genel olarak finansal bilgi kadar önemli bir yer tutmaktadır (Parrotta ve Johnson, 1998: 60).

Genel olarak bireylerin ortaya koydukları finansal davranışlar bütçe yapma, kredi kullanma, para yönetimi, tasarruf ve yatırıma ilişkin davranış kalıplarını içermektedir. Diğer yandan olumlu finansal davranışlar, bütçe yapma, düzenli tasarruf ve sorumluluk içinde kredi kartı kullanma şeklinde kendini gösterirken; olumsuz finansal davranışlar ise kredi kartı limitini aşma, kredi kartı miktarını geç ödeme ve her ay kredi kartı borcunun tamamını ödememe şeklinde ortaya çıkmaktadır (Gutter, Copur ve Garrison, 2010: 2). Bireysel veya hanehalkı tarafından gerçekleştirilen en temel finansal pratik, faturaları zamanında ödemektir. Bu açıdan finans konusunda eğitim verenlerin bireylere önerisi, yazılı bir bütçe tutmaları ve düzenli olarak mevcut harcamaları ve planlanan harcamalarını karşılaştırarak harcama yapıları olmaktadır (Hogarth, Beverly ve Hilgert, 2003: 3).

Yüksek gelire sahip olan bireyler finansal davranışlar açısından daha sorumlu davranışlar sergilemektedirler. Bireyler finansal durumlarını kontrol altına aldıklarını hissetmedikçe finansal bilgi ve finansal kaynaklardan tam olarak yarar sağlayamamaktadırlar. Finansal konularda bilgi ve gelir önemli olsa da finansal çıktılarının tesadüfen veya başka bireylerin yönlendirmesi neticesinde ortaya çıktığını düşünen bireyler finansal yönetimleri konusunda daha az çaba içerisinde olmaktadır (Perry ve Morris, 2005: 306). Öte yandan finansal eğitimin finansal davranışlar üzerinde olumlu etkisi olabileceği konusunda genel bir eğilim bulunmaktadır. Ancak, Mandell ve Klein (2009: 22), finansal eğitim ve finansal davranış üzerine yaptıkları çalışmalarında, finansal konularda eğitim alanlar, kendilerini bu konuda eğitim almayanlara göre daha fazla tasarruf yanlısı kişiler olarak görmediklerini belirtmişlerdir.

Finansal bilgi ve finansal kontrol, finansal davranış açıklamada önemli bir role sahiptir ve finansal bilgi, finansal davranış ile pozitif bir ilişki içerisinde. Finansal kontrolün sağlanamaması ise finansal davranış ile negatif bir ilişki içerisinde (Mien ve Thao, 2015: 2). Temel düzeyde finansal yönetim ve kredi kartı kullanım bilgisine sahip olan ve kredi kartını etkin bir şekilde kullanan öğrenciler daha az kredi kartı kullanma eğiliminde olmaktadır ve daha az riskli finansal davranışlar sergilemektedirler (Borden, Lee, Serido ve Collins, 2007: 31).

2.4.2 Tasarruf, Yatırım, Borçlanma ve Finansal Okuryazarlık

Barros ve Peyp (2013: 21-22), finansal okuryazarlığın ve finansal davranışın aşırı borçlanma olasılığı üzerindeki etkisini analiz ettikleri çalışmalarında, finansal okuryazarlık ve finansal davranışın aşırı borçlanma üzerinde önemli etkisi olduğunu, yüksek gelir sahiplerinin aşırı borçlanma olasılıklarının düşük olduğunu ve kredi kartı kullanımında rasyonel davranışlar sergilediklerini belirtmişlerdir. Diğer yandan, düşük gelirli ailelerin aşırı borçlanma olasılıklarının daha yüksek olduğunu ve bütünüyle finansal okuryazarlığın aşırı borçluluğun belirleyici olması açısından önemli bir gösterge olduğu tespitinde bulunmuşlardır.

Finansal tüketiciler için krediye ulaşma oldukça kolaylaştığından, aşırı borçlanma finansal tüketicilerin yaşamlarını tehlikeye atan oldukça önemli ve yaygın sorun haline gelmiştir (Sevim, Temizel ve Sayılır, 2012: 578). Sevim ve diğerleri (2012: 578-579) borçlanma davranışı üzerine Türk finansal tüketicilerinin finansal okuryazarlığının etkisi konusunda yaptıkları çalışmada, farklı finansal okuryazarlık düzeylerine sahip olan tüketicilerin borçlanma davranışı üzerine farklı davranışlar sergilediğini, finansal okuryazarlığı yüksek olanların aşırı borçlanma eğilimlerinin daha düşük olduğunu tespit etmişlerdir. Bu çerçevede borç okuryazarlığı, borç sözleşmeleri ile ilgili basit kararlar alma, faiz konusu ile ilgili temel bilgileri günlük finansal tercihlere uygulayabilme becerisini ifade etmektedir ve finansal okuryazarlığın önemli bir parçasını oluşturmaktadır (Lusardi ve Tufano, 2008: 1). Lusardi ve Tufano (2008: 24), TNS Global çalışanlarına üzerine yaptıkları çalışmalarında, borç okuryazarlığının oldukça düşük olduğunu, borç okuryazarlığının özellikle kadınlar, yaşlılar, azınlıklar ve boşanmış kişilerde daha düşük düzeyde olduğunu tespit etmişlerdir. Diğer yandan, Lusardi ve Scheresberg (2013: 21), 2009 Amerika Ulusal Finansal Yeterlilik Çalışması'nı kullanarak yapmış oldukları çalışmalarında, finansal okuryazarlık düzeyinin birçok bireyin yüksek maliyetli borçlanma yöntemleri üzerinde rolü olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Finansal okuryazarlık bireylerin ve hanehalkının yalnızca varlıkları üzerinde değil borçlanma davranışları üzerinde de etkili olmaktadır (Lusardi, 2013: 4).

Birçok araştırma düşük finansal okuryazarlık düzeyinin, düşük düzeyde risk çeşitlendirmesi, yetersiz portfolyo yatırımı ve düşük refah birikimi ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Yine birçok araştırma önemli oranda yetişkinin finans, temel ekonomi kavramları, risk çeşitlendirmesi, enflasyon ve faiz konusunda çok az bilgi sahibi olduğunu göstermiştir. Finansal okuryazarlık, refah birikimi ve portfolyo kararları üzerinde önemli etkiye sahiptir. Finansal okuryazarlık ve refah yaşam döngüsü içerisinde birbirleri ile pozitif bir ilişki içerisinde dir. Diğer yandan, finansal piyasalarda gerçekleştirilecek olan reformlar da uzun vadede yüksek finansal okuryazarlık ve yüksek tasarruf ve refah düzeylerine erişilmesine olanak sağlamaktadır (Jappelli ve Padula, 2013: 2780).

Tüketici davranışı teorisi, her tüketicinin, bir bütçe kısıtına bağlı olarak yaşam boyu beklenen fayda fonksiyonunu maksimize etmeye çalıştığını ifade

etmektedir. Bu modele göre, yaşam boyu elde edilen kaynaklar, bu kaynakların dağılımı ve yaş, tasarruf kararlarında kritik bir rol oynamaktadır. Tercihler de tasarruf üzerinde önemli etkiye sahip olmaktadır. Mevcut yaşantısına yüksek değer atfedenler daha fazla harcama eğilimi içlerinde olacaklardır. Bununla birlikte temel olarak tasarruf üzerinde verilen kararlar faiz oranları ve enflasyondaki dalgalanmalar konusunda bilgi sahibi olmayı gerektirmektedir. Dahası yatırım konusunda karar vereceklerin bileşik faiz ve paranın zaman değeri üzerine de hesaplamalar yapması bir zorunluluk olmaktadır. Bu çerçevede finansal okuryazarlık ile tasarruf arasında önemli bir bağlantı bulunmaktadır (Prusty, 2011: 76). D

Günümüz ekonomisinde planlamanın ve tasarrufun önemini anlamak büyük önem taşımaktadır. Finansal okuryazarlık ve tasarruf davranışını belirleyen unsurlar içerisinde demografik faktörlerin önemli etkisi bulunmaktadır. Gerçekleştirilen birçok araştırmada temel faktörler olarak cinsiyetin önemli bir etken olduğu görülmektedir. Birçok araştırma kadınların erkeklerden daha düşük finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Diğer yandan yaş ilerledikçe genelde finansal okuryazarlık düzeyinin arttığı, eğitimin ve yüksek gelir düzeyinin finansal okuryazarlık üzerinde olumlu etkileri olduğu da yapılan çalışmalarda ortaya konmuştur (Mitchell, 2008; Hung ve diğerleri, 2009; Servon ve Kaestner, 2008). Finansal okuryazarlık banka hesabına sahip olma gibi finansal davranış ile çok güçlü bir ilişki içerisinde ve tasarruf davranışı ile finansal okuryazarlık arasında pozitif bir ilişki söz konusudur. Yüksek finansal okuryazarlık düzeyi uzun dönemli tasarruf davranışı üzerinde olumlu etkiye sahip olmakta ve uzun dönemli yatırım ve tasarruf davranışlarını pozitif yönde etkilemektedir (Hilgert ve diğerleri, 2003: 310).

Finansal okuryazarlık konusundaki farkındalık finansal davranış ile yakın ilişki içerisinde ve finansal bilgi konusunda yeterliliği olanlar emekliliğe yönelik tasarruf konusunda daha yüksek bir eğilime sahip olmaktadır. Bireysel özellikler ile tasarruf arasında önemli bir bağlantı bulunmaktadır. Tasarruf konusunda amaç ve motivasyona sahip olmak, tasarruf artışı üzerinde olumlu etkiler ortaya çıkarmaktadır. Diğer yandan tasarruf konusunda kötümser bir tavır sergileme ise davranışını negatif yönde etkilemektedir (Robb ve Woodyard, 2011: 63). Bunun yansıması, finans konusundaki bilgi ve yapılan planlama, tasarruf davranışı ve düzenli

tasarruf kararı ile yakından ilişkilidir (Henage ve Mauldin, 2015: 75). Beckman (2013: 18-19), hanehalkı tasarruf ve finansal okuryazarlık üzerine Romanya'da yapmış olduğu çalışmada, yaşlıların, kadınların ve eğitim düzeyi düşük olanların finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğunu belirlemiştir. Ayrıca, finansal okuryazarlık düzeyleri yüksek olan bireylerin birden daha fazla tasarruf aracı kullanma eğiliminde oldukları ve emeklilik fonlarına yatırım yapma eğilimlerinin daha yüksek olduğu, finansal okuryazarlığın finansal davranış ile pozitif ilişki içerisinde olduğu sonucuna da ulaşmıştır. Volpe ve diğerleri (1996: 89-90), Amerika'da kolej öğrencileri üzerine bireysel yatırım okuryazarlığı ile ilgili yaptıkları çalışmada kolej öğrencilerinin bireysel yatırıma ilişkin temel konularda yetersiz bilgiye sahip olduklarını tespit etmişlerdir.

Tasarruflar bütün toplumun fayda elde etmesini sağlayan sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu da sonuçta ekonominin kapasitesinin ve büyümesinin artmasına neden olmaktadır. Bu çerçevede, ulusal düzeyde tasarrufun artması için bireylerin teşvik edilmesi gerekmektedir. Böyle bir teşvikle başarının elde edilmesi ise ancak finansal eğitim çalışmaları ile bireylerin finansal okuryazarlığının artırılması neticesinde elde edilebilir (Mahdzan ve Tabiani, 2013: 44). Öte yandan, finansal bilgisi az olan ve piyasa hakkında bazı eksik bilgilere sahip olan bireylerin, tasarruftan daha çok borç almaya eğilimli oldukları da bilinmektedir. Bu kişiler finansal kararlar, portfolyo seçimi ve refaha yönelik yatırım yapma açısından da finansal yeterliliği olan kişilere göre daha negatif davranışlar sergilemektedirler (Stango ve Zinman, 2006: 4).

Bireylerin tasarruf ederek daha sonraki yıllar için birikim yapmayı tercih etmesi, temel finansal kavramların anlaşılması ile gerçekleşebilecek bir davranış kalıbı olmaktadır. Bu türden bir karar bireylerin gelecek yaşam kalitesini etkileyeceğinden gittikçe artan bir öneme sahip olmuştur. Tasarrufa yönelik bu çabalara rağmen, sosyal güvenlik ağları, bireylerin emekliliğe yönelik çok az tasarruf yapmasına neden olmaktadır. Sosyal güvenlik sistemlerinde kişilere sağlanan bu faydalar, kamu maliyesi için yük getirmekte ve ileri yıllar için sürdürülebilirliği konusunda bazı sorunlar da ortaya çıkmaktadır (Brockman ve Michayluk, 2015: 4). Brockman ve Michayluk (2015: 9-10). Yine de yüksek finansal okuryazarlık düzeyi bireylerin daha fazla yatırım yapmalarını sağlamaktadır. Yaygın finansal

okuryazarlık, düşük gelirli hanehalkının daha iyi finansal kararlar almasına neden olacağından, daha geniş sosyal ve ekonomik haklar elde edilmesine ve tasarruf oranının artmasıyla sermaye stokunun da artmasına imkan vermektedir (Gale ve Levine, 2010: 23).

Bireysel yatırım kararı ise kişiden kişiye değişiklik gösteren önemli bir süreci ifade etmektedir. Bazı bireyler kendilerine ait birtakım ön yargılarına göre karar verirken, diğer bazıları ise yatırım kararı verirken birçok faktörü göz önünde bulundurmaktadırlar. Yanlış finansal değerlendirmeler sonucunda verilen yatırım kararları, olumsuz birtakım sonuçların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bu açıdan finansal okuryazarlık, değerlendirme aşamasına yönelik gerekli bilgileri sağlayarak yatırım açısından uygun kararlar verilmesini sağlamaktadır. Bu çerçevede finansal okuryazar olma ile başarılı bir şekilde tasarruf ve yatırım yapılmasının önünü açmaktadır. Bu çerçevede yatırım yapmadan önce, kredi ve borç gibi faktörlerin doğru değerlendirilmesi, doğru bilgiye ulaşılması ve bunları değerlendirebilme becerilerine sahip olunması gerektirmektedir (Financial Literacy Foundadtion, 2007). Bu kapsamda finansal okuryazarlık, bireylere, bireysel finans konusunda doğru değerlendirme yapabilme ve finansal konuları doğru bir şekilde yönetebilme becerisi kazandırmaya yardım etmektedir. Düşük finansal okuryazarlık düzeyine sahip olanlar daha çok geleneksel ve güvenli finansal ürünlere yatırım yapmakta ve riskli fakat getirisi yüksek olabilecek finansal ürünleri tercih etmemektedirler (Bhushan, 2014: 82). Yeterli finansal okuryazarlığa sahip olmaksızın bireyler daha çok borçlanma ve daha az tasarruf etme ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşanan son mortgage krizi borçlanma konusunda doğru finansal kararlar verme ihtiyacının ne denli önemli olduğunu ortaya koymuştur (Alexander, Marple, Jones, 2011: 5).

Bir çok ampirik araştırma yetersiz finansal okuryazarlığın yetersiz risk çeşitlendirme, yetersiz portfolyo yatırımı ve düşük refah birikimi ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle erken yaşlarda edinilen matematiksel beceriler, hanehalkı finansal okuryazarlığını, tasarrufu ve refah birikimini ileriki yıllarda artırmaktadır (Jappelli ve Padula, 2012: 2780). Finansal konulardaki bilgilere hızlı ve doğrudan ulaşabilme bireyleri finansal konularda daha fazla bilgi sahibi yapmaktadır. Özellikle online yatırımcılar finansal konularda yanlış ve spekülâtif bilgilere daha

kolay ve çabuk ulaşabildiklerinden yatırımlarında daha başarılı olmaktadırlar (Volpe, Kotel ve Chen, 2002: 3).

2.5 Finansal Okuryazarlık Eğitimi

Finansal eğitim bireylerin finansal ürünler, finansal hizmetler ve finansal kavramlar hakkındaki bilgi seviyelerini artırdıkları bir süreci ifade eder. Böylece bireyler finansal eğitim yoluyla piyasalarda karşılaşılabilecekleri birtakım tehlikelerden uzak durabilir ve bilinçli tercih yapabilirler. Mevcut ve geleceğe yönelik finansal refahlarını artırmak için nereden yardım alacaklarını ve hangi adımları atacaklarını öğrenmiş olurlar (Das, 2016: 89). Bu çerçevede finansal eğitim bireylerin finansal bilgi ve finansal davranışlarını pozitif yönde etkileyebilecek bir öğrenme sürecini ifade etmektedir.

2.5.1 Finansal Okuryazarlık Eğitiminin Amacı ve Önemi

OECD'ye (2005: 113) göre finansal eğitim, tüketicilerin ve yatırım yapanların finansal ürünler ve finansal kavramlar hakkında anlayışlarını arttırdıkları; bilgi, talimat ve/veya tarafsız tavsiyeler aracılığıyla, daha bilinçli tercihler yapmak adına finansal risk ve fırsatların farkına varma, yardım için nereye başvuracaklarını bilme ve finansal refahlarını ve bunu korumanın yollarını arttırmaya yönelik diğer etkili önlemleri alma becerilerini ve güvenini tesis ettikleri süreç olarak tanımlanmıştır.

Finansal okuryazarlık bileşenlerinin belli başlı amaçları; tüketicilerin ve yatırımcıların finansal konularla ilgili farkındalığını, güvenini, bilgisini ve anlama düzeyini artırmaktan daha bilinçli finansal kararlar alınmasını sağlamaya kadar çeşitlilik gösterebilmektedir (EUC, 2007). Bu açıdan finansal eğitim, insanların finansal ürünler, hizmetler ve kavramlar hakkındaki kavrayışlarını geliştirmek için bir süreci ifade etmektedir. Böylece bireyler bilinçli seçim yapmak için daha güçlü duruma gelmektedirler. Bir açıdan finansal eğitim bireylere ortaya çıkabilecek güçlüklerden kaçınma, mevcut ve uzun dönemli finansal refahlarını artırma ve

ihtiyaç duyduklarına nereye başvuracaklarını bilme konusunda etkinlik kazandırmaktadır (PACFL, 2008).

Finansal eğitim doğal olarak finansal hizmet sağlayanların sorumludur ve tüketicilerin korunması olarak göz önüne alınmalıdır. Finansal eğitim, paranın değerini anlamaları için çocuklara yardımcı olabilir ve onları bütçe ve tasarruf konusunda eğitebilir. Ayrıca öğrencilere ve genç bireylere bağımsız yaşama ilişkin önemli beceriler kazandırabilir (EUC, 2007). Finansal okuryazarlık mantıklı finansal kararlar verebilmek için önemli bir unsurdur ve birçok genç daha fazla finansal bilgiye sahip olmak istemektedir (Lusardi ve diğerleri, 2010, 360). Finansal eğitim, öğrencilere finansal okuryazarlık düzeyinin kazandırılması ve finansal açıdan yetkin tüketiciler olmalarının sağlanması için yardımcı olmaktadır (Jump\$tart Coalition for Personal Financial Literacy, 2015).

Finansal eğitimin önemi, finansal piyasaların gelişimi, demografik, ekonomik ve politik değişiklikler neticesinde son yıllarda önemli derecede artmıştır. Finansal ürünler daha karmaşık hale gelmiş olup, yeni ürünler de sunulmaya devam etmektedir (OECD, 2005: 114). Bu çerçevede, son on yıl içerisinde finansal eğitim programlarında çarpıcı artışlar ortaya çıkmıştır. Finansal eğitim bireyin, finansal konular ve kavramlara yönelik bilgi, tutum ve davranışlarını hedefleyen herhangi bir programı içerebilmektedir. Yüksek seviyede finansal okuryazarlık ihtiyacı, düşük finansal okuryazarlık düzeyleri, düşük tasarruf oranları, yüksek tüketici borç düzeyleri ve iflas oranları nedeniyle kendini göstermektedir (Fox, Bartholomae ve Lee, 2005: 198). Bilgi artışı ile ilişkili olan finansal eğitim, davranışta arzu edilen değişikliği yapmak için bilgi, yetenek kazandırma ve motivasyonun kombinasyonunu gerektirmektedir (Hogarth, 2006: 3).

Finansal eğitim özellikle kişinin finansal bilgi ve finansal okuryazarlığını artırmayı amaçlayan bir girdi olarak kabul edilebilir (Huston, 2010: 296). Finansal konuları anlayan insanlar, özel ihtiyaçlarına ilişkin daha iyi finansal hizmet seçimi yapmaktadırlar ve risklere karşı daha fazla dikkatlidirler. Bu kişiler, ihtiyaç duymadıkları ürünleri alma veya onları finansal açıdan zora sokacak olan riskleri üstlenme konusunda ihtiyatlı davranmaktadırlar (EUC, 2007). Finansal eğitim gençlere çalışma yaşamlarının başlarında harcamalarını ve borçlarını kontrol

edebilmelerine yönelik olarak bütçe yapmak ve tasarruf etmek için temel araçları sağlamaktadır. Ailelere çocukları için veya kendileri için tasarruf yapma açısından disiplin kazandırmaktadır. Yaşlılara bireysel yatırım yapabilme becerisi kazandırarak emekliliğe yönelik yeterli tasarruf yapmalarını sağlamaktadır. Bu kapsamda, finansal eğitim çalışmaları kapsamında, OECD'nin tüm G20 ülkeleri dahil olmak üzere 100'den fazla ülke ve uluslararası kuruluşun temsilcilerinden oluşan Uluslararası Finansal Eğitim Ağı (OECD/INFE) tarafından Finansal Eğitim Ulusal Stratejisi Üst Düzey İlkeleri geliştirilmiş olup, bu ilkeler uluslararası bir anket çalışması ve derinlemesine yapılmış inceleme sürecine dayanmıştır. Üst düzey ilkelerin amacı, özellikle hükümetler ve kamu kurumları başta olmak üzere, ilgili paydaşlara finansal eğitime ilişkin etkin ulusal stratejilerini oluşturabilmeleri için, bağlayıcı olmayan, uluslararası nitelikte bir kılavuz oluşturmak ve politika seçenekleri sunmaktır. Üst düzey ilkeler, finansal eğitim ve farkındalık alanında küresel bir rehber rolü üstlenmektedir. Üst düzey ilkelerin amacı, ülkelerin kendi şartları ve bağlamlarına göre uygulanacak etkili ulusal finansal eğitim stratejilerinin temel unsurlarının belirlenmesi için bir genel rehber oluşturmaktır (OECD, 2005: 114).

Finansal okuryazarlık eksikliğinin önemli sonuçları olup, finansal okuryazarlık konusunda eksikliği olanlar, daha az emeklilik plan yapmaya, hisse senedi piyasasına daha az yatırım yapmaya ve yüksek maliyetli borçlanma araçları kullanmaya daha az eğilimli olmaktadır (Lusardi ve diğerleri, 2010: 361). Diğer yandan finansal okuryazarlık eksikliğine bağlı finansal yanlışlar ise bütün ekonomi katılımcılarını etkileyecek negatif dışsallıkların ortaya çıkmasının yanı sıra bireyin refahını da etkilemektedir (Huston, 2010: 301). Bu açıdan finansal eğitim gittikçe artan bir önem sahip olmakta olup, özellikle üniversite öğrencilerine verilen bireysel finans dersleri, yetişkin yatırım okuryazarlığını artırmaktadır. Üniversite öncesi finans dersleri ile karşılaştırıldığında, daha iyi yatırım bilgisi üniversite yıllarında verilen finans dersleri ile kazanılmaktadır (Peng, Bartholomae ve Fox, 2007: 266).

Artan finansal okuryazarlık ihtiyacı ve gelişmiş tüketici davranışları nedeniyle politikacılar, ilköğretim ve sonraki yıllarda verilebilecek finansal eğitim ve tüketici ekonomisi konularına odaklanmışlardır. Ancak, gençlerin çoğunluğunun finansal olarak bağımsız olmamaları, onların finansal okuryazarlık konusuna ilgi duymamalarına neden olmaktadır (Harnisch, 2010: 15). Finansal eğitim, finansal

başarıyı garanti etmese de, bütün bireylerin ve ailelerin güvenilir, açık, zamanında, uygun ve etkili finansal bilgi ve eğitimsel kaynaklara ulaşma imkânlarının farkında olmalarını sağlamaktadır (FLEC, 2011). Finansal eğitim ve finansal okuryazarlık, birlikte çoklu regresyon modelleri içerisine dahil edildiğinde her ikisi açısından da istatistiki olarak anlamlı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu da finansal okuryazarlığın finansal eğitiminin etkisiyle arttığını göstermektedir (Lusardi ve Mitchell, 2011: 503).

Diğer yandan, üniversiteler eliyle finansal açıdan sorumluluk taşıyan genç bireylerin yetişmesi, bu bireylerin çok yönlü, daha mutlu ve daha başarılı mezunlar olmaları olasılığını da arttırmaktadır (Xiao ve diğerleri, 2007: 3). Modern toplumlar açısından hayati olan, insanların finansal çıkarları konusunda bir kavrayışa sahip olabilmesi, değerlendirme yapabilmesi ve çıkarlarını gerçekleştirme konusunda harekete geçebilmesi, finansal eğitim yolu ile sağlanabilmektedir (Sherraden, 2007: 123).

Genç bireylerin finansal kaynaklara ve finansal kurumlara erişimi konusundaki farklılık, bilgi ve beceri kazanımı ile bunların kullanımını etkilemektedir. Düşük gelirli bireyler ve ebeveynleri finansal eğitim alsalar bile, bu bireyler ana akım finansal kurumlara ve finansal hizmetlere erişim sağlamadıkça aldıkları finansal eğitim finansal refahları üzerinde çok az etkiye sahip olmaktadır. Finansal kavramların genç bireylere öğretilmesi onların finansal bilgilerini, finansal karar alma becerilerini ve finansal okuryazarlığını artırmasına rağmen, beşeri sermaye açısından bu edinimler finansal kurumlara erişimin sağlanamaması durumunda finansal yeterliliğin artmasına çok az etki etmektedir. Bu açıdan karar vericiler ve uygulayıcılar finansal yeterlilikleri artırmayı amaçlıyorlarsa, sadece öğrenme standartlarının geliştirilmesini değil finansal kurumlara erişimin artırılmasını da hayati öneme sahip bir konu olarak görmelidirler (Sherraden, 2007: 126).

Finansal eğitime mikro ölçekte göz atıldığında, finansal risklerle ilgili farkındalığın geliştirilmesini, finansal bilgi birikiminin artırılmasını ve finansal bilginin bireylerin tüketim, tasarruf ve yatırıma yönelik finansal davranışlarında değişiklik ortaya çıkarmasını kapsamaktadır. Daha büyük makro ölçekte ise finansal

eğitim, finansal davranışlarda ortaya çıkabilecek olan değişikliklerin genel ekonomiye ve refaha etkilerini içermektedir. Finansal eğitim, tüketicilerin finansal ürünleri daha etkin kullanmasını sağlamakta, tasarrufları daha uygun alanlarda kullanmalarına olanak vermektedir. Sağlıksız borçlanmayı sınırlamakta ve finansal piyasalarda ortaya çıkabilecek dolandırıcılık ve yanlış yönlendirmeyi azaltarak bireysel refahta artışa neden olmaktadır. Finansal eğitim, finansal erişime sahip olmayan bireylerin bilgilenmesini sağlayarak, tüketicilerin sağlıklı kararlar vermesine katkı sağlamaktadır (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası [TCMB], 2015).

Küresel bazda finansal eğitim 2007 krizinden önce Avrupa Komisyonu gündemine alınmış olup, Komisyon Aralık 2007'de Finansal Eğitim Hakkında Bildirim (Communication on Financial Education) ismi ile bir rapor yayınlamıştır. Bu bildirimde finansal eğitimin iç piyasa açısından rolü, tüketiciler, toplum ve ekonomi için önemi vurgulanmıştır (EBE, 2015). Komisyon bu bildiri ile bireylerin ihtiyaçlarını en kısa sürede gidererek finansal eğitimin sağlanmasına yönelik destek sağlanmasının altını çizmiş ve bu desteğin üye ülkeler, ulusal ve bölgesel yetkililer, hükümet dışı örgütler ve finansal sektör tarafından yürütölmesi ile gerçekleşebileceğini belirtmiştir (EUC, 2007). Diğer yandan komisyon, 2008 yılında üç yılda bir yenilenmek üzere Finansal Eğitim Uzman Grubu'nu (Expert Group on Financial Education [EGFE]) oluşturmuştur (EBE, 2015).

Finansal eğitimin önemi konusunda farkındalığı artırmak için Avrupa Bankacılık Federasyonu (EBE), Avrupa'da bulunan 20'yi aşkın üye ülkesi ile birlikte 9-13 Mart 2015 tarihleri arasında Avrupa Para Haftası (European Money Week)'nın birincisini düzenlemiştir. Düzenlenen bu hafta ulusal, uluslararası ve Avrupa düzeyinde genç bireylerin finansal eğitimi ve finansal okuryazarlığı konusundaki kamuoyu farkındalığını artırmak amacıyla bir dizi faaliyetler organize etmiştir. Bu hafta 32 ulusal bankacılık kurumundan finansal eğitim uzmanlarının dahil olduğu Finansal Eğitim Proje Grubu (Financial Education Project Group) tarafından gerçekleştirilmiş ve Avrupa Bankacılık Federasyonu tarafından da finansal eğitim konusunda bir web sitesi oluşturulmuştur (EBE, 2015).

2.5.2 Finansal Okuryazarlık Eğitimi Gereksinimi

Finansal okuryazar bireyler finansal konularda daha az hata yapmakta ve daha iyi finansal kararlar vermektedirler. Diğer yandan, finansal bilgi ve finansal çıktılar arasındaki pozitif ilişkiyi göz önünde bulunduran siyasiler, kredi danışmanlığı, emeklilik seminerleri ve ev sahibi olmak isteyenlere danışmanlık gibi alanlarda bilgilendirici programları teşvik etmektedirler. Bu teşvik neticesinde, bazı bireyler için finansal bilgi edinimi çekici bir yatırım olmasa da bireyler gelecek dönemlerde daha yüksek getiriler elde edebilmek amacıyla finansal bilgi edinme yoluna gitmektedirler. Böyle bir durum bireylerin bilgi edinme konusunda zaman ayırmaları ile mümkün olmakta, zaman ayırma konusunda daha isteksiz olan bireyler finansal bilgiye yatırım konusunda daha da isteksiz davranmaktadırlar (Meier ve Sprenger, 2013: 197). Amerika'da yapılan bir araştırmada, kredi kartı borcu konusunda sıkıntı yaşayan kişilere bedava online kurs sunulduğunda, %0.4'ünün kursa kaydını yaptırdığı ve ancak %0.3'ünün kursu tamamladığı tespit edilmiştir. Finans konusunda bilgilenmek isteyenlerin finans konusuna ilgi duyan ve daha önce bu konuda bilgisi olan kişiler olabileceği değerlendirilmiştir (The Economist, 2013). Finansal eğitim programlarına katılım konusunda yapılan bir çalışmada, finansal bilgi edinmeye yönelik zaman tercihi ile finansal bilgi edinimi arasında oldukça yüksek pozitif ilişki olduğu, eğitim programı ne olursa olsun finansal eğitime katılımda daha azimli olanların genel olarak daha iyi finansal sonuçlara ulaştığı tespit edilmiştir (Meier ve Sprenger, 2013: 197).

Finansal eğitim ve finansal okuryazarlık son zamanlarda hükümetler, çeşitli finansal kurumlar, eğitim kurumları, medya ve ulusal ve uluslararası düzeyde üzerinde durulan bir konu haline gelmiştir. Ülkeler vatandaşlarının finansal okuryazarlıklarını arttırmak için sistematik yaklaşımlar belirleyerek finansal okuryazarlık üzerine ulusal stratejiler gerçekleştirmektedirler. Finansal eğitim sorununa artan ilginin nedenlerinden birisi bireysel ve hanehalkı borçlanma düzeylerinin sürekli artmasıdır. Bu durumu ortadan kaldırmanın olası tek yolu eğitim yolu ile finansal farkındalığın arttırılmasıdır. İlkokuldan liseye okul eğitim programlarına finansal eğitim eklenmesi, sağlıksız borçlanmayı önlemenin olası tek yolu olarak gözükmekte olup, finansal eğitim alanında önemli bir adım olmaktadır

(Opletalová, 2014: 1183). Finansal eğitimin öneminin anlaşılması konusunda yapılan çalışmaların merkezinde, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)'nin finansal eğitim konusunda gerçekleştirdiği araştırmalar ve bu alanda geliştirdiği stratejiler bulunmaktadır (Temizel ve Özgüler, 2015: 2).

Finansal eğitim yolu ile bireylere finansal ilişkilerini yönetebilme becerisi kazandırılmakta, bu da finansal sistemin etkinliğine ve ekonomik performansa önemli bir katkı sağlamaktadır. Finansal eğitim yoluyla finansal okuryazarlığın artırılması, bireylere paralarının üzerinde kontrol gücü vermekte, daha iyi finansal kararlar almalarına yardım ederek bireylere ve ailelere fayda sağlamaktadır. İyi düzeyde olan finansal okuryazarlık finansal riskleri daha iyi anlama ve yönetebilme kapasitesini arttırmakta ve finansal sektörlerde artan rekabet ve seçim konusunda avantajlar sağlamaktadır. Finansal eğitim, bireylere paraya ait kavramları ve parayı nasıl akıllıca yöneteceğini öğretmektir. Finansal eğitim özellikle bireylerin finansal piyasa ürünleri ve riskleri anlamalarını sağlayarak onların finansal okuryazarlığını arttırmakta ve bilinçli seçimler yapmalarına olanak sağlamaktadır. Böylece edinilen finansal okuryazarlık finansal hizmetlerin kalitesini ve etkinliğini arttırmaktadır (Kefela, 2010: 209). Tayvan'da ilköğretim öğretmenleri üzerine yapılan bir araştırmada öğretmenlerin finansal okuryazarlığı ile verdikleri finansal eğitim arasında pozitif bir ilişki bulunmuş, bu durumun öğretmenlerin finansal okuryazarlığının yüksekliğinin sınıfta verecekleri finansal eğitimin düzeyini arttıracakı öngörüsünde bulunulmuştur (Deng, Chi, Teng, Tang ve Chen, 2013: 69).

Finansal eğitim, finansal hizmetlerin ortaya çıkardığı riskleri azaltma ve finansal hizmetlerin verimli kullanımını artırma şeklinde çıktıları olan bir faaliyet olarak görülmektedir. Diğer yandan finansal eğitim aynı zamanda, kötü işleyen piyasa sorunlarına çözüm bulma faaliyeti şeklinde de kendini göstermektedir. Finansal eğitim bireysel ihtiyaçları göz önünde bulundurarak bireylerin kendilerine uygun finansal hizmetleri almalarına yardımcı olmakta ve hanehalkının gelirini verimli, uygun yer ve zamanda kullanmasına olanak sağlamaya çalışmaktadır. Finansal eğitim, finansal hizmetlerin değerlendirilmesine yönelik bilgi, kavrayış ve sosyal yetkinlik sağlamaktadır. İyi bir finansal eğitim, tüketicilere ödemelerini sürdürmelerini ve aşırı borçluluktan kaçınmalarını temin etmektedir. (Reifner ve Schelhowe, 2010: 36). Geleceği düşünme ve planlamaya yönelik gözlenemeyen

faktörler, finansal eğitim yoluyla elde edilen bilgi ve farkındalık ile daha olumlu finansal sonuçların ortaya çıkmasına olanak sağlamaktadır (Hastings ve diğerleri, 2013: 349). Meier ve Sprenger (2010) yaptıkları çalışmada, ileriye yönelik planlama yapmayan bireylerin borç almaya daha eğilimli olduklarını ve borç düzeylerinin gelecek temelli düşünenlerden daha fazla olduğunu, kendi istekleri ile finansal okuryazarlık eğitimi alanların daha fazla gelecek temelli düşünen bireyler olduğunu belirlemişlerdir.

Finansal eğitim ve bireylerin bununla bağlantılı yetkinlikleri dinamik, hızlı gelişen, küresel olarak birbirine bağlı ve karmaşık finansal piyasalar ve birtakım gereksinimler nedeniyle gittikçe daha önemli olmaya başlamıştır. Bu çerçevede finansal eğitim üzerine bir kavramsal çerçeve ve içerik oluştururken finansal eğitimin hayat boyu etkisi göz önüne alınarak bir yaklaşımın sergilenmesi gereği ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımda yeni koşullara, hızlı sosyal ve teknolojik değişikliklere etkili bir şekilde uyumun önemli olduğu bir yaklaşımın belirlenmesi de önem arz etmiştir. Ayrıca finansal eğitim verecek olan kişiler için hazırlanacak olan eğitim materyallerinin de ihtiyaçlara uygun ve mevcut gelişmeleri de içerecek şekilde, bireylerin sosyodemografik ve sosyoekonomik ihtiyaçlarına uyumlu hazırlanması gerekli olmuştur. (Starček ve Trunk, 2013: 1447-1449). Bhushan ve Medury (2013: 158), çalışan bireylerin finansal okuryazarlık düzeyini belirlemek için yaptıkları çalışmalarında, finansal okuryazarlık düzeyinin eğitim ve gelir seviyesi arttıkça artış gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır. Şehirde yaşayan çalışanların kırsal alandaki çalışanlardan daha fazla finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

2.5.3 Genç Bireylerde Finansal Okuryazarlık Eğitimi Çalışmaları

Finansal okuryazarlığa ilişkin çabalarda başarının temel ölçüsünün, elde edilecek finansal okuryazarlığın bireysel finansal refahtaki artışla sonuçlanması gerektiği yönünde bir fikir birliği oluşmaya başlamıştır. OECD/INFE (2012), finansal okuryazarlığın nihai amacının bireysel finansal refahı gerçekleştirmek olduğunu ifade etmektedir. Tüketicilerin bilinçli karar verebilmeleri yönünde istenen amacına ulaşma, tüketicilerin piyasada ulaşmak istedikleri hedefleri sağlayacak

davranış değişikliği ile sonuçlanan eğitimsel ve bilgilendirici stratejilerin belirlenmesi bu açıdan önem arz etmektedir (CFPB, 2015).

Gana'da ilköğretim öğrencileri üzerine uygulanan finansal eğitimin etkileri konusunda yapılan bir çalışmada, uygulanan finansal eğitimin tasarruf davranışını pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir (Berry, Karlan ve Pradhan, 2015: 14). Amerika'da yapılan bir araştırmada ise finansal eğitim almış ve finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olanların plan yapmaya daha eğilimli olduğu ve başarılı emeklilik planlaması yaptığı belirlenmiştir (Lusardi ve Mitchell, 2008: 415-416). Amerika'da finansal eğitimin kısa ve uzun dönemli finansal davranışlar üzerine etkisini araştıran ve 18-65+ yaş üzerindeki bireylere yapılan bir çalışmada, finansal eğitimin daha çok uzun dönemli finansal davranışları pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir (Wagner, 2015: 94-101).

Finansal eğitim, tasarruf ve işsizlik yatırım hesabına ve bireysel emeklilik planına sahip olma gibi uzun dönemli finansal davranışlar üzerinde, faturaları ödeme, banka hesabına sahip olma, her ay kredi kartı borcunun tamamını ödeme gibi kısa dönemli davranışlara göre daha etkili olmaktadır. Kısa dönemli finansal davranışlar üzerine formal eğitimin sağladığı etki daha az olmakta, kısa dönemli davranışları yaşama ait tecrübeler daha fazla etkilemektedir (Wagner, 2015: 6). Bu çerçevede finansal okuryazarlık birçok ülkede politika önceliği olarak tanımlanmış ve genel nüfus içerisinde düşük finansal okuryazarlık düzeyine hitap eden stratejik finansal eğitim yaklaşımları gittikçe artan oranda yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu çerçevede bugün OECD/INFE'ye dahil 58 ülke finansal okuryazarlık konusunda ulusal stratejiye sahip bulunmaktadır. Bu stratejiler finansal okuryazarlık düzeylerini ve tüketici refahını artırmayı amaçlamıştır (OECD, 2015).

Finansal eğitim, finansal düzenleme ve finansal erişim için tamamlayıcı rolü olan bir faaliyettir. Finansal eğitim, genç bireylerin finansal hizmetlerden azami oranda yararlanması ve mevcut seçenekleri en iyi şekilde anlayabilmesi konusunda önemli role sahip olmaktadır (OECD, 2015). Genç bireylere yönelik tüketici odaklı finansal eğitim programları, finansal bilgi ve finansal ürünlerin farkındalığını artırmayı, tasarruf ve finansal planlama gibi davranışları etkilemeyi amaçlamaktadır. Gelişmiş ülkelerde çoğu finansal eğitim programı, emekliliğe hazırlanma ve

tasarrufun önemi konusunu vurgulamakta ve özellikle gençler için genel finansal okuryazarlığı artırma üzerine durmaktadır. Toplumun büyük çoğunluğunun finansal hizmetlere erişiminin eksik olduğu gelişmekte olan ülkelerde ise tasarrufun artırılmasının yanı sıra tasarruf hesapları ve sigorta gibi ürünlerin artırılması sağlanmaya çalışılmaktadır (Xu ve Zia, 2012: 13). Bernheim, Garrett, and Maki (2001: 28-29), çalışmalarında, oluşturulan finansal eğitim yönergelerinin anlamlı derecede finansal eğitimi arttırdığını ve sonuçta artan finansal eğitim ile birlikte bu durumun bireylerin tasarruflarını ve yetişkinlik dönemlerindeki varlık birikimini yükselttiğini belirlemişlerdir. Finansal eğitimin kişisel tasarrufların artırılması konusunda önemli bir araç olabileceği sonucuna varmışlardır. Clark ve D'Ambrosio (2008: 10) yaptıkları çalışmada, finansal eğitimin, çalışanların tasarruf davranışları ve emeklilik planlarını yeniden gözden geçirme üzerinde etkisi olduğu sonucuna varmışlardır. Finansal eğitimin önemli olduğunu ve finansal eğitim programlarının çalışanların daha gerçekçi planlar yapmasını teşvik ettiğini, çalışanların amaçlarını gerçekleştirmek için davranış değişikliğine gittiklerini ifade etmişlerdir. Öte yandan Mandell ve Klein (2009: 21-23), Amerika'da üç lisede toplam 400 öğrenci üzerinde finansal eğitimin etkisi konusunda yaptıkları çalışmada, finansal okuryazarlık açısından ders alanlarla almayanlar arasında anlamlı bir fark bulamamışlardır. Lusardi (2004: 20), ileri yaşta olan hanehalkı finansal durumlarını incelediği çalışmasında söz konusu hanehalkına uygulanan finansal eğitim seminerinin tasarruf davranışını teşvik ettiğini, verilen finansal eğitim ile birlikte özellikle alt gelir ve alt eğitim düzeyine sahip olanlarda finansal ve toplam net değer arttığını göstermiştir. Diğer yandan Lusardi (2008a: 22) yine Amerika'da yapmış olduğu çalışmasında, finansal eğitim programlarının finansal karar alma ve tasarruf davranışı üzerinde olumlu etkisi olduğunu ve söz konusu bu programlarının etkinliğinin daha da arttırılabileceğini ileri sürmüştür.

Öte yandan, Amerika Montana State Üniversitesi'nde öğretmenler, yöneticiler, ebeveynler ve işyeri sahiplerine uygulanan bir çalışmada kişisel bütçe planı yapma konusunun finansal okuryazarlık ve finansal eğitim müfredatları içerisine kesinlikle dahil edilmesi sonucuna ulaşılmıştır (Tschache, 2007: 43-44). Rasoaisi ve Kalebe (2015: 1057-158) ise Lesoto Ulusal Üniversitesi öğrencileri üzerine yapmış oldukları çalışmalarında, gençlerde finansal eğitimin önemi açısından

iktisat ve işletme alanında öğrenim gören öğrencilerin bu alanda öğrenim görmeyenlere göre daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduklarını belirlemişlerdir.

Gençlerin finansal konularda yeterli bilgiye sahip olmadan işgücü piyasasına aktif olarak katılmaları durumunda bu yetersizliğin sahip olunandan daha fazla tüketim artışına yol açabileceği ve bunun sonucunda bireylerin ve bir bütün olarak ekonominin aşırı borçluluk sorunları ile karşılaşabileceği öngörülmektedir (Golemac ve Zrinka, 2015: 92). Bowen (2002: 96-97), gençlerin ve ailelerinin parasal konularla ilgili bilgilerini ve gençlerin ve ailelerinin parasal konulardaki bilgileri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında gençlerin net gelir ve çek konusunda bilgi sahibi olduğu sonucuna ulaşırken ailelerinin ise test edilen anket sorularının tamamında bilgi sahibi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Diğer yandan gençlerin ve ebeveynlerinin parasal bilgileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna da ulaşmıştır. Jones (2005: 12), üniversite birinci sınıf öğrencilerine yönelik olarak yaptığı çalışmasında öğrencilerin % 62'sinin kredi kartına sahip olduğunu ve %50,9'unun ise borçlu olduğunu; yaşı büyük olan öğrencilerinin daha fazla kredi kartına ve borçluluk düzeyine sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır. Diğer yandan öğrencilerin finansal konularda bilinçli karar verebilmeleri ve aşırı borçlanma durumu ile karşılaşmamaları için üniversite yaşamından önce kredi bilgisi konusunda bilgilendirilmeleri öngörüsünde bulunmuştur. Hırvatistan'da bulunan Dubrovnik Üniversitesi'nde öğrenim gören ekonomi birinci sınıf öğrencileri üzerine finansal bilgi düzeylerini incelemek üzere yapılan bir çalışmada ise, daha önce ekonomi eğitimi almış olan öğrencilerin finansal bilgi düzeylerinin daha fazla çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Her düzeyde verilecek olan finansal eğitimin genç bireylerin finansal bilgi gelişimlerini olumlu yönde etkileyeceği önerisinde bulunulmuştur (Golemac ve Zrinka, 2015: 96). Varcoe, Peterson, Swanson ve Johns (2010: 367-368), gençlerin para konusunda neyi nasıl öğrenmek istedikleri üzerine Amerika'da 1998 (323 kişi) ve 2008 (558 kişi) yıllarında yaptıkları her iki çalışmada da gençlerin tasarruf, kredi ve paranın önemi gibi finansal konularda eğitim almak istedikleri ve bu eğitimin alınmak istenilen ortam açısından internet tabanlı eğitim yönünde artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Albeerdi ve Gharlegghi (2015: 21-22), Malezya'daki üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlığını etkileyen faktörleri araştırdıkları çalışmalarında, eğitim, finansal sosyalleşme ve paraya yönelik tutumun üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlığına doğrudan etkisi olduğu sonucuna varmışlardır. Üniversite öğrencilerinin finansal bilgisi üzerinde eğitimin en güçlü etkiye sahip unsur olduğunu belirlemişlerdir. Titko, Lace ve Polajeva (2015: 94-95) Litvanya'da finansal okuryazarlık düzeyini inceledikleri çalışmalarında, ekonomi programı öğrencilerinin tahvil hakkında sorulan temel soruya ancak %7'sinin, enflasyon ve sonuçları hakkındaki soruya ise %20'sinin doğru cevap verebildiğini belirlemişlerdir. Krizek ve Hradil (2012: 97), Çek Cumhuriyeti'nde üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlığı üzerine yapmış oldukları çalışmada, doğru cevap ortalamasını %56 olarak bulmuşlardır. Ayrıca çalışmada, doğru cevap yüzdesinin en fazla kredi kartı ile mortgage kredisine ilişkin sorulardan alındığı, problem çözme sorularından alınan cevapların ise en düşük düzeyde gerçekleştiğini tespit edilmişlerdir.

Gençlerin finansal okuryazarlığı ve finansal eğitimi konusunda gittikçe artan bir ilgi söz konusudur. Devletler, kara amacı güden ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar finansal eğitim üzerine farklı metotlarla yaklaşmaktadırlar. Bir yandan finansal okuryazarlığın artırılmasına yönelik bu türden teşvikler ve çalışmalar gerçekleştirilirken, diğer yandan birçok dezavantajlı gençler temel finansal kurumlara erişimde sıkıntı yaşamaktadırlar (Johnson ve Sherraden, 2006: 121). Shaari ve diğerleri (2013: 293-294), Malezya'da üniversite öğrencileri üzerine yaptıkları çalışmalarında, üniversite öğrencilerinin 12 finansal bilgi sorusuna 5-8 arası doğru cevap verdiğini ve %65.7 ile orta derecede finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduklarını tespit etmişlerdir. Temel olarak yaş, harcama alışkanlığı, cinsiyet, bölüm ve sınıf derecesinin finansal okuryazarlık üzerinde temel belirleyiciler olduğunu belirlemişlerdir. Özdemir, Temizel, Sönmez ve Er (2015: 107), Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri üzerine yaptıkları finansal okuryazarlık çalışmalarında, öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin oldukça yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Albeerdy ve Gharlegghi (2015: 21-22), Malezya'da üniversite öğrencileri üzerine yapmış oldukları çalışmalarında, finansal eğitimin, finansal okuryazarlık üzerinde önemli etkiye sahip olduğunu belirlemişlerdir. Titko ve diğerleri (2015: 95), finansal okuryazarlık

bileşenlerinin önemi ve karmaşıklığının algılanması üzerine Litvanya, Letonya ve Estonya'da bulunan üniversite öğrencileri üzerine yaptıkları çalışmalarında, anket sorularının algılanmasında ülkeler arasında anlamlı farklılıklar bulmuşlardır. Estonya'dan ankete katılan öğrencilerin soruların algılanmasında daha az zorluk yaşadığını belirlenmiştir. Louw, Fouché ve Oberholzer (2013: 447-448), Güney Afrika Üniversitesi dördüncü sınıf öğrencilerinin finansal okuryazarlık gereksinimi üzerine yapmış oldukları çalışmalarında, öğrencilerin %90'nının ailelerinden finansal destek aldığını, öğrencilerin çoğunluğunun kredi kartının veya herhangi bir borcunun olmadığını, ayrıca yine büyük çoğunluğunun herhangi bir işte çalışmadığını tespit etmişlerdir. Ayrıca söz konusu araştırmada öğrencilerin büyük çoğunluğunun günlük bütçe hesabı yaptığı ve günlük harcamalarını kontrol ettiği sonucuna da ulaşılmıştır. Dorjana ve Shkelqim (2016: 154-157), Arnavutluk'ta sekiz üniversitede toplam 607 öğrenci üzerine yapmış oldukları çalışmalarında, finans veya para yönetimi dersi almış olan öğrencilerin bu konularda ders almayanlara göre finansal bilgi düzeylerinin daha yüksek çıktığı tespitinde bulunmuşlardır. Altıntaş (2011: 33), bireysel finans konusunda Türkiye'de bulunan toplam 337 üniversite öğrencisine uyguladığı çalışmada, bireysel finansal okuryazarlığı etkileyen en önemli belirleyicilerin sınıf derecesi, yaş, babanın eğitim düzeyi, finansal konularda aile ile fikir alışverişinde bulunma düzeyi ve ailenin gelir düzeyi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Beal ve Delpachitra (2003: 77) ise Avustralya üniversite öğrencileri üzerine yaptıkları çalışmalarında, finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olmadığı sonucuna ulaşmışlar ve bu durumun okullarda finansal eğitim yetersizliğinden kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir.

2.6 Türkiye’de ve Dünya’da Finansal Okuryazarlık Çalışmaları

2.6.1 Türkiye'de Gerçekleştirilen Finansal Okuryazarlık Çalışmaları

Türk Ekonomi Bankası (TEB) ve Boğaziçi Üniversitesi işbirliğiyle gerçekleştirilen 2014 yılında Finansal Okuryazarlık ve Erişim Endeksi anketine 840 erkek ve 798 kadın ve toplamda 1638 kişi katılmış ve finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış kapsamında Türkiye'nin finansal okuryazarlık endeks değeri

59,4 olarak belirlenmiştir. Finansal okuryazarlık açısından avantajlı olanların erkekler, büyükşehirde yaşayanlar, eğitim düzeyi yüksek olanlar, gelir ve sosyoekonomik düzeyi yüksek olanlar, yöneticiler ve serbest nitelikli uzmanlar olduğu tespit edilmiştir. 25-44 yaş grubu için endeks değeri 61,2 olarak belirlenmiş olup bu değer yaş grupları olarak en yüksek değer olarak tespit edilmiştir. Erkeklerin finansal okuryazarlık endeksi (61,8) kadınlardan (56,9) daha yüksek bulunmuştur. Eğitim durumu ve gelir arttıkça finansal okuryazarlığın arttığı tespit edilirken, en düşük finansal okuryazarlık endeksine öğrencilerin sahip olduğu bulunmuştur. Diğer yandan Türkiye'nin finansal erişim endeks değeri ise 39,17 olarak belirlenmiş olup erkeklerin erişim endeksi (37,08), kadınların (26,39) erişim endeks değerinden yüksek bulunmuştur (TEB, 2014).

Merkez Bankası, Türkiye’de finansal farkındalık oluşturmak ve finansal eğitime katkı sağlamak amacıyla Sermaye Piyasası Kurulu ile birlikte 2011 yılında “Finansal Eğitim ve Finansal Farkındalık: Zorluklar, Fırsatlar ve Stratejiler konulu bir uluslararası konferans gerçekleştirmiştir. Aynı yıl “Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim” yayınlamıştır. Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları’na (2014-2017) ilişkin olarak 05.06.2014 tarihinde Başbakanlık Genelgesi yayımlanmıştır. Finansal Eğitim Eylem Planı ile finansal eğitimin yaygınlaştırılması, kısa vadede bireylerin ekonomik refahının artması, yatırımcı tabanının genişlemesi, finansal sektöre nitelikli işgücü sağlanması, finansal piyasaların büyümesi ve daha etkin çalışması, orta ve uzun vadede ise ülke ekonomisinin daha istikrarlı bir hale gelmesi ile toplumsal refahın artması amaçlanmıştır (TCMB, 2014).

2012 yılında, Dünya Bankası ve SPK işbirliği ile 3009 yetişkin üzerinde “Türkiye Finansal Yeterlilik Araştırması” gerçekleştirilmiştir. Söz konusu araştırmanın ikincisi ise "2015 Türkiye Finansal Okuryazarlık Araştırması" adıyla Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Borsa İstanbul AŞ, Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği, İstanbul Takas ve Saklama Bankası AŞ, Merkezi Kayıt Kuruluşu ve Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu iş birliği ile gerçekleştirilmiştir. 2012 yılı sonucuna göre katılımcıların %84'ü basit matematiksel finans işlemleri yapabilirken, 2015 yılında bu oran %93'e yükselmiştir. Basit faiz sorusuna doğru cevap verenlerin oranı 2012’de %35,5 iken bu oran 2015 yılında %54 olarak

gerçekleşmiştir. Bileşik faiz sorusunda oran ise %26,1'den% 32'ye yükselmiştir. Emeklilik sistemine dahil olanların oranı yüzde 2012'de %2,2 iken 2015'de %5,4'e çıkmıştır. Mevduat hesabına sahip olanların oranı 2012'deki %20,4 oranından 2015 yılında %49,3'e çıkmıştır. 2015 sonuçlarına göre ankete katılanların %42'sinin herhangi bir tasarruf yapmadığı belirlenmiştir. Kadınların finansal okuryazarlık düzeyinin erkeklere göre daha düşük olduğu tespit edilmiş; eğitim düzeyi ve gelir düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık düzeyinin arttığı tespit edilmiştir (Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği [FODER], 2012; SPK, 2015).

2012 yılında gerçekleştirilen “Yatırımcı Seferberliği Arama Konferansı”nın sonuç raporunda; Türkiye’de finansal okuryazarlığın düşük olduğu, çalışanların bilgi seviyesinin yeterli olmadığı ve medyadaki farkındalığın da istenen düzeyde olmadığı belirtilmiştir. Sağlanacak finansal eğitimin piyasaların daha istikrarlı bir şekilde varlığını sürdürmesine ve finansal istikrarın sağlanmasına olumlu yönde katkıda bulunacağı, finansal eğitim alan bireylerin gerçekleştirebilecekleri finansal faaliyetlerinde daha da bilinçleneceği ve ürünlere ilişkin bilgilerinin artacağı ifade edilmiştir. Böylece bireylerin ürün ve hizmet seçiminde ve satın alınmasında daha doğru kararlar verebilecekleri vurgulanmıştır. Ayrıca bilinçli seçim yapabilen bireylerin ortaya çıkmasının piyasa etkinliğinin ve piyasa rekabetin artmasına katkı sağlayacağı da belirtilerek finansal eğitim konusuna önem ve öncelik verilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Yatırımcı Seferberliği Arama Konferansı Sonuç Raporu, 2012).

Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü ve Türk Ekonomi Bankası iş birliğinde 2012 yılında “Bütçemi Yönetebiliyorum Projesi” başlatılmıştır. Söz konusu proje kapsamında, Türkiye genelinde halk eğitimi merkezlerindeki yaklaşık 1000 öğretmenin finansal okuryazar eğitmeni olarak yetiştirilmesi, 81 ilde 5 milyon kişiye finansal okuryazarlık semineri verilmesi ve 3 yılda tamamlanması ve amaçlanmıştır. TEB Aile Akademisi ise bireylerin finansal konularda bilinçlenmesini sağlamak ve böylece sürdürülebilir kalkınma sürecine katkıda sağlamak amacıyla 2012 yılında kurulmuştur. Söz konusu proje temel olarak bütçe yapma, gelir gider dengesini sağlama, tasarruf ve yatırım yapma, borçlanma ve finansal hak ve sorumlulukları bilme ve bu çerçevede finansal okuryazarlık konusunda toplumsal bilinç oluşturmayı hedeflenmektedir. TEB Aile Akademisi

projesi kapsamında herkese açık eğitim hizmetleri sunulmakta olup çocuklar, öğrenciler, çalışanlar, emekliler ve kadınlar için oluşturulmuş eğitim içerikleri bulunmaktadır. Yapılan çalışmalar çerçevesinde bu güne kadar Milli Eğitim Bakanlığı ve UNICEF ile birlikte 11 Milyon öğrencinin müfredatına sanat ve sosyal dersler aracılığıyla finansal okuryazarlık eklenmiştir. Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü ve TEB işbirliği ile finansal okuryazarlık 1,2 milyon lise öğrencisinin müfredatına eklenmiştir (MEB, 2017; TEB, 2017).

Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER), 2012 yılında kurulmuş olup, dernek kendisini “devlet, özel sektör ve diğer sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yaparak ülke çapında bireylerin finansal okuryazarlık, finansal erişim farkındalıklarını ve olanaklarını oluşturabilmek için; bilinçlendirme, eğitim, araştırma, uygulamalara destek, politikalar üretilmesi çalışmaları yapmak” şeklinde tanımlamaktadır. Ayrıca dernek amaç olarak, bankacılık dışı nüfusta %10'luk bir artışa katkıda bulunmak, bankacılık sisteminin yaygın bir şekilde kullanılmasına ve tasarruf oranlarının artırılmasına katkıda sağlamak, finansal okuryazarlığın müfreda dahil edilmesini sağlamak, finansal yatırımlar ile tasarruf konularında kadınlar ve çocuklar öncelikli olmak üzere bireylerin bilinçlendirilmesine yardımcı olmak gibi hususları belirlemiştir. FODER çalışmaları kapsamında ilkokuldan üniversiteye kadar finansal okuryazarlık konusunda seminer ve eğitimler ile proje çalışmaları gerçekleştirmektedir (FODER, 2017).

ING Bank ve proje ortakları olarak İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Koç Üniversitesi, Bölgesel Çevre Merkezi (REC Türkiye) ve PSİ Gelişim, Eğitim ve Araştırma Merkezi tarafından 2012 yılında “Turuncu Damla” projesi başlatılmıştır. Bu proje ile çocukların küçük yaşta istek ve ihtiyaçlarının bilincine varıp para biriktirme alışkanlığı kazanmalarına, akıllı alışveriş davranış şekilleri geliştirmelerine destek olmak amaçlanmıştır (FODER, 2017).

2.6.2 Dünya’da Gerçekleştirilen Finansal Okuryazarlık Çalışmaları

Son on yılda finansal okuryazarlık ve finansal eğitim konusundaki ana girişimler özellikle Anglo-Saxon dünyada ve OECD'nin öncülüğünde birkaç gelişmiş

ülke tarafından gerçekleştirilmiştir. Yeni Zelanda'da 1995 yılında Emeklilik Komisyonu, İngiltere'de 2000 yılında Finansal Hizmet Kurumu, Kanada'da 2001 yılında Finansal Tüketici Ajansı, Amerika'da 2003 yılında Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu ve Avustralya'da 2005 yılında Finansal Okuryazarlık Kurumu finansal okuryazarlık konusunda öncü rol oynamışlar ve oluşturdukları web siteleri aracılığıyla ulusal ve uluslararası bilgileri paylaşmışlardır. Bu çerçevede OECD tarafından 2003 yılında finansal okuryazarlık düzeyi ile ilgili olarak uluslararası Finansal Okuryazarlık Projesi başlatılmış; 2005 yılında ise yine OECD tarafından finansal okuryazarlığın artırılmasına yönelik uluslararası düzeyde bir çalışma gerçekleştirilmiştir. 2008 yılında yine OECD tarafından finansal eğitim alanında uluslararası ağ oluşturulmuştur. Diğer yandan bu konudaki akademik çalışmalarda da hızlı bir artış gözlemlenmiştir (Holzmann, 2010: 3).

Düşük finansal okuryazarlık durumu gelişmiş ülkeler dahil bir çok ülkede yaygın durumdadır. Bununla birlikte finansal okuryazarlık düzeyleri ve finansal bilgi konusunda ülkeler arasında önemli farklılıklar da göze çarpmaktadır. Aynı zamanda ülkenin geçirdiği ekonomik deneyime bağlı olarak da bilgi düzeyleri ve bilgi konuları da farklılık göstermektedir. Bir ülkenin enflasyon ve deflasyon gibi alanlarda herhangi bir deneyime sahip olması ülke vatandaşlarının o konularda finansal okuryazarlık açısından daha fazla bilgiye sahip olması ile sonuçlanmaktadır. (Lusardi ve Mitchell, 2011: 500).

Birçok gelişmiş ülke, vatandaşlarının ve öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini artırmak için finansal okuryazarlık yönetimi eğitimi vermektedir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri Hazine Bakanlığı 2002 yılında Finansal Eğitim Ofisi kurmuştur. Söz konusu ofis yalnızca yetişkin finansal okuryazarlığı eğitimi değil öğrencilere yönelik olarak da finansal eğitim çalışmaları gerçekleştirmiş ve çalışmalarına devam etmektedir. Özel bir organizasyon olan Jump\$Start Coalition, anaokulundan liseye kadar aktif olarak finansal müfredat ilkelerini geliştirme çabaları göstermektedir. Japonya'da ise Japan Securities Dealers Association and Tokyo Stock Exchange Group ilkokuldan üniversiteye kadar öğrencilere finansal yönetime ilişkin eğitimsel materyaller sağlamaktadır (Deng ve diğerleri, 2013: 70).

OECD'nin Uluslararası Öğrenci Değerlendirmesi Programı [Programme for International Student Assessment (PISA)] çalışması, finansal okuryazarlığı değerlendirmek amacıyla 15 yaş grubu öğrenciler için uluslararası büyük ölçekli girişim olarak kendini göstermektedir. 2012 değerlendirmesi OECD üyesi ülkelerdeki 15 yaşındaki çocukların finansal okuryazarlığını ölçmeyi amaçlamıştır. Bu çalışma çeşitli ülkelerdeki finansal bilgi ve bilişsel beceriler üzerine odaklanmıştır. 2012 PISA çalışmasına 13 ülke dahil edilmiş olup diğer 21 ülke çeşitli sebeplerle çalışmaya katılmayı istememişlerdir. Çalışma sonucunda ortalama 603 puan ile Şangay-Çin en yüksek finansal okuryazarlık düzeyini elde etmiştir. Öğrencilerin %15'i temel düzeyin altında puana sahip olmuşlardır. Finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan öğrencilerin ihtiyaç ve istekleri arasındaki farklılıkları tanımlayabildikleri, günlük harcamaları ile ilgili temel kararları verebildikleri, fatura gibi finansal belgelerin ne amaçla düzenlendiğini anlayabildikleri, temel sayısal işlemleri yapabildikleri sonucuna ulaşılmıştır (OECD, 2014).

2015 PISA finansal okuryazarlık testi, 15 ülkeden 48000 kişiden oluşan 15 yaş grubu öğrenci dahil edilerek gerçekleştirilmiştir. OECD ülke ve ekonomileri içerisinde ancak öğrencilerin %12'sinin yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğu, ortalama olarak %22'sinin temel finansal becerilere sahip olmadığı tespit edilmiştir. Finansal becerilerin ailelerin sosyoekonomik geçmişi ile ilişkili olduğu, avantajlı öğrencilerin dezavantajlı öğrencilerden 89 puan daha fazla finansal okuryazarlık puan seviyesine sahip olduğu belirlenmiştir. 2015 yılı PISA değerlendirmesinde de en iyi skor 566 puan ile Çin elde etmiştir. OECD ortalaması ise 499 olarak gerçekleşmiştir (OECD, 2017).

OECD/INFE 2016 Uluslararası Yetişkin Finansal Okuryazarlık Yeterlilikleri Anketi'ne (OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy Competencies) 31 ülkeden 18-79 yaş arası toplam 51650 yetişkin dahil edilmiştir. Araştırma, finansal bilgi, finansal davranış, finansal tabana yayılma ve finansal eğitim ihtiyaçları ve bu konuya diğer destek biçimleri kapsamında gerçekleştirilmiştir. Ülkelerin ortalama skoru 21 soruda 13,2 olarak gerçekleşmiştir. Genel puan ortalaması açısından Fransa 14,9 ile ilk sırayı alırken Fransa'yı 14,8 ile

Finlandiya ve 14,6 ile Norveç izlemiştir. Yapılan bu ankette Türkiye 31 ülke arasında 12,5 puan ortalaması ile 23. sırada yer almıştır (OECD/INFE, 2017).

Avrupa Birliği bünyesinde 154 proje düzeyinde olmak üzere 180 finansal okuryazarlık girişimi bulunmaktadır. Bunların %32'si İngiltere'de bulunmaktadır. %22'si Almanya ve %10'u da Avusturya'da yer almaktadır. Polonya, Doğu Avrupa'da %6 ile en iyi performansa sahipken, Fransa ve Hollanda daha az oranda girişim içinde olmalarına rağmen finansal okuryazarlık projelerinde önemli çalışmalar gerçekleştirmektedirler. Bu çalışmalarda temel olarak üniversite öncesi ve üniversite öğrencileri üzerinde çalışmalar gerçekleştirilmekte olup, ayrıca düşük gelirli ve düşük eğitim düzeyine sahip olanlar da temel hedef grup olarak dikkate alınmaktadır (Lusardi ve Mitchell, 2014: 14-15).

Viyana Ekonomi Komisyonu (The Vienna Economic Chamber) 2003 ve 2004 yılında Avusturya, Almanya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan'da 200 son sınıf öğrencilerinin ekonomi bilgisini karşılaştırmak için bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmada, öğrencilerin %50'den azının 12 soruya ortalama düzeye doğru cevaplar verdiği, öğrencilerin %59 ile %67 arasındaki kısmının piyasa ekonomisi sorularına doğru cevaplar verdiği tespiti yapılmıştır. Ekonomik parametrelerin algılanmasında Avusturyalı öğrencilerin dörtte üçünün doğru cevaplar verdiği ve sözkonusu öğrencilerin Macaristan ve Çek Cumhuriyeti öğrencilerinden daha iyi skorlar elde ettiği, yalnızca Alman öğrencilerin Avusturyalı öğrencilerden saha iyi sonuçlara ulaştığı belirlenmiştir (Schlögl, 2007: 69-70).

2014 yılı Standard & Poor's Ratings Hizmetleri Küresel Finansal Okuryazarlık Anketi [(S&P Global FinLit Survey)- [The Standard & Poor's Ratings Services Global Financial Literacy Survey] ile 140'dan fazla ülkeden vatandaşlar finansal okuryazarlık açısından değerlendirilmiştir. Finansal okuryazarlık faiz oranları bilgisi, bileşik faiz, enflasyon ve risk çeşitlendirme ile ilgili sorulardan oluşan bir anket ile değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuca göre ancak ankete katılan yetişkinlerin üçte biri finansal okuryazarlık düzeyi açısından yeterli bulunmuştur. Çalışmada resmi banka hesabına sahip olanların daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğu belirlenmiş olup, kadınlar, düşük gelirli ve düşük eğitim düzeyine sahip olanların finansal okuryazarlık düzeyleri düşük bulunmuştur.

Finansal okuryazarlık düzeyleri yüksek çıkan ülkeler, Avustralya, 64; Kanada, 68; Danimarka, 71; Almanya, 66; İsrail, 68; Hollanda, 66; Yeni Zelanda, 61; Norveç, 71; İsveç, 71; İngiltere, 67 olarak belirlenmiş olup, Türkiye ise 24 puan elde etmiştir. Avrupa Birliği ülkelerinde finansal okuryazarlık düzeyi ortalama olarak %52 olarak tespit edilmiştir (Klapper, Lusardi ve van Oudheusden, 2014: 8).

ABD’de tüketicilerin finansal konularda bilinçli kararlar verebilmeleri için gerekli bilgi ve beceriye sahip olmalarını sağlamak için Merkez Bankası tarafından 2002 yılında Finansal Eğitim ve Erişim Ofisi (Office of Financial Education and Access (OFE) kurulmuştur. Finansal okuryazarlık ve finansal eğitimi desteklemek amacıyla, 2003 yılında ulusal stratejiyi (2006 yılında yayınlandı) belirlemek üzere Ulusal Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu (National Financial Literacy and Education Commission (FLEC) kurulmuştur. Daha stratejik bir içerik taşıyan Finansal Okuryazarlık için Uluslararası Strateji ise 2011 yılında yayınlanmıştır. 2008 yılında Finansal Okuryazarlık için Başkan Danışma Konseyi (President’s Advisory Council on Financial Literacy) kurulmuştur. Bu konsey, finansal okuryazarlığı artırma konusunda başkan ve Merkez Bankası danışma görevi yapmak üzere oluşturulmuştur. Üyeleri ise kar amacı gütmeyen kuruluşlar, özel sektöre ait şirketler, akademik kuruluşlar, devlete ait ve diğer kuruluşlardan meydana gelmiştir. Finansal kriz sonrasında ise Tüketici Finansal Koruma Bürosu (The Consumer Financial Protection Bureau [CFPB]) oluşturulmuş olup temel amacı finansal eğitim ve tüketici finansal koruma çalışmaları ve uygulamaları olarak belirlenmiştir (Nasr, 2013: 7-8).

2007 yılından bu yana Avrupa Komisyonu tarafından birçok girişim gerçekleştirilmiş ve finansal okuryazarlık konusunda yayınlar yapılmıştır. 2007 yılı içerisinde bir anket gerçekleştirmiş ve finansal okuryazarlık konusunda ülkeler düzeyinde önem kazanmaya başladığını vurgulamıştır. 2010 yılına kadar faaliyette olan Finansal Eğitim Uzman Grubu’nu oluşturmuş ve yine 2010 yılında Finansal Hizmetler Kullanıcı Grubunu meydana getirmiştir. 2015 yılında Consumer Classroom” for Teachers (Öğretmenler için Tüketici Sınıfı) isimli web sitesi oluşturmuştur. 2009 yılında finansal eğitim stratejilerini içeren ve elektronik bir kütüphane olan Finansal Okuryazarlık için Avrupa Veritabanı’nı kurmuştur. Online modül olarak başlattığı Dolceta Projesi 27 Avrupa Ülkesi’ni kapsamış ve finansal eğitimi arttırmayı hedeflemiştir. Finansal eğitim girişimi olarak Avrupa Borsa

Eğitimi'ni başlatmış ve bununla 14-19 yaş arası genç bireyleri hedef kitlesi olarak belirlemiştir. İnternet tabanlı olarak hizmet veren program ile öğrenciler on hafta boyunca sanal portfolyo yönetimi yapmakta olup bu programdan her yıl 250,000 ğrenci yararlanır hale gelmiştir (Pedro, 2015: 42). 2017 yılında, Avrupa Birliği içerisinde finansal eğitim stratejileri ve iyi uygulamaları içeren, Herkes için Finansal Eğitim yayınının ikinci baskısı gerçekleştirilmiş ve Almanya, İrlanda, İspanya, Fransa, İtalya, Macaristan, Avusturya, Slovakya, İsveç ve İngiltere, stratejiler ve uygulama örnekleri açısından değerlendirilmiştir.

Kanada Finansal Tüketicisi Ajansı (The 'Financial Consumer Agency of Canada' (FCAC), finansal hizmetler konusunda tüketicileri bilgilendirmek ve tüketicileri korumak üzere 2001 yılında federal hükümet tarafından kurulmuştur. Söz konusu ajans finansal kurumlar hakkında tüketicilere hak ve yükümlülükleri hakkında bilgi vermek ve tüketicileri etkileyebilecek piyasadaki yeni değişiklikleri izlemek amacıyla oluşturulmuş bir organizasyondur ((Nasr, 2013: 8).

İngiltere finansal okuryazarlık konusunda ulusal strateji oluşturmuş olan ülkelerden birisidir. Faaliyet planlarını koordine etmek üzere 2014 yılında Para Danışma Hizmetleri (Money Advice Service) başlatılmıştır. İngiliz Bankacılar Kurumu (The British Bankers' Association) ve yeleri doğrudan finansal okuryazarlık ile ilgili olarak birçok faaliyet gerçekleştirmiştir. Bireysel Finans Eğitim Grubu (Personal Finance Education Group), 14-18 yaş arası genç bireylere finansal eğitim ile ilgili materyaller sağlama ve gençlerin öğrenme aktivitelere yönelik olarak halkı eğitme çalışmaları gerçekleştirmektedir. MyBank faaliyeti ise hedef kitle olarak 11-25 yaş arası bireyleri seçmiş olup, öğrencilere tasarruf etme ve parasal konularda onları bilgilendirme kapsamında çalışmalarını yürütmektedir. 2012 yılında parasal konularla ilgili olarak bireyler ve ailelerinin tutumları üzerine çalışmalar gerçekleştirmek amacıyla Money Lives adlı bir proje gerçekleştirilmiştir. 2013 yılında İngiltere hkmeti finansal eğitimi okul müfredatına zorunlu dersler olarak koymuştur (Pedro, 2015: 48).

Avustralya Güvenlik ve Yatırım Komisyonu (The Australian Securities and Investments Commission [ASIC] finansal okuryazarlıktan birinci derecede sorumlu olan bir hükümet ajansıdır. Söz konusu ajans finansal okuryazarlık konusunda

farkındalığı arttırmak, her yaştaki vatandaşların finansal konuları daha iyi anlayabilmeleri için onlara imkan sağlamak üzere kurulmuştur (ASIC, 2014). Diğer yandan, 2002 yılında ANZ Bank Yetişkin Finansal Okuryazarlık anketinin birincisi yapılmış ve anket birçok Avustralyalının temel düzeyde finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğunu, genç tüketiciler ve düşük sosyoekonomik geçmişe sahip olanların para yönetimi konusundaki kararlarında dezavantajlı durumda olduklarını tespit etmiştir. 2008 yılında gerçekleştirilen üçüncü ANZ Bank anketine göre ise Avustralyalı yetişkinlerin genel olarak finansal açıdan okuryazar seviyede olduğu; ancak bazı grupların para yönetimi konusunda birtakım sorunlar yaşadığı, finansal okuryazarlığın büyük oranda yaş, cinsiyet, eğitim ve sosyoekonomik özelliklere bağlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 2014 ANZ Bank çalışmasına göre, yaş, cinsiyet, eğitim, hanehalkı koşulları, finansal bilgi, matematiksel ve finansal tutumun bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerindeki farklılığı açıklayabileceği sonucuna ulaşılmıştır (Worthington, 2005: 3; The Social Research Centre, 2008; The Social Research Centre, 2015).

3 YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Modeli

Araştırma modeli, genel anlamıyla araştırma amacına uygun ve ekonomik bir süreçle, verilerin elde edilmesi ve analizi için gereken koşulların düzenlenmesidir. Bu çerçevede araştırma modeli olarak tarama ve deneme modelleri bulunmaktadır. Tarama (survey) modeli mevcut durumu aynen belirtmeyi amaçlamaktadır (Karasar, 1998: 34). Bu çalışma Balıkesir üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacıyla tanımlayıcı ve nicel araştırma türünde yapılmıştır. Araştırmanın modeli genel tarama (survey) modelidir. Tarama modelleri geçmişte yada mevcut bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, kendi koşulları içinde ve olduğu şekli ile tanımlanmaya çalışılmaktadır. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir kanıya varmak amacıyla, evrenin tamamı yada alınacak bir örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2003: 77-79). Tarama ile çok sayıda kişiden oluşan örneklemde veri elde edilebilmektedir (Gürsaka, 2001: 135).

Tanımlayıcı bir çalışma niceliksel veya niteliksel olabilmekte ve tanımlayıcı veri elde etmek üzere gözlemsel ve anket yöntemleri sıklıkla kullanılmaktadır (Knupfer ve MacLellan, 1996: 1197). Nicel araştırma, istatistiki, matematiksel veya sayısal teknikler yoluyla gözlenebilir olgunun sistematik olarak ampirik (görgül) bir çalışma olmaktadır. Nicel araştırmanın amacı, olguya uygun teori, hipotez ya da matematiksel yapı geliştirilmesi ve uygulanmasıdır (Bhawna, Gobind, 2015, 49). Nicel araştırma kapsamında yapılan alan çalışmalarında, hipotezlerin test edilmesi amacıyla kullanılan görüşme tekniğinde anket kullanılmaktadır (Kuş, 2007: 133). Öte yandan, tanımlayıcı araştırmalar ortalama, medyan, mod, varyans, yüzde ve değişkenler arası ilişkiyi içeren merkezi eğilim ölçüleri hakkında temel verileri sağlamakta (Knupfer ve MacLellan, 1996: 1197), mevcut durumu inceleyen temel

bir araştırma yöntemi olarak ortaya çıkmaktadır (Williams, 2006: 66). Bu çalışma ile her bir soruya ilişkin frekans ve yüzde hesaplaması yapılmış ve sonuçlar daha önce yapılmış olan benzer çalışmalar ile karşılaştırılmıştır. Veri toplamak için anket aracının kullanılmasının temel nedeni, sayısal verilerin kullanımına uygun olması ve elde edilen veriler aracılığıyla niceliksel bir sonucun elde edilebilecek olmasıdır. Bu türden bir yöntem ile ihtiyaç duyulan büyük miktarda veri toplanabilmekte, sonuçlar sayısal olduğundan daha objektif veriler elde edilebilmekte ve elde edilen verilerin genelleştirilebilmesi genellikle daha uygun olmaktadır. Genç bireyler üzerinde gerçekleştirilen bu çalışma ile bireylerin finansal okuryazarlığının tespitine yönelik bilgi ve davranışlarının ölçülebilmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede, bireylerden sayısal veriler elde edilebilmesi, bilgi ve davranışlarına yönelik objektif sonuçlara ulaşımı sağlayan çoktan seçmeli soruların sorulabilmesi ve elde edilen sonuçlara yönelik yüzde, oran, ortalama gibi birçok istatistiki sonuçların elde edilebilmesi imkanı tanıdığından anketin kullanılması uygun görülmüştür.

3.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Balıkesir Üniversitesinde 2016 yılında lisans ve lisansüstü düzeyde öğrenim gören toplam 21618 öğrenci oluşturmuş olup, araştırmanın yürütülebilmesi için gerekli örnek büyüklüğü,

$$n = \frac{n_0}{1 + \frac{n_0 - 1}{N}} \quad (1)$$

$$n_0 = (t^2 PQ)/d^2 \quad (2)$$

Kaynak: Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009: 93.

$$n = \frac{2401}{1 + \frac{2401 - 1}{2618}} \quad (3)$$

$$n_0 = [(1,96)^2 * 0,50 * 0,50]/(0,02)^2 \quad (4)$$

formülüyle elde edilmiştir.

n: Örneklem büyüklüğü

N: Evren büyüklüğü

d: Sapma miktarı (evrenin gerçek değerinden olabilecek +/- hata oranı)

t: α anlamlılık düzeyinde, serbestlik derecesine göre t tablosu kritik değeri
($\alpha= 0.05$, $t= 1.96$)

P: Belli bir özelliğe sahip olma oranı (evrende kestirilen oran değeri)

Q: Belli bir özelliğe sahip olmama oranı

Evren için P tahmini yoksa $P = Q = 0,50$ alınabilmektedir. Bu durumda varyans (PQ) 0,25 ile en yüksek değerini almakta ve bu durumda en yüksek örneklem büyüklüğüne ulaşılmaktadır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2009: 94).

Finansal bilgi düzeyi ortalaması için %5 önem düzeyinde, 0,02 sapma ile araştırmanın örnekleme 2163 kişi olarak saptanmıştır. Öğrenciler basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile örnekleme dahil edilmiştir. Basit tesadüfi örnekleme, örnekleme temeli alınan birimlerin örneklem için seçilme olasılıklarının eşit olmasını tanımlar (Büyüköztürk ve diğerleri, 2009: 82). Basit tesadüfi örnekleme, yansız olması ve örneklem hatalarının tahmini için istatistiksel araçlar sağlaması nedeniyle avantajlara sahip olmaktadır (Kuş, 2007: 45).

Anket uygulanmadan önce soruların anlaşılabilirliğini test etmek amacıyla 30 kişiden oluşan küçük bir örneklem kurumuna öntest yapılmıştır. 12 kadın ve 18 erkekten oluşan örneklem grubu fen bilimleri, sağlık bilimleri, sosyal bilimler ve turizm bilimlerinde öğrenim gören öğrencilerden oluşmuştur. Her bir öğrenci ile anket yüz yüze yapılmış ve öğrencilere soruların anlaşılabilirliği ve zorluğu konusunda fikirleri sorulmuştur. Öntest uygulamasından sonra bazı sorularda düzenleme

yapılmıştır. Bu çerçevede anketin 9. sorusu olan “nerede kalıyorsunuz?” sorusuna ait üçüncü şıkkında yer alan “arkadaşlarımla” ifadesi, öğrencilerin bazılarınca kiralık ev olarak algılanmadığından, bu şıkkın yerine “kiralık ev” ifadesi konulmuştur. Diğer yandan finansal bilgi sorularından 30. sorunun soru içeriği değiştirilmiştir. Öntest sonucunda internetten satın alınma durumunda kargo ücreti olup olmadığının soruya dahil edilmediği fark edilmiş ve daha sonra soruya “kargo ücreti dahil” ifadesi eklenmiştir. Anketin 36. sorusu ilk hali ile “para çekme makineleri” şeklinde iken, bu ifadenin neyi kastettiğinin tam anlaşılamadığı fark edilmiş ve parantez içerisine “ATM” kısaltması eklenmiştir. 39. sorunun ilk hali olan “ileriki yıllarda arzu edilen şeyler satın alınabilir” ifadesinin anlaşılmadığı ve son şık olan “ileriki yıllarda arzu edilen mal ve hizmetlerden daha fazla satın alabiliriz” ifadesi ile çakıştığı anlaşılmıştır. Bu çerçevede ilk şık “ileriki yıllarda arzu edilen her şey satın alınabilir” ifadesi ile değiştirilmiştir. 40. sorunun ilk hali olan “aşağıdaki hangi durumda borçlanmak doğru davranış olacaktır?” sorusunun sübjektif değerlendirmelere açık olduğu anlaşılmış olup, soru “aşağıdaki hangi durumda borçlanmak en doğru davranış olacaktır?” şeklinde düzenlenmiştir. Anketin uygulama aşamasında önteste katılan grup araştırma evrenine dâhil edilmemiştir. Ankete son şekli verildikten sonra uygulama araştırmacı tarafından, örneklem sayısı kadar olan toplam 2163 üniversiteye ait bölümlerde öğrencilere sınıf ortamında dağıtılarak uygulanmıştır. Eksik ve hiç doldurulmamış anketler çıkarıldıktan sonra toplam 2050 anket değerlendirme kapsamına alınmıştır.

3.3 Veri Toplama Araçları ve Teknikleri

Bu çalışmada veri toplam için anket aracından yararlanılmıştır. Birinci bölümde yer alan demografik ve sosyoekonomik özellikleri içeren sorular ile öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini tespit etmek için ikinci bölümde yer alan finansal bilgi ve finansal davranış kapsamında kullanılan sorular literatür taranarak araştırmacı tarafından çalışmanın amacına uygun olarak düzenlenmiş ve kullanılmıştır (Chen and Volpe, 1998; Hogarth ve diğerleri, 2003; Cude ve diğerleri, 2006; OECD, 2006; Jump\$tart Survey, 2008; Robb and Sharpe, 2009; Lusardi, 2010;

Behrman ve diğerleri, 2010; OECD/INFE, 2011; Japelli and Padula, 2013; Lusardi and Mitchell, 2014; The National Foundation for Credit Counseling (NFCC), 2015).

Bu çalışmada kullanılan anket iki bölümden meydana gelmiş olup toplam 60 sorudan oluşmuştur. Anketin ilk bölümü temel olarak cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, akademik düzey, bölüm, sınıf, medeni durum, mevcut ve daha önceki ikametgâh, en uzun süre ikamet edilen yer, not ortalaması, çalışma deneyimi, aile aylık geliri, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, bütçe hesabı, finansal kararlarda bilgi düzeyi, finansal durum etkisi ve finansal bilgi kaynağı, kredi kartı varlığı ve kredi kartı borcu ödeme olmak üzere toplam 22 demografik sorudan oluşmuştur. Anketin ikinci bölümünde finansal okuryazarlık açısından temel olabilecek matematiksel okuryazarlık, finansal kavrayış, finansal yeterlilik, finansal davranış ve finansal sorumluluktan oluşan yetkinliklerin tamamını ilgilendiren ve öğrencilerin finansal davranış ve finansal bilgi düzeylerinin ölçülmesini amaçlayan 26'sı çoktan seçmeli, 12'si doğru-yanlış olmak üzere toplam 38 soru sorulmuştur. Bu sorular, basit ve bileşik faiz, enflasyon, istihdam, fayda, mevduat, para ve banka, harcama, tasarruf, yatırım, istihdam, finansal eğitim, sigorta, vergi, borç, finansal sorumluluk, risk ve getiri, risk çeşitlendirme, paranın zaman değeri, çapraz kur hesabı, finansal planlama ve kredi kartı, kısa ve uzun vadeli hedef koyma, sorumluluk ve bütçeleme, aktif tasarruf ve yatırım, bilgi edinirken tavsiye alma gibi finansal konulardan oluşturulmuştur. Bu çalışma çerçevesinde Balıkesir Üniversitesi öğrencilerine uygulanan 38 sorudan oluşan bilgi ve davranış sorularının Cronbach Alfa katsayı değeri ise 0,77 olarak saptanmış ve güvenilirlik sınırları içerisinde bulunmuştur. Dekovic, Janssens, & Gerris (1991) ve Holden, Fekken, & Cotton (1991) tarafından yapılan araştırmalarda 0,60 ve 0,70 arası güvenilirlik sınırları değerlendirilmiştir. OECD/INFE 2016 Yetişkin Finansal Okuryazarlığı Anketi'nde (2016) finansal okuryazarlığa ilişkin davranış ve bilgi değişkenlerinin Cronbach Alpha değerini 0.60-0.70 arasında kabul edilebilir olarak değerlendirmiştir. Celsi, Money, Samouel ve Page (2003), 0,60-0,70 arasını orta derecede, 0.70-0.80 arasını ise iyi derecede, 0.80-0.90 arasını çok iyi derecede kabul edilebilirlik sınırları içerisinde değerlendirmişlerdir. Bu çalışmada Dekovic, Janssens, & Gerris (1991); Holden, Fekken, & Cotton (1991); OECD/INFE (2016) ve Celsi, Money, Samouel ve Page (2003) çalışmaları çerçevesinde 0,60 üzeri Croncah Alpha değeri kabul edilebilirlik

sınırları içerisinde değerlendirilmiştir. Balıkesir Üniversitesi öğrencilerine yapılan bu ankette finansal okuryazarlığa ilişkin davranış ve bilgi değişkenlerinin Cronbach Alpha değerinin kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğu ve ölçme aracının bütünüyle finansal bilgi ve finansal davranışı ölçmek için güvenilir bir araç olduğu tespit edilmiştir.

3.4 Veri Toplama Süreci

Anketin, Balıkesir Üniversitesi öğrencileri üzerine uygulanabilmesi için Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğü'nden gerekli izin alınmıştır. Anket uygulama çalışması 3 Ekim 2016 – 31 Aralık 2016 tarihleri arasında yapılmış olup sınıf ortamında anketlerin öğrencilere dağıtılması şeklinde gerçekleştirilmiştir.

3.5 Verilerin Analizi

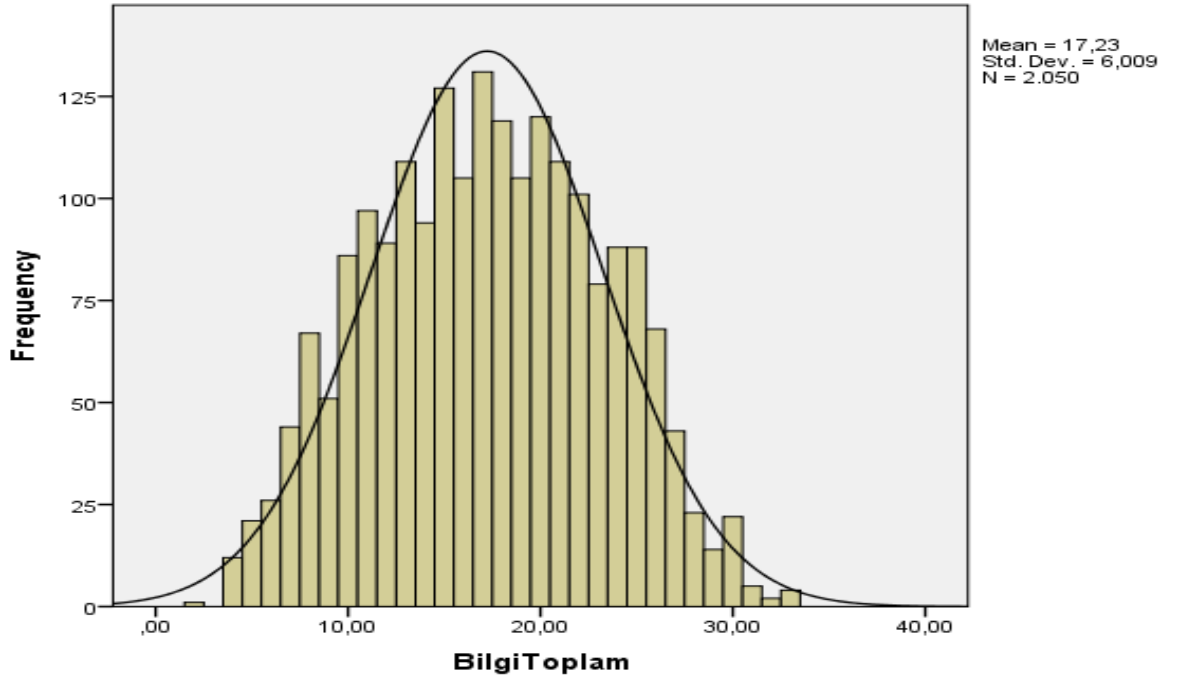
Bu çalışmada veri normallik analizi için Skewness ve Kurtosis istatistikî yöntemi kullanılmıştır. Skewness ve Kurtosis için kabul edilebilirlik katsayı değer aralığı ise her ikisi için -1 ve +1 aralığı kabul edilmiştir. Normallik dağılımın simetrik ya da simetrik olmama durumu, Skewness (çarpıklık) ve sivrilik durumunu ifade eden Kurtosis (basıklık) katsayı değerleri ile belirlenmektedir. Skewness katsayı değerinin 0 olması normal dağılımı gösterirken çarpıklık katsayısının negatif çıkması sağa çarpık bir dağılıma; sözkonusu çarpıklık katsayı değerinin pozitif çıkması ise sola doğru çarpık bir dağılımı ifade etmektedir. Aynı şekilde Kurtosis (basıklık) katsayı değerinin 0 olması normal bir dağılımı ifade ederken, basıklık katsayısının negatif olması basık bir dağılıma, pozitif olması ise sivri bir dağılımı belirtmektedir. Normal dağılım için her iki katsayı değerinin -1 ve +1 aralığında olması normal dağılım değerleri içerisinde kabul edilmektedir (Hair, Black, Babin, Anderson, 2010: 70-71). Bu çalışmada finansal okuryazarlığa ölçmeye yönelik olarak kullanılan finansal bilgi ve davranış ölçmeye yönelik anket verilerinin Skewness (çarpıklık) katsayı değeri +0,013 ve Kurtosis (basıklık) katsayı değeri ise -

0,693 olarak belirlenmiş olup -1 ve +1 aralığında normal değerleri içerisinde olduğu kabul edilmiştir (Çizelge 1).

Çizelge 2. Finansal Okuryazarlık Normallik Test Sınuçları

Finansal Biği ve Finansal Davranış	
Ortalama	17.22
Medyan	17.00
Skewness	0.013
Kurtosis	-0.693
Min.	2
Max.	33

Aşağıdaki histogramda da görüldüğü üzere, çarpıklık katsayı değeri 0,013 ve basıklık katsayı değeri ise -0,693'tür. Buna göre dağılım hafif sola çarpık ve basıktır. Ancak bu sapmalar (-1, +1) aralığında kaldığı için dağılımın normal olduğu kabul edilmiştir.

Şekil 1. Finansal Okuryazarlık Normallik Dağılım Grafiği

Bu çerçevede, elde edilen verilerin analizinde öncelikle parametrik testlerden t test (Independent-Samples T Test), Tek Yönlü Varyans Analizi [The one way analysis of variance (ANOVA)] ve değişken içerisinde yer alan gruplardaki örnek sayısının küçük olması durumunda da parametrik olmayan testlerden Mann, Whitney U ve Kruskal-Wallis H testleri uygulanmıştır.

T testi ortalamalar arasındaki anlamlılık farkını ortaya çıkarmak için tek faktörlü analiz olarak, ANOVA testi ise ikiden çok gruplu verilerin istatistiksel ölçümünde gruplar arasındaki ilişkileri ölçmek amacıyla çok faktörlü analiz olarak gerçekleştirilmektedir (Yurtseven, Erkul ve Markoç, 2013: 78; Aziz, 2008: 156). Mann White U testi birbirinden bağımsız iki grubun, . Kruskal-Wallis H testi ise birbirinden bağımsız iki yada daha fazla grubun bağımlı bir değişkene ilişkin ölçümlerinin karşılaştırılarak iki dağılım arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla kullanılmaktadır (Ural ve Keleş, 2013: 265). Öte yandan ikiden fazla grup arasında anlamlı bir fark bulunması halinde, bu anlamlılığın hangileri arasında olduğunu tespit etmek amacıyla çoklu karşılaştırma (post-hoc) testleri kullanılmaktadır (Bryman ve Cramer, 1996: 147). Bu çalışmada çoklu karşılaştırma (post-hoc) testi yapmak amacıyla, varyansların homojen olması durumunda Bonferroni testi kullanılmıştır. Bonferroni testi, test gruplarda yer alan örneklem sayılarının hem eşit hem de eşit olmaması durumunda kullanılabilir (Lane, 2013). Ayrıca elde edilen puanların anlamlı farklılıklara sahip olması durumunda da kullanılması uygun görülmektedir. Bonferroni testi, t testine dayanmakta olup, birden fazla karşılaştırma yaparak anlamlılık düzeyinde yeniden düzenleme yapmakta ve üç gruptan fazla karşılaştırma için uygun anlamlılık düzeyi ortaya koymaktadır (Bryman ve Cramer, 1996: 147). Diğer yandan bu çalışma çerçevesinde varyansların homojen olmaması durumunda çoklu karşılaştırma yapmak amacıyla, homojen varyans varsayımı gerektirmeyen ve “studen t” dağılımına dayanan bir test olan Tamhane’s T2 testi kullanılmıştır (Güriş ve Astar, 2014: 218). Verilerin işlenmesinde ise SPSS 21.1 programından faydalanılmıştır.

Veri analizi sonucunda çıkan sonuçların ölçülebilir kriterlere dönüştürülebilmesi için daha önceki çalışmalarda gerçekleştirilmiş olan iki yöntem incelenmiştir. OECD/INFE (2016) Yetişkin Finansal Okuryazarlık Uluslararası Yeterlilikleri Uluslararası Anketi, finansal okuryazarlık düzeyini belirlemede iki

kategori belirlemiş ve her bir finansal okuryazarlık bölümü ve anketin bütünü için minimum başarı düzeyini %70 olarak belirlemiştir. Bu çerçevede katılımcıların sorulan soruların %70 ve üzerine cevap vermesi durumunda minimum düzeyin üstüne çıktığı, %70'in altında kalmaları halinde hedef minimum düzeyin altında kaldığı ifade edilmiştir. Bu çalışmada ise Danes ve Hira (1987) tarafından kullanılan ve daha sonra Volpe ve diğerleri (1996) Chen ve Volpe (1998); Volpe ve diğerleri (2002); Bael ve Delpachitra (2003) ve Suwanaphan (2013) tarafından çalışmalarında tercih edilen teknik benimsenmiş ve öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesinde çok düşük, düşük, orta ve yüksek olmak üzere dört kategori tercih edilmiştir. Söz konusu daha önce yapılmış olan bu çalışmalar çerçevesinde ve bu çalışmalara uygun olarak, öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek için, öğrencilerin elde ettikleri ortalama puanlar dört kategoriye ayrılmıştır. Ortalama puanın %20-39 arası olması halinde çok düşük finansal okuryazarlık düzeyi, %40-59 arasında olması halinde düşük finansal okuryazarlık düzeyi, %60-79 arası olması durumunda orta düzeyde finansal okuryazarlık ve %80-99 arası olması halinde de yüksek finansal okuryazarlık düzeyi belirlenmiştir.

4 BULGULAR ve YORUMLAR

4.1 Bulgular

Araştırma bulguları 2 başlık halinde sunulmuştur.

(1) Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyodemografik ve sosyoekonomik özelliklerinin incelenmesi.

(2) Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık puan ortalama dağılımlarının incelenmesi.

4.1.1 Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyodemografik ve Sosyoekonomik Özelliklerinin İncelenmesi

Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin %16,39' Fen Edebiyat Fakültesi, %0,88'i Güzel Sanatlar Fakültesi, %7,322'si İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, %1,6'sı İlahiyat Fakültesi, %21,80'i Mühendislik Fakültesi, %1,56'sı Mimarlık Fakültesi, % 14,88'i Necatibey Eğitim Fakültesi, %2,49'u Tıp Fakültesi, %7,02'si Turizm Fakültesi, %0,73'ü Veteriner Fakültesi, %4,29'u Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, %6,20'si Burhaniye Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, %5,07'si Sağlık Yüksekokulu, %2,54'ü Fen Bilimleri Enstitüsü, %5,90'ı Sosyal Bilimler Enstitüsü ve %1,27'si Sağlık Bilimleri Yüksekokulu'nda öğrenim görmektedir (Çizelge 3).

Çizelge 3. Fakültelere Göre Sayı ve Yüzde Dağılımı

Fakülte/Yüksekokul/Enstitü	Sayı	%
Fen Edebiyat Fakültesi	336	16,39
Güzel Sanatlar Fakültesi	18	0,88
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	150	7,32
İlahiyat Fakültesi	34	1,66
Mühendislik Fakültesi	447	21,80
Mimarlık Fakültesi	32	1,56
Necatibey Eğitim Fakültesi	305	14,88
Tıp Fakültesi	51	2,49
Turizm Fakültesi	144	7,02
Veterinerlik Fakültesi	15	0,73
Beden Eğitimi Yüksekokulu	88	4,29
Burhaniye Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	127	6,20
Sağlık Yüksekokulu	104	5,07
Fen Bilimleri Enstitüsü	52	2,54
Sosyal Bilimleri Enstitüsü	121	5,90
Sağlık Bilimleri Enstitüsü	26	1,27
Toplam	2050	100,00

Çizelge 4 cinsiyet, yaş ve medeni duruma göre öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı göstermektedir, Araştırmaya katılan öğrencilerin %51,9'u kadın, %48,1'i ise erkektir, Katılımcıların %57,2'si 17-21 yaş aralığında iken, %35,7'si 22-25 yaş arası ve %6,8'i de 26 yaş ve üzeri yaş aralığında bulunmaktadır, Ankete katılanların %96,5'i bekar iken, ancak %3,5'i evlidir.

Çizelge 4. Cinsiyet, Yaş ve Medeni Duruma Göre Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerinin Dağılımı

	Değişken	Sayı	%
Cinsiyet	Kadın	1064	51,9
	Erkek	986	48,1
Yaş	17-21	1179	57,5
	22-25	731	35,7
	26 ve üzeri	140	6,8
Medeni Durum	Evli	1979	96,5
	Bekar	71	3,5

Araştırmaya katılan öğrencilerin %75,1'i birinci öğretim, %24,9'u ise ikinci öğretim düzeyinde olmak üzere, %89,9'u lisans düzeyinde, %10,1'i lisansüstü

düzeyde öğrenim görmektedir, Katılımcıların %24,0'ı Mühendislik Bilimleri, %4,7'si Spor Bilimleri, %9,2'si, Sağlık Bilimleri, %11,9'u Turizm Bilimleri, %12,4'ü İktisadi ve İdari Bilimler, %17,6'sı Eğitim ve Öğretmenlik Bilimleri, %5,6'sı Fen Bilimleri ve %14,7'si Sosyal Bilimler alanında öğrenim görmektedir (Çizelge 5).

Çizelge 5. Öğrenim Türü, Akademik Düzey ve Akademik Alanlarına Göre Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerinin Dağılımı

	Değişken	Sayı	%
Öğrenim Türü	Birinci Öğrenim	1539	75,1
	İkinci Öğrenim	511	24,9
Akademik Düzey	Lisans	1843	89,9
	Lisansüstü	207	10,1
Akademik Alan	Mühendislik Bilimleri	491	24,0
	Spor Bilimleri	96	4,7
	Sağlık Bilimleri	188	9,2
	Turizm Bilimleri	243	11,9
	İktisadi ve İdari Bilimler	255	12,4
	Eğitim ve Öğretmenlik Bilimleri	360	17,6
	Fen Bilimleri	115	5,6
	Sosyal Bilimler	302	14,7

Katılımcı öğrencilerin %25,6'sı birinci sınıf, %29,7'si ikinci sınıf, %22,7'si üçüncü sınıf ve %22,0'ı ise dördüncü sınıf düzeyinde öğrenim görmektedir, Akademik başarı açısından öğrenciler 4 kategoriye ayrılmış olup, not ortalaması 2,00-2,50 arasında olanlar zayıf, 2,50-3,00 arasında olanlar orta, 3,00-3,50 arasında olanlar iyi ve 3,50-4,00 arasında olanlar ise çok iyi başarı düzeyine sahip olanlar diye ayrılmıştır, U duruma göre akademik başarı açısından çok iyi durumda olan öğrencilerin oranı %13,2'dir, Diğer yandan %47,4'ü iyi, 24,0'ı orta ve %15,4'ü ise zayıf akademik başarı düzeyine sahiptir (Çizelge 6).

Çizelge 6. Sınıf Düzeyi ve Akademik Başarı Durumuna Göre Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerinin Dağılımı

	Değişken	Sayı	%
Sınıf	Birinci Sınıf	525	25,6
	İkinci Sınıf	608	29,7
	Üçüncü Sınıf	466	22,7
	Dördüncü Sınıf	451	22,0
Akademik Başarı	Çok İyi	271	13,2
	İyi	972	47,4
	Orta	491	24,0
	Zayıf	316	15,4

Öğrencilerin %17,2'si kamuya bağlı bir yurttta, %31,2'si özel yurttta, %35,4'ü kiralık evde ve %16,2'si ise ailelerinin yanında ikamet etmektedirler, Katılımcı öğrencilerin %9,4'ünün üniversite öncesinde köyde yaşadığı, %26,8'inin ilçede ve %63,8'inin de şehirde yaşadığı belirlenmiştir, Üniversite öncesi yaşanılan bölge açısından Marmara Bölgesi il sırada yer almakta olup, öğrencilerin %59,1' üniversite öncesinde sözkonusu bölgede yaşadıklarını beyan etmişlerdir, Diğer yandan öğrencilerin 516,8'inin Ege Bölgesi, %5,8'inin Akdeniz Bölgesi, %8,0'ının İç Anadolu Bölgesi, %4,7'sinin Karadeniz Bölgesi, %2,0'mın Doğu Anadolu Bölgesi ve %3,7'sinin de üniversite öncesinde Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yaşadığı belirlenmiştir (Çizelge 7).

Çizelge 7. İkametgâh, Üniversite Öncesi İkamet Edilen Yer ve Üniversite Öncesi Yaşanılan Bölgeye Göre Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerinin Dağılımı

	Değişken	Sayı	%
Mevcut İkametgah	Devlet Yurdu	352	17,2
	Özel Yurt	639	31,2
	Kiralık Ev	726	35,4
	Aile Yanı	333	16,2
Üniversite Öncesi İkamet Edilen Yer	Köy	193	9,4
	İlçe	549	26,8
	İl	1308	63,8
Üniversite Öncesi Yaşanılan Coğrafi Bölge	Marmara	1212	59,1
	Ege	345	16,8
	Akdeniz	118	5,8
	İç Anadolu	163	8,0
	Karadeniz	96	4,7
	Doğu Anadolu	41	2,0
	Güneydoğu Anadolu	75	3,7

Öğrencilerin %16,4'ünün ailelerinin gelirleri 1300 TL'den az, %36,5'inin 1301-2300 TL arası, %22,8'inin 2301-3300 TL arası, %13,0'ının 3301-4300 TL arası, %11,2'sinin 4301 TL'den fazla olduğu belirlenmiştir. Baba eğitim düzeyi açısından en büyük grubu ilköğretim düzeyi oluşturmuş olup, öğrencilerinin %48,7'sinin baba eğitim düzeyi ilköğretim, %31,9'unun lise ve %19,4'ünün de üniversite olduğu tespit edilmiştir. Anne eğitim düzeyinde de en büyük grubu ilköğretim düzeyi oluşturmuş olup, öğrencilerin %69,7'sinin anne eğitim düzeyi ilköğretim, %23,4'ünün lise ve %6,9'uunun ise üniversite düzeyi olduğu belirlenmiştir (Çizelge 8).

Çizelge 8. Aile Gelir Düzeyi, Baba Eğitim Düzeyi ve Anne Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerinin Dağılımı

	Değişken	Sayı	%
Aile Geliri	0-1300 TL	337	16,4
	1301-2300 TL	748	36,5
	2301-3300 TL	468	22,8
	3301-4300 TL	267	13,0
	4301 TL ve Üzeri	230	11,2
Baba Eğitim Düzeyi	İlköğretim (Ortaokul ve daha az)	999	48,7
	Lise	654	31,9
	Üniversite	397	19,4
Anne Eğitim Düzeyi	İlköğretim (Ortaokul ve daha az)	1428	69,7
	Lise	480	23,4
	Üniversite	142	6,9

Öğrencilerin %51,5'inin aylık bütçe hesabı yaptığı, %48,5'inin ise aylık bütçe hesabı yapmadığını belirlenmiştir. Katılımcı öğrencilerin %44,2'sinin mevcut finansal durumlarının üniversite yaşamlarını sürdürmelerinde çok etkili olduğu, %42,3'ü için kısmen etkili olduğu, %9,6'sı açısından az etkili olduğu, %3,9'unun ise etkili olmadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin %17,9'uun finansal konularda bilgiyi televizyondan, %6,0'ının gazetelerden, %47,6'sının sosyal medyadan, %6,6'sının okuldan, %19,0'ının ailesinden, %2,9'unun ise arkadaşlarından edindiği tespit edilmiştir (Çizelge 9).

Çizelge 9. Finansal Bilgi Kaynağı, Bütçe Hesabı ve Finansal Durum Etkisine Göre Öğrencilerin Özellikleri

	Değişken	Sayı	%
Aylık Bütçe Hesabı	Evet	1055	51,5
	Hayır	995	48,5
Finansal Konularda Yeterli Bilgi	Evet	1050	51,2
	Hayır	1000	48,8
Finansal Durum Etkisi	Çok Etkili	907	44,2
	Kısmen Etkili	868	42,3
	Az Etkili/Etkili Değil	275	13,5
Finansal Bilgi Kaynağı	Televizyon	366	17,9
	Gazete	124	6,0
	Sosyal Medya	1034	50,5
	Okul	136	6,6
	Aile	390	19,0
	Arkadaş	59	2,9

Çalışma deneyimi açısından incelendiğinde, öğrencilerin %32,8'inin hiç çalışma deneyimi olmadığı, %26,0'ının 1 yıldan az, %16,0'ının 1-2 yıl arası çalışma deneyimine sahip olduğu, %10,5'inin 3-4 yıl çalışma deneyimi olduğu ve %14,6'sının 5 yıl ve üzeri çalışma yaşamına sahip olduğu belirlenmiştir. Öte yandan kredi kartı sahipliği açısından bakılınca, katılımcı öğrencilerin %47,8'inin kredi kartının olmadığı, %34,9'unun 1 kredi kartı olduğu, %13,'ünün iki kredi kartı, %3,9'nun 3 ve üzeri kredi kartına sahip olduğu belirlenmiştir. Kredi kartı sahibi olanların %56,5'inin aylık kredi kartı borcunun tamamını ödediği, buna karşın %43,5'inin aylık kredi kartı borcunun tamamını ödeyemediği bulunmuştur (Çizelge 10).

Çizelge 10. Çalışma Deneyimi, Kredi Kartı Kullanımı ve Kredi Kartı Borcu Ödeme Durumuna Göre Öğrencilerin Özellikleri

	Değişken	Sayı	%
Çalışma Deneyimi	Hayır	672	32,8
	1 Yıldan Az	534	26,0
	1-2 Yıl	328	16,0
	3-4 Yıl	216	10,5
	5 Yıl ve Üzeri	300	14,6
Kredi Kartı Sayısı	Bir	716	34,9
	İki ve üzeri	354	17,3
	Kredi Kartı Yok	980	47,8
Kredi Kartı Aylık Borcun Tamamını Ödeme	Evet	605	56,5
	Hayır	465	43,5

4.1.2 Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Finansal Okuryazarlık Puan Ortalama Dağılımlarının İncelenmesi

Anketin ikinci bölümü toplam 38 sorudan oluşmuş olup, bu soruların 27'si finansal bilgiyi ve 11'i ise finansal davranışı ölçmeyi amaçlamıştır. Bu çerçevede toplam 38 soru ile öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi belirlenmiştir. Katılımcı öğrencilerin finansal bilgi sorularına verdikleri doğru cevapların ortalaması %46,37 olurken, finansal davranışı ölçmeyi amaçlayan sorulara verdikleri doğru cevap ortalaması %37,72 olmuştur. Bu çerçevede öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi puan ortalaması 38 soruda 17,22 olurken oransal olarak %45,31 olarak bulunmuştur.

Bu oran öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin düşük düzeyde olduğunu göstermektedir.

Sorulara ilişkin analizde en dikkat çekici husus, öğrencilerin Türkiye’de uygulanan asgari ücret miktarına ilişkin doğru cevap ortalamasının %75 olarak gerçekleşmesidir (S15). Bunun yanı sıra, basit ve karmaşık oran hesabına öğrencilerin %67’si (S3 ve S6), basit faiz hesabına %63’ü (S4), vergi sorusuna %61’i (S11), ATM’nin fonksiyonlarına ilişkin soruya öğrencilerin %62’si (S14), sigorta yaptırmanın temel amacına ilişkin soruya öğrencilerin %65’i (S20), bireysel kredi notu kavramına ilişkin soruya öğrencilerin %63’ü (S37) ve sahip olunan parayı değerlendirmede en güvenilir yöntemle ilişkin soruya ise öğrencilerin %60’ı (S29) doğru cevap vermiştir. Bu çerçevede söz konusu sorulara ilişkin cevaplar finansal okuryazarlık açısından orta düzeyde gerçekleşmiştir. Buna karşın faiz-enflasyon ilişkisi, Türkiye’deki mevcut enflasyon ve işsizlik oranı, sahip olunan banka mevduatına ilişkin yasal durum, banka çeki, kredi faizi ve kredi ödeme bilgisi ve bileşik faizin tanımı, bireysel yatırım kararı, kurumsal hak arama, tasarruf faydası, yatırım kararı, faiz-kredi talebi, tasarruf-banka hesabı ve kredi kartı borç sorumluluğu konularında öğrencilerin verdiği cevaplar %40’ın altında çok düşük ve düşük düzeylerde gerçekleşmiştir (Çizelge 11).

Çizelge 11. Anket Soruları Tanımlayıcı İstatistiği

	Sayı	Min.	Max	Ortalama	
				Puan	%
Finansal Bilgi Soruları	2050	2.00	25.00	12.52	46,37
(S1) Tasarruf-bileşik faiz	2050	0.00	1.00	0.46	46,00
(S3) Karmaşık oran hesabı	2050	0.00	1.00	0.67	67,00
(S4) Basit faiz hesabı	2050	0.00	1.00	0.63	63,00
(S5) Faiz-enflasyon ilişkisi	2050	0.00	1.00	0.37	37,00
(S6) Basit oran hesabı	2050	0.00	1.00	0.67	67,00
(S7) Yatırım getirisi	2050	0.00	1.00	0.53	53,00
(S8) Çapraz kur	2050	0.00	1.00	0.46	46,00
(S9) Enflasyon oranı bilgisi	2050	0.00	1.00	0.33	33,00
(S10) Enflasyon etkisi	2050	0.00	1.00	0.42	42,00
(S11) Vergi	2050	0.00	1.00	0.61	61,00
(S12) İşsizlik oranı bilgisi	2050	0.00	1.00	0.31	31,00
(S14) ATM özellikleri bilgisi	2050	0.00	1.00	0.62	62,00
(S15) Asgari ücret bilgisi	2050	0.00	1.00	0.75	75,00

Çizelge 11-devam

(S16) Mevduat getirisi	2050	0.00	1.00	0.24	24,00
(S20) Sigorta temel amaç	2050	0.00	1.00	0.65	65,00
(S22) Banka çeki	2050	0.00	1.00	0.36	36,00
(S24) Temel enflasyon bilgisi	2050	0.00	1.00	0.55	55,00
(S25) Sigorta temel bilgisi	2050	0.00	1.00	0.45	45,00
(S26) Bireysel bankacılık	2050	0.00	1.00	0.52	52,00
(S28) Enflasyon-tasarruf	2050	0.00	1.00	0.51	51,00
(S30) Kredi faizi bilgisi	2050	0.00	1.00	0.37	37,00
(S33) Kredi ödeme bilgisi	2050	0.00	1.00	0.29	29,00
(S34) Yatırım-risk ilişkisi	2050	0.00	1.00	0.37	37,00
(S35) Kredi türleri bilgisi	2050	0.00	1.00	0.49	49,00
(S36) Yatırım çeşitlendirme	2050	0.00	1.00	0.43	43,00
(S37) Kredi notu kavramı	2050	0.00	1.00	0.63	63,00
(S38) Bileşik faiz tanımı	2050	0.00	1.00	0.20	20,00
Finansal Davranış Belirleyici Sorular	2050	0.00	10.00	4.15	37,72
(S2) Bireysel yatırım kararı	2050	0.00	1.00	0.31	31,00
(S13) Kurumsal hak arama	2050	0.00	1.00	0.34	32,00
(S17) Tasarruf faydası	2050	0.00	1.00	0.39	39,00
(S18) Borçlanma davranışı	2050	0.00	1.00	0.42	42,00
(S19) Fayda analizi	2050	0.00	1.00	0.44	44,00
(S21) Yatırım kararı	2050	0.00	1.00	0.37	37,00
(S23) Tasarruf davranışı	2050	0.00	1.00	0.60	60,00
(S27) Faiz-kredi talebi	2050	0.00	1.00	0.18	18,00
(S29) Tasarruf-banka hesabı	2050	0.00	1.00	0.34	34,00
(S31) Kart sorumluluğu	2050	0.00	1.00	0.57	57,00
(S32) Borç sorumluluğu	2050	0.00	1.00	0.15	15,00
Finansal Okuryazarlık	2050	2.00	33.00	17.22	45,31

Fakültele göre finansal okuryazarlık düzeyi değerlendirildiğinde, %34,86 ortalama ile Turizm Fakültesi ve %34,21 ortalama ile Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin çok düşük düzeyde finansal okuryazarlığa sahip olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan Sosyal Bilimler Enstitüsü öğrencilerinin %60,18 ile orta düzeyde finansal okuryazarlığa sahip olduğu belirlenirken, diğer bütün fakülte ve yüksekokul öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri düşük düzeyde bulunmuştur. Hiçbir fakülte, yüksekokul yada enstitüde yüksek finansal okuryazarlık düzeyi tespit edilmemiştir (Çizelge 12).

Çizelge 12. Fakültelere Göre Finansal Okuryazarlık Düzeyleri

Fakülte/YO/Enst.	Sayı	Finansal Okuryazarlık Düzeyi			
		Çok Düşük	Düşük	Orta	Yüksek
		%20-%39	%40-%59	%60-%79	%80-%89
Fen Edebiyat	336		42,86		
Güzel Sanatlar	18		45,44		
İİBF	150		49,34		
İlahiyat	34		48,28		
Mühendislik	447		45,76		
Mimarlık	32		50,15		
Eğitim	305		43,89		
Tıp	51		49,94		
Turizm	144	34,86			
Veterinerlik	15		57,52		
Beden Eğitimi	88	34,21			
Burhaniye YO	127		46,21		
Sağlık YO	104		49,68		
Fen Bilim. Enst.	52		44,86		
Sosyal Bilim. Enst.	121			60,18	
Sağlık Bilim. Enst.	26		43,21		
Genel Anket			45,31		

Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile belirlenen bağımsız değişkenlere ilişkin hipotez testlerinin sonuçları tablolar halinde aşağıda sunulmuştur:

Çizelge 13, cinsiyete göre finansal okuryazarlık düzeylerini göstermektedir. Finansal okuryazarlığı ölçmek üzere sorulan toplam 38 soru kapsamında, kadınların doğru cevap puan ortalaması 16,88 (%44,42; SD: 5,823), erkeklerin doğru cevap puan ortalaması ise 17,60 (%46,32; SD: 6,185) olarak bulunmuştur. Levene varyanslarının homojenliği test sonucu, P değerinin (0,008) 0,05'den küçük olduğunu göstermektedir. Diğer yandan uygulanan t testine ait P değeri (2-tailed), 0,05'den küçüktür ($t = -2,671$; $P = 0,008$). Bu durum, finansal okuryazarlık başarı düzeyleri açısından kadınlar ve erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğunu göstermektedir ($P < 0.05$). Bu kapsamda, erkeklerin finansal okuryazarlık başarı düzeylerinin kadınlardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin, cinsiyetlerine göre farklılık gösterdiği belirlendiğinden H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

H_1 : Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.

Çizelge 13. t Testi Sonucu: Cinsiyet ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi

	Sayı	Ortalama		Standart Sapma (SD)	Ortalamanın Standart Hatası	Varyansların Homojenliği	t	df	P (Sig.) (2-tailed)	Ort. Farkı	Std. Hata Farkı	F	P (Sig.)
		Puan	%										
Kadın	1064	16,88	44,42	5,823	0,178	Homojen Olması	-2,678	2048	0,007	-0,710	0,265	7,191	0.007
Erkek	986	17,60	46,32	6,185	0,196	Homojen Olmaması	-2,671	2010,704	0,008	-0,710	0,265		

$p < 0,05$

Çizelge 14’de görüldüğü üzere, yaş ile finansal okuryazarlık arasında farklılık bulunup bulunmadığının incelenmesi amacıyla parametrik olmayan test uygulanmıştır. Bunun sebebi, 26 yaş ve üzeri katılımcıların diğer yaş gruplarına göre sayısının az olmasındandır. Bu çerçevede, analiz gerçekleştirebilmek için Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Kruskal Wallis H testi sonucunda, yaş gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($X^2 = 28,728$; $SD = 0,621$; $p < 0,01$). Ancak bu işlemin sonrasında anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere, gruplar arasında karşılaştırmalı analiz gerçekleştirilmiştir. Parametrik testlerde bu amaçla kullanılan bir post-hoc test bulunmadığından, ikili karşılaştırma için Mann, Whitney U testi uygulanmıştır. Analizlerin sonucunda istatistiksel açıdan farklılığın, 26 yaş ve üzeri olanlar ile 17-21 yaş ($U = 59466,500$; $z = -5,419$; $P < 0,01$) ve 22-25 yaş ($U = 38626$; $z = -4,605$; $p < 0,01$) grupları arasında olduğu tespit edilmiştir. 17-21 yaş ile 22-25 yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu durum, 26 yaş ve üzeri öğrencilerin finansal okuryazarlık başarı düzeylerinin 17-21 ve 22-25 yaş gruplarında yer alan öğrencilerden daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede, öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin, yaşlarına göre farklılık gösterdiği tespit edildiğinden H_2 hipotezi kabul edilmiştir.

H₂: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, yaşlarına göre farklılık göstermektedir.

Çizelge 14. Kruskal Wallis H Testi: Yaş ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi

Yaş	Sayı	Sıraların Ortalaması	Standart Sapma (SD)	X^2	df	P
17-21	1179	996,62	0,621	28,728	2	0,000
22-25	731	1023,37				
26 ve üzeri	140	1279,84				

$p < 0,01$

Çizelge 15, öğrenim türüne göre finansal okuryazarlık düzeylerini göstermektedir. Finansal okuryazarlığı ölçmek üzere sorulan toplam 38 soru kapsamında birinci öğretimde öğrenim gören öğrencilerin doğru cevap puan ortalaması 17,39 (%45,76; SD: 6,113); ikinci öğretimde öğrenim gören öğrencilerin doğru cevap puan ortalaması ise 16,74 (%44,05; SD: 5,662) olarak bulunmuştur. Levene varyanslarının homojenliği test sonucu, P değerinin (0,041) 0,05’den küçük olduğunu göstermektedir. Uygulanan t teste ait P değeri (2-tailed) 0.05’den küçüktür ($t= 2.195$; $p= 0.028$). Bu durum, finansal okuryazarlık başarı düzeyleri açısından birinci öğretim öğrencileri ile ikinci öğretim öğrencileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğunu göstermektedir ($p<0,05$). Birinci öğretim öğrencilerinin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri, ikinci öğretim öğrencilerinden daha yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin, öğrenim gördükleri öğretim türüne göre farklılık gösterdiği tespit edildiğinden H_3 hipotezi kabul edilmiştir.

H₃: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, öğrenim gördükleri öğretim türüne göre farklılık göstermektedir.

Çizelge 15. t Testi Sonucu: Öğrenim Türü ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi

Öğretim Türü	Sayı	Ortalama		Standart Sapma (SD)	Ortalamanın Standart Hatası	Varyansların Homojenliği	t	df	P (Sig.) (2-tailed)	Ort. Farkı	Std. Hata Farkı	F	P (Sig.)
		Puan	%										
Birinci Öğretim	1539	17,39	45,76	6,113	0,155	Homojen Olması	2,112	2048	0,035	0,647	0,306	4,189	0.041
İkinci Öğretim	511	16,74	44,05	5,662	0,250	Homojen Olmaması	2,195	934, 699	0,028	0,295	0,295		

$p<0,05$

Çizelge 16’da görüldüğü üzere, akademik düzey ile finansal okuryazarlık arasında farklılık bulunup bulunmadığının incelenmesi amacıyla parametrik olmayan test uygulanmıştır. Bu durum, lisansüstü katılımcıların, lisans grubunda olan öğrencilere göre sayısının az olmasından kaynaklanmıştır. Bu çerçevede, analiz gerçekleştirebilmek için Mann, Whitney U testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre, lisansüstü öğrencileri (Ort. : 1319,55) ile lisans öğrencilerinin (Ort. : 992,47) finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir ($U = 19881,500$; $z = -7,547$; $p < 0.01$). Bu kapsamda, lisansüstü öğrencilerinin finansal okuryazarlık başarı düzeylerinin, lisans öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin, akademik düzeylerine göre farklılık gösterdiği belirlendiğinden H_4 hipotezi kabul edilmiştir.

H_4 : : Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, akademik düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

Çizelge 16. Mann, White U Testi: Akademik Düzey ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi

Akademik Düzey	Sayı	Sıraların Ortalaması	Standart Sapma (SD)	U	z	P
Lisans	1843	992,47	0,301	19881,500	-7,547	0,000
Lisansüstü	207	1319,55				

$p < 0.01$

Çizelge 17’de görüldüğü üzere, öğrencilerin öğrenim gördükleri temel alanlara göre finansal okuryazarlık düzeyleri incelendiğinde, yapılan ANOVA test sonucuna göre, mühendislik bilimleri puan ortalamasının 17,39 (%45,76), spor bilimlerinin 13,08 (%3,42), sağlık bilimlerinin 19,05 (%50,13), turizm bilimlerinin 15,14 (%39,84), iktisadi ve idari bilimlerin 19,84 (%52,29), eğitim bilimlerinin 17,31 (%45,55), fen bilimlerinin 17,14 (%45,11) ve sosyal bilimler puan ortalamasının ise 16,52 (%43,47) olduğu tespit edilmiştir. P değeri 0,001’den küçük

olup ($F= 22,237$), öğrencilerin öğrenim gördükleri temel alanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmuştur. Levene varyanslarının homojenliği test sonucu, P değerinin ($0,019$) $0,05$ 'den küçük olduğunu göstermektedir. Bu durum grup varyanslarının homojen olmadığını göstermekte olup, hangi grupların ortalamaları arasında farklılıklar olduğunu tespit etmek amacıyla Tamhane's T_2 testi uygulanmış ve gruplar arası ikişerli karşılaştırması yapılmıştır. Yapılan karşılaştırma neticesinde, mühendislik bilimleri ile spor bilimleri (Ort. Fark: $4,31$; $P= 0,000$), sağlık bilimleri (Ort. Fark: $-1,65$; $P= 0,039$), turizm bilimleri (Ort. Fark: $2,25$; $P= 0,000$) ve iktisadi ve idari bilimler (Ort. Fark: $-2,44$; $P= 0,000$) ortalama puanları arasında anlamlı fark olduğu tespiti yapılmıştır. Diğer yandan spor bilimleri ile mühendislik bilimleri (Ort. Fark: $-4,31$; $P= 0,00$), sağlık bilimleri (Ort. Fark: $-5,96$; $P= 0,000$), turizm bilimleri (Ort. Fark: $-2,06$; $P= 0,017$), iktisadi ve idari bilimler (Ort. Fark: $-6,76$; $P= 0,000$), eğitim bilimleri (Ort. Fark: $-4,23$; $P= 0,000$), fen bilimleri (Ort. Fark: $-4,06$; $P= 0,000$) ve sosyal bilimler (Ort. Fark: $-3,44$; $P= 0,000$) arasında da anlamlı fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sağlık bilimleri ile mühendislik bilimleri (Ort. Fark: $1,65$; $P= 0,039$), spor bilimleri (Ort. Fark: $5,96$; $P= 0,000$), turizm bilimleri (Ort. Fark: $3,90$; $P= 0,000$), eğitim bilimleri (Ort. Fark: $1,73$; $P= 0,047$) ve sosyal bilimler (Ort. Fark: $-3,44$; $P= 0,000$) arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Öte yandan, turizm bilimleri ile mühendislik bilimleri (Ort. Fark: $-2,25$; $P= 0,000$), spor bilimleri (Ort. Fark: $2,06$; $P= 0,017$), sağlık bilimleri (Ort. Fark: $-3,90$; $P= 0,000$), iktisadi ve idari bilimler (Ort. Fark: $-4,69$; $P= 0,000$) ve eğitim bilimleri (Ort. Fark: $-2,16$; $P= 0,001$) arasında; iktisadi ve idari bilimler ile mühendislik bilimler (Ort. Fark: $2,44$; $P= 0,000$), spor bilimleri (Ort. Fark: $6,76$; $P= 0,000$), turizm bilimler (Ort. Fark: $4,69$; $P= 0,000$), eğitim bilimleri (Ort. Fark: $2,53$; $P= 0,000$), fen bilimleri (Ort. Fark: $2,69$; $P= 0,002$) ve sosyal bilimler (Ort. Fark: $3,32$; $P= 0,000$) arasında; eğitim bilimleri ile spor bilimleri (Ort. Fark: $4,23$; $P= 0,000$), sağlık bilimleri (Ort. Fark: $-1,73$; $P= 0,047$), turizm bilimleri (Ort. Fark: $2,16$; $P= 0,001$) ve iktisadi ve idari bilimler (Ort. Fark: $-2,53$; $P= 0,000$) arasında; fen bilimleri ile spor bilimleri (Ort. Fark: $4,06$; $P= 0,000$) ve iktisadi ve idari bilimler (Ort. Fark: $-2,69$; $P= 0,002$) arasında, sosyal bilimler ile spor bilimleri (Ort. Fark: $3,44$; $P= 0,000$), sağlık bilimleri (Ort. Fark: $-2,52$; $P= 0,000$) ve iktisadi ve idari bilimler (Ort. Fark: $-3,31$;

P= 0,000) arasında elde edilen puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin, öğrenim gördükleri alanlara göre farklılık gösterdiği tespit edildiğinden H₅ hipotezi kabul edilmiştir

H₅: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, öğrenim gördükleri alanlara göre farklılık göstermektedir.

Çizelge 17. ANOVA Sonucu: Öğrenim Görülen Alan ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi

Öğrenim Alanı	Finansal Okuryazarlık Düzeyi						ANOVA Testi					Varyansların Homojenliği	
	Sayı	Ortalama		Standart Sapma (SD)	Standart Hata		Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	P	Lev. İstatist.	P
		Puan	%										
Mühen.	491	17,39	45,76	5,630	0,254	Gruplar Arası	5240,903	7	748,700	22,237	0,000	2,393	0,019
Spor	96	13,08	34,42	4,457	0,454								
Sağlık	188	19,05	50,13	6,119	0,446								
Turizm	243	15,14	39,84	5,997	0,384	Grup İçi	68753,882	2042	33,670				
İkt.-İdari	255	19,84	52,29	5,772	0,361								
Eğitim	360	17,31	45,55	6,096	0,321								
Fen	115	17,14	45,11	5,994	0,558	Toplam	73994,785	2049					
Sosyal	302	16,52	43,47	5,684	0,327								

p<0.01

Çizelge 18’de öğrencilerin sınıf düzeylerine ilişkin finansal okuryazarlık düzeyleri incelenmiş ve ANOVA test sonucu gösterilmiştir. Bu sonuca göre, birinci sınıf öğrencilerine ait puan ortalamasının 17,59 (%46,11; SD: 6,068), ikinci sınıf öğrencilerine ait puan ortalamasının 17,88 (%47,05; SD: 5,890), üçüncü sınıf öğrencilerine ait puan ortalamasının 16,44 (%43,34; SD: 5,569) ve dördüncü sınıf öğrencilerine ait puan

ortalamasının 16,70 (%43,95; SD: 6,410) olduğu saptanmıştır. P değeri 0,001'den küçük olup (F= 6,687), öğrencilerin sınıf düzeyleri puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını tespit etmek için grup içi karşılaştırma yapılmıştır. Levene varyanslarının homojenliği test sonucu P değerinin (0,005) 0,05'den küçük olduğunu göstermektedir. Bu durum grup varyanslarının homojen olmadığını göstermekte olup, hangi grupların ortalamaları arasında farklılıklar olduğunu tespit etmek amacıyla Tamhane's T2 testi uygulanmış ve gruplar arası ikişerli karşılaştırması yapılmıştır. Yapılan karşılaştırma neticesinde, birinci sınıf ile üçüncü sınıf (Ort. Fark: 1,11; P= 0,015) arasında; ikinci sınıf ile üçüncü (Ort. Fark: 1,40; P= 0,000) ve dördüncü sınıf (Ort. Fark: 1.17; P= 0,014) arasında elde edilen puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklar oluşu belirlenmiştir. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin, bulundukları sınıflarına göre farklılık gösterdiği tespit edildiğinden H_0 hipotezi kabul edilmiştir.

H₆: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, bulundukları sınıflarına göre farklılık göstermektedir.

Çizelge 18. ANOVA Sonucu: Sınıf ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi

Sınıf	Finansal Okuryazarlık Düzeyi						ANOVA Testi					Varyansların Homojenliği	
	Sayı	Ortalama		Standart Sapma (SD)	Standart Hata		Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	P	Lev. İstatis.	P
		Puan	%										
Birinci	525	17,59	46,11	6,068	0,264	Gruplar Arası	718,492	3	239,497	6,687	0,000	4,313	0,005
İkinci	608	17,88	47,05	5,890	0,238								
Üçüncü	466	16,44	43,34	5,569	0,258	Grup İçi	73276,293	2046	35,814				
Dördüncü	451	16,70	43,95	6,410	0,301	Toplam	73994,785	2049					

p<0,01

Çizelge 19, ikametgaha göre finansal okuryazarlık düzeylerini göstermektedir. Yapılan ANOVA test sonuçlarına göre devlet yurdunda kalanların puan ortalaması 16,98 (%44,68; SD: 5,956), özel yurttaki kalanların 16,46 (%43,32; SD: 5,913), kiralık evde kalanların 17,76 (%46,74; SD: 5,872) ve aile yanında kalanların puan ortalaması ise 17,77 (%46,76; SD: 6,383) bulunmuştur. P değeri 0,001'den küçük olup (F= 6,518), finansal okuryazarlık başarı düzeyleri çerçevesinde ikamet edilen yerler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Levene varyanslarının homojenliği test sonucu (P<0,05) grup varyanslarının homojen olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda uygulanan Bonferroni testi ile kiralık ev ile özel yurt (Ort, Fark: 1,29; P= 0,000) ve aile yanı ile yine özel (Ort, Fark: 1,30; P= 0,008) arasında öğrencilerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Devlet yurdu ile aile yanında kalanların finansal okuryazarlık başarı düzeylerinin özel yurttaki kalanlardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin, ikamet ettikleri yerlere göre farklılık gösterdiği tespit edildiğinden H₇ hipotezi kabul edilmiştir.

H₇: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, ikamet ettikleri yerlere göre farklılık göstermektedir.

Çizelge 19. ANOVA Sonucu: İkamet Durumu ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi

İkamet Yeri	Finansal Okuryazarlık Düzeyi						ANOVA Testi					Varyansların Homojenliği	
	Sayı	Ortalama		Standart Sapma (SD)	Standart Hata		Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	P	Lev. İstatis.	P
		Puan	%										
Devlet Yurdu	352	16,98	44,68	5,956	0,317	Gruplar Arası	700,500	3	233,500	6,518	0,000	1,694	0,166
Özel Yurt	639	16,46	43,32	5,913	0,233								
Kiralık Ev	726	17,76	46,74	5,872	0,217	Grup İçi	73294,285	2046	35,823				
Aile Yanı	333	17,77	46,76	6,383	0,349	Toplam	73994,785	2049					

p<0,01

Çizelge 20’de görüldüğü gibi, üniversite öncesi yaşanan yere göre finansal okuryazarlık düzeyi açısından yapılan ANOVA test sonucuna göre üniversite öncesinde köy (Ort. : 16,69; SD: 5,941), ilçe (Ort. : 16,91; SD: 5,959) veya ilde (Ort. : 17,43; SD: 6,033) yaşayan öğrencilerin puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilememiştir ($p>0,005$). Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin, öğrenim hayatından önce uzun süre ikamet ettikleri yerleşim yerlerine göre farklılık göstermediği tespit edildiğinden H_8 hipotezi reddedilmiştir.

H₈: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, öğrenim hayatından önce uzun süre ikamet ettikleri yerleşim yerlerine göre farklılık göstermektedir.

Çizelge 20. ANOVA Sonucu: Uzun Süre İkamet Edilen Yer ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi

Önceki İkamet Yeri	Finansal Okuryazarlık Düzeyi						ANOVA Testi				
	Sayı	Ortalama		Standart Sapma (SD)	Standart Hata		Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	P
		Puan	%								
Köy	193	16,69	44,63	5,941	0,427	Gruplar Arası	166,281	2	83,141	2,305	0,100
İlçe	549	16,91	44,50	5,959	0,254	Grup İçi	73828,504	2047	36,067		
İl	1308	17,43	45,87	6,033	0,166	Toplam	73994,785	2049			

$p>0,05$

Çizelge 21, başarı düzeyine göre finansal okuryazarlık düzeylerini göstermektedir. Yapılan ANOVA test sonuçlarına göre başarı düzeyi çok iyi olan öğrencilerin puan ortalaması 18,71 (%49,24; SD: 5,787), iyi olan öğrencilerin 17,49 (%46,03; SD: 6,158), orta olanların 16,36 (%43,05; SD: 5,899) ve başarı durumu zayıf olanların puan ortalaması ise 16,47 (%43,34; SD: 5,592) olarak bulunmuştur. P değeri 0,001’den

küçük olup ($F= 11,443$) başarı durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmuştur. Levene varyanslarının homojenliği test sonucu P değerinin ($0,059$) $0,05$ 'den büyük olduğunu göstermektedir. Bu durum grup varyanslarının homojen olduğunu göstermekte olup hangi grupların ortalamaları arasında farklılıklar olduğunu görmek için Bonferroni testi uygulanmış ve her grubun ikiyeşerli karşılaştırması yapılmıştır. Yapılan karşılaştırma neticesinde başarı durumu çok iyi olanlar ile başarı durumu iyi (Ort. Fark: 1,22; $P= 0,017$), orta (Ort. Fark: 2,34; $P= 0,000$) ve zayıf (Ort. Fark: 2,24; $P= 0,000$) olanlar arasında; başarı durumu iyi olanlar ile başarı durumu orta (Ort. Fark: 1,13; $P= 0,003$) ve zayıf (Ort. Fark: 1,02; $P= 0,005$) olanlar arasında, öğrencilerin elde ettikleri puan ortalamaları açısından anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Başarı durumu çok iyi ve iyi olan öğrencilerin finansal okuryazarlık başarı düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin, akademik başarılarına göre farklılık gösterdiği tespit edildiğinden H_9 hipotezi kabul edilmiştir.

H_9 : Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, akademik başarılarına göre farklılık göstermektedir.

Çizelge 21. ANOVA Sonucu: Akademik Başarı ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi

Başarı Düzeyi	Finansal Okuryazarlık Düzeyi						ANOVA Testi					Varyansların Homojenliği	
	Sayı	Ortalama		Standart Sapma (SD)	Standart Hata		Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	P	Lev. İstatis.	P
		Puan	%										
Çok İyi	271	18,71	49,24	5,787	0,351	Gruplar Arası	1221,064	3	407,021	11,443	0,000	2,488	0,059
İyi	292	17,49	46,03	6,158	0,197								
Orta	491	16,36	43,05	5,899	0,266	Grup İçi	72773,721	2046	35,569				
Zayıf	316	16,47	43,34	5,592	0,314	Toplam	73994,785	2049					

$p<0,01$

Çizelge 22, öğrencilerin geldikleri coğrafi bölgeler göz önüne alınarak yapılan değerlendirmeyi göstermektedir. Tablo sonuçlarında görüldüğü üzere, Marmara Bölgesi sayısı diğer bölgelere göre oldukça fazla olduğundan, parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis H Testi uygulanmıştır. Yapılan analiz neticesinde, üniversite öncesi yaşanan bölgeye göre, yedi bölgede yaşayan öğrencilerin elde ettiği puan ortalamaları arasında finansal okuryazarlık başarı düzeyleri açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilememiştir ($X^2 = 5,488$; SD = 1,619; $p > 0,05$). Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin, geldikleri coğrafi bölgelerine göre farklılık göstermediği tespit edildiğinden H_{10} hipotezi reddedilmiştir.

H₁₀: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, geldikleri coğrafi bölgelerine göre farklılık göstermektedir.

Çizelge 22. Kruskal Wallis H Testi: Öğrencilerin Geldikleri Bölge ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi

Bölge	Sayı	Sıraların Ortalaması	Standart Sapma (SD)	X^2	df	P
Marmara	1212	1032,49	1,619	5,488	6	0,483
Ege	345	1021,81				
Akdeniz	118	1021,27				
İç Anadolu	163	1061,82				
Karadeniz	96	976,46				
Doğu Anadolu	41	1074,24				
Güneydoğu Anadolu	75	893,39				

$p > 0,05$

Çizelge 23, çalışma deneyimine göre finansal okuryazarlık düzeylerini göstermektedir. Yapılan ANOVA test sonuçlarına göre çalışma deneyimi olmayanların puan ortalamasının 16,41 (%43,18; SD: 5,930), 1 yıldan az çalışma deneyimine sahip olanların puan ortalamasının ise 16,94 (%44,58; SD: 5,825) olduğu belirlenmiştir. Diğer yandan, 1-2 yıl arası çalışma deneyimine sahip olanların puan ortalaması 17,31 (%45,55; SD: 5,923), 3-4 yıl arası çalışma deneyimine sahip olanların puan ortalaması 17,40 (%45,79; SD: 6,069) ve 5 yıl ve üzeri çalışma deneyimine sahip olanların puan ortalaması ise 19,33 (%50,87; SD: 6,087) olarak bulunmuştur. P değeri 0.001'den küçük olup ($F= 12.980$), çalışma deneyimi kapsamında finansal okuryazarlık başarı düzeyleri açısından istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Levene varyanslarının homojenliği test sonucu P değerinin (0,841) 0,05'den büyük olduğunu göstermektedir. Bu durum grup varyanslarının homojen olduğunu göstermektedir. Hangi grupların ortalamaları arasında farklılıklar olduğunu görmek için Bonferroni testi uygulanmış ve her grubun ikişerli karşılaştırması yapılmıştır. Yapılan karşılaştırma neticesinde, çalışma deneyimi 5 yıl ve üzeri olanlar ile hiç deneyimi olmayanlar (Ort. Fark: 2,92; $P= 0,000$), 1 yıldan az deneyime sahip olanlar (Ort. Fark: 2,38; $P= 0,000$), 1-2 yıl arası deneyime sahip olanlar (Ort. Fark: 2,01; $P= 0,000$) ve 3-4 yıl arası deneyime sahip olanlar (Ort. Fark: 1,92; 0,003) arasında öğrencilerin elde ettikleri puan ortalamaları açısından anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Beş yıl ve üzeri çalışma deneyimine sahip olan öğrencilerin finansal okuryazarlık başarı düzeylerinin daha az deneyime sahi olan öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin, çalışma deneyimlerine göre farklılık gösterdiği tespit edildiğinden H_{11} hipotezi kabul edilmiştir.

H₁₁: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, çalışma deneyimlerine göre farklılık göstermektedir.

Çizelge 23. ANOVA Sonucu: Çalışma Deneyimi ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi

Çalışma Deneyimi	Finansal Okuryazarlık Düzeyi						ANOVA Testi					Varyansların Homojenliği	
	Sayı	Ortalama		Standart Sapma (SD)	Standart Hata		Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	P	Lev. İstatist.	P
		Puan	%										
Deneyim Yok	672	16,41	43,18	5,930	5,930	Gruplar Arası	1832,161	4	458,040	12,980	0,000	0,355	0,841
1 Yıldan Az	534	16,94	44,58	5,825	5,825								
1-2 Yıl	328	17,31	45,55	5,923	5,923	Grup İçi	72162,624	2045	35,287				
3-4 Yıl	216	17,40	45,79	6,069	6,069	Toplam	73994,785	2049					
5 Yıl ve Üzeri	300	19,33	50,87	6,087	6,087								

p<0,01

Çizelge 24, aile gelir durumuna göre finansal okuryazarlık düzeylerini göstermektedir. ANOVA sonuçlarına göre ailesinin geliri 1300 TL'den düşük olanların puan ortalaması 16,05 (%42,24; SD: 5,548), 1301-2300 TL olanların puan ortalaması ise 16,90 (%44,47; SD: 6,028) olarak bulunmuştur. 2301-3300 TL olanların, 17,42 (%45,84; SD: 5,818), 3301-4301 TL olanların 17,62 (%46,37; SD: 6,143) ve ailesinin geliri 4301 TL ve üzeri olan öğrencilerin puan ortalaması ise 19,16 (%50,42; SD: 6,334) olarak saptanmıştır. P değeri 0.001'den küçük olup (F= 10,324), aile gelir düzeyleri çerçevesinde, finansal okuryazarlık başarı düzeyleri açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Levene varyanslarının homojenliği test sonucu (P> 0.05) varyanslarının homojen olduğunu göstermektedir. Gruplar arası ikişerli karşılaştırma

için Bonferroni uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırma neticesinde ailesinin geliri 2301-3300 TL arasında olanlar ile gelir düzeyi 1300 TL'den az olanlar (Ort. Fark: 1,36; P= 0,014) arasında; aile gelir düzeyi 3301-4300 TL arasında olanlar ile gelir düzeyi 1300 TL'den az olanlar (Ort. Fark: 1,56; P= 0,013) arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, aile gelir düzeyi 4301 TL ve daha üzeri olanlar ile gelir düzeyi 1300 TL'den az olanlar (Ort. Fark: 3.10; P= 0,000) ve 1301-2300 TL arasında olanlar (Ort. Fark: 2,26; P= 0,000), 2301-3300 TL olanlar (Ort. Fark: 1,74; P= 0,003) ve 3301-4300 TL olanlar (Ort. Fark: 1,53; P= 0,041) arasında da istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu bulunmuştur. Aileleri en yüksek gelir düzeyine sahip olan öğrencilerin finansal okuryazarlık başarı düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin, ailelerinin aylık gelirlerine göre farklılık gösterdiği tespit edildiğinden H_{12} hipotezi kabul edilmiştir.

H₁₂: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, ailelerinin aylık gelirlerine göre farklılık göstermektedir.

Çizelge 24. ANOVA Sonucu: Aile Aylık Gelir Durumu ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi

Aile Aylık Geliri	Finansal Okuryazarlık Düzeyi						ANOVA Testi					Varyansların Homojenliği	
	Sayı	Ortalama		Standart Sapma (SD)	Standart Hata		Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	P	Lev. İstatis.	P
		Puan	%										
0-1300 TL	337	16,05	42,24	5,548	0,302	Gruplar Arası	1464,637	4	366,159	10,324	0,000	2,071	0,082
1301 - 2300 TL	748	16,90	44,47	6,028	0,220								
2301 - 3300 TL	468	17,42	45,84	5,818	0,268	Grup İçi	72530,148	2045	35,367				
3301 - 4300 TL	267	17,62	46,37	6,143	0,376								
4301 TL ve Üzeri	230	19,16	50,42	6,334	0,417	Toplam	73994,785	2049					

p<0,01

Çizelge 25, baba eğitim düzeyine göre finansal okuryazarlık düzeylerini göstermektedir. Yapılan ANOVA test sonuçlarına baba eğitim düzeyi ilköğretim olanların puan ortalaması 17,22 (%45,32; SD: 5,797), lise olanların puan ortalaması 16,78 (%44,16; SD: 6,157) ve üniversite olanların puan ortalaması ise 17,98 (47,32; SD: 6,222) olarak tespit edilmiştir. P değeri 0,005'den küçük olup (F= 4,996), baba eğitim düzeyleri çerçevesinde finansal okuryazarlık başarı düzeyi açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Levene varyanslarının homojenliği test sonucu (P<0,05) grup varyanslarının homojen olmadığını göstermektedir. Bu çerçevede Tamhane's T2 testi uygulanmış ve her grubun ikiye karşılaştırması yapılmıştır. Yapılan karşılaştırma neticesinde yalnızca baba eğitim düzeyi üniversite olanlar ile baba eğitim düzeyi lise olanlar (Ort. Fark: 1,20; P= 0,007) arasında finansal okuryazarlık başarı düzeyleri açısından anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Babaları üniversite mezunu olanların finansal okuryazarlık başarı düzeyleri, babaları lise mezunu olanlardan daha yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin, babalarının eğitim seviyelerine göre farklılık gösterdiği tespit edildiğinden H_{13} hipotezi kabul edilmiştir.

H₁₃: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, babalarının eğitim seviyelerine göre farklılık göstermektedir.

Çizelge 25. ANOVA Sonucu: Baba Eğitim Durumu ile Öğrencilerin Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi

Baba Eğitim Düzeyi	Finansal Okuryazarlık Düzeyi						ANOVA Testi					Varyansların Homojenliği	
	Sayı	Ortalama		Standart Sapma (SD)	Standart Hata		Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	P	Lev. İstatist.	P
		Puan	%										
İlköğ. (Ortaokul ve daha az)	999	17,22	45,32	5,797	0,183	Gruplar Arası	359,449	2	179,724	4,996	0,007	3,673	0,026
Lise	654	16,78	44,16	6,157	0,240	Grup İçi	73635,336	2047	35,972				
Üniversite	397	17,98	47,32	6,222	0,312	Toplam	73994,785	2049					

p<0,05

Çizelge 26’da görüldüğü gibi, annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin sayısı diğer öğrenim gruplarına göre sayı olarak oldukça az olduğundan, parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis H Testi uygulanmıştır. Analiz sonucunda annelerinin eğitimi ile öğrencilerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir fark tespit edilememiştir ($X^2 = 2,143$; SD = 0,610; $p > 0,05$). Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin, annelerinin eğitim seviyelerine göre farklılık göstermediği tespit edildiğinden H_{14} hipotezi reddedilmiştir.

H₁₄: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, annelerinin eğitim seviyelerine göre farklılık göstermektedir.

Çizelge 26. Kruskal Wallis H Testi: Anne Eğitim Durumu ile Öğrencilerin Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi

Anne Eğitim Düzeyi	Sayı	Sıraların Ortalaması	Standart Sapma (SD)	X^2	df	P
İlköğretim (Ortaokul ve daha az)	1428	1036,97	0,610	2,143	2	0,343
Lise	480	1007,03				
Üniversite	142	972,60				

$p > 0,05$

Çizelge 27’de öğrencilerin aylık bütçe planlaması yapma durumları gösterilmektedir. Uygulanan t testi sonucuna göre aylık bütçe hesabı yapanlarla (Ort. : 17,22; SD: 5,799), aylık bütçe hesabı yapmayanların (Ort. : 17,23; SD: 6,226) finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında

istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$). Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin, aylık bütçe planlaması yapıp yapmama durumlarına göre farklılık göstermediği tespit edildiğinden H_{15} hipotezi reddedilmiştir.

H_{15} : Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, aylık bütçe planlaması yapıp yapmama durumlarına göre farklılık göstermektedir.

Çizelge 27. t Testi Sonucu: Aylık Bütçe Planlaması Yapma ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi

Bütçe	Sayı	Ortalama		Standart Sapma (SD)	Ortalamanın Standart Hatası	Varyansların Homojenliği	t	df	P (Sig.) (2-tailed)	Ort. Farkı	Std. Hata Farkı
		Puan	%								
Evet	1055	17,22	45,32	5,799	0,178	Homojen Olması	-0,047	2048	0,963	-0,012	0,265
Hayır	995	17,23	45,34	6,226	0,197	Homojen Olmaması	-0,047	2014,293	0,963	-0,012	0,266

$p>0,05$

Çizelge 28, öğrencilerin finansal konularda karar verirken kendilerini yeterli görenlerle yeterli görmeyenlerin finansal okuryazarlık başarı düzeylerini göstermektedir. Finansal konularda karar verirken kendilerini yeterli görenlerin puan ortalaması 17,56 (%46,21; SD: 6,043) ve kendilerini finansal konularda karar verirken yeterli görmeyenlerin puan ortalaması ise 16,87 (%44,39; SD: 5,956) olarak saptanmıştır. P değeri 0,05’den küçük ($P= 0.10$) olup öğrencilerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında istatistiksel anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Finansal konularda yeterli bilgiye sahi olduğunu düşünenlerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin, finansal konularda yeterli bilgiye sahip olup olmama durumlarına göre farklılık gösterdiği tespit edildiğinden H_{16} hipotezi kabul edilmiştir.

H₁₆: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, finansal konularda yeterli bilgiye sahip olup olmama durumlarına göre farklılık göstermektedir.

Çizelge 28. t Testi Sonucu: Finansal Konularda Yeterli Bilgi ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi

Yeterli Bilgi	Sayı	Ortalama		Standart Sapma (SD)	Ortalamanın Standart Hatası	Varyansların Homojenliği	t	df	P (Sig.) (2-tailed)	Ort. Farkı	Std. Hata Farkı	F	P (Sig.)
		Puan	%										
Evet	1055	17,56	46,21	6,043	0,186	Homojen Olması	2,583	2048	0,010	0,684	0,265	0,435	0.509
Hayır	995	16,87	44,39	5,956	0,188	Homojen Olmaması	2,584	2045,585	0,010	0,684	0,265		

p<0,05

Çizelge 29’da görüldüğü gibi, öğrencilerin mevcut finansal durumlarının finansal okuryazarlık düzeyine etkisi üzerine yapılan ANOVA test sonuçlarına göre, eğitimin sürdürülmesinde finansal durumlarının çok etkili olduğunu söyleyenlerin puan ortalaması 17,69 (%46,55; SD: 5,990), kısmen etkili olduğunu söyleyenlerin puan ortalaması 17,25 (%45,39; SD: 5,905), az etkili/etkili değil olduğunu ifade edenlerin puan ortalaması ise 17,22 (%45,31; SD: 6,143) olarak saptanmıştır. P değeri 0.005’den küçük olup (F= 8,689), öğrencilerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmuştur. Levene varyanslarının homojenliği test sonucu P değerinin (0,082) 0,05’den büyük olduğunu göstermektedir. Bu durum grup varyanslarının homojen olduğunu göstermekte olup, hangi grupların ortalamaları arasında farklılıklar olduğunu görmek için Bonferroni testi uygulanmış ve her grubun ikişerli karşılaştırması yapılmıştır. Yapılan karşılaştırma neticesinde, çok etkili olma durumu ile az etkili/etkili değil durumu (Ort. Fark: 2,07; P= 0,000) arasında; kısmen etkili ile az etkili/etkili değil

durumu (Ort. Fark: 1,62; P= 0,000) arasında, finansal okuryazarlık başarı düzeyleri açısından anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu kapsamda, eğitimlerini sürdürmelerinde finansal durumlarının çok etkili ve az etkili/etkili değil olduğunu söyleyen öğrencilerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin, finansal durumlarına göre farklılık gösterdiği tespit edildiğinden H₁₇ hipotezi kabul edilmiştir.

H₁₇: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, finansal durumlarına göre farklılık göstermektedir.

Çizelge 29. ANOVA Sonucu: Öğrencilerin Finansal Durumu ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi

Finansal Durum	Finansal Okuryazarlık Düzeyi						ANOVA Testi					Varyansların Homojenliği	
	Sayı	Ortalama		Standart Sapma (SD)	Standart Hata		Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	P	Lev. İstatist.	P
		Puan	%										
Çok Etkili	907	17,69	46,55	5,990	0,198	Gruplar Arası	930,820	3	310,273	8,689	0,000	1,258	0,287
Kısmen Etkili	868	17,25	45,39	5,905	0,200	Grup İçi	73063,965	2046	35,711				
Az Etkili/Etkili Değil	275	15,62	41,10	6,143	0,370	Toplam	73994,785	2049					

p<0,01

Çizelge 30, finansal konularda bilgi edinme kaynağına göre finansal okuryazarlık düzeyi üzerine yapılan ANOVA test sonuçlarını göstermektedir. Yapılan analize göre, finansal konulardaki bilgiyi televizyondan elde edenlerin puan ortalaması 17,81 (%46,87; SD: 6,149), gazetelerden elde edenlerin puan ortalaması ise 17,50 (%46,05; SD: 6,286) olarak bulunmuştur. Diğer yandan, finansal konulardaki bilgiyi sosyal medyadan elde edenlerin puan ortalamasının 17,29 (%45,50; SD: 5,982), öğrenim gördüğü okuldan elde edenlerin puan ortalamasının ise 17,66 (%46,55; SD: 5,920) olduğu tespit edilmiştir. Finansal bilgiyi ailesinden elde edenlerin puan ortalaması 16,48 (%43,87; SD: 5,836) iken, arkadaşlarından elde edenlerin puan ortalaması ise 15,86 (%41,74; SD: 6,009) olarak saptanmıştır. P değeri 0,005'den küçük olup ($F= 2,713$), öğrencilerin finansal konularda başvurdukları bilgi kaynağı ile finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan, gruplar arası karşılaştırma yapmak için post-hoc test gerçekleştirilmiştir. Levene varyanslarının homojenliği test sonucu P değerinin (0,082) 0,05'den büyük olduğunu göstermektedir. Bu durum grup varyanslarının homojen olduğunu göstermektedir. Hangi grupların ortalamaları arasında farklılıklar olduğunu belirlemek için Bonferroni testi uygulanmış ve her grubun ikiye bölünmüş karşılaştırması yapılmıştır. Yapılan karşılaştırma neticesinde yalnızca finansal bilgiyi televizyondan elde edenler ile ailesinden elde edenler (Ort. Fark: 1,32; $P= 0,037$) arasında finansal okuryazarlık başarı düzeyleri açısından anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Finansal bilgiyi televizyondan elde eden öğrencilerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri, finansal bilgiyi ailesinden elde eden öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin, finansal konularda başvurdukları bilgi kaynaklarına göre farklılık gösterdiği tespit edildiğinden H_{18} hipotezi kabul edilmiştir.

H₁₈: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, finansal konularda başvurdukları bilgi kaynaklarına göre farklılık göstermektedir.

Çizelge 30. ANOVA Sonucu: Finansal Bilgi Kaynağı ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi

Bilgi Kaynağı	Finansal Okuryazarlık Düzeyi						ANOVA Testi					Varyansların Homojenliği	
	Sayı	Ortalama		Standart Sapma (SD)	Standart Hata		Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	P	Lev. İstatis.	P
		Puan	%										
Televizyon	366	17,81	46,87	6,149	0,321	Gruplar Arası	487.828	5	97.566	2,713	0,019	1,996	0,076
Gazete	124	17,50	46,05	6,286	0,564	Grup İçi	73506,957	2044	35,962				
Sosyal Medya	1034	17,21	45,28	5,982	0,186								
Okul	136	17,66	46,55	5,920	0,507								
Ebeveyn	390	16,48	43,87	5,836	0,295	Toplam	73994,785	2049					
Arkadaş	59	15,86	41,74	6,009	0,132								

p<0,05

Çizelge 31, öğrencilerin sahip oldukları kredi kartı sayısına göre finansal okuryazarlık düzeylerini göstermektedir. Yapılan ANOVA test sonuçlarına göre kredi kartı bulunmayanların test puan ortalaması 16,45 (%43,28; SD: 5,772), bir adet kredi kartına sahip olanların puan ortalaması 18,05 (%47,50; SD: 5,948), iki ve üzeri kredi kartına sahip olanların puan ortalaması ise 17,71 (%46,60; SD: 6,499) olarak tespit edilmiştir. P değeri 0,005'den küçük olup (F= 11,376; P= 0,000), sahip olunan kredi kartı sayısı kapsamında finansal okuryazarlık başarı

düzeyleri açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Diğer yandan, gruplar arası farklılığı tespit etmek amacıyla da post-hoc test uygulanmıştır. Levene varyanslarının homojenliği test sonucu, P değerinin (0,014) 0,05’den küçük olduğunu göstermektedir. Bu durum grup varyanslarının homojen olmadığını göstermekte olup hangi grupların ortalamaları arasında farklılıklar olduğunu görmek için Tamhane’s T2 testi uygulanmış ve her grubun ikiyeşerli karşılaştırması yapılmıştır. Yapılan karşılaştırma neticesinde yalnızca bir adet kredi kartı bulunanlar ile kredi kartına sahip olamayanlar (Ort. Fark: 1,60; P= 0,000) arasında öğrencilerin elde finansal okuryazarlık başarı düzeyleri açısından anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Bir adet kredi kartına sahip olanların finansal okuryazarlık başarı düzeyleri, kredi kartına sahip olmayanlardan daha yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin, kredi kartı kullanım durumlarına göre farklılık gösterdiği tespit edildiğinden H₁₉ hipotezi kabul edilmiştir.

H₁₉: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, kredi kartı kullanım durumlarına göre farklılık göstermektedir.

Çizelge 31. ANOVA Sonucu: Kredi Kartı Sayısı ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi

Kredi Kartı Sayısı	Finansal Okuryazarlık Düzeyi						ANOVA Testi					Varyansların Homojenliği	
	Sayı	Ortalama		Standart Sapma (SD)	Standart Hata		Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	P	Lev. İstatis.	P
		Puan	%										
Bir	716	18,05	47,50	5,948	0,222	Gruplar Arası	1213,972	3	404,657	11,376	0,000	3,560	0,014
İki ve üzeri	354	17,71	46,60	6,499	0,345	Grup İçi	72780,813	1046	35,572				
Kredi Kartı Yok	980	16,45	43,28	5,772	0,184	Toplam	73994,785	1049					

p<0.01

Aylık kredi kartı borcunun tamamını ödeyip ödememe durumu ile finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla yapılan t test sonuçları Çizelge 32’de gösterilmektedir. Yapılan analiz sonucunda, kredi kartı aylık borcunun tamamını ödeyenlerle (Ort. : 17,56; SD: 6,043), tamamını ödemeyenler (Ort. : 16,87; SD: 5,956) arasında finansal okuryazarlık başarı düzeyleri açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanamamıştır ($p>0.05$). Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin, kredi kartı borçlarını zamanında ödeyip ödememe durumlarına göre farklılık göstermediği belirlendiğinden H_{20} hipotezi reddedilmiştir.

H₂₀: Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, kredi kartı borçlarını zamanında ödeyip ödememe durumlarına göre farklılık göstermektedir.

Çizelge 32. t Testi Sonucu: Kredi Kartını Zamanında Ödeme ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Farklılığın Gözlemlenmesi

Yeterli Bilgi	Sayı	Ortalama		Standart Sapma	Ortalamanın Standart Hatası	Varyansların Homojenliği	t	df	P (Sig.) (2-tailed)	Ort. Farkı	Std. Hata Farkı	F	P (Sig.)
		Puan	%										
Evet	1055	17,56	46,21	6,043	0,186	Homojen Olması	2,583	2048	0,010	0,684	0,265	0,435	0.509
Hayır	995	16,87	44,39	5,956	0,188	Homojen Olmaması	2,584	2045,585	0,010	0,684	0,265		

$p>0,05$

4.2 Tartışma

Balıkesir Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan lisans ve lisansüstü öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmek için gerçekleştirilen bu çalışma neticesinde, çalışmaya katılan öğrencilerin tamamı açısından finansal okuryazarlık düzeyi, toplam 38 soru üzerinden 17.22 olarak gerçekleşmiş olup, oransal olarak %45,31 başarı düzeyi ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada, Danes ve Hira (1987) tarafından kullanılan ve daha sona Volpe ve diğerleri (1996) Chen ve Volpe (1998); Volpe ve diğerleri (2002); Bael ve Delpachitra (2003) ve Suwanaphan (2013) tarafından çalışmalarında kullandıkları başarı ölçüt düzeyleri benimsenmiştir. Bu ölçüt finansal okuryazarlık test başarı düzeyinin %40-59 arasında olması halinde finansal okuryazarlığın düşük düzeyde gerçekleştiğini belirtmektedir. Bu çalışmada finansal okuryazarlık düzeyi %45.31 olarak gerçekleşmiştir. Bu çerçevede Balıkesir Üniversitesi öğrencilerinin düşük düzeyde finansal okuryazarlık becerisine sahip olduğu belirlenmiştir. Diğer yandan finansal okuryazarlık düzeylerine fakülteler açısından bakıldığında hiçbir fakültede bu çalışma için yüksek finansal okuryazarlık düzeyi ölçütü olarak kabul edilen %80-%90 düzeyine ulaşamamıştır. Turizm Fakültesi (%34,86) ve Beden Eğitimi Yüksekokulu (%34,21) öğrencilerinin başarı puanları, bu çalışma için çok düşük düzey finansal okuryazarlık başarı düzeyi olarak kabul edilen %20-%39 aralığında gerçekleşmiştir. Bu çalışmada yalnızca sosyal Bilimler Enstitüsü öğrencileri, orta düzey finansal okuryazarlık düzeyi olarak kabul edilen %60-%79 başarı oranını elde etmiş ve öğrencilerin başarı puan oranı %60,18 olarak bulunmuştur. Diğer bütün fakülte, yüksekokul ve lisansüstü programları öğrencilerinin düşük düzeyde finansal okuryazarlığa sahip oldukları belirlenmiştir.

Bu çalışmada cinsiyet durumu ile finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişki incelenmiş ve kadın ve erkek öğrencilerin elde ettikleri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Çalışma sonucunda erkelerin kadınlardan daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. Bu sonuç literatürde daha önce gerçekleştirilen birçok çalışma tarafından desteklenmektedir (Chen and Pavlicko, 1996; Chen and Volpe, 1998; Volpe ve diğerleri, 2002; Beal and Delpachitra, 2003; Mandell, 2008; Clercq and Venter, 2009; Cole ve diğerleri, 2009; Fonseca, Mullen, Zamarro and Zissimopoulos,

2010; Lusardi ve diğeri, 2010; Lusardi and Mitchell, 2011; Beckmann, 2013; Atkinson and Messy, 2012; Falahati and Paim, 2011; Bsuhan and Medury, 2013; Rasoaisi and Kalebe, 2015; SPK, 2015; Kılıç, Ata ve Seyrek, 2015; Tuna ve Ulu, 2016; Başarır ve Sarıhan, 2017). Agnew and Cameron-Agnew (2015), kadının finansal olarak sosyalleşmesinin zaman içerisinde kadınların finansal okuryazarlık düzeylerinde farklılıklar yaratabileceğini ileri sürmüşlerdir. Kadınların eğitim seviyesinin artması ve özellikle iş hayatında daha fazla yer almaları finansal okuryazarlık seviyelerinin artmasında önemli bir etken olabilecektir.

Bu çalışmada yaşı Balıkesir Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri üzerinde belirleyici bir etken olduğu saptanmıştır. Araştırma neticesinde 26 yaş ve üzeri öğrencilerin 26 yaş altı öğrencilerden daha yüksek finansa okuryazarlık düzeylerine sahip oldukları saptanmıştır. Bu sonuç literatürdeki çalışmalarca desteklenmektedir. Danes ve Hira (1987), Amerika Iowa State Üniversitesi'nde yapmış oldukları çalışmalarında yaşları daha büyük olan öğrencilerin daha küçük olanlardan daha fazla sigorta ve borç konusunda bilgi sahibi olduklarını tespit etmişlerdir. Chen ve Volpe (1998) Amerika'da yapmış oldukları çalışmalarında, 30 yaş altı üniversite öğrencilerinin daha düşük finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduklarını belirlemişlerdir. Avustralya ANZ Bank'ın (2003) yapmış olduğu bir çalışmada 23 yaş altı bireylerin finansal okuryazarlık düzeyleri, daha yüksek yaş gruplarına göre daha düşük düzeyde bulunmuştur. Rodrigues, Vieira, Amaral and Martins (2012) yapmış oldukları çalışmalarında, 20 yaş altı genç bireylerin finansal okuryazarlıklarını orta düzeyde tespit ederken, 25 yaş ve üzeri bireylerin finansal okuryazarlık düzeyleri daha yüksek olarak saptamışlardır. Türkiye Finansal Okuryazarlık ve Erişim Anketi 2016 sonuçlarına göre, 25-44 yaş arası grubun finansal okuryazarlık açısından avantajlı grubu temsil ettiği sonucuna varılmıştır (TEB/Boğaziçi Üniversitesi, 2016). Tuna ve Ulu (2016) üniversite öğrencileri üzerine yapmış oldukları çalışmalarında, 23-25 yaş grubundaki öğrencilerin finansal bilgi düzeylerini, 17-19 ve 20-22 yaş grubundaki öğrencilerden daha yüksek bulmuşlardır. Başarır ve Sarıhan (2017) Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi'nde yaptıkları çalışmada öğrencilerin yaşları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı fark olduğunu tespit etmişlerdir.

Finansal okuryazarlığın birinci ve ikinci öğretim öğrencileri arasında farklılık gösterip göstermediğinin de incelendiği bu çalışmada, birinci öğretim düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin finansal okuryazarlığı ikinci öğretim düzeyinde öğrenim gören öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur. Tuna ve Ulu (2016), Sakarya Üniversitesi öğrencileri üzerine finansal okuryazarlığı etkileyen faktörleri inceledikleri çalışmalarında, birinci ve ikinci öğretim öğrencilerinin finansal bilgi düzeylerinin birbirine yakın ortalamalara sahip olduklarını tespit etmişler; ancak aralarında anlamlı bir fark saptamamışlardır. Başarır ve Sarıhan (2017) Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi'nde işletme, iktisat, muhasebe ve finans ağırlıklı derslerin işlendiği bölümlerdeki öğrenciler üzerine yapmış oldukları çalışmada birinci öğretim öğrencileri ile ikinci öğretim öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı fark tespit edememişlerdir. Birinci öğretim öğrencilerinin ikinci öğretim öğrencilerinden daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduklarına dair literatürde destekleyici bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma açısından böyle bir durumun ortaya çıkması birinci öğretim öğrencilerinin ikinci öğretim öğrencilerine göre temel başarı düzeylerinin daha yüksek olması ile açıklanabilir.

Lisans ve lisansüstü öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde, bu çalışmada lisans ve lisansüstü öğrencilerin elde ettikleri ortalama puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmuştur. Bu çerçevede lisansüstü öğrencilerinin lisans öğrencilerinden daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. Akademik düzey ve finansal okuryazarlık konusunda literatürde çok fazla çalışma bulunmasa da kimi çalışmalar bu araştırma kapsamında çıkan sonucu desteklemektedir. Chen ve Volpe, (1998), Amerika'daki 14 üniversitede toplam 924 üniversite öğrencisine bireysel finansal okuryazarlık, okuryazarlık ve öğrenci özellikleri ile okuryazarlığın öğrenenin fikirleri ve kararları üzerine etkisi konusunda yaptıkları ankette, master düzeyinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin lisans öğrencilerinden daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğunu belirlenmişlerdir. Jorgensen (2007) yaptığı regresyon analizi çalışması ile master düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduklarını ve akademik düzeyler arasında anlamlı ve doğrusal ilişki olduğunu belirlemiştir. Shaari ve diğerleri (2013) Malezya

Üniversitesi'nde yaptıkları çalışmada lisanüstü öğrencilerin daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduklarını saptamışlardır.

Bu çalışmada, iktisadi ve idari bilimler alanında öğrenim gören öğrencilerin finansal okuryazarlığı mühendislik bilimleri, spor bilimleri, turizm bilimleri, eğitim bilimleri, fen bilimleri ve sosyal bilimler alanlarında öğrenim gören öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur. Chen ve Volpe (1998) tarafından Amerika'daki 14 üniversitede toplam 924 üniversite öğrencisine bireysel finansal okuryazarlık, okuryazarlık ve öğrenci özellikleri ile okuryazarlığın öğrenenin fikirleri ve kararları üzerine etkisi konusunda gerçekleştirilen ankette, öğrencilerin bireysel finans bilgisinin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmışlardır. Diğer yandan, işletme ve iktisat alanında eğitim gören öğrencilerin daha yüksek finansal bilgi düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir. Volpe ve diğerleri (1996) tarafından, Amerika Midwest Üniversitesi'nden 454 öğrenci üzerine yapılan bir çalışmada, öğrencilerin genel olarak yetersiz finansal bilgi düzeyine sahip oldukları, işletme ve iktisat alanında öğrenim gören öğrencilerin diğer alanda öğrenim gören öğrencilerden daha yüksek finansal bilgi düzeyine sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Diğer yandan Amerika'da Jump\$Start Coalition tarafından üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlığını ölçmek üzere yapılan bir araştırmada, finansal okuryazarlık düzeyleri en yüksek çıkan öğrencilerin sırasıyla sosyal bilimler, fen bilimleri, mühendislik, işletme ve ekonomi bölümü öğrencileri olduğu tespit edilmiştir (Mandell, 2008). Bael ve Delpachitra (2003) tarafından Avustralya Güney Quesland Üniversitesi'nde yapılan bir çalışmada, iktisat ve işletme alanında okuyan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin diğer alanlarda öğrenim gören öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bu konuda literatür açısından bu çalışmanın sonucunu destekleyen diğer çalışmalar Xiao ve diğerleri (2007), McKenzie (2009), Hanna, Hill and Perdue (2010), Fatoki (2014), Rasoaisi and Kalebe (2015), Kılıç ve diğerleri (2015), Şamiloğlu, Kahraman ve Bağcı (2016) tarafından gerçekleştirilmiştir.

Sınıf derecesi açısından değerlendirildiğinde, sınıf düzeyleri puan ortalamaları açısından anlamlı fark bulunmuş olsa da beklentilerin aksine birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinden daha yüksek bulunmuştur. Daha önce bu konu üzerinde yapılan araştırmalar çalışmamızda çıkan bu sonucu desteklememektedir. Danışman, Sezer ve

Gümüş (2016) iktisadi ve idari bilimler fakültesi öğrencileri üzerine gerçekleştirdikleri çalışmalarında sınıf ile temel faiz bilgisi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ve birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinin temel faiz bilgisi konusunda daha yüksek bir finansal bilgi düzeyine sahip olduklarını tespit etmişlerdir. Shaari ve diğerleri (2013) tarafından Malezya Üniversitesi'nde üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyini incelemek üzere 384 öğrenci üzerinde yapılan bir çalışmada, üst sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin finansal okuryazarlığı daha yüksek bulunmuştur. Chen ve Volpe (1998) tarafından yapılan çalışmada da alt sınıfta öğrenim gören üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri bu düşük bulunmuştur.

İkametgaha göre finansal okuryazarlık düzeyleri karşılaştırıldığında, bu çalışmada ikametgah ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı fark bulunmuştur. Bu çerçevede kiralık evde oturanların finansal okuryazarlığı özel yurttaki kalanlardan daha yüksek; yine aile yanında kalanların finansal okuryazarlığı özel yurttaki kalanlardan daha yüksek bulunmuştur. Kiralık evde kalma, özel yurttaki kalma ve devlet yurdunda ikamet etme arasında anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Kiralık evde kalanların finansal okuryazarlığının daha yüksek olduğuna dair daha önce yapılmış olan çalışmaların bu çalışmaya destekleyici sonuçları bulunmaktadır. Sabri, MacDonalds, Hira and Masud (2010) ve Danes ve Hira (1987) üniversite öğrencileri üzerine yapmış oldukları çalışmalarında kampüs yurdunda kalan öğrencilerin finansal okuryazarlığını daha düşük bulmuşlardır. Arizona Üniversitesi'nde 781 öğrenci üzerinde öğrencilerin finansal davranışlarını incelemek için yapılan bir çalışmada, kampüste yaşayanlarda finansal okuryazarlığın düşük olduğu saptanmıştır (Xiao ve diğerleri, 2007). Diğer yandan bu çalışmada öğrencilerin üniversite yaşamlarından önce yaşadıkları köy, ilçe veya il yaşamlarının finansal okuryazarlığa etkisi ile yaşadıkları coğrafi bölgelerin finansal okuryazarlığa etkisi de araştırılmış; ancak yaşanan köy, ilçe veya il ile yaşanan coğrafi bölgelerin finansal okuryazarlığa etkisi ve belirleyiciliği üzerine anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Bu çalışma kapsamında elde edilen sonuçlar öğrenci başarı düzeyinin finansal okuryazarlık konusunda belirleyici bir etken olduğunu göstermektedir. Başarı düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık düzeyi de artmaktadır. Başarı durumu çok iyi ve iyi olanların finansal okuryazarlık düzeyleri başarı durumları orta ve zayıf olanlardan

daha yüksek bulunmuştur. Yapılan regresyon analizi ile de aynı yönde sonuçlara ulaşılmıştır. Jappelli (2010), iktisadi okuryazarlık konusunda 55 ülkeyi içine alan bir panel veri çalışması çerçevesinde yapmış olduğu regresyon analizinde, finansal okuryazarlığın sosyal katılım ve finansal gelişmişlik düzeyinin yanı sıra eğitimsel başarı düzeyine de bağlı olduğunu belirlenmiştir. Javine (2013), üniversite öğrencilerinin borçluluğunun belirleyicilerini incelediği çalışmasında, düşük not ortalamasına sahip olan öğrencilerin borçlanma olasılıklarının daha yüksek olduğunu saptamıştır. Amerika'da Jump\$tart Coalition tarafından üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlığını ölçmek üzere yapılan bir araştırmada, üniversite öğrencilerinin lise öğrencilerinden daha fazla finansal okuryazarlığa sahip oldukları ve yıllar geçtikçe üniversite öğrencilerinin okuryazarlık düzeylerinin arttığı belirlenmiştir (Mandell, 2008). Bu çalışmada öğrencilerin okul başarı düzeyleri ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında doğrudan bir ilişki saptanmıştır; okul başarı düzeyinin yükselmesinin finansal okuryazarlığı arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan bu çalışma, öğrencilerin çalışma deneyimin artması ile finansal okuryazarlık düzeyinin arttığı sonucuna ulaşmıştır. Hiçbir çalışma deneyimi olmayanların puan ortalaması en düşük düzeyde çıkarken 5 ve üzeri çalışma deneyimine sahip olan öğrencilerin puan ortalaması en yüksek düzeyde çıkmış ve istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç elde edilmiştir. Çalışma deneyimi 5 yıl ve üzeri olan öğrencileri finansal okuryazarlık düzeyi diğerlerinden daha yüksek çıkmış ve anlamlı olarak farklılık göstermiştir. Bu konuda daha önce yapılmış olan bazı çalışmalar da bu çalışmayı destekler niteliktedir. Bael ve Delpachitra (2003) tarafından University of Southern Quesland'de beş fakülteyi içeren 789 öğrenci üzerinde yapılan bir çalışmada, çalışma deneyimine sahip olan öğrencilerin finansal okuryazarlıklarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Chen ve Volpe (1998) tarafından Amerika'da üniversite öğrencileri üzerine yapmış oldukları çalışmada, iş deneyimi az olanların finansal okuryazarlık düzeyleri düşük düzeyde saptanmıştır. Yine, Chen and Volpe (1998) tarafından yapılan diğer bir çalışmada da çalışma deneyiminin hem kadın hem de erkelerin finansal okuryazarlıkları üzerinde önemli bir etken olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma deneyimi arttıkça bireylerin finansal işlemlerle olan ilişkisi artmakta ve bu ilişki finansal bilgiyi ve finansal okuryazarlığı arttırmaktadır.

Öğrencilerin ailelerinin gelir durumları ile öğrencilerin finansal okuryazarlığı arasındaki ilişki incelendiğinde, gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmuştur. Ailenin gelir düzeyi yükseldikçe öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin arttığı saptanmıştır. Diğer yandan aile geliri 4301 TL ve üzeri olanların finansal okuryazarlık düzeyleri diğer bütün gelir düzeylerinden daha yüksek çıkarken, diğer gelir gruplarında anlamlılığın yalnızca bu gelir grupları ile 0-1300 TL gelir grubu arasında olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç literatürde daha önce gerçekleştirilmiş bazı çalışmalar tarafından desteklenmektedir. Araz (2012) tarafından Boğaziçi Üniversitesi'nde gerçekleştirilen ve finansal okuryazarlığın kredi kartı sorunları üzerindeki etkisinin incelendiği bir çalışmada, gelirleri yüksek olanların ekonomik şok ile karşı karşıya kaldıklarında finansal zorluklara başa çıkabildikleri ve kredi kartında temerrüde düşmedikleri sonucuna varılmıştır. Borsa İstanbul A.Ş., Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği, İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş., Merkezi Kayıt Kuruluşu ve Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu (2015) işbirliği ile yapılan “2015 Türkiye Finansal Okuryazarlık Araştırması” kapsamında, Türkiye genelinde kentsel ve kırsal alanlarda ikamet eden yetişkin nüfusu temsil eden 3000 kişilik bir örneklem üzerinde yapılan çalışmada, hanehalkı kişi başı gelir arttıkça bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerin yükseldiği belirlenmiştir (SPK, 2015). Klapper, Lusardi ve Panos (2011) tarafından Rusya'da gerçekleştirilen ve Rusya'daki 1600 kişiden oluşan bireylerden toplanan panel veri çalışmasında, özellikle düşük gelir ve eğitim düzeyine sahip ve kırsal alanda yaşayan kadınlarda finansal okuryazarlığın ciddi seviyede düşük olduğu tespit edilmiştir. OECD/INFE tarafından 2011 yılında 14 ülkede finansal bilgi, tutum ve davranış değişkenlerini analiz eden çalışmada, düşük gelir ve düşük eğitim seviyesinin düşük finansal okuryazarlık ile doğrudan ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Atkinson ve Messy, 2012). Diğer yandan, Roy Morgan Research (2003), Bael ve Delpachitra (2003) ve Clercq ve Venter (2009) yaptıkları çalışmalarda gelirin finansal okuryazarlığı pozitif yönde etkilediği konusunda benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Gelir seviyesi arttıkça aileler tarafından çocuklarının eğitimine daha fazla parasal kaynak ayrılmasının eğitim seviyesinin artması ile birlikte öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Baba eğitim düzeyinin öğrencilerin finansal okuryazarlığına etkisi incelenmiş ve baba eğitim düzeyleri ile öğrencilerin finansal okuryazarlıkları arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Babası üniversite eğitim düzeyine sahip olan bireylerin puan ortalaması babası ilköğretim ve lise eğitim düzeyine sahip olan bireylerden daha yüksek çıkmakla birlikte elde edilen anlamlı fark yalnızca babaları üniversite ve lise öğrenimine sahip bireyler arasında gerçekleşmiştir. Bu çalışmada babaları üniversite öğrenimine sahip öğrencilerin finansal okuryazarlığı babaları lise öğrenimine sahip olan öğrencilerden daha yüksek çıkmıştır. Lusardi ve diğerleri (2010) tarafından Amerika'da yaşları 12-17 arası olan 7417 genç bireyle gerçekleştirilen bir çalışmada, ebeveyn eğitiminin finansal okuryazarlık üzerinde önemli derecede belirleyici olduğu ve iyi eğitilmiş anne ve babanın gençlerin finansal okuryazarlığı üzerinde pozitif etkiye sahip olduğunu belirtilmiştir. Xiao ve diğerleri (2007) tarafından, Arizona Üniversitesi'nde 781 öğrenci üzerinde öğrencilerin finansal davranışlarını incelemek için yapılan bir çalışmada, istenen finansal davranışların gerçekleşmesinde ailelerin önemli bir konumda olduğu ve ailelerinden finansal konularda tavsiye alan öğrencilerin finansal konularda daha pozitif davranışlar gösterdiği tespit edilmiştir. Falahati ve Paim (2011), Malezya'da 11 özel ve devlet üniversitesinden toplam 2500 öğrenci üzerinde yaptıkları çalışmada, bireylerin finansal tutum ve davranışlarında aile ve ebeveynin etkisi olduğu sonucuna varmışlardır. Cude ve diğerleri (2006) Amerika Luisiana Üniversitesi ve Georgia Üniversitesi'nden toplam 2382 öğrenci üzerinde yaptıkları bir çalışmada, öğrencilerin para yönetimi konusundaki davranışları üzerinde en büyük etkinin ailelerinden kaynaklandığını belirlemişlerdir. Şamiloğlu ve diğerleri (2016), Erciyes Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık davranışlarının analizini yaptıkları çalışmalarında, öğrencilerin para harcama ve parayı yönetme konusundaki bilgilerinin büyük oranda ailelerinden kaynaklandığı belirlemişlerdir. Diğer yandan anne eğitim düzeyinin öğrencilerin finansal okuryazarlığına etkisi incelenmiş ve anne eğitim düzeyleri ile öğrencilerin finansal okuryazarlıkları arasında bir ilişki tespit edilememiştir. Ergün, Şahin ve Ergin (2014), Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri üzerine yaptıkları bir çalışmada, ebeveyn eğitim düzeyinin öğrencilerin finansal okuryazarlığı ile bir ilişkisi olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Barmaki (2015), Hacettepe üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik gerçekleştirdiği çalışmasında, öğrencilerin anne baba eğitim

durumuna göre finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Katılımcı öğrencilerin %51,5'i aylık harcamalarına yönelik olarak bütçe hesabı yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu oran, bütçe hesabı yapmanın önemli ve istenen finansal davranış şekli olduğu düşünüldüğünde düşük düzeyde görülmektedir. Hilgert ve diğerleri (2003) Amerika'da 1004 kişinin katıldığı ve hanehalkı finansal yönetimi üzerine yapmış oldukları çalışmalarında, harcama veya bütçe planı yapanların oranını %46 olarak tespit etmişlerdir. Avustralya 12-75 yaş arası 7500 kişiyle yapılan bir çalışmada, katılımcıların %48'i günlük bütçe hesabı yatıklarını belirtmişlerdir (Financial Literacy Foundation, 2007). Bayram (2014), Anadolu Üniversitesi öğrencileri üzerine yapmış olduğu çalışmasında, ankete katılan öğrencilerin %64,3'ünün bütçe hesabı yaptığını ve bütçe hesabı yapma ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı ilişki olduğunu tespit etmiştir. Bu çalışmada ise aylık bütçe hesabı yapıp yapmama durumunun öğrencilerin finansal okuryazarlığı üzerine etkisi konusunda yapılan analiz neticesi sonucunda, aylık bütçe hesabı yapanlar ile aylık bütçe hesabı yapmayanların finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Aylık bütçe hesabı yapmanın finansal okuryazarlık düzeyi ile pozitif bir ilişkisi olabileceğine ilişkin bir sonuç elde edilememiştir.

Öğrencilerin finansal kararlar verirken kendilerini bu kararları vermede yeterli bilgi sahibi olup, sağlıklı karar vermede kendilerini yeterli görüp görmemeleri ile finansal okuryazarlıkları arasındaki ilişki analiz edilmiş ve finansal kararlar verirken bu konuda sağlıklı bilgiye sahip olup sağlıklı karar verdiklerini düşünenlerin finansal okuryazarlıkları daha yüksek bulunmuştur. The National Foundation for Credit Counseling tarafından Amerika'da yaş, cinsiyet, etnisite, eğitim, bölge ve hanehalkı geliri üzerine yapılan ve 18 yaş üzeri 2017 yetişkin üzerinde yapılan çalışmada ankete katılan yetişkinlerin %59'unun bireysel finans bilgisi konusunda kendilerine A veya B notu verdiği, %92'sinin kredi kartı alma, araba satın alma ve mortgage kredisi kullanma gibi konularda doğru kararlar aldığı konusunda kendinden emin olduğu ve doğru seçimler yaptığı sonucuna ulaşılmıştır (Poll, 2015). ANZ Bank (2015) tarafından finansal okuryazarlık konusunda Avustralya'da yapılan çalışmada ise katılımcıların %88'inin finansal kararlar alırken genellikle elde ettiği tatminkâr

bilgi çerçevesinde karar verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Chen ve Volpe (1998) tarafından Amerika'daki 14 üniversitede toplam 924 üniversite öğrencisine bireysel finansal okuryazarlık, okuryazarlık ve öğrenci özellikleri ile okuryazarlığın öğrenenin fikirleri ve kararları üzerine etkisi konusunda yapılan ankette, bilgi düzeyi düşük olanların tasarruf, borçlanma ve yatırım konularında yanlış kararlar verme eğiliminde oldukları da tespit edilmiştir.

Öğrencilerin finansal durumlarının finansal okuryazarlıkları üzerine olan etkisi incelendiğinde öğrencilerin sahip oldukları farklı finansal durumlar arasında anlamlı farklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Finansal durumlarının eğitimlerini ve yaşamlarına ilişkin masraflarını karşılamada çok etkili ya da kısmen etkili olduğunu belirten öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, az etkili olduğunu veya hiç etkili olmadığını düşünen öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur. Doğrudan finansal okuryazarlıkla ilgili olmasa da Fosnacht and Dong (2013) yaptıkları çalışmada finansal açıdan zorluk yaşayan öğrencilerin daha yararlı eğitimsel aktiviteler içerisinde bulunduklarını tespit etmişlerdir. Ailenin refah düzeyinin öğrencilerde finansal yeterliliği olumlu yönde etkilediği konusundaki sonuçla birlikte, finansal yetersizlik yaşayan öğrencilerde bu durumun sorumluluk duygusunu arttırmış olabileceği ve bunun da para yönetimi ve finansal okuryazarlığa olumlu yönde katkı yapmış olabileceği söylenebilir.

Bu çalışmada öğrencilerin finansal konularda bilgi kaynağı olarak kullandıkları unsurların finansal okuryazarlıkları üzerine olan etkisi incelendiğinde yalnızca finansal bilgileri televizyondan elde edenlerin, finansal bilgiyi ailelerinden elde edenlerden daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. Gazete, sosyal medya, arkadaş ve okuldan elde edilen finansal bilginin finansal okuryazarlık üzerinde herhangi bir olumlu etkisi olduğuna dair anlamı bir sonuca ulaşılamamıştır. Öğrencilerin %47,6'sı finansal konularda bilgiye sosyal medya aracılığıyla ulaştıklarını belirtmelerine rağmen, elde edilen sonuç sosyal medyanın öğrencilerin finansal okuryazarlıkları üzerinde anlamlı derecede etkin bir unsur olmadığını ortaya koymaktadır. Tennyson and Nguyen (2001) üniversite eğitimine finans derslerinin konulmasının öğrencilerin finansal bilgilerinin arttırabileceğini belirtmektedirler. Diğer yandan, Albeardy and Gharleghi (2015), üniversite eğitimi ve finansal okuryazarlık arasında pozitif bir ilişki olduğunu ifade

etmelerine rağmen, bu çalışmada üniversite eğitimi ile elde edilen finansal okuryazarlığın her ne kadar genel finansal okuryazarlık ortalamasının üstünde olduğu tespit edilse de söz konusu finansal okuryazarlık düzeyinin anlamlı bir fark ortaya koymadığı sonucuna ulaşılmıştır. Daha etkin finansal bilgi sağlanmasının öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin artmasına önemli katkı sağlayabileceği söylenebilir.

Öğrencilerin %52,2'si 1 veya daha fazla kredi kartına sahiptir ve bu öğrencilerin ancak %56,5'i aylık kredi kartı borcunun tamamını ödemektedir. Bayram (2014), Anadolu Üniversitesi Öğrencileri üzerine yaptığı çalışmada kredi kartı sahibi olanların oranını %46,8 olarak tespit etmiştir. Bu çalışmada öğrencilerin sahip olduğu kredi kartı sayısı ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark tespit edilmiş olup, söz konusu bu fark bir adet kredi kartı sahibi olanlar ile hiç kredi kartı sahibi olmayanlar arasında gerçekleşmiştir. Bir adet kredi kartına sahip olanların finansal okuryazarlık düzeyleri hiç kredi kartı olmayanlardan daha yüksek bulunmuştur. Kredi kartı kullanmayanların genel puan ortalaması bir, iki ve üzeri kredi kartı sahibi olanlardan daha düşük bulunmuş olup, anlamlılık sadece bir adet kredi kartı sahibi olanlar ile hiç kredi kartı sahibi olmayanlar arasında gerçekleşmiştir. İki ve üzeri kredi kartı sahibi olanların hiç kredi kartı sahibi olmayanlar karşısındaki anlamlılık düzeyi daha düşük düzeyde kalmış ve ancak 0.10 anlamlılık düzeyinde gerçekleşmiştir. Literatürde bu konuda gerçekleştirilmiş bazı çalışmalar yer almakta olup, Borden ve diğerleri (2007) yaptıkları çalışmada, kredi kartını etkin bir şekilde kullananların daha az riskli finansal davranışlar sergiledikleri tespitinde bulunmuşlardır. Araz (2012) Boğaziçi üniversitesinde finansal okuryazarlığın kredi kartı sorunları üzerindeki etkisinin incelendiği çalışmasında, finansal okuryazar olanların ekonomik şok ile karşı karşıya kaldıklarında kredi kartında temerrüde düşmedikleri sonucuna ulaşmıştır. Kılıç ve diğerleri (2015), Gaziantep Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini incelemek üzere yaptıkları çalışmada, kredi kartı kullanımının öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Diğer yandan aylık kredi kartı borcunun tamamını zamanında ödeyenler ile ödeyemeyenler arasında finansal okuryazarlık düzeyleri arasında beklenin aksine anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Bununla birlikte Murley (2016), Amerika'da bulunan Ohio

State Üniversitesi'nde öğrencilerin borçluluk düzeyinin finansal okuryazarlıkları üzerine etkisi konusunda yaptığı çalışmada borçluluk düzeyi yüksek olan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir.

5 SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 Sonuçlar

Genel olarak toplumun finansal okuryazarlığı ve özellikle öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin tespit edilmesi ve finansal okuryazarlık düzeylerin artırılması amacıyla son 20 yılda Dünya genelinde oldukça fazla çalışma ve uygulama gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma ve uygulamalar bireylerin finansal konulardaki bilgi ve yeterliliklerini arttırmayı, finansal konularda bilinçli kararlar vermelerini sağlamayı ve bu çerçevede toplum düzeyinde sürdürülebilir ve istikrarlı bir ekonomik yapı elde etmeyi amaçlamıştır.

Bu çalışma Balıkesir Üniversitesi'nde öğrenim gören lisans ve lisansüstü öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini tespit etmeyi ve öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile sosyodemografik ve sosyoekonomik değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemeyi amaçlamıştır. Finansal okuryazarlık düzeyini belirlemede temel ölçüt olarak Danes ve Hira (1987), Volpe ve diğerleri (1996), Chen ve Volpe (1998), Volpe ve diğerleri (2002), Bael ve Delpachitra (2003) ve Suwanaphan (2013) tarafından benimsenen ölçüm yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar, öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile sahip oldukları demografik değişkenler arasında sıkı bir ilişki olduğunu ve öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin %45,31 ile sözkonusu kullanılan ölçüm çerçevesinde düşük düzeyde olduğunu göstermiştir.

Fakülteler açısından finansal okuryazarlık düzeyleri incelendiğinde ise hiçbir fakültede bu çalışma kullanılan ölçüt kapsamında yüksek finansal okuryazarlık düzeyi ölçütü olarak kabul edilen %80-%90 düzeyine ulaşılammıştır. Sosyal Bilimler Enstitüsü öğrencilerinin %60,18 ile orta düzeyde finansal okuryazarlığa sahip olduğu belirlenirken, Turizm Fakültesi öğrencilerinin %34,86, Beden Eğitimi

Yüksekokulu öğrencilerinin ise %34,21 başarı düzeyi ile çok düşük düzeyde finansal okuryazarlığa sahip olduğu saptanmıştır.

Erkeklerin kadınlardan daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip oldukları belirlenirken, diğer yandan 26 yaş ve üzeri öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yaşları daha küçük olan öğrencilerden daha yüksek olduğu ve bu çerçevede yaşın Balıkesir Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri üzerinde belirleyici bir etken olduğu saptanmıştır.

Öte yandan birinci öğretim düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri ikinci öğretim düzeyinde öğrenim gören öğrencilerden daha yüksek bulunurken, lisansüstü öğrencilerinin lisans öğrencilerinden ve iktisadi bilimler alanında öğrenim gören öğrencilerin diğer alanlarda öğrenim gören öğrencilerden daha yüksek finansal okuryazarlık düzeylerine sahip oldukları belirlenmiştir. Diğer yandan beklenenin aksine birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinden daha yüksek bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar ayrıca başarı düzeyinin finansal okuryazarlık konusunda belirleyici bir etken olduğunu göstermiştir. Başarı düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık düzeyi de artmaktadır.

Bu çalışma neticesinde elde edilen başka bir sonuç ise çalışma deneyimi ve finansal okuryazarlık arasındaki ilişkinin doğrusal bir ilişkiye sahip olmasıdır. Çalışma deneyimi 5 yıl ve üzeri olan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi, daha az çalışma deneyimine sahip olan ve hiç çalışma deneyimine sahip olmayan öğrencilerden daha yüksek bulunmuş ve öğrencilerin çalışma deneyimin artması ile finansal okuryazarlık düzeyinin arttığı sonucuna ulaşmıştır. Çalışma deneyimi, öğrencilerin finansal deneyimlerini ve finansal konulardaki bilgilerini arttırmakta ve bu çerçevede bu durum da öğrencilerin finansal konularda becerilerinin artması ile sonuçlanmaktadır.

Öğrencilerin ailelerinin gelir durumları ve ebeveyn eğitim düzeyinin de öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerine olumlu yönde etki yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Aile gelirinin yüksekliği, öğrencilere dahi iyi eğitim olanakları sağlamakta ve bu da eğitimsel yeterliliklerinin yanı sıra öğrencilerin finansal okuryazarlıklarına da olumlu katkı yapmaktadır. Özellikle babaları eğitilmiş olan

öğrencilerin daha fazla finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aile geliri ile öğrencilerin finansal okuryazarlığı arasındaki ilişki incelendiğinde gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmuştur. Ailenin gelir düzeyi yükseldikçe öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin arttığı saptanmıştır.

Öğrencilerin finansal kararlar verirken kendilerini bu kararları vermede yeterli bilgi sahibi olup, sağlıklı karar vermede kendilerini yeterli görüp görmemeleri ile finansal okuryazarlıkları arasındaki ilişki analiz edilmiş ve finansal kararlar verirken bu konuda sağlıklı bilgiye sahip olup sağlıklı karar verdiklerini düşünenlerin finansal okuryazarlıkları daha yüksek bulunmuştur.

Diğer yandan, finansal durumları öğrencilerin eğitimlerini sürdürmelerine etkili olan öğrencilerin finansal okuryazarlıkları daha yüksek bulunmuştur. Finansal yetersizlik, öğrencilerin para ve bütçelerini yönetmede daha sorumlu davranışlar sergilemelerine ve bu durumun da finansal okuryazarlık seviyesinde artışa neden olduğu söylenebilir. Öte yandan finansal konularda karar verirken kendilerini yeterli hissedenlerin de finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin finansal konularda bilgi kaynaklarının etkinliği incelendiğinde finansal bilgiye televizyondan ulaştığını ifade edenlerin finansal okuryazarlıkları daha yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin %47,6'sının finansal konularda bilgiye sosyal medya aracılığıyla ulaşmalarına rağmen, bu çalışmanın ortaya çıkardığı sonuç, sosyal medyanın öğrencilerin finansal okuryazarlıkları üzerinde anlamlı derecede etkin bir unsur olmadığı şeklinde ortaya çıkmıştır.

Öğrencilerden bir adet kredi kartına sahip olanların finansal okuryazarlık düzeyleri hiç kredi kartı olamayanlardan daha yüksek bulunmuştur. Kredi kartı sahibi olma ve bankacılık işlemlerinin finansal okuryazarlık düzeylin artmasına olumlu yönde katkı yaptığı ifade edilebilir. Ancak kredi kartı sayısının artması bu olumlu durumu ortadan kaldırmaktadır.

Öğrenciler basit faiz hesabı konusunda ortalama başarı düzeyine sahipken (%63), bileşik faizin anlamı ve hesabı konusunda %30'un altında bir başarı oranı göstermişlerdir. Öte yandan Türkiye'de mevcut işsizlik ve enflasyon oranı bilgisi

konusunda öğrencilerin her iki konuda da %30'un altında başarı göstermiş olmalarına rağmen, aylık asgari ücret miktarı konusunda %75 oranında başarı göstermişlerdir. Öğrenciler vergi, sigorta, ATM para çekme makinesinin özellikleri ve bireysel kredi notu konusunda %60'ın üstünde başarı oranı göstermişlerdir. Özellikle faiz-enflasyon, kredi faizi bilgisi, kurumsal hak arama, risk ve tasarruf konularında düşük düzeyde başarı oranlarına sahip olmuşlardır. En yüksek düzeyde başarı puanına asgari ücret miktarı konusunda ulaşılmış olması, öğrencilerin elde edebilecekleri asgari gelir miktarını yakından takip ettiklerini ve bu ilginin Türkiye'de ekonomiyi çok yakından ilgilendiren mevcut işsizlik ve enflasyon oranı hakkındaki bilgilerinin çok ötesine geçtiğini göstermektedir.

Bu çalışmanın varsayımlarında belirtilen ve finansal okuryazarlığın belirleyicileri olduğu öngörüsünde bulunulan cinsiyet, yaş, öğrenim türü, akademik başarı düzeyi, ikametgah, çalışma deneyimi, aile gelir düzeyi ve eğitim seviyesi, finansal bilgi kaynağı ve finansal durumun çalışma sonucunda finansal okuryazarlığın belirleyicileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.2 Öneriler

Bu çalışma, bu konuda daha önce gerçekleştirilmiş olan araştırmalara katkıda bulunmayı ve üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri hakkında farklı değişkenler kullanılarak ilave çıkarımlar sağlamayı amaçladı. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar, üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerini ve sahip oldukları refah düzeylerini arttırmak isteyen eğitimciler ve eğitim planlayıcılar için kimi önemli bilgiler sağlayabilir.

5.2.1 Araştırma Çerçevesinde Öneriler

Üniversite öğrencilerine eğitimlerinin zorunlu parçası olan dersler dışında tüm üniversite bölümlerine seçmeli olarak finansal derslerin sunulması yararlı olabilir. Özellikle birinci sınıfa başlayan öğrenciler için iktisadi konularda temel bilgileri içeren bir zorunlu dersin üniversite eğitim müfredatı içerisine konulması sonraki yıllarda ve üniversite sonrasında öğrencilerin finansal bilgi ve davranışlarını

olumlu yönde etkileyebilir. Böyle bir uygulama bu çalışmada finansal okuryazarlığın temel belirleyicileri olarak ortaya çıkan yaş, akademik düzey ve alan ayrımını zamanla ortadan kaldıracaktır.

Cinsiyetin finansal okuryazarlıkta belirleyici etkisi göz önüne alınarak kadınlara Balıkesir Üniversitesi bünyesinde daha fazla çalışma imkanları sağlanması, staj yapmalarının teşvik edilmesi ve ek teşvik edici finansal okuryazarlık eğitimlerine dahil edilmeleri erkelerle aralarındaki farkın azalmasına katkı sağlayabilecektir.

Piyasada bulunma ve çalışma deneyimine sahip olmanın öğrencilerin finansal okuryazarlığını arttırmada önemli bir etken olduğu göz önüne alındığında, Balıkesir Üniversitesi öğrencilerine ulusal ve uluslararası uygun staj imkanlarının sağlanması yararlı sonuçlar ortaya çıkarabilecektir. Stajın zorunlu olmadığı alanlarda dahi yapılan stajların tanınmasının sağlanması ve ek kredi verilmesi bu konuda teşvik edici rol üstlenebilecektir.

Sosyal medya ya da bütünüyle internetten finansal konularda edinilen bilgilerin öğrencilerin bilgi seviyelerinde anlamlı derecede etki yapmadığı gerçeği göz önüne alınarak, mevcut teknolojik ve modern iletişim teknolojilerinin finansal konularda öğrencinin yararlanabileceği yöntemlere dönüştürülebilmesi yararlı olabilecektir. Üniversite eli ile Balıkesir üniversitesi öğrencilerinin internetten doğru bilgiye ulaşabileceği kaynaklara yönlendirilmesi ve bu türden çalışmaların öğrencilerin hizmetine sunulabilmesi yararlı sonuçlar doğurabilecektir. Bunun yanı sıra akıllı telefonlar için finansal bilgi ve videoların sunulduğu bir programın oluşturulması özellikle finansal okuryazarlık konusundaki farkındalığın artırılmasına katkı sağlayabilecektir.

Bu çalışma ayrıca ortaya çıkardığı sonuçlarla üniversite bünyesinde finansal okuryazarlık araştırma birimi adı altında kurumsal bir yapılanmayı teşvik edebilir. Bu türden bir kurumsal yapılanma Balıkesir Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlıklarının artırılması açısından yararlı sonuçlar ortaya çıkarabilir. Bu tür bir birimin çalışmalarında yerel, ulusal ve uluslararası iktisadi kuruluşlar, banka ve finansal organizasyonlarla işbirliği içerisinde ulusal ve uluslararası projeler, kısa ve uzun süreli finansal okuryazarlık kursları, üniversite öncesi temel düzey finansal okuryazarlık eğitim faaliyetleri yürütmesi yararlı sonuçlar ortaya çıkarabilir. Söz

konusu bu türden bir araştırma birimi tarafından oluşturulacak olan ekibin, özellikle anaokulundan başlamak üzere üniversite seviyesine kadar olan öğrencilere finansal konularda eğitim faaliyetleri yürütmesi gelecek nesiller için doğru harcama, doğru tasarruf ve doğru yatırım bilincinin gelişmesi açısından faydalı sonuçlar ortaya çıkarabilecektir. Ayrıca birim faaliyet planlarının en az beş yıllık ulaşılabilir hedefler şeklinde kayıt altına alınması sürdürülebilir ve etkin sonuçların alınmasında faydalı olabilir.

5.2.2 Genel Öneriler

Bu çalışma ortaya çıkardığı sonuçlar itibarıyla finansal okuryazarlık konusunda politika üretenler için var olan eksikliklerin tespiti ve giderilmesi açısından önemli bilgiler sağlayabilir. Bu çalışma aynı zamanda finansal okuryazarlığın artırılmasına yönelik olarak yapılabilecek yenilik çalışmalarında üniversite öğrencilerinin ihtiyaçları konusunda yönlendirici bir rol üstlenebilir.

Elde edilen sonuçlar, diğer üniversitelerde finansal okuryazarlık üzerine araştırmalar yürütmek isteyen araştırmacılar için yararlı veriler sağlayabilir. Benzer ve farklı değişkenler kullanılarak daha kapsamlı araştırmalar yapılması halinde daha etkin ve geniş kapsamlı sonuçlara ulaşılabilir.

Diğer yandan üniversite eğitim programlarında daha fazla finans ve ekonomi derslerinin verilmesi açısından bu araştırmanın sonuçları eğitimciler ve üniversite yetkililerince kullanılabilir. Özellikle bu türden programlar aracılığıyla harcama ve tasarruf dengesi, geleceğe yönelik uzun dönemli yatırım ve emeklilik gibi bireyin geleceğini şekillendirecek konular üzerinde durulması halinde finansal okuryazarlık konusunda yararlı ve tatminkar sonuçlara ulaşılabilir.

Finansal okuryazarlık konusunda üniversitelerde ulusal ve uluslar arası projelerin yapılabilmesi için öğrencilerin teşvik edilmesi, öğrencilerin finansal okuryazarlıklarının geliştirilmesi açısından yararlı sonuçlar ortaya çıkarabilir. Üniversitelerde özellikle finansal okuryazarlık konusunda gençlik topluluklarının faaliyette bulunması, öğrencilerin aktif olarak katılabileceği panel ve konferans gibi etkinliklerin gerçekleştirilmesi ve bu konferanslara yetkin yerli ve yabancı araştırmacıların katılımının sağlanması bu konudaki farkındalığı arttırabilecektir.

KAYNAKÇA

- Albeerd, M. I., and Gharleghi, B. (2015). Determinants of the Financial Literacy among College Students in Malaysia. *International Journal of Business Administration*, 6 (3), 15-24.
- Alexander, C., Marple, J., and Jones, C. (2011). Financial Literacy – The Investment of A Lifetime. Special Report, TD Economics. Web: https://www.td.com/document/PDF/economics/special/cj1111_fin_literacy.pdf adresinden 18 Nisan 2017’de alınmıştır.
- Alliance for Financial Inclusion (2015, December). Maya Declaration Progress Report: Commitments into Action. Web: http://www.afi-global.org/sites/default/files/publications/2015_maya_report_rev.1_low_res.pdf adresinden 15 Kasım 2016’da alınmıştır.
- Almenberg, J., and S  ve-S  derbergh, J. (2011). Financial Literacy and Retirement Planning in Sweden. Network for Studies on Pensions, Aging and Retirement (Netspar). Discussion Paper 01/2011-018.
- Altintas, K. M. (2011). The Dynamics of Financial Literacy within the Framework of Personal Finance: An analysis among Turkish University Students. *African Journal of Business Management*, 5 (26), 483-491.
- Amezcu  , A.V., and Everardo, J. A. H. (2016). Financial Literacy and Mathematics: A Study among Young Mexican High School Students. *Revista Mexicana de Econom  a y Finanzas*, 12(2), 1-22.
- ANZ Bank. (2015). ANZ Survey of Adult Financial Literacy In Australia. Summary of Findings. The Social Research Center. <https://www.anz.com/resources/5/4/54720a2d-a540-49f0-b0a7-62f1ffb922e6/adult-financial-literacy-survey-summary.pdf?MOD=AJPERES> adresinden 22 Aralık 2015’de alınmıştır.
- Araz, T. (2012). Financial Literacy and Credit Card Arrears. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğazi  i Universitesi Sosyal Bilimler Enstit  s  , İstanbul.
- Ardı  , O. P., Heimann, M., and Mylenko, N. (2011, January). Access to Financial Services and the Financial Inclusion Agenda around the World/A Cross-Country Analysis with a New Data Set. The World Bank Financial and Private Sector Development Consultative Group to Assist the Poor. Policy Research Working Paper 5537, 1-57.

- Ardıç, O.P., Imboden, K., and Latortue, A. (2013). Financial Access 2012, Getting to a More Comprehensive Picture, CGAP and International Finance Corporation. Web: https://www.cgap.org/sites/default/files/cgap_forum_FAS2012.pdf adresinden 14 Kasım 2016'da alınmıştır.
- Atkinson, A., and Messy, F. (2012), Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study, OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 15, 1-73. OECD Publishing, Paris.
- Australian Securities & Investment Commission [ASIC]. (2011, March). Financial Literacy and Behavioural Change. Report 230.
- Australian Securities & Investments Commission [ASIC]. (2014). National Financial Literacy Strategy. ASIC Report 403.
- Australian Securities & Investments Commission [ASIC]]. (2003). Financial Literacy in Schools. Consultation Paper: 45, pp: 7.
- Awais, M., Laber, M. F., Rasheed, N., and Khursheed, A. (2016). Impact of Financial Literacy and Investment Experience on Risk Tolerance and Investment Decisions: Empirical Evidence from Pakistan. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 6(1), 73-79.
- Aziz, Aysel. (2008). Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri ve Yöntemleri. (4. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Barmaki, N. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Hacettepe Üniversitesi Örneği. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Barros, P. B., and Peyp, N. (2013). Financial Literacy, Financial Behaviour and Individuals' Over-indebtedness. Technical University of Lisbon, Working paper, WP 11/2013/DE/UECE.
- Başarır, Ç., ve Sarıhan, A. Y. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlıklarının Belirlenmesi: Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Örneği. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 15 (1), 143-162.
- Bayram, S. S. (2014). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama. *Business & Management Studies: An International Journal*. 2 (2), 105-135.
- Beal, D. J., and Delpachitra, S. B. (2003). Financial Literacy among Australian University Students. *Economic Papers*, 22(1), 65-78.
- Beck, T., Demircuc-Kunt, A., and Honohan, P. (2009, February). Access to Financial Services: Measurement, Impact, and Policies. *The World Bank Research Observer Advance Access*, 24 (1), 119-145.

- Beckmann, E. (2013). Financial Literacy and Household Savings in Romania. *Numeracy*, 6(2), 1-22.
- Behrman, J. R., Mitchell, O. S., Soo, C., and Bravo, D. (2010). Financial Literacy, Schooling, and Wealth Accumulation. University of Pennsylvania Population Aging Research Center (PARC) Working Paper Series, WPS 10-06.
- Bell, C. J., Gorin, D. R., and Hogarth, J. M. (2009). Does Financial Education Affect Soldiers' Financial Behavior? Networks Financial Institute Working Paper 2009-WP-08.
- Bernanke, B. S. (2006, May). Financial literacy. Before the Committee on Banking, Housing, and Urban Affairs of the United States Senate. Web: <http://www.federalreserve.gov/newsevents/testimony/bernanke20060523a.htm> adresinden 3 Aralık 2015'de alınmıştır.
- Bernheim, B. D., Garrett, D., and Maki, D. M. (2001). Education and Saving: The Long-Term Effects of High School Financial Curriculum Mandates. National Bureau of Economic Research. Working Paper 6085.
- Berry, J., Karlan, D., and Pradhan, M. (2015). The Impact of Financial Education for Youth in Ghana. Tinbergen Institute Discussion Paper, TI 2015-043/V.
- Bhawna, P., and Gobind, B. (2015). Research Methodology and Approaches. *IOSR Journal of Research & Method in Education (IOSR-JRME)*, 5 (3), 48-51.
- Bhushan, P. (2014). Relationship between Financial Literacy and Investment Behavior of Salaried Individuals. *Journal of Business Management & Social Sciences Research (JBM&SSR)*, 3(5), 82-87.
- Bhushan, P., and Medury, Y. (2013). Financial Literacy and its Determinants. *International Journal of Engineering, Business and Enterprise Applications (IJEBEA)*, 4(2), 155-160.
- Bird, S. (2008). Financial literacy among university students: An Australian case study. Unpublished master's thesis, University of Wollongong, Australia.
- Bodie, Z. (2002, April). Life-Cycle Finance in Theory and in Practice. Boston University School of Management Working Paper No. 2002-02.
- Borden, L. M., Lee, S., Serido, J., and Collins, D. (2007). Changing College Students' Financial Knowledge, Attitudes, and Behavior through Seminar Participation. *Journal of Family and Economic Issues*, 29(1), 23-40.
- Bowen, C. F. (2002). Financial Knowledge of Teens And Their Parents. *Association for Financial Counseling and Planning Education*, 13(2), 93-102.
- Braunstein, S. And Welch, C. (2002). Financial Literacy: An Overview of Practice, Research, and Policy. Federal Reserve Bulletin: 2002-2.

- Brockman, P., and Michayluk, D. (2015). How Does Financial Literacy Affect the Savings Decision? CIFR Paper No. 078/2015.
- Bruhn, M., Leão, L. S., Legovini, A., Marchetti, R., and Zia, B. (2013). The Impact of High School Financial Education Experimental Evidence from Brazil. The World Bank Policy Research Working Paper, No. WPS6723.
- Bryman, A., and Cramer, D. (1996). Quantitative Data Analysis with Minitab. London: Routledge in an International Thomson Publishing Company.
- Bucher-Koenen, T., and Lusardi, A. (2011). Financial Literacy And Retirement Planning in Germany. National Bureau Of Economic Research. Working Paper 17110.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. (3. Basım). Ankara: Pagem Akademi.
- Capuano, A., and Ramsay, I. (2011). What Causes Suboptimal Financial Behaviour? An Exploration of Financial Literacy, Social Influences and Behavioural Economics. University of Melbourne Legal Studies Research Paper No: 540.
- Care Insight. (2013). Banking on Change: Breaking the Barriers to Financial Inclusion. Web: http://insights.careinternational.org.uk/media/k2/attachments/Banking_on_Change_Breaking_Barriers__April2013.pdf adresinden 14 Kasım 2016'da alınmıştır.
- Center for Financial Security. (2012). Youth, Financial literacy and learning: The role of in-school financial education in building financial literacy. University of Wisconsin-Madison-Center for Financial Security. Research Brief, 2012-5.2.
- Chen, H., and Volpe, R.P. (1998). An Analysis of Personal Financial Literacy Among College Students. *Financial Services Review*, 7(2), 107-128.
- Chen, H., and Volpe, R.P. (2002). Gender Differences in Personal Financial Literacy among College Students. *Financial Services Review*, 11(3), 289-307
- Claessens, S. (2006). Access to Financial Services: A Review of the Issues and Public Policy Objectives. *The World Bank Research Observer*, 21(2): 207-240.
- Clark., R. L., and D'Ambrosio, M. (2008). Adjusting Retirement Goals And Saving Behavior: The Role Of Financial Education. TIAA-CREF Institute: Trends And Issues, February 2008. 29.11.2016 tarihinde Web: https://www.tiaainstitute.org/public/pdf/institute/research/trends_issues/trendsissuesclarkdambrosio.PDF adresinden 29 Kasım 2016'da alınmıştır.
- Clercq, B., and Venter J.M.P. (2009). Factors Influencing a Prospective Chartered Accountant's Level of Financial Literacy: An Exploratory Study. *Meditari Accountancy Research*, 17(2), 47-60.

- Cole, S., Paulson, A., and Shastry, G. K. (2012). Smart Money: The Affect of Education on Financial Behavior. Harward Busineess School Working Paper, 2012-April, No: 09-071, 3-48
- Cole, S., Sampson, T., and Zia, T.S.B. (2009). Financial Literacy, Financial Decisions, and the Demand for Financial Services: Evidence from India and Indonesia. Harward Business School Working Paper-09-117, 6-8.
- Consultative Group to Assist the Poor (CGAP). (2009). Financial Access 2009: Measuring Access to Financial Services around the World. Web: http://www.gsma.com/mobilefordevelopment/wp-content/uploads/2012/06/fa2009_6.pdf adresinden 20 Ocak 2016'da alınmıştır.
- Copur, Z., Gutter, M., Eisen, J., and Way, W. (2008). Exploring the relationship between financial behaviors and financial distress/Financial well-being of college students. Consumer Interests Annual, Vol. 4.
- Crossan, D., Feslier, D., and Hurnard, R. (2010). Financial Literacy and Retirement Planning in New Zealand. Network for Studies on Pensions, Aging and Retirement (Netspar). Discussion Paper 01/2011-015.
- Cude, B.J., Lawrence, B.J C., Lyons, A.C., Metzger, K., LeJeune, E., Marks, L., and Machtmes, K. (2006, May). College Students and Financial Literacy: What They Know and What We Need to Learn. Paper presented at the Eastern Family Economics and Resource Management Association 2006 Conference, Newyork, USA.
- Danes, S.M., and Hira, T.K. (1987). Money Management Knowledge of College Students. *Journal of Student Financial Aid*, 17(1), 4-16.
- Danışman, E., Sezer, D., ve Gümüş, U. T. (2016). Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 26(2), 1-37.
- Das, S. (2016). Financial Literacy: Measurement and Determinants. *EPRA International Journal of Economic Business Review*, 4(6), 88-93.
- Deaton, A. (2005, March). Franco Modigliani and the Life Cycle Theory of Consumption. Research Program in Development Studies and Center for Health and Wellbeing, Princeton University, working paper, 1-22.
- Dekovic, M., Janssens, J. M. A. M., and Gerris, J. R. M. (1991). Factor Structure and Construct Validity of the Block Child Rearing Practices Report (CRPR). *Psychological Assessment*, 3, 182-187.
- Delavande, A., Rohwedder, S., and Willis, R. J. (2008, September). Preparation for Retirement, Financial Literacy and Cognitive Resources. Michigan Retirement Research Center. Working Paper WP 2008-190, 1-47.

- Demirguc-Kunt, A., and Klapper, L. (2012, April). Measuring Financial Inclusion: The Global Findex Database. World Bank Policy Research Working Paper, No. 6025.
- Demirguc-Kunt, A., Klapper, L., Singer, D., and Van Oudheusden, P. (2015, April). The Global Findex Database 2014/Measuring Financial Inclusion Around the World. World Bank Policy Research Working Paper, No. WPS 7255.
- Deng, H.T., Chi, L.C., Teng, N.Y., Tang, T.C., and Chen, S.L. (2013). Influence of Financial Literacy of Teachers on Financial Education Teaching in Elementary Schools. *International Journal of e-Education, e-Business, e-Management and e-Learning*, 3(1), 68-73.
- Dorjana, N., and Shkelqim, C. (2016). The Differences in Students' Financial Literacy based on Financial Education. Harward Business School Workin Paper. Web: <https://dataverse.harvard.edu/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.7910/DVN/4WU8KP> adresinden 27 Nisan 2017'de alınmıştır.
- Ergün, B., Şahin, A., ve Ergin, E. (2014). Finansal Okuryazarlık: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (34), 847-864.
- European Banking Federation (EBF). (2015). The importance of the Financial Education. EBF Report. Web: <http://www.ebf-fbe.eu/wp-content/uploads/2015/06/The-Importance-of-Financial-Education.pdf> adresinden 13 Ekim 2016'da alınmıştır.
- European Commission [EUC]. (2007). Financial Education 808 final. Web: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52007DC0808> adresinden 8 Aralık 2016'da alınmıştır.
- European Parliament. (2015, May). Improving the Financial Literacy of European Consumers. European Parliament Breefing. Web: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/557020/EPRS_BRI\(2015\)557020_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/557020/EPRS_BRI(2015)557020_EN.pdf) adresinden 26 Aralık 2016'da alınmıştır.
- Falahati, L., and Paim, L. (2011). Gender Differences in Financial Well-Being among College Students. *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 5(9): 1765-1776.
- Financial Literacy Foundadtion (2007). Financial literacy: Australians Understanding Money. Web: <https://www.moneysmart.gov.au/media/209293/australians-understanding-money.pdf> adresinden 13 Nisan 2017'de alınmıştır.
- Financial Services Authority Basic Skills Agency. (2003). Adult Financial Capability Framework. Web: https://www.citizensadvice.org.uk/Global/Public/Education%20resources/Financial%20capability/Trainer%20guidance/adult_financial_capability_framework.pdf adresinden 11 Ocak 2016'da alınmıştır.

- FODER. (2012). Türkiye Finansal Yeterlilik Araştırması Ön Sonuçları. Web: <http://www.fo-der.org/wp-content/uploads/2013/09/Finansal-Yeterlilik-Anket-sonuclari-TUSIAD.pdf> adresinden 26 Aralık 2016'da alınmıştır.
- FODER. (2017). Turuncu Damla Tasarruf Odaklı Finansal Okuryazarlık Projesi. Web: <http://www.fo-der.org/turuncu-damla-tasarruf-odakli-finansal-okuryazarlik-programi%e2%80%8f/> adresinden 16 Ocak 2017'de alınmıştır.
- Fonseca, R., Mullen, K., Zamarro, G., and Zissimopoulos, J. (2012). What Explains the Gender Gap in Financial Literacy? The Role of Household Decision Making. *Journal of Consumer Affairs*, 46(1), 90-106.
- Fornero, E., and Monticone C. (2011). Financial Literacy and Pension Plan Participation in Italy. Network for Studies on Pensions, Aging and Retirement (Netspar) Discussion Paper 01/2011-019.
- Fosnacht, K., and Dong, Y. (2013). Financial Stress and its Impact on First Years Students' College Experiences. Center for Postsecondary Research, Indiana University. Web: <http://cpr.indiana.edu/uploads/ASHE13FosnachtDongFinancialstress.pdf> adresinden 16 Nisan 2017'de alınmıştır.
- Fox, J., Bartholomae, S., and Lee, J. (2005). Building the Case for Financial Education. *The Journal of Consumer Affairs*, 39(1), 195-214.
- Gale, W.G., and Levine, R. (2010, October). Financial Literacy: What Works? How Could It Be More Effective? Brookings Institution, 1-31. Web: <http://www.rand.org/content/dam/rand/www/external/events/2010/11/18/financial-literacy-what-works.pdf> adresinden 26 Ocak 2016'da alınmıştır.
- Garman T. (1997). Personal Finance Education for Employees: Evidence On The Bottom-line Benefits. *Financial Counseling and Planning*, 8(2), 1-6.
- Global Partnership for Financial Inclusion (GPFI). (2012). G20 Financial Inclusion Indicators. Web: <http://www.gpfi.org/sites/default/files/G20%20Set%20of%20Financial%20Inclusion%20Indicators.pdf> adresinden 16 Eylül 2016'da alınmıştır.
- Golemac, Z., and Lončar, I. (2016). The Importance of Financial Literacy for Teens. Some Studies of Economics Changes. ISBN 978-80-89691-27-2, International Research Institute s.r.o., pp. 91-97.
- Gomes, F. J., and Michaelides, A. (2003). Portfolio Choice with Internal Habit Formation : A Life-Cycle Model with Uninsurable Labor Income Risk. *Review of Economic Dynamics*, 6 (4), 729-766.
- Gutter, M. S., Copur, Z., and Garrison, S. (2010). Financial Capabilities of College Students from States with Varying Financial Education Policies . National Endowment for Financial Education. Web: http://www.nefe.org/Portals/0/WhatWeProvide/PrimaryResearch/PDF/Gutter_FinCapofCollegeStudents_ExecSumm.pdf adresinden 19 Nisan 2017'de alınmıştır.

- Güler, E. (2015). Hanehalklarının Finansal Okuryazarlık Düzeyinin belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Sakarya İli Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Güriş, S., ve Astar M. (2014). İstatistik. İstanbul: Der Kitabevi.
- Gürsakal, Necmi. (2001). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.
- Habschick, M., Seidl, B., Evers, J., Klose, D., and Parsian, Y. (2007). Survey Of Financial Literacy Schemes in The Eu27. VT Markt/2006/26H-Final Report.
- Hair Jr, J. F., Black, J. W., Babin, B. J., and Anderson, E. R. (2010). Multivariate Data Analysis (Seventh Ed., pp. 1–758). Edinburgh: Pearson Education Limited.
- Hair, J.F., Celsi, M.W., Money, A.H., Samouel, P., and Page, M.J. (2003), Essential of Business Research Methods, United States of America : John Wiley & Sons, pp.172.
- Hall, K. (2008, August). The Importance Of Financial Literacy. Paper presented at the Conference on Deepening Financial Capacity in the Pacific Region. Sydney, Australia.
- Hanna, M. E., Hill, R. R., and Perdue, G. (2010). School of Study and Financial Literacy. Journal of Economics and Economic Education Research, 11(3), 29-37.
- Hannig, A., and Jansen, S. (2010). Financial Inclusion and Financial Stability: Current Policy Issues. Asian Development Bank Institute (ADBI) Working Paper Series, No: 259, 1-30.
- Harnisch, T.L. (2010). Boosting Financial Literacy in America: A Role for State Colleges and Universities, Perspectives. American Association of State Colleges and Universities Working Paper. Web: <http://www.aascu.org/policy/publications/perspectives/financialliteracy.pdf> adresinden 29 Ocak 2016'da alınmıştır.
- Hastings, J. S., Madrian, B.C., and Skimmyhorn, W. L. (2013). Financial Literacy, Financial Education And Economic Outcomes. *Annual Review Economics*, 1(5), 347-373.
- Henager, R., and Mauldin, T. (2015). Financial Literacy: The Relationship to Saving Behavior in Low- to Moderate-income Households. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 44(1), 73–87.
- Hilgert, M. A., Hogarth, J. M., and Beverly, S. G. (2003). Household Financial Management: The connection between knowledge and behavior. *Federal Reserve Bulletin*, 89, 309–322.

- Hogarth, J. H., Beverly, S. G., and Hilgert, M. (2003, February). Patterns of Financial Behaviors: Implications for Community Educators and Policy Makers. Paper presented at Federal Reserve System Community Affairs Research Conference, Washington, USA.
- Hogarth, J.M. (2006, November). Financial Education and Economic Development. Paper presented at Improving Financial Literacy International Conference, Moscow, Russian Federation.
- Holden, R. R., Fekken, G. C., and Cotton, D. H. G. (1991). Assessing Psychopathology Using Structured Test-item Response Latencies. *Psychological Assessment*, 3, 111-118.
- Holzmann, R. (2010). Bringing Financial Literacy and Education to Low and Middle Income Countries: The Need to Review, Adjust, and Extend Current Wisdom. World Bank, Discussion Paper No. 5114.
- Hsu, J. W. (2011). Aging and Strategic Learning: The Impact of Spousal Incentives on Financial Literacy, Networks Financial Institute Working Paper 2011-WP-06.
- Hung, A. A., Parker, A. M., and Yoong, J. K. (2009). Defining and Measuring Financial Literacy. RAND Labor and Population Working Paper WR-708.
- Huston, S.J. (2010). Measuring Financial Literacy. *Journal of Consumer Affairs, Special Issue: Financial Literacy*, 44(2), 296-316.
- Investor Education Foundation [FINRA]. (2012). Financial Capability in the United States/ Report of Findings from the 2012 National Financial Capability Study, Working paper 18.
- Jappelli T., and Padula, M. (2013). Investment in Financial Literacy and Saving Decisions. *Journal of Banking & Finance*, 37(8), 2779-2792.
- Jappelli, T. (2010). Economic Literacy: An International Comparison. *The Economic Journal*, 120(548), F429-F451.
- Javine, V. (2013). Financial Knowledge and Student Loan Usage in College Students. Web: <http://www.academyfinancial.org/resources/Documents/Proceedings/2012/C1-Javine.pdf> adresinden 21 Kısım 2017'de alınmıştır.
- Johnson, E., and Sherraden, M. S. (2006). From Financial Literacy to Financial Capability Among Youth. Washington University Center for Social Development, Working Paper 06-11.
- Jones, J. E. (2005). College Students' Knowledge and Use of Credit. *Association for Financial Counseling and Planning Education*, 16(2), 9-16.
- Jorgensen, B.L. (2007). Financial Literacy of College Students: Parental and Peer Influences. Unpublished master's thesis, Virginia Polytechnic Institute and State University, Virginia, USA.

- JumpStart Coalition for Personal Financial Literacy. (2015). National Standards in K-12 Personal Finance Education, Fourth Edition. Web: http://education.howthemarketworks.com/wp-content/uploads/2015/11/2015_NationalStandards.pdf adresinden 12 Şubat 2016'da alınmıştır.
- Karasar, Niyazi. (1998). Araştırmalarda Rapor Hazırlama. (9. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasar, Niyazi. (2003). Bilimsel Araştırma Yöntemi. (12. Basım). Ankara: Nobel Basımevi.
- Kefela, G. M. (2010). Promoting Access to Finance by Empowering Consumers - Financial Literacy in Developing Countries. *Educational Research and Reviews*, 5(5), 205-212.
- Kharchenko, O. (2011). Financial literacy in Ukraine: Determinants and implications for saving behavior. Unpublished master's thesis, Kyiv School of Economics, Kyiv, Ukraine.
- Kılıç, Y., Ata, H. A., ve Seyrek, İ. H. (2015). Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 66, 129-150.
- Kirsch, I., Yamamoto, K., Norris, N., Rock, D., Jungeblut, A., and O'Reilly, P. (2001). Technical Report and Data File User's Manual For the 1992 National Adult Literacy Survey (NCES)-2001-457. U.S. Department of Education Office of Education Research and Improvement. National Center for Education Statistics. Web: <https://nces.ed.gov/pubs2001/2001457.pdf> adresinden 26 Aralık 2015'de alınmıştır.
- Klapper, L., and Panos, G. (2011). Financial Literacy and Retirement Planning: The Russian Case. The CER Working Paper Series on Entrepreneurship and Innovation, WP3. University of Essex. Web: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1984059 adresinden 20 Şubat 2016'da alınmıştır.
- Klapper, L., Lusardi, A., and van Oudheusden, P. (2014). Financial Literacy Around the World: Insights from the Standard & Poor's Ratings Services Global Financial Literacy Survey. Web: http://gflec.org/wp-content/uploads/2015/11/Finlit_paper_16_F2_singles.pdf adresinden 22 Ağustos 2016'da alınmıştır.
- Klapper, L.F., Lusardi, A., and Panos, G.A. (2011). Financial Literacy and the Financial Crisis: Evidence from Russia. Virgo University of Virginia Working Paper. Web: http://virgo.unive.it/seminari_economia/Lusardi.pdf adresinden 28 Kasım 2015'de alınmıştır.
- Knupfer, N.N., and MacLellan, H. (1996). Descriptive Research Methodologies. Web: <http://members.aect.org/edtech/ed1/pdf/41.pdf> adresinden 13 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.

- Krizek, T., and Hradil, D. (2012). Financial Literacy of University Students: Methodology and Results of an Online Survey. *International Journal of Business and Social Science*, 3(22), 92-102.
- Kuş, Elif. (2007). Nicel Nitel Araştırma Teknikleri. (2. Basım). Ankara: Anı Yayıncılık.
- L'Esperance, M., Robb, C., and Collins, J. M. (2017). The Influence of Childhood Experiences on Financial Capability in Young Adulthood. *Consumer Interests Annual*, 63, 1-9.
- Lane, D. M. (2013) Introduction to Statistics: An Interactive eBook. Web: http://onlinestatbook.com/Online_Statistics_Education.pdf adresinden 16 Şubat 2017'de alınmıştır.
- Louw, J. Fouché, J. Oberholzer, M. (2013). Financial Literacy Needs Of South African Third-Year University Students. *International Business & Economics Research Journal*, 12(4), 439-450.
- Love, D. A., Smith, P. A., and McNair, L. C. (2007). Do Households Have Enough Wealth for Retirement? Finance and Economics Discussion Series (FEDS), 2007-17. Web: <http://www.federalreserve.gov/pubs/feds/2007/200717/200717pap.pdf> adresinden 6 Şubat 2016'da alınmıştır.
- Lusardi, A. (2004). Saving And The Effectiveness Of Financial Education. Web: http://www.dartmouth.edu/~alusardi/Papers/Financial_Education_2004.pdf adresinden 19 Kasım 2016'da alınmıştır.
- Lusardi, A. (2008a, June). Financial Literacy: An Essential Tool for Informed Consumer Choice? National Bureau Of Economic Research. Nber Working Paper Series, Working Paper 14084, 1-30.
- Lusardi, A. (2008b, May). Household Saving Behavior: The Role of Financial Literacy, Information, and Financial Education Programs. Dartmouth College and NBER. Web: http://www.dartmouth.edu/~alusardi/Papers/Literacy_Information_Education.pdf adresinden 21 Nisan 2017'de alınmıştır.
- Lusardi, A. (2013). The Economic Importance of Financial Literacy for Students. Web: <http://annalusardi.blogspot.com.tr/2013/04/the-economic-importance-of-financial.html> adresinden 28 Kasım 2016'da alınmıştır.
- Lusardi, A., and Mitchell O. S. (2008). Planning and Financial Literacy: How Do Women Fare? *American Economic Review: Papers & Proceedings*, 98(2), 413-417.
- Lusardi, A., Mitchell, O.S., and Curto, V. (2009). Financial Literacy and Financial Sophistication in the Older Population: Evidence from the 2008 HRS, Michigan Retirement Research Center. Web: <http://www.mrrc.isr.umich.edu/publications/papers/pdf/wp216.pdf> adresinden 16 Kasım 2015'de alınmıştır.

- Lusardi, A., and Mitchell, O.S. (2011). "Financial Literacy Around the World: An Overview. *Journal of Pension Economics and Finance*, 10(04), 497-508.
- Lusardi, A., and Mitchell, O.S. (2011). Financial Literacy and Planning: Implications for Retirement Wellbeing. National Bureau of Economic Research, Working Paper 17078.
- Lusardi, A., and Mitchell, O.S. (2014). The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5-44.
- Lusardi, A., and Scheresberg, C. B. (2013). Financial Literacy and High-Cost Borrowing in the United States. Working Paper 18969.
- Lusardi, A., Mitchell, O.S, and Curto, V. (2009). Financial Literacy Among The Young: Evidence And Implications For Consumer Policy. Working Paper 15352, National Bureau Of Economic Research, 20-21.
- Lusardi, A., Mitchell, O.S., and Curto, V. (2010). Financial Literacy among the Young. *Journal of Consumer Affairs: Special Issue: Financial Literacy*, 44(2), 358-380.
- Lusardi, A., Michaud, P.R., and Mitchell O.S. (2011). Optimal Financial Literacy and Saving for Retirement. Wharton School Pension Research Council Working Paper 2011-20.
- Lusardi, A., Michaud, P.R., and Mitchell O.S. (2013). Optimal Financial Knowledge and Wealth Inequality. National Bureau of Economic Research Working Paper 18669.
- Lusardi, A., Tufano, P. (2008). Debt Literacy, Financial Experiences, and Overindebtedness. NBER Working Paper No 14808.
- Lyons, A.C. (2007). Credit Practices and Financial Education Needs of Midwest College Students. Networks Financial Institute Working Paper No. 2007-WP-23.
- Mahdzan, N. S., and Tabiani, S. (2013). The Impact of Financial Literacy on Individual Saving: An Explanatory Study in the Malaysian Context. *Transformations in Business & Economics*, 12, 1(28), 41-55.
- Mandell, L. (2007). Financial Literacy of High School Students. In J.J. Xiao (Ed.). *Handbook of Consumer Finance Research*, pp. 163-183.
- Mandell, L. (2008). The Financial Literacy of Young American Adults, Results of the 2008 National Jump\$tart Coalition Survey of High School Seniors and College Students. The Jump\$tart Coalition for Personal Financial Literacy. Web: <http://www.jumpstart.org/assets/files/2008SurveyBook.pdf> adresinden 23 Kasım 2015'de alınmıştır.
- Mandell, L. (2009). The Impact of Financial Education in High School and College on Financial Literacy and Subsequent Financial Decision Making. Paper

- presented at the American Economic Association Meetings, San Francisco, USA.
- Mandell, L., and Klein, L.S. (2009). The Impact of Financial Literacy Education on Subsequent Financial Behavior. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 20(1),15-23.
- Markowitz, H. (1952). Portfolio Selection. *The Journal of Finance*, 7(1), 77-91.
- MEB. (2017). Bütçemi Yönetebiliyorum Farmatör Eğitimi. Web: http://incesu.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_02/06110552_finansal_4.pdf adresinden 07 Ekim 2017’de alınmıştır.
- Mehrotra, A., and Yetman, J. (2015). Financial inclusion-Issues for Central Banks. *BIS Quarterly Review*, pp. 83-96.
- Meier S., and Sprenger C. D. (2010). Present-Biased Preferences and Credit Card Borrowing. *AEJ: Applied Economics*, 2(1), 193-210.
- Meier, S., and Sprenger, C.D. (2013). Discounting Financial Literacy: Time Preferences and Participation in Financial Education Programs. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 95, 159-174.
- Mien, N. T. N., and Thao, T. P. (2015, July). Factors Affecting Personal Financial Management Behaviors: Evidence from Vietnam. Paper presented at the Second Asia-Pasific Conference on Global Business, Danang, Vietnam.
- Mihalčová, B.,Csikósová, A., and Antošová, M. (2014). Financial Literacy- The Urgent Need Today. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 109(8), 317-321.
- Monticone, C. (2010). Financial Literacy and Financial Advice: Theory and Empirical Evidence. Unpublished PhD Thesis, Università degli Studi di Torino, Italy.
- Murley, N.S. (2016). Correlation of Financial Literacy to Student Loan Debt, Numeracy, and Personal Finance Training. Unpublished Master’ thesis, The Ohio State University, USA.
- Nasr, S. (2013). Economic and Financial Literacy. Web: <http://www.institutdesfinances.gov.lb/english/pdf/Economic%20and%20Financial%20Literacy-%20Dr.%20Samir%20NASR.pdf> adresinden 16 Kasım 2016’da alınmıştır.
- Navickas, M., Gudaitis, T., and Krajnakova., E. (2014). Influence of Financial Literacy on Management of Personal Finances in a Young Household. *Business: Theory and Practice*, 15(1), 32–40.
- Nijssen, J. M. (2010). Dynamic Portfolio Choice A Simulation Approach with an Application to Multiple Assets. Unpublished master’s thesis, Delf University of Technology, Netherlands.

- OECD. (2005). Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and policies. *Financial Market Trends*, 11(2), 108-123.
- OECD. (2006). The Importance of Financial Education, Policy Brief. Web: <http://www.oecd.org/finance/financial-education/37087833.pdf> adresinden 2 Şubat 2016'da alınmıştır.
- OECD. (2012). Programme for International Student Assessment (PISA) results from PISA 2012 Financial Literacy. Web: <https://www.oecd.org/unitedstates/PISA-2012-results-finlit-usa.pdf> adresinden 18 Aralık 2015'de alınmıştır.
- OECD. (2014). PISA 2012 Results: Students and Money: Financial Literacy Skills for the 21st Century. OECD Publishing, Volume VI.
- OECD. (2015). OECD/INFE Progress Report On Financial Education For MSMEs And Potential Entrepreneurs. Web: <http://g20.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/OECD-INFE-Progress-Report-on-Financial-Education-for-MSMEs.pdf> adresinden 13 Ekim 2016'da alınmıştır.
- OECD. (2017). PISA 2015 Results (Volume IV): Students' Financial Literacy, PISA, OECD Publishing, Paris.
- OECD/NFE. (2011). Measuring Financial Literacy: Core Questionnaire in Measuring Financial Literacy: Questionnaire and Guidance Notes for conducting an Internationally Comparable Survey of Financial literacy. Web: <http://www.oecd.org/finance/financial-education/49319977.pdf> adresinden 1 Şubat 2016'da alınmıştır.
- OECD/INFE. (2017). OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy Competencies. Web: <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/OECD-INFE-International-Survey-of-Adult-Financial-Literacy-Competencies.pdf> adresinden 16 Mayıs Haziran 2017'de alınmıştır.
- Oehler, A., and Werner, C. (2008). Saving for Retirement-A Case for Financial Education in Germany and UK? An Economic Perspective. *Journal of Consumer Policy*, 31(3), 253-283.
- Opletalová, A. (2014). Financial Education and Financial Literacy in the Czech Education System. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 171, 1176-1184.
- Özdemir, A., Temizel, F., Sönmez, H., ve Er, F. (2015). Financial Literacy Of University Students: A Case Study For Anadolu University, Turkey. *Journal of Management Economics and Business*, 11(24), 97-110.
- Paramasivan, C., and Subramanian, T. (2012). *Financial Management*. New Delhi: New Age International Limited, Publishers.
- Parrotta, J. L., and Johnson, P. J. (1998). The Impact Of Financial Attitudes And Knowledge On Financial Management And Satisfaction Of Recently Married Individuals. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 9(2), 59-75.

- Pedro, M. S. C. (2015). Towards a European Policy for Financial Education. Unpublished master's thesis, University of Porto, Portugal.
- Peng, T.C.M., Bartholomae, S., and Fox, J. J. (2007). The Impact of Personal Finance Education Delivered in High School and College Courses. *Journal of Family and Economic Issues*, 28(2), 265-284.
- Perry, V. G., and Morris, M. D. (2005). Who Is in Control? The Role of Self-Perception, Knowledge, and Income in Explaining Consumer Financial Behavior. *The Journal of Consumer Affairs*, 39(2), 299-313.
- Poll, H. (2015). The 2015 Consumer Financial Literacy Survey, The National Foundation for Credit Counseling (NFCC). Web: https://www.nfcc.org/wp-content/uploads/2015/04/NFCC_2015_Financial_Literacy_Survey_FINAL.pdf adresinden 11 Ocak 2016'da alınmıştır.
- President's Advisory Council on Financial Literacy [PACFL]. (2008). 2008 Annual Report to President of the President's Advisory Council on Financial Literacy. Web: https://www.treasury.gov/about/organizational-structure/offices/Domestic-Finance/Documents/PACFL_Draft-AR-0109.pdf adresinden 26 Şubat 2015'de alınmıştır.
- Prusty, S. (2011). Household Saving Behaviour: Role of Financial Literacy and Saving Plans. *The Journal of World Economic Review*, 6(1), 75-86.
- Rasoaisi, L., and Kalebe, K. M. (2015). Determinants Of Financial Literacy Among The National University Of Lesotho Students. *Asian Economic and Financial Review*, 5(9), 1050-1060.
- Reifner, U., and Schelhowe, A. (2010). Financial Education. *Journal of Social Science Education*, 9(2), 32-42.
- Remund, D.L. (2010). Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy. *Journal of Consumer Affairs, Special Issue: Financial Literacy*, 44(2), 276-295.
- Robb, C. A., and Sharpe, D. L. (2009). Association for Financial Counseling and Planning Education, *Journal of Financial Counseling and Planning*, 20(1), 25-43.
- Robb, C. A., and Woodyard, A. S. (2011). Financial Knowledge and Best Practice Behavior. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 22, 60-70.
- Rodrigues, C. S., Vieira F. D, Amaral A., and Martins F.V. (2012). Financial Literacy of University Students, University Minho and University of Porto. Working Paper. Web: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.942.3931&rep=rep1&type=pdf> adresinden 12 Ocak 2017'de alınmıştır.

- Rooij, M. C. J., Lusardi, A., and Alessie, R.J.M. (2012, May). Financial Literacy, Retirement Planning and Household Wealth. *The Economic Journal*, 122 (560), 449-478.
- Roy Morgan Research. (2003, May). Anz Survey of Adult Financial Literacy in Australia Final Report, 14.
- Sabri, M. F., Macdonald, M., Hira, T.K., and Masud, J. (2010). Childhood Consumer Experience and the Financial Literacy of College Students in Malaysia. *Familiy and Consumer Sciences Research Journal*, 38 (4), 455-467
- Sallie Mae's National Study of Usage Rates and Trends. (2009). How Undergraduate Students Use Credit Cards. http://static.mgnetwork.com/rtd/pdfs/20090830_iris.pdf adresinden 22 Kasım 2015'de alınmıştır.
- Satoğlu, S. (2014). Bireysel Yatırımcıları Koruma Aracı Olarak Finansal Okuryazarlık ve Türkiye Uygulaması. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Schlögl, S. (2007). Financial and Economic Education Products and Services of Austrian Institutions and Enterprises. *Monetary Policy & the Economy*, 3, 68-84.
- Sekita, S. (2011). Financial Literacy and Retirement Planning in Japan. . Network for Studies on Pensions, Aging and Retirement (Netspar). Discussion Paper 01/2011-016.
- Servon, L. J., and Kaestner, R. (2008). Consumer Financial Literacy and the Impact of Online Banking on the financial Behavior of Lower-Income Bank Customers. *Journal of Consumer Affairs*, 42, 271-305.
- Sevim, N, Temizel, F., and Sayılır, Ö. (2012). The Effects of Financial Literacy on the Borrowing Behaviour Of Turkish Financial Consumers. *International Journal of Consumer Studies*, 36 (5), 573-679.
- Shaari, N. A., Hasan, N. A., Mohamed, R. K. M. H., and Sabri, M. A. J. M. (2013). Financial Literacy: A Study Among the University Students. *Interdisciplinary Journal Of Contemporary Research in Business*, 5(2), 279-299.
- Sherraden, M. S. (2007). From Financial Literacy to Financial Capability among Youth. *The Journal of Sociology & Social Welfare*, 34(3), Article 7.
- SPK. (2014, Haziran). Finansal Erişim Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları. Finans Duyurular. Web: <http://www.spk.gov.tr/displayfile.aspx?action=displayfile&pageid=1076&ext=pdf> adresinden 15 Kasım 2016'da alınmıştır.
- SPK. (2015). Sermaye Piyasasında Değerleme Standartları Hakkında Tebliğ ile İlgili Basın Duyurusu. Web: <http://www.spk.gov.tr/duyuru.aspx?type=du001> adresinden 16 Eylül 2016'da alınmıştır.

- Stango, V., and Zinman, J. (2006). Fuzzy Math and Red Ink: Payment/Interest Bias, Intertemporal Choices, and Wealth Accumulation. Web: http://www.dartmouth.edu/~jzinman/Papers/Stango%26Zinman_Fuzzy%20Math%20and%20Intertemp%20Choices.pdf adresinden 13 Nisan 2017'de alınmıştır.
- Starček, S., and Trunk, A. (2013, June). The Meaning And Concept Of Financial Education in the Society Of Economic Changes. Paper presented at the International Conference, Zadar, Croatia.
- Şamiloğlu, F., Kahraman, Y. E., ve Bağcı, H. (2016). Finansal Okuryazarlık Araştırması: Erciyes Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Uygulama. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, ICAFR 16 Özel Sayısı*, 308-318.
- Taşdemir, M. (2006). Dinamik Genel Denge Modellerinde Zamanlararası Tercihler: İndirgenmiş Fayda Teorisi ve Yetersizlikleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12, 115-129.
- Taylor, M. (2011). Measuring Financial Capability and it Determinats Using Survey Data. *Social Indicators Research*, 102(2), 297-314.
- TCMB. (2014). Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları. Web: <http://www.tcmb.gov.tr> adresinden 16 Eylül 2016'da alınmıştır.
- TCMB. (2015). Finansal Eğitim. TCMB Bülten, Sayı: 37.
- TEB. (2014). Türkiye'de Finansal Erişim ve Okuryazarlık. Web: http://www.teb.com.tr/upload/PDF/foe_endeks_rapor_2014.pdf adresinden 22 Ekim 2016'da alınmıştır.
- TEB/Boğaziçi Üniversitesi. (2016). Türkiye'de Finansal Okuryazarlık ve Erişim 2016. Web: https://www.teb.com.tr/upload/PDF/aile%20akademisi%20erisim%20endeksi%20raporu/2016_finansal_okuryazarlik_ve_endeksi_raporu.pdf adresinden 11 Kasım 2017'de alınmıştır.
- Temizel, F., ve Özgüler, İ. (2015). Finansal Eğitime Bakış. *Business & Management Studies: An International Journal*, 3(1), 1-16.
- Tennyson, S., and Nguyen, C. (2001). State Curriculum Mandates and student Knowledge of Personal Finance. *The Journal Of Consumer Affairs*, 35(2), 241-262.
- The Consumer Financial Protection Bureau [CFPB]. (2015). Financial Well-Being: The Goal of Financial Education. Web: http://files.consumerfinance.gov/f/201501_cfpb_report_financial-well-being.pdf adresinden 7 Ekim 2016'da alınmıştır.
- The Economist (2013). Teacher, Leave Them Kids Alone. The Economist. Web: <http://www.economist.com/news/finance-and-economics/21571883-financial->

education-has-had-disappointing-results-past-teacher-leave-them adresinden 5 Ekim 2016'da alınmıştır.

The hub of American financial literacy: Utah? (2014, January 13). Your Money Your Future. Web: <http://www.cnbc.com/2014/01/13/financial-literacy-is-important-for-all-age-groups.html> adresinden 29 Kasım 2016'da alınmıştır.

The National Foundation for Credit Counseling [NFCC]. (2015). The 2015 Consumer Financial Literacy Survey. Web: https://www.nfcc.org/wp-content/uploads/2015/04/NFCC_2015_Financial_Literacy_Survey_FINAL.pdf adresinden 28 Mart 2017'de alınmıştır.

The Social Research Centre (2008). ANZ Survey of Adult Financial Literacy in Australia. Web: http://www.anz.com/documents/au/aboutanz/an_5654_adult_fin_lit_report_08_web_report_full.pdf adresinden 26 Nisan 2017'de alınmıştır.

The Social Research Centre (2015). ANZ Survey of Adult Financial Literacy in Australia. Web: <https://www.anz.com/resources/5/4/54720a2d-a540-49f0-b0a7-62f1ffb922e6/adult-financial-literacy-survey-summary.pdf?MOD=AJPERES> adresinden 22 Mayıs 2017'de alınmıştır.

The World Bank Supports Russia's Government Efforts to Improve Financial Literacy, Education, and Consumer Protection of Citizens. (2010, October 30). Global Banking Finance Review. Web: <http://www.globalbankingandfinance.com/the-world-bank-supports-russia-government-efforts-to-improve-financial-literacy-education-and-consumer-protection-of-citizens/> adresinden 22 Ekim 2015'de alınmıştır.

Titko, J., Lace, N., and Polajeva, T. (2015). Financial Issues Perceived by Youth: Preliminary Survey for Financial Literacy Evaluation in the Baltics. *Quarterly Journal Oeconomia Copernicana*, 6(1), 75-98.

Triki, T., and Faye, I. (2013). Financial Inclusion in Africa. African Development Bank (AfDB). Web: https://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Project-and-Operations/Financial_Inclusion_in_Africa.pdf adresinden 14 Kasım 2016'da alınmıştır.

Tschache, C. A. (2007). Importance Of Financial Literacy And Financial Literacy Content in Curriculum. Unpublished master's thesis, Montana State University, USA.

Tuna, G., ve Ulu, M. O. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. 3. *Uluslararası Muhasebe Ve Finans Araştırmaları Kongresi (Icafr 16) Özel Sayısı*, 128-14

U.S. National Financial Literacy & Education Commission [FLEC]. (2011). Taking Ownership of the Future. Web: <https://www.treasury.gov/about/organizational-structure/offices/Domestic-Finance/Documents/Strategyeng.pdf> adresinden 6 Şubat 2016'da alınmıştır.

- United Nations [UN]. (2013). #YouthStats: Entrepreneurship and Financial Inclusion. Web: <http://www.un.org/youthenvoy/entrepreneurship-financial-inclusion/> adresinden 23 Ocak 2017’de alınmıştır.
- United Nations Capital Development Fund [UNCDF]. (2013). Financial Inclusion of Youth. Web: <http://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-financial-inclusion.pdf> adresinden 22 Mart 2017’de alınmıştır.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO]. (2006). Education for All/Literacy for All. Global Monitoring Report, Chapter 6, 147-159.
- United Nations Secretary-General’s Special Advocate For Inclusive Finance For Development [UNSGSA]. (2015, September). Financial Inclusion: Creating An Inclusive World. UNSGSA Annual Report 2015.
- Ural A., ve Keleş İ. (2013). Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Varcoe, K. P., Peterson, S. S., Swanson, P. W., and Johns, M. C. (2010). What Do Teens Want to Know About Money. A Comparison of 1998 and 2008. *Family & Consumer Sciences Research Journal*, 38 (4), 360-371.
- Villasenor, J. D., West, D. M., and Lewis, R. J. (2015, August). The 2015 Brookings Financial And Digital Inclusion Project Report/Measuring Progress on Financial Access and Usage. Center for Technology Innovation at Brookings. Web: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/fdip2015.pdf> adresinden 6 Nisan 2017’de alınmıştır.
- Vitt, L.A., Anderson, C., Kent, J., Lyter, D.M., Siegenthaler, J.K., and Ward, J. (2000). Personal Finance and the Rush to Competence: Financial Literacy Education in the U.S. *FannieMae Foundation/Instituto for Socia-Financial Studies(ISFS)*, Working Paper 2000.
- Volpe, R. P., Chen, H., and Pavlicko, J. J. (1996). Personal Investment Literacy Among College Students: A Survey. *Financial Practice And Education*, 6(2), 86-94.
- Volpe, R., Kotel, J., and Chen, H. (2002). A Survey Of Investment Literacy Among Online Investors. *Financial Counseling and Planning*, 13(1), 1-13.
- Wagland, S. P., and Taylor S. (2009). When It Comes to Financial Literacy, Is Gender Really an Issue? *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, 3(1), 13-25.
- Wagner, J. F. (2015). An Analysis Of The Effects Of Financial Education On Financial Literacy And Financial Behaviors. Unpublished PhD thesis, University of Nebraska, USA.

- Widdowson, D., and Hailwood, K. (2007). Financial Literacy and its Role in Promoting a Sound Financial System. *Bulletin Reserve Bank of New Zeland*, 70(2), 37-47.
- Williams, C. (2006). Research Methods. *Journal of Business & Economic Research*, 5(3), 65-72
- World Bank (2014, September). Global Financial Development Report 2014: Financial Inclusion. Washington, DC. Web: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/16238> adresinden 16 Kasım 2016'da alınmıştır.
- Worthington, A. C. (2005). Financial literacy in Australia. Paper presented at Accounting and Finance Association of Australia and New Zealand Conference, Sydney, Australia.
- Xiao, J. J., Shim, S., Barber, B., and Lyons, A. (2007). Academic Success and Well-Being of College Students: Financial Behaviors Matter. Tucson, AZ: Take Charge American Institute for Consumer Financial Education and Research, The University of Arizona. Web: http://www.cefe.illinois.edu/research/reports/Academic%20Success%20and%20Well-Being%20of%20College%20Students_112007.pdf adresinden 20 Şubat 2016'da alınmıştır.
- Xu, L., and Zia, B. (2012). Financial Literacy Around the World: An Overview of the Evidence with Practical Suggestions for the Way Forward. World Bank Policy Research Working Paper No. 6107.
- Yatırımcı Seferberliği Arama Konferansı Sonuç Raporu (2015). Sermaye Piyasasında Gündem, Sayı: 117, s. 7. Web: https://www.tspb.org.tr/wp-content/uploads/2015/08/gundem_201205.pdf adresinden 10 Temmuz 2017'de alınmıştır.
- Yoshino, N., Morgan, P.J., and Wignaraja, G. (2015, June). Financial Education in Asia: Assessment and Recommendations. ADBI Working Paper Series, No: 534, 1-20.
- Yurtseven, H. R., Erkul, H., ve Markoç, D. K. (2013). Örneklerle Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem ve Teknikleri. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Zait, A., and Berteau, P. E. (2014). Financial Literacy - Conceptual Definition and Proposed Approach for a Measurement Instrument. *The Journal of Accounting and Management*, 4(3),37-42.

EKLER

Ek 1: Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlığı: Balıkesir Üniversitesi Örneği Anket Çalışması

Değerli katılımcı,

"Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlığı: Balıkesir Üniversitesi Örneği" isimli doktora tez çalışmamda kullanacağım anket çalışmasına katılımınız için teşekkür ederim. Formu doldurmaya başlamadan önce lütfen aşağıdaki bilgileri okuyunuz.

Bilgi ve Onay formu:

"Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlığı: Balıkesir Üniversitesi Örneği" isimli doktora tez çalışması, Balıkesir Üniversitesi'nde öğrenim gören lisans ve lisanüstü öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçülmesini amaçlamaktadır. Ankette demografik bilgi, finansal davranış ve finansal bilgi hakkında sorular bulunmaktadır. Lütfen her bir soruya cevap vermeye çalışınız.

Anket 3 bölümden oluşmakta olup toplam 60 soru bulunmaktadır. Anketi tamamlamanız yaklaşık 20 dakikanızı alacaktır.

Anket formuna hiçbir şekilde ismini yazmanız istenememekte olup, isimsiz olarak doldurulacak ve tez danışmanım, anketi değerlendirecek olan uzman kişi ve benim dışımda hiç kimse verdiğiniz cevaplardan haberdar olmayacaktır. Bu çalışmaya katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Anketin çoğunluğu kişisel fikirleri içermekte olup bu çalışmaya katılımınız sizin için herhangi bir olumsuz durum yaratmayacaktır.

Anket ve çalışmam hakkında herhangi bir bilgiye ihtiyaç duymanız halinde, kutlu.ergun@balikesir.edu.tr e-mail adresi aracılığıyla benimle iletişime geçebilirsiniz. Bu anketi doldurmakla yukarıdaki onay formunu okuduğunuzu, belirtilen bilgi ve şartları kabul ettiğinizi onaylamış olmaktadır.

Bölüm 1

1. Cinsiyetiniz?

(1) Kadın

(2) Erkek

2. Yaşınız?

(1) 17-21

(2) 22-25

(3) 26 ve üzeri

3. Birinci öğretimde mi ikinci öğretimde mi öğrenim görüyorsunuz?

(1) Birinci öğretim

(2) İkinci öğretim

4. Akademik düzeyiniz?

(1) Lisans

(2) Lisansüstü

5. Öğrenime devam ettiğiniz fakülte/yüksekokul/enstitü hangisidir?

(1) Fen Edebiyat Fakültesi

(2) Güzel Sanatlar Fakültesi

(3) İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

(4) İlahiyat Fakültesi

(5) Mühendislik Fakültesi

(6) Mimarlık Fakültesi

(7) Necatibey Eğitim Fakültesi

(8) Tıp Fakültesi

(9) Turizm Fakültesi

(10) Veteriner Fakültesi

(11) Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

(12) Burhaniye Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu

(13) Sağlık Yüksekokulu

(14) Fen Bilimler Enstitüsü

(15) Sosyal Bilimler Enstitüsü

(16) Sağlık Bilimleri Enstitüsü

6. Öğrenime devam ettiğiniz bölüm/anabilim dalı hangisidir? Belirtiniz...

.....

7. Kaçıncı sınıfta öğrenime devam ediyorsunuz?

(1) Birinci sınıf

(2) İkinci sınıf

(3) Üçüncü sınıf

(4) Dördüncü sınıf

8. Medeni Durumunuz?

(1) Bekar

(2) Evli

9. Nerde kalıyorsunuz?

- (1) Devlet yurdu
- (2) Özel yurt
- (3) Kiralık ev
- (4) Aile yanı

10. Yaşamınızın büyük bir çoğunluğunu nerede geçirdiniz?

- (1) Köy
- (2) İlçe
- (3) İl

11. Üniversiteye gelmeden önce en fazla hangi bölgede yaşadınız?

- (1) Marmara
- (2) Ege
- (3) Akdeniz
- (4) İç Anadolu
- (5) Doğu Anadolu
- (6) Güneydoğu Anadolu

12. Genel not ortalamanız kaçtır?

.....

13. Kaç yıllık çalışma deneyime sahipsiniz? (Tam gün veya yarım gün, yaz aylarında çalışma, yurtiçi veya yurtdışı mesleki staj vs.)

- (1) Hiç deneyimim yok
- (2) Bir yıldan az
- (3) Bir-İki yıl
- (4) Üç-Dört yıl
- (5) 5 ve üzeri

14. Aşağıdakilerden hangisi ailenizin aylık gelirini en iyi şekilde tanımlamaktadır?

- (1) ₺1300'den az
- (2) ₺1301-₺2300
- (3) ₺2301-₺3300
- (4) ₺3301-₺4300
- (5) ₺4301 ve üzeri

15. Babanızın eğitim düzeyi nedir?

- (1) İlköğretim (Ortaokul ve daha az)

(2) Lise

(3) Üniversite

16. Annenizin eğitim düzeyi nedir?

(1) İlköğretim (Ortaokul ve daha az)

(2) Lise

(3) Üniversite

17. Harcamalarınıza yönelik olarak aylık bütçe hesabı yapar mısınız?

(1) Evet

(2) Hayır

18. Kendiniz ile ilgili finansal konularda karar verirken genellikle bu kararları yeterli bilgiye sahip olarak verdiğinizi düşünüyor musunuz?

(1) Evet

(2) Hayır

19. Finansal durumunuz eğitiminizi sürdürmenizde ve tamamlamanızda ne derece etkilidir?

(1) Çok etkilidir

(2) Kısmen etkilidir

(3) Az etkilidir/Etkili Değildir

20. Finansal konularla ilgili bilgiyi çoğunlukla hangi kaynaktan edirsiniz?

(1) Televizyondan

(2) Gazetelerden

(3) Sosyal medyadan

(3) Okuldan

(4) Ailemden

(5) Arkadaşımdan

21. Kaç adet kredi kartı kullanıyorsunuz?

(1) 1

(2) 2 ve üzeri

(4) Kredi kartı kullanmıyorum

22. Kredi kartınız borcunun her ay tamamını ödeyebiliyor musunuz?

(1) Evet

(2) Hayır

Bölüm 2

23. Ahmet ve Selin aynı yaşıdır. 25 yaşına geldiklerinde Ahmet hiçbir tasarrufta bulunmazken, Selin her yıl 2.000 TL tasarruf yapmaya başlamış ve parasını vadeli hesaba yatırmıştır. 50 yaşına geldiklerinde Selin halen yılda 2.000 TL tasarruf yaparken, Ahmet emeklilik için paraya ihtiyacı olacağını düşünerek yılda 4.000 TL tasarruf yapmaya başlamış ve o da parasını vadeli hesaba yatırmıştır. Şu anda her ikisi de 75 yaşında olduğuna göre hangisinin hesabında daha fazla para vardır?

- (1) Her ikisinin de tasarruf için ayırdığı para aynı olduğundan, aynı miktarda paraya sahiptirler.
- (2) Ahmet daha fazla paraya sahiptir; çünkü her yıl daha fazla para tasarruf etmiştir.
- (3) Selin daha fazla paraya sahiptir; çünkü tasarruf için daha fazla para ayırmıştır.
- (4) Selin daha fazla paraya sahiptir; çünkü parası uzun yıllar bileşik faiz nedeniyle daha fazla artmıştır.

24) Kaan ve Semih aynı şirkette çalışmakta ve aylık olarak aynı parayı kazanmaktadırlar. Semih boş vakitlerinde bilgisayar becerilerini geliştirmek için işi ile ilgili kurslara katılmaktadır. Kaan ise boş vakitlerini arkadaşları ile geçirmekte ve sportif aktivitelerde bulunmaktadır. Beş yıl sonra aşağıdakilerden hangisi gerçekleşebilir?

- (1) Semih daha sosyal olduğundan daha fazla para kazanmaya başlar.
- (2) Semih daha fazla para kazanırken Kaan işten atılmış olabilir.
- (3) Semih daha fazla para kazanmaya başlar çünkü şirketi için daha değerli bir çalışan haline gelmiştir.
- (4) Kaan ve Semih aylık aynı miktarda para kazanmaya devam ederler.

25) Eren aylık 2000 TL para kazanmaktadır. Aylık 900 lira kira vermekte, mutfak masrafı için aylık 300 TL harcama yapmakta, 400 TL ulaşım için ayırmakta ve 250 TL de başka diğer harcamalarını gerçekleştirmektedir. Aylık kazandığı para ve harcamaları göz önüne alındığında 600 TL tasarruf yapması hangi sürede gerçekleşecektir?

- (1) Üç ay

(2) Dört ay

(3) 1 ay

(4) 2 ay

(5) 5 ay

26. Vadeli banka hesabınızda 100 TL olduğunu ve yıllık faiz oranının da %2 olduğunu göz önüne alırsak, paranızdan herhangi bir miktar çekmez iseniz beş yıl sonra hesabınızdaki para miktarı ne kadar olacaktır?

(1) 102 TL'den fazla

(2) 102 TL

(3) 102 TL'den az

(4) 103 TL

27. Vadeli hesabınıza uygulanan yıllık faiz oranının %1 ve yıllık enflasyon oranının da %2 olduğunu göz önüne alırsak, bir yıl sonra hesabınızdaki parayla satın alabileceğinizi mal ve hizmetler için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

(1) Şu andakinden daha fazla

(2) Şu anki ile aynı

(3) Şu andakinden daha az

(4) Belirlenemez

28. Aylık geliriniz 2400 TL ise, 480 TL'sini tasarruf ederseniz, gelirinizin yüzde kaçını tasarruf etmiş olursunuz?

(1) %30

(2) %20

(3) %25

(4) %10

29. Her birini 50 TL ödeyerek aldığınız 150 adet hisse senediniz olduğunu düşünün. Bir yıl sonra her bir hisse için size 2 TL kar payı ödendikten sonra hisselerin tanesini 46 TL'den satmanız durumunda bu yatırımdan toplam geliriniz veya toplam kaybınız ne kadar olacaktır.

(1) 400 TL kayıp

(2) 200 TL kazanç

(3) 300 TL kayıp

(4) 100 TL kayıp

30. Melih yüksek lisans çalışması için bir kitap almak istemektedir. İnternette kitap satan bir siteye girdiğinde kargo ücreti dahil kitabın fiyatının 15 Dolar olduğunu görmüştür. Yaşadığı yerdeki kitapçıya gittiğinde ise kitabın fiyatının 13 Euro olduğunu fark etmiştir. Melih Euro/Dolar paritesinin 1 Euro=1.4 Dolar olduğunu bilmektedir. Kitabı aşağıdakilerden hangisinden alırsa daha ucuza almış olur?

- (1) İnternet sitesi
- (2) Kitapçı
- (3) Fiyat farkı yoktur, her ikisinden de alabilir
- (4) Maliyeti bilinemez

31. Türkiye'de şu anki yıllık enflasyon hangi oranlar arasındadır?

- (1) %10-%11
- (2) %8-%9
- (3) %11-%12
- (4) %7-%8

32. Enflasyon birçok açıdan zorluklara neden olur. Aşağıdakilerden hangisi yaşanan enflasyonist süreçte diğerlerinden daha büyük sorunlarla karşılaşır.

- (1) Her ikisi de çalışan yaşlı çiftler.
- (2) Sabit emeklilik geliri ile yaşayan yaşlı çiftler.
- (3) Her ikisi de çalışan ve çocukları olmayan genç çiftler.
- (4) Her ikisi de çalışan çocuklu genç çiftler.

33. Mal ve hizmetlere uygulanan vergi için hangisi doğrudur?

- (1) Bütün mal ve hizmetlerde vergi oranı aynıdır.
- (2) Geliri düşük olanlar vergi vermezler.
- (3) Vergi, satın alınacak mal ve hizmetleri daha pahalı hale getirir.
- (4) Alınan verginin ekonomik bir değeri yoktur.

34. Türkiye'de şu anki mevcut işsizlik hangi oranlar arasındadır?

- (1) %8-%9
- (2) %12-%13
- (3) %7-%8
- (4) %10-%11

35. Bir finansal kurumdan aldığınız hizmetten memnun değil iseniz aşağıdakilerden hangisi en uygun tepki olacaktır?

- (1) Bankacılık Denetleme ve Düzenleme kurumuna resmi Őikayet baŐvurusu yapmak
- (2) Bankaya Őikayet dilekŐesi vermek
- (3) Hizmet aldığınız ilgili bölüm yöneticisi ile konu hakkında görüşme yapmak
- (4) İlgili finansal kurumdaki hesabı kapatıp başka bir finansal kurumdan hesap aŐmak.

36. AŞağıdaki ifadelerden hangisi para çekme makinelerinin (ATM)  zellikleri için doğru değildir?

- (1) Genellikle 24 saat para çekilebilir.
- (2) ATM kartı sahibi olmak için banka hesabı olması gerekir.
- (3) Hiçbir komisyon ödemeden dünyanın herhangi bir yerinden nakit çekilebilir.
- (4) Genellikle banka hesap hareketleri ilgili ATM'den bilgi alınabilir.

37. Türkiye uygulanan net asgari ücret aşağıdakilerden hangisidir?

- (1) Aylık 1100 TL
- (2) Aylık 950 TL
- (3) Aylık 1300 TL
- (4) Aylık 1500 TL

38. Banka hesabında yer alan vadeli mevduatın getirisine yönelik olarak aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- (1) Mevduata  denen faiz getirisi için vergi ödenmelidir.
- (2) Elde edilen faiz gelirinden vergi alınmaz.
- (3) Yaşı 18'in altında olanların elde ettikleri gelirden vergi alınmaz.
- (4) Yaşı 18'in altında olanların banka mevduatlarına faiz verilmez.

39. Sahip olunan gelirden bir miktar tasarruf edildiğini varsayarsak, aşağıdakilerden hangisi gerçekleşebilir?

- (1) İleriki yıllarda arzu edilen her Şey satın alınabilir
- (2) Daha fazla borçlanmaya yol açabilir
- (3) YaŐamın sonraki yıllarında parasal sorunlar yaŐanmaz
- (4) İleriki yıllarda arzu edilen mal ve hizmetlerden daha fazla satın alınabilir

40. AŞağıdaki hangi durumda borçlanmak en doğru davranış olacaktır?

- (1) Satın alınmak istenilen bir mal indirimine girdiğinde
- (2) Yeni çıkan en üst model bir bilgisayar  lk alan kişi olmak için
- (3) Tatil amacıyla

(4) Aylık kazancı yüksek olan bir işyerinde işe başlamanız halinde bu işyerine yakın olan bir dairenin yıllık kira ücretini ödemek amacıyla.

41. Araba kiralarak tatile çıktığınızı düşündüğünüzde, aşağıdakilerden hangisi bundan fayda sağlayacaktır?

- (1) Kiralayan şirket
- (2) Kiralayan kişi
- (3) Şirket ve Kişi
- (4) Hiçbiri fayda sağlayamaz

42. Sigorta yaptırmanın temel amacı aşağıdakilerden hangisidir?

- (1) İyi bir yatırım getirisi sağlamak.
- (2) Gerçekleşmiş olan zararları karşılamak.
- (3) Beklenmeyen durumlar karşısında ortaya çıkabilecek zararları telafi etmek.
- (4) Borç ödemesi yapmak

43. Aşağıdaki yatırım türlerinden hangisi enflasyonda ortaya çıkabilecek ani bir artışta bir ailenin satın alma gücünü korumada en iyi yatırım çeşidi olacaktır?

- (1) Sabit faizli kredi ile alınmış olan ev
- (2) Bankada tutulan vadesiz mevduat
- (3) Satın alma gücü enflasyon artışından etkilenmez
- (4) Değişken faizli kredi ile alınmış olan ev

44. Banka çeki ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi daha doğrudur?

- (1) Banka çeki nakit parayla aynı işlevi görür.
- (2) Banka çeki yalnızca şirketlerin kullanımı içindir.
- (3) Banka çeki kişisel çek hesabınızdan yazılarak işlem gören bir çektir.
- (4) Banka çeki sizin kişisel banka hesabınızdan kullanılmak üzere sizin adınıza bankanın yazmış olduğu bir çektir.

45. Anıl, üniversitede okurken yazları çalışarak 5000 TL para biriktirmiştir. Bu parayı yurtdışında yapmayı planladığı yüksek lisans için kullanmak istemektedir. Yüksek lisansa başlayana kadar elindeki bu parayı en güvenli şekilde nasıl değerlendirebilir?

- (1) Evinde bir kasada saklayarak
- (2) Borsa'dan hisse senedi alarak
- (3) Vadeli hesap açıp faiz getirisi kazanarak
- (4) Vadesiz hesapta parasını tutarak

46. Enflasyonla ilgi aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- (1) Üretimde azalmayı ifade eder
- (2) Fiyatların sürekli artışını ifade eder
- (3) İşsizliğin artışını ifade eder
- (4) Fiyatlarda azalmayı ifade eder

47. Aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- (1) Ev sigortası evin değerini artırmak için yaptırılır.
- (2) Sigorta kayıp, çalınma ve hasar duruma karşı güvence amacıyla yaptırılır.
- (3) Çoğu sigorta ürünleri opsiyoneldir.
- (4) Araba sigortası yaptırmak zorunludur.

48. Aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- (1) İnternet bankacılığı kullanıldığında genellikle işlem ücreti alınmaz.
- (2) Kredi kartı kullanmak için yıllık kart aidatı ödenmez.
- (3) Telefon bankacılığı kullanıldığında genellikle işlem ücreti alınmaz.
- (4) Çalışanların aylık gelirleri üzerinden gelir vergisi alınır.

49. Faiz oranları yükselirse, tüketicinin kredi talebi düşer.

- (1) Doğru
- (2) Yanlış

50. Enflasyonun tasarruf davranışı üzerinde herhangi bir etkisi yoktur.

- (1) Doğru
- (2) Yanlış

51. Tasarruf etmenin en iyi yolu banka hesabı kullanmaktır.

- (1) Doğru
- (2) Yanlış

52. 10 yıllık ev kredisinin aylık ödemesi 5 yıllık olarak alınan ev kredisinden daha fazladır; ancak toplam faiz ödemesi daha az olacaktır.

- (1) Doğru
- (2) Yanlış

53. Eğer cüzdanınız çalındı ise ve banka kartınızın şifresi de cüzdanınızda bir kâğıtta yazılı ise, hesabınızdan sizin onayınız olmadan çekilecek olan paranın sorumluluğu size ait olur.

- (1) Doğru
- (2) Yanlış

54. Eğer bir kredi kartınız var ise ve bu kartın birincil sahibi iseniz, bu karta bağlı ek kartın boręlarından da sadece siz sorumlusunuzdur.

(1) Doğru

(2) Yanlış

55. Beş yıllık ev kredisi çektiniz ve üç yıl sonra kalan bütün borcunuzu ödemek istediniz. Bu durumda krediyi erken kapatma ücreti ödersiniz.

(1) Doğru

(2) Yanlış

56. Yüksek getirisi olan bir yatırım ortalamadan daha düşük risk düzeyine sahiptir.

(1) Doğru

(2) Yanlış

57. Ev satın almak için kullanılan krediler hem sabit hem de değişken faizli olabilir.

(1) Doğru

(2) Yanlış

58. Yatırımı çeşitlendirmenin birincil amacı tek yatırımın ortaya çıkarabileceği riskten kaçınmaktır.

(1) Doğru

(2) Yanlış

59. Kredi notu, kredi verilecek kişinin uygunluğu konusundaki değerlendirmedir.

(1) Doğru

(2) Yanlış

60. Bileşik faiz, belli bir dönemde elde edilen anapara ve faiz toplamından, elde edilen faiz miktarı düşüldükten sonra yeni miktar üzerinden faiz hesaplanmasıdır.

(1) Doğru

(2) Yanlış

Ek 2: Finansal Okuryazarlık Anket Soru Dağılımı

Soru No.	Bilgi alanı	Soru
S1	Tasarruf - bileşik faiz-paranın zaman değeri	Ahmet ve Selin aynı yaştadır. 25 yaşına geldiklerinde Ahmet hiçbir tasarrufta bulunmazken, Selin her yıl 2.000 TL tasarruf yapmaya başlamış ve parasını vadeli hesaba yatırmıştır. 50 yaşına geldiklerinde Selin halen yılda 2.000 TL tasarruf yaparken, Ahmet emeklilik için paraya ihtiyacı olacağını düşünerek yılda 4.000 TL tasarruf yapmaya başlamış ve o da parasını vadeli hesaba yatırmıştır. Şu anda her ikisi de 75 yaşında olduğuna göre hangisinin hesabında daha fazla para vardır?
S3	Karmaşık oran hesabı	Eren aylık 2000 TL para kazanmaktadır. Aylık 900 lira kira vermekte, mutfak masrafı için aylık 300 TL harcama yapmakta, 400 TL ulaşım için ayırmakta ve 250 TL de başka diğer harcamalarını gerçekleştirmektedir. Aylık kazandığı para ve harcamaları göz önüne alındığında 600 TL tasarruf yapması hangi sürede gerçekleşecektir?
S4	Bileşik faiz	Vadeli banka hesabınızda 100 TL olduğunu ve yıllık faiz oranının da %2 olduğunu göz önüne alırsak, paranızdan herhangi bir miktar çekmez iseniz beş yıl sonra hesabınızdaki para miktarı ne kadar olacaktır?
S5	Faiz-enflasyon ilişkisi	Vadeli hesabınıza uygulanan yıllık faiz oranının %1 ve yıllık enflasyon oranının da %2 olduğunu göz önüne alırsak, bir yıl sonra hesabınızdaki parayla satın alabileceğinizi mal ve hizmetler için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?
S6	Basit oran hesabı	Aylık geliriniz 2400 TL ise, 480 TL'sini tasarruf ederseniz, gelirinizin yüzde kaçını tasarruf etmiş olursunuz?
S7	Yatırım getirisi hesabı	Her birini 50 TL ödeyerek aldığınız 150 adet hisse senediniz olduğunu düşünün. Bir yıl sonra her bir hisse için size 2 TL kar payı ödendikten sonra hisselerin tanesini 46 TL'den satmanız durumunda bu yatırımdan toplam geliriniz veya toplam kaybınız ne kadar olacaktır.
S8	Çapraz kur hesabı	Melih yüksek lisans çalışması için bir kitap almak istemektedir. İnternette kitap satan bir siteye girdiğinde kargo ücreti dahil kitabın fiyatının 15 Dolar olduğunu görmüştür. Yaşadığı yerdeki kitapçıya gittiğinde ise kitabın fiyatının 13 Euro olduğunu fark etmiştir. Melih Euro/Dolar paritesinin 1 Euro=1.4 Dolar olduğunu bilmektedir. Kitabı aşağıdakilerden hangisinden alırsa daha ucuza almış olur?
S9	Enflasyon oranı bilgisi	Türkiye'de şu anki yıllık enflasyon hangi oranlar arasındadır?
S10	Enflasyon etkisi	Enflasyon birçok açıdan zorluklara neden olur. Aşağıdakilerden hangisi yaşanan enflasyonist süreçte diğerlerinden daha büyük sorunlarla karşılaşır.

S11	Vergi	Mal ve hizmetlere uygulanan vergi için hangisi doğrudur?
S12	İşsizlik oranı bilgisi	Türkiye'de şu anki mevcut işsizlik hangi oranlar arasındadır?
S14	ATM özellikleri bilgisi	Aşağıdaki ifadelerden hangisi para çekme makinelerinin (ATM) özellikleri için doğru <u>değildir</u> ?
S15	Asgari ücret bilgisi	Türkiye uygulanan net asgari ücret aşağıdakilerden hangisidir?
S16	Mevduat getirisi bilgisi	Banka hesabında yer alan vadeli mevduatın getirisine yönelik olarak aşağıdakilerden hangisi doğrudur?
S20	Sigorta temel amaç	Sigorta yaptırmanın temel amacı aşağıdakilerden hangisidir?
S22	Banka çeki	Banka çeki ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi daha doğrudur?
S24	Temel enflasyon bilgisi	Enflasyonla ilgi aşağıdakilerden hangisi doğrudur?
S25	Sigorta temel bilgisi	Aşağıdaki ifadelerden hangisi <u>yanlıştır</u> ? (Sigorta yaptırmanın amacı)
S26	Bireysel bankacılık	Aşağıdaki ifadelerden hangisi <u>yanlıştır</u> ? (İnternet-telefon bankacılığı-vergi-kart aidatı)
S28	Enflasyon-tasarruf	Enflasyonun tasarruf davranışı üzerinde herhangi bir etkisi yoktur.
S30	Kredi faizi bilgisi	10 yıllık ev kredisinin aylık ödemesi 5 yıllık olarak alınan ev kredisinden daha fazladır; ancak toplam faiz ödemesi daha az olacaktır.
S33	Kredi ödeme bilgisi	Beş yıllık ev kredisi çektiniz ve üç yıl sonra kalan bütün borcunuzu ödemek istediniz. Bu durumda krediyi erken kapatma ücreti ödersiniz.
S34	Yatırım-risk ilişkisi	Yüksek getirisi olan bir yatırım ortalamadan daha düşük risk düzeyine sahiptir.
S35	Kredi türleri bilgisi	Ev satın almak için kullanılan krediler hem sabit hem de değişken faizli olabilir.
S36	Yatırım çeşitlendirme	Yatırımı çeşitlendirmenin birincil amacı tek yatırımın ortaya çıkarabileceği riskten kaçınmaktır.
S37	Kredi notu kavramı	Kredi notu, kredi verilecek kişinin uygunluğu konusundaki değerlendirmedir.
S38	Bileşik faiz tanımı	Bileşik faiz, belli bir dönemde elde edilen anapara ve faiz toplamından, elde edilen faiz miktarı düşüldükten sonra yeni miktar üzerinden faiz hesaplanmasıdır.
	Finansal Davranış belirleyici alan	Soru

S2	Bireysel gelişime yatırım kararı	Kaan ve Semih aynı şirkette çalışmakta ve aylık olarak aynı parayı kazanmaktadırlar. Semih boş vakitlerinde bilgisayar becerilerini geliştirmek için işi ile ilgili kurslara katılmaktadır. Kaan ise boş vakitlerini arkadaşları ile geçirmekte ve sportif aktivitelerde bulunmaktadır. Beş yıl sonra aşağıdakilerden hangisi gerçekleşebilir?
S13	Kurumsal hak arama	Bir finansal kurumdan aldığımız hizmetten memnun değil iseniz aşağıdakilerden hangisi en uygun tepki olacaktır?
S17	Paranı zaman değeri	Sahip olunan gelirden bir miktar tasarruf edildiğini varsayarsak, aşağıdakilerden hangisi gerçekleşebilir?
S18	Borçlanma davranışı	Aşağıdaki hangi durumda borçlanmak en doğru davranış olacaktır?
S19	Fayda analizi	Araba kiralayarak tatile çıktığınızı düşündüğünüzde, aşağıdakilerden hangisi bundan fayda sağlayacaktır?
S21	Yatırım kararı	Aşağıdaki yatırım türlerinden hangisi enflasyonda ortaya çıkabilecek ani bir artışta bir ailenin satın alma gücünü korumada en iyi yatırım çeşidi olacaktır?
S23	Tasarruf davranışı	Anıl, üniversitede okurken yazları çalışarak 5000 TL para biriktirmiştir. Bu parayı yurtdışında yapmayı planladığı yüksek lisans için kullanmak istemektedir. Yüksek lisansa başlayana kadar elindeki bu parayı <u>en güvenli</u> şekilde nasıl değerlendirebilir?
S27	Faiz-kredi talebi	Faiz oranları yükselirse, tüketicinin kredi talebi düşer.
S29	Tasarruf-banka hesabı	Tasarruf etmenin en iyi yolu banka hesabı kullanmaktır.
S31	Kart sorumluluğu	Eğer cüzdanınız çalındı ise ve banka kartınızın şifresi de cüzdanınızda bir kâğıtta yazılı ise, hesabınızdan sizin onayınız olmadan çekilecek olan paranın sorumluluğu size ait olur.
S32	Borç sorumluluğu	Eğer bir kredi kartınız var ise ve bu kartın birincil sahibi iseniz, bu karta bağlı ek kartın borçlarından da sadece siz sorumlusunuzdur.

Ek 3: Bulgular ve Literatür Karşılaştırması

Değişken	Bulgu	P	Literatür
Cinsiyet	Erkeklerin finansal okuryazarlık düzeyi kadınlardan daha yüksek bulunmuştur.	$p<0.05$	<u>Destekleyici çalışmalar:</u> Chen and Pavlicko, 1996; Chen and Volpe, 1998; Volpe ve diğerleri, 2002; Beal and Delpachitra, 2003; Mandell, 2008; Clercq and Venter, 2009; Cole ve diğerleri, 2009; Fonseca, Mullen, Zamarro and Zissimopoulos, 2010; Lusardi ve diğerleri, 2010; Lusardi and Mitchell, 2011; Beckmann, 2013; Atkinson and Messy, 2012; Falahati and Paim, 2011; Bsuhan and Medury, 2013; Rasoaisi and Kalebe, 2015; SPK, 2015; Kılıç, Ata ve Seyrek, 2015; Tuna ve Ulu, 2016; Başarır ve Sarıhan, 2017.
Yaş	26 yaş ve üzeri öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi yaşı daha küçük olanlardan daha yüksek bulunmuştur.	$p<0.01$	<u>Destekleyici çalışmalar:</u> Danes ve Hira, 1987; Chen ve Volpe, 1998; ANZ Bank, 2003; Rodrigues, Vieira, Amaral and Martins, 2012; TEB/Boğaziçi Üniversitesi, 2016; Tuna ve Ulu, 2016, Başarır ve Sarıhan, 2017.

Öğretim Türü	Birinci öğretim öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi ikinci öğretim öğrencilerinden daha yüksek bulunmuştur.	p<0.05	<u>Destekleyici çalışma:</u> Tespit edilememiştir. <u>Literatürde tespit edilen diğer bulgular:</u> Tuna ve Ulu (2016) Sakarya Üniversitesi öğrencileri üzerine finansal okuryazarlığı etkileyen faktörleri inceledikleri çalışmalarında, birinci ve ikinci öğretim öğrencilerinin finansal bilgi düzeylerinin birbirlerine yakın ortalamalara sahip olduklarını tespit etmişler; aralarında anlamlı bir fark saptamamışlardır. Başarır ve Sarıhan (2017) Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi'nde işletme, iktisat, muhasebe ve finans ağırlıklı derslerin işlendiği bölümlerdeki öğrenciler üzerine yapmış oldukları çalışmada birinci öğretim öğrencileri ile ikinci öğretim öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı fark tespit edememişlerdir.
Akademik Düzey	Lisansüstü öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi lisans öğrencilerinden daha yüksek bulunmuştur.	p<0.01	<u>Destekleyici çalışmalar:</u> Chen ve Volpe, 1998; Jorgensen, 2007; Shaari, Hasan, Mohamed ve Sabri, 2013.

Alan	İktisadi ve idari bilimler alanında öğrenim gören öğrencilerin finansal okuryazarlığı mühendislik bilimleri, spor bilimleri, turizm bilimleri, eğitim bilimleri, fen bilimleri ve sosyal bilimler alanında öğrenim gören öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur	p<0.01	<u>Destekleyici çalışmalar:</u> Chen ve Volpe, 1998; Volpe, Chen ve Pavlicko, 1996; Mandell, 2008; Bael ve Delpachitra, 2003; Xiao, Shim, Barber, Angela ve Lyons, 2007; McKenzie, 2009; Hanna, Hill and Perdue, 2010; Fatoki, 2014; Rasoaisi and Kalebe, 2015; Kılıç ve Ata, 2015; Şamiloğlu, Kahraman ve Bağcı, 2016.
Sınıf	Birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinden daha yüksek bulunmuştur.	P<0.01	<u>Destekleyici çalışma:</u> Danışman, Sezer ve Gümüş, 2016. <u>Literatürde tespit edilen diğer bulgular:</u> Shaari ve diğerleri (2013) ve Chen ve Volpe (1998), yaptıkları çalışmalarda üst sınıf öğrencilerinin finansal okuryazarlıklarını daha yüksek bulmuşlardır.
İkametgah	Kiralık evde oturanların finansal okuryazarlığı özel yurttan kalanlardan daha yüksek; aile yanında kalanların finansal okuryazarlığı özel yurttan kalanlardan daha yüksek bulunmuştur.	P<0.01	<u>Destekleyici çalışmalar:</u> Sabri, MacDonalds, Hira and Masud, 2010; Danes ve Hira, 1987; Xiao ve diğerleri, 2007.
Başarı Düzeyi	Başarı durumu çok iyi ve iyi olanların finansal okuryazarlık düzeyleri başarı durumları orta ve zayıf olanlardan daha yüksek bulunmuştur.	P<0.01	<u>Destekleyici çalışmalar:</u> Jappelli, 2010; Javine, 2013; Mandell, 2008.

Çalışma Deneyimi	5 yıl ve üzeri çalışma deneyimine sahip olan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri daha az çalışma deneyimine sahi olanlardan daha yüksek bulunmuştur.	P<0.01	<u>Destekleyici çalışmalar:</u> Bael ve Delpachitra, 2003; Chen ve Volpe, 1998.
Aile Aylık Geliri	Geliri yüksek olanların finansal okuryazarlık düzeyleri geliri düşük olanlardan daha yüksek bulunmuştur.	P<0.01	<u>Destekleyici çalışmalar:</u> Araz, 2012; SPK, 2015; Klapper, Lusardi ve Panos, 2011; Atkinson ve Messy, 2012; Roy Morgan Research, 2003; Bael ve Delpachitra, 2003; Clercq ve Venter, 2009.
Baba Eğitim Düzeyi	Babaları üniversite öğrenimine sahip öğrencilerin finansal okuryazarlığı babaları lise öğrenimine sahip olan öğrencilerden daha yüksek çıkmıştır.	P<0.05	<u>Destekleyici çalışmalar:</u> Lusardi ve diğerleri, 2010; Xiao ve diğerleri, 2007; Falahati ve Paim, 2011; Cude ve diğerleri, 2006; Şamiloğlu ve diğerleri, 2016; Ergün, Şahin ve Ergin, 2014; Barmaki, 2015.
Finansal Bilgi Yeterlilik Durumu	Finansal kararlar verirken bu konuda sağlıklı karar verdiklerini düşünenlerin finansal okuryazarlıkları daha yüksek bulunmuştur	P<0.05	<u>Destekleyici çalışmalar:</u> Poll, 2015; ANZ Bank, 2015; Chen ve Volpe, 1998.
Finansal Durum Etkisi	Finansal durumlarının eğitimlerini ve yaşamlarına ilişkin masraflarını karşılamada çok etkili ya da kısmen etkili olduğunu belirten öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, az etkili/etkili değil olduğunu düşünen öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur	P<0.01	<u>Destekleyici çalışma:</u> Doğrudan finansal okuryazarlıkla ilgili olmasa da Fosnacht and Dong (2013) yaptıkları çalışmada finansal açıdan zorluk yaşayan öğrencilerin daha yararlı eğitimsel aktiviteler içerisinde bulunduklarını tespit etmişlerdir.
Finansal Bilgi	Finansal bilgileri televizyondan elde	P<0.05	<u>Destekleyici çalışmalar:</u>

Kaynağı	edenlerin, finansal bilgiyi ailelerinden elde edenlerden daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir.		Tennyson and Nguyen, 2001; Albeardy and Gharlegghi, 2015.
Kredi Kartı	Bir adet kredi kartı ile iki ve üzeri kredi kartına sahip olanların finansal okuryazarlık düzeyleri hiç kredi kartı olamayanlardan daha yüksek bulunmuştur	P<0.01	<u>Destekleyici alışmalar:</u> Borden, Lee, Serido and Collins, 2007; Araz, 2012; Kılıç ve Syrek, 2015; Murley, 2016; Başarır ve Sarıhan, 2017.

Ek 4: Anket Çalışması İzin Yazısı

Evrak Tarih ve Sayısı: 22/09/2016-E.36470

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : 27183868-044-
Konu : Anket Çalışması

Dağıtım

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Öğrencisi Kutlu ERGÜN doktora tez çalışmasında kullanmak üzere "Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okur Yazarlığı: Balıkesir Üniversitesi Örneği" adlı anket çalışmasını Lisans ve lisans üstü öğrenciler üzerinde uygulamak istemektedir.

Bilgilerinizi ve adı geçen öğrencinin anket çalışmasını okulunuz öğrencileri ile yapabilmeleri hususunu rica ederim.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Kerim ÖZDEMİR
Rektör

Ek :
Dilekçe (11 Sayfa)

Dağıtım:
Fakülte Dekanlıkları
Yüksekokul Müdürlükleri
Enstitü Müdürlükleri

Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğü Çalışma Yerleşkesi 10145 Balıkesir

Tel:

E-Posta: ogris@balikesir.edu.tr

Faks: 2666121428

Elektronik ağı: www.balikesir.edu.tr

Ayrıntılı bilgi için irtibat: Nihal Şentürk

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.